

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KUTATÓHELYEINEK
2010. ÉVI TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

III.

Társadalomtudományok

Budapest

2011

A Magyar Tudományos Akadémia társadalomtudományi kutatóhelyeinek
beszámolóí alapján – az intézmények vezetőinek aktív közreműködésével –
szerkesztették az MTA Titkársága
Kutatóintézeti Főosztályának, valamint a
Támogatott Kutatócsoportok Irodájának munkatársai

Szarka László főosztályvezető
Herczeg György
Horányi Krisztina
Markó Béla
Tóth Katalin
Véber János

Idei Miklós

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
A táblázatokkal kapcsolatos megjegyzések	7
<i>Társadalomtudományi kutatóintézetek</i>	
Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet	11
Filozófiai Kutatóintézet	22
Irodalomtudományi Intézet	27
Jogtudományi Intézet	38
Közgazdaságtudományi Intézet	49
Művészettörténeti Kutatóintézet	65
Néprajzi Kutatóintézet	75
Nyelvtudományi Intézet	88
Politikatudományi Intézet	104
Pszichológiai Kutatóintézet	113
Régészeti Intézet	125
Regionális Kutatások Központja	137
Szociológiai Kutatóintézet	153
Társadalomkutató Központ	163
Történettudományi Intézet	174
Világgazdasági Kutatóintézet	189
Zenetudományi Intézet	199
<i>Társadalomtudományi támogatott kutatócsoportok</i>	
BCE Demográfiai Kutatócsoport	211
BME Kognitív Tudományi Kutatócsoport	215
DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport	219
DE Néprajzi Kutatócsoport	223
DE-PTE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport	228

ELTE Atelier, Európai Historiográfia és Társadalomtudományok Kutatócsoport	232
ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport	236
ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport	240
ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport	244
ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport	248
ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport	253
ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport	257
ELTE Közép-ázsiai Kutatócsoport	261
ELTE Nyelvfilozófiai Kutatócsoport	265
ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport	270
ELTE-PPKE Ókortudományi Kutatócsoport	274
ELTE Történeti Ruszisztikai Kutatócsoport	278
ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport	283
OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport	287
PE Regionális Innovációs és Fejlődéstani Hálózati Kutatócsoport	291
PTE Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport	295
SZTE Képességkutató Kutatócsoport	299
SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport	303
SZTE Turkológiai Kutatócsoport	306

ELŐSZÓ

A Magyar Tudományos Akadémia közfeladatokat ellátó kutatóhelyeinek lényegében kettős elvárásnak kell megfelelniük: egyrészt hatékonynak és eredményesnek, másrészt nyomonkövethetőnek, illetve átláthatónak kell lenniük. A tudományos kutatás összetett tevékenység, amelyben összekapcsolódik a szakmai képzettség, a szorgalom, az infrastrukturális háttér, az anyagi ráfordítás, az együttműködés, az intuíció, és végül, de nem utolsósorban kicsit talán a szerencse is. E tényezők mindegyikének komoly szerepe van a tudományos eredmény megszületésében. Nem elegendő maga a tudás, ha a körülmények gátolják kibontakozását, hiába születnek előremutató gondolatok, ha személyi vagy tárgyi feltételek nem teszik lehetővé kibontakozásukat. Az Akadémia kutatóhálózatának, a kutatóhálózatot irányító, koordináló és kiszolgáló szervezetnek az a legfontosabb feladata, és egyben az eredményesség előfeltétele is, hogy biztosítsa a tudományos kutatás számára e tényezők lehetőleg minél teljesebb konstellációját.

A Magyar Tudományos Akadémia évente beszámoltatja kutatóhelyeit tevékenységükről. A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 17. § (7) bekezdésének g) pontja alapján az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa (AKT) a Közgyűlés elé terjeszti a kutatóhelyek tevékenységéről szóló beszámolót. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabálya (a továbbiakban: Asz.) 44. § (2) bekezdése szerint a főtitkár tevékenységéről, kiemelten a kutatóhálózat működéséről és eredményeiről minden évben beszámol a Közgyűlésnek, amelynek elfogadásáról a Közgyűlés határozatban dönt. Az Asz. 51. § (2) bekezdése alapján az intézetek és a támogatott kutatócsoportok éves jelentésének formáját az AKT a szakbizottságok javaslata alapján hagyja jóvá.

A 2010. évről szóló kutatóintézeti és támogatott kutatócsoportok szakmai beszámolóik a 2011. február 28-i határidőig rendben elkészültek. A 2010. esztendő számos területen igazolta az Akadémia létének szükségességét és a társadalom számára végzett munkájának hasznát. Gondoljunk csak a természeti katasztrófák okozta problémák megoldásának tudományos módszereire, az árvízre, a vörösiszap-katasztrófára, de számba vehetjük intézeteink társadalom és gazdaság területén végzett munkájának eredményeit is. Az Akadémia sokat tett megújulásáért is. Második évét töltötte be a „Lendület” program, amelynek célja, hogy iskolateremtő képességű kiválóságokat mozgósítson a hazai tudományos kutatás dinamikus megújítására. Ugyancsak előremutató lépés volt legújabb kutatóintézetünk megalapítása, melynek feladata a Duna kutatása. 2010 legnagyobb nehézsége a pályázati rendszer szükségyszerű átalakításából fakadóan a pénzek zárolása és a pályázati lehetőségek átmeneti megszűnése, ami éppen a korábban legsikeresebben pályázó kutatóhelyeket sújtotta. 2010 folyamán sajnos az intézetek infrastrukturális háttere is tovább romlott.

A kutatóhálózat munkáját bemutató kötetek, a „sárga könyvek” immár hagyományosan a kutatók számadását teszik nyilvánossá. Az olvasó, az érdeklődő és a mecénás egyaránt megismerkedhet az elért eredményekkel, egyszersmind számszerű tájékoztatást is kap az elvégzett munka háttéréről, körülményeiről is; kik, hányan, milyen forrásokból, milyen hazai és nemzetközi együttműködéssel, mit alkottak, mit tettek le az ország és a világ asztalára. A beszámoló világos, jól látható mércét állít tudósaink számára. Nyomon követhetők intézményeink sikerei, gondjai, munkájuk jövőre tekintő tervei. Ajánlom e kötetet mindenkinek, aki a maga valóságában szeretne megismerkedni kutatóhálózatunk elmúlt évi tevékenységével.

Budapest, 2011. április 11.

Németh Tamás

A TÁBLÁZATOKKAL KAPCSOLATOS MEGJEGYZÉSEK

A táblázatban szereplő adatok többségét az intézetek vagy a csoportok adták meg, az intézetek pénzügyi és létszámadatait pedig a Pénzügyi Főosztály szolgáltatta a pénzügyi beszámolók alapján. Többéves pályázatoknál mindig az adott évre eső összeg került feltüntetésre forintban.

A beszámolók táblázataiban indexszel megjelölt számok jelentései:

¹ Az éves gazdasági beszámolóban szereplő átlagos statisztikai állományi létszám.

² A kutatói besorolásban lévő közalkalmazottak 2010. évi tényleges átlagléttszáma. Az átlagléttszámba beletartoznak a részmunkaidőben foglalkoztatottak is. Ezekben az esetekben a részmunkaidősök létszáma a ledolgozott órák alapján lett teljes munkaidős létszámmá átszámítva.

³ Itt külön megadtuk tájékoztatásul azoknak az akadémikusoknak a tényleges számát, akik az intézettel munkaviszonyban nem állnak, de tudományos tevékenységük kapcsolatban áll az intézet tevékenységével.

⁴ Az MTA keretéből fiatal kutatói státuszban levők nélkül.

⁵ A publikációk közé soroltuk mindazon tudományos és tudományos ismeretterjesztő publikációkat, amelyeket a kutatóhely statisztikai állományi létszámba besorolt munkatársai jelentettek meg a beszámolási évben, és a publikáción szerepel a kutatóhely neve. Az egyes publikációtípusok meghatározásánál az MTMT definícióit vettük alapul.

⁶ Tudományos publikációk alatt értjük azokat az új tudományos eredményeket vagy meglévő eredményeket tudományos igénnyel feldolgozó írásműveket, amelyek ellenőrzött formában hozzáférhetővé váltak a tudományos közösség számára az adott tudományterület írott és íratlan normáinak megfelelő színvonalon és kivitelben tartós adathordozón (pl. nyomtatott forma, nem magánjelleggel létrehozott weblap).

⁷ Új kutatási eredményeket vagy kísérleteket leíró tudományos dolgozat, amely a) eredeti elméleti vagy empirikus kutatási eredményről számol be, az adott tudományterület elfogadott módszereit használja, a tudományos közösségnek szól; b) a vizsgált tudományterület eredményeinek összefoglalását, szintézisét nyújtja és új kutatási területeket, irányokat jelöl ki; c) a szakirodalomban való eligazodást, tartalomfeltárást szolgálja; d) ide számítjuk a térképeket is.

⁸ Általában 48 oldal terjedelmet meghaladó, szöveget, illusztrációt tartalmazó, önálló kiadványszerű megjelentetett tudományos mű. Idetartoznak a monográfiák, egy-egy témát összefoglaló jelleggel bemutató kötetek. Dokumentumhordozó tekintetében lehet nyomtatott papír alapú (ekkor ISBN számmal rendelkezik) vagy elektronikus formátumú, amely nem magánjelleggel létrehozott honlapon, internetes elérhetőséggel rendelkezik. A meg nem jelentetett, csak a doktori eljárás által előírt példányszámban készült disszertáció nem tartozik ide. A monográfia önálló, egységes tudományos kérdést, lehetőség szerint minden szempontból kimerítően feldolgozó, nagyobb terjedelmű szakkönyv.

⁹ Könyvrész, könyvfejezet (tanulmánykötetben megjelent tanulmány): egységes tematikájú könyv vagy tanulmánykötet részeként megjelenő, szerzővel, címmel, meghatározható terjedelemmel rendelkező, illetve önálló, kisebb egységként leírható (rész, fejezet) publikációs forma.

¹⁰ A kutatóhely állományában lévő kutatók 2010-ben kapott hivatkozásainak száma az MTMT számára leadott listák alapján. A bibliográfiai adatként szereplő művek száma itt nem szerepel.

¹¹ A tárgyévben kiállított oklevelek alapján.

¹² Azokat az előadásokat is ideszámítottuk, amelyek konferencia kiadványban nem jelentek meg, de dokumentálhatók.

¹³ Ilyenek pl. a nagyközönség számára szervezett rendezvények a tudomány éjszakáján, vagy a közoktatásban dolgozók és tanulók számára rendezett nyílt napok stb.

¹⁴ Például szakmai kiállítások, koncert, szakmai beszélgetéssel egybekötött szerzői est, könyvbemutató.

¹⁵ Itt csak a kormány szintű vagy ezzel ekvivalens országos és nemzetközi, nem megbízási díjért végzett szakpolitikai tanácsadó tevékenységet, bizottsági részvételt soroltuk fel.

¹⁶ Mindazon személyek száma, akik hazai felsőoktatási intézményben rendszeresen (nem feltétlen heti rendszerességgel), tantervi keretek között oktatnak. A külföldi egyetem számára végzett oktatási tevékenységet, a felkérésre tartott előadásokat és a szakdolgozat, diplomamunka, PhD-téma vezetését a beszámoló III., illetve IV. pontjában találjuk. Az adatok a 2009/2010-es tanév második és a 2010/2011-es tanév elő szemeszterére vonatkoznak.

¹⁷ A 2010 évben a kutatóhely részére a Magyar Államkincstár által kiutalt összes költségvetési támogatást csökkentettük a következő tételekkel:

- központi beruházási támogatás,
 - felújítási támogatás,
 - más tárcától bármilyen céllal átadott támogatás,
 - pályázati programok támogatása
- összegével.

¹⁸ 2010-ben az MTA keretből a kutatóhely rendelkezésére álló fiatal kutatói álláshelyek száma.

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
KUTATÓINTÉZETEK

ETNIKAI–NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf. 33.
telefon: 1-224 6700/472; fax: 1-224 6793
e-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet 2010–2015. közötti időszakra kialakított középtávú tervének megfelelően megkezdődött a magyarországi cigányság integrációjának kérdéseire kapcsolódó komplex kutatás, amelynek keretében megtörtént a kutatás kvantitatív módszertanának kidolgozása és a vizsgált települések adatbázisának kialakítása. Két kistérségben a roma nők munkaerőpiaci helyzetének survey vizsgálatára is sor került. Sikeresen befejeződött az *Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe (EDUMIGROM)*, illetve eredményesen folytatódott az *Identitások és modernítások Európában (IME)* c. FP7-es kutatási program. A külföldi magyarság legújabb-kori történetére, illetve a regionális sajátosságokra, jellemzőkre fókuszáló kutatások eredményeként magyar és ukrán nyelven megjelent a Kárpátalja 1919–2009 közötti történetét feldolgozó monografikus igényű tanulmánykötet, valamint elkészült *A vajdasági magyarság történeti kronológiája 1944–1954* című kronológia. Befejeződött a magyarországi kisebbségi, valamint a romániai és szlovákiai kisebbségi magyar politikai, gazdasági és kulturális elitekre vonatkozó vizsgálat, amelynek keretében mind a kisebbségi elit modernizációs képessége, mind a többségi társadalomban való integráltsága elemzésre került. A kisebbségek jogi helyzetéhez és politikai érdekérvényesítéséhez kapcsolódóan eredményesen folytatódtak a *Kárpát-medencei kisebbségi jogtár 1945–2010* és a *Kormányzat és kisebbségi pártképviselet Közép- és Kelet-Európában* című kutatások. Új szempontokra és motivációkra mutatott rá a Magyarországon élő bevándorlóknak a honosításhoz való viszonyát vizsgáló kutatás.

Az intézet 2010-ben is eredményesen ellátta a Domus Hungarica és a Határon Túli Magyar Tudományosságért Ösztöndíjprogram működtetését, lebonyolítását.

Az intézet kutatói közösségének két munkatársa az év folyamán PhD-fokozatot szerzett, egy munkatárs pedig az egyetemi habilitációs eljárást teljesítette sikerrel.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Roma tárgyú kutatási eredmények

A magyarországi cigányság integrációjának kérdései. Elkészültek azok a kutatás módszertani és történeti összefoglalók, amelyek arra fókuszálnak, hogy a magyarországi és európai cigányság integrációját különböző – foglalkoztatási, képzettségi, oktatási, egészségügyi, kulturális – szempontból vizsgáló kutatások középpontjában eddig milyen kérdések álltak, milyen módszertant alkalmaztak és milyen következtetésekre jutottak. Kidolgozásra került a kiválasztott 514 településre kiterjedő komplex vizsgálat módszertana. A kutatás első szakaszának célja, hogy az integráltság külső jellemzőit megállapítsa, illetve egy vagy több index megalkotásával mérje. Kialakításra került az adatbázis struktúra, megtörtént a releváns adatokkal való feltöltése, és megkezdődött az egyes szempontok szerint az index kialakítása is. Az integráció külső és belső tényezőinek összefüggéseit egy hosszabb tanulmány dolgozza

fel. A kutatás módszertani komplexitása, települési szintű részletes adatai a korábbi kutatásoknál nagyobb relevanciával bíró eredményeket hozhatnak.

Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe. A comparative study of the role of schooling in ethnically diverse communities with second-generation migrants and Roma (EDUMIGROM). Az EU FP7-es keretprogramjában megvalósult, az oktatási rendszerrel összefüggő etnikai esélyegyenlőtlenségeket és azok kezelését nemzetközi összehasonlító keretek között vizsgáló kutatás utolsó évében elkészültek a magyarországi kvalitatív kutatás eredményeit feldolgozó esettanulmányok, az átfogó hazai országtanulmány, valamint a vizsgálatba bevont kilenc tagországra kiterjedő komparatív elemzés is.

A Roma nők munkaerő-piaci esélyeinek vizsgálata. A Szociális és Családügyi Minisztérium által támogatott, 2009–2010. évben zajlott kutatás két kistérségben tárta fel a foglalkoztatottságra, a jövedelmi helyzetre, az életkörülményekre, valamint a diszkriminációra vonatkozó összefüggéseket, amelyek a roma nők munkaerő-piaci pozícióit alapjaiban befolyásolják. A terepmunka összegzett eredményeit és megállapításait egy workshopon vitatták meg, illetve a kutatási jelentés kötetben került kiadásra.

A kisebbségek jogi, politikai helyzetére vonatkozó kutatási eredmények

A Kormányzat és kisebbségi pártképviselet Közép- és Kelet-Európában című, 2010–2012 közötti, egy-egy bulgáriai, szerbiai, romániai és szlovákiai kisebbségi pártra kiterjedő OTKA-kutatás első évében a szakirodalmi megállapítások, a nyugat-európai analógiák, valamint az érintett országok etnopolitikai folyamatainak feldolgozását követően a részt vevő kutatók egy műhelykonferencián számoltak be az első eredményekről. Eszerint: az utolsó három választás során parlamenti képviseletre szert tett etnikai pártok programjaiban a többség–kisebbség közötti együttműködés konzociális modellje hangsúlyosabban jelenik meg.

A Kárpát-medencei kisebbségi jogtár című, több éves jogi összehasonlító projekt egyrészt a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek 1945 utáni jogi helyzetére, valamint a szomszédos országok kisebbségi joganyagának szisztematikus összegyűjtésére, adatbázisba való feldolgozására, másrészt ezen folyamatok összehasonlító elemzésére fókuszál. Ebben az évben a 2010. évi magyarországi kisebbségi joganyag mellett összegyűjtésre kerültek Ausztria kisebbségeket érintő 1945–2010. évi – szövetségi és tartományi – jogszabályai, valamint az 1989–2010 közötti szlovákiai, illetve az 1990–2010 közötti horvátországi joganyag is. A projekt célja kettős: egy a régióra kiterjedő jogi összehasonlító kutatás alapjainak, eszközrendszerének megteremtése, illetve policy elemzések készítése.

A Kisebbségek társadalmi integrációs esélyei Koszovóban. Nyelvi jogok a gyakorlatban c. kutatás Koszovó nemzetközi kötelezettségeinek fényében vizsgálta a kisebbségi nyelvi jogok jogszabályi védelmét és gyakorlati alkalmazását két önkormányzat területén. Emellett konkrét javaslatokat is megfogalmazott a nyelvhasználati feltételek javítása érdekében.

Alkotmányos reform Olaszországban: regionalizmus és kisebbségi autonómiák. A jogi kutatás azt vizsgálta, hogy az olasz alkotmányos reform milyen hatást gyakorol a kisebbségi autonómiával is rendelkező régiók alkotmányjogi státuszára és kisebbségvédelmi szabályaira. A vizsgálat eredményeit összegző tanulmány kézírata az év végére készült el.

FRA Rasszizmust és idegenellenességet monitorozó program. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA) FRA RAXEN projektje

keretében az intézet az MTA Jogtudományi Intézetével közös pályázata alapján a 2007. március és 2011. január közötti időszakra elnyerte az Alapjogi Ügynökség Magyarországi Információs Központ státuszát. Az év során két nagyobb téma került vizsgálatra, valamint tanulmányban való feldolgozásra: a menedékkérők hozzáférése az őket érintő jogszabályokkal kapcsolatos információkhoz és jogi segítséghez, illetve rasszista indítékú erőszak Magyarországon.

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekre, illetve migránsokra vonatkozó kutatási eredmények

Kisebbségi önkormányzati választások Magyarországon 2006–2010. A kisebbségek politikai-közéleti részvételének egyes kérdéseit vizsgáló kutatás keretében a kisebbségi választói névjegyzékekbe magukat regisztrálók adatainak, valamint a kisebbségi önkormányzati választások eredményeinek összehasonlító vizsgálata folyt. Az év folyamán Nógrád megye adatainak feldolgozása és egy nemzetközi konferencián való prezentálása valósult meg.

Etnicitás, helyi társadalom és hatalom egy magyarországi német településen, Harta 1920–1989. A kutatás a helyi társadalom, közélet, hatalom, illetve a közösség identitásának változásait követi és elemzi a 20. század meghatározó fordulatainak tükrében. 2010 folyamán megtörtént a lokális társadalomra és gazdaságra vonatkozó statisztikai adatok elemzése, levéltári források alapján a helyi oktatás alakulásának feltérképezése, illetve kéziratos formában elkészült a tervezett monográfia első – 1944-ig terjedő – része is.

Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái. Az Európai Integrációs Alap és az IRM által támogatott, 2010–2011. évi projekt célja annak vizsgálata, hogy miként viszonyulnak a harmadik országbeli állampolgárok a honosításhoz mint integrációs eszközhöz. Az év során három tanulmány kézirata, egy statisztikai adatbázis, negyven szakértői és migráns interjú készült el, amelyet a kutatásban részt vevők egy műhelyvitan értékeltek. Magyarországon eddig nem készült ilyen részletességű elemzés, a publikálendő anyag nélkülözhetetlen háttér-információkkal szolgálhat az állampolgárságról szóló törvény módosítása és a honosítási intézményrendszer átalakítása nyomán 2011-re megváltozó szakpolitika számára is.

A kisebbségi magyar közösségekre vonatkozó kutatási eredmények

A Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra című kutatás legfőbb célkitűzése az eddigi kutatások összefoglaló, modern szintézisének megalkotása volt, kollektív monográfia formájában. Az ukrán és magyar történészek, politológusok, szociológusok és nyelvészek bevonásával született meg a Kárpátalja történetét a régió politikai megszervezésétől máig feldolgozó kötet, amely mindkét közösség számára anyanyelvén közvetít egy modern regionális történelmet. Hasonló közös történetírásra eddig még nem volt példa. A mindkét közösség számára immár elérhető kötet, amely az év végén azonos tartalommal jelent meg ukrán nyelven Ukrajnában és magyar nyelven Magyarországon, a korábban kizárólagos nemzeti látószöveget meghaladva, mintegy összefoglalását adja annak a tudásnak, amivel ma Kárpátalja 20. századi történelméről rendelkezünk.

A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája című, 1920-tól napjainkig terjedő időszakot különböző szegmensekben vizsgáló kutatás keretében egy-egy román és szlovák nyelvű tanulmány készült az 1948-1989 közötti időszakra vonatkozó magyarországi külpolitikáról, valamint az 1989 utáni összefüggésekről. A magyarországi levéltári kutatások kiegészültek kolozsvári egyházi forrásfeltárással is, illetve megszületett egy magyar nyelvű kézirat a magyar–magyar viszony ellentmondásairól. Az 1989 utáni külhoni magyarokkal kapcsolatos

kormányzati politika és a magyarországi identitáspolitika összefüggéseiről, illetve a támogatáspolitikáról egy-egy tanulmány került publikálásra.

Fábián Ernő 1980–1990 közötti naplójának forráskiadása. Fábián Ernő kovásznai középiskolai tanár (1932–2001) az „alkotó vidéki” értelmiség „népszolgálat” modelljét képviselte, aki filozófusként a magyar eszmetörténeti hagyományokat és a nemzetiségi kérdés erdélyi vonatkozásait tárta fel önálló könyveiben és tanulmányaiban. A 2010-ben, egy kötetben közreadott naplói kortörténeti dokumentumok, amelynek utalásait közel 1300 jegyzet és átfogó bevezető tanulmány teszi érthetővé az olvasók számára.

A Romániai magyar érettségizettek utánkövetése című kutatás a romániai magyar középiskolai végzősök tényleges továbbtanulási preferenciáit, stratégiáit, illetve a területi jellemzők ezekre gyakorolt hatását tárta fel. A kutatás eredményeit számos magyarországi és romániai magyar médium vette át.

A Romániai etnikai kisebbségek idősoros, demográfiai elemzése 1977–2002 című, 2009–2012 közötti kutatás a romániai kisebbségek összehasonlító szociodemográfiai jellemzőinek vizsgálatát tűzte ki célul. 2010-ben a romániai roma, illetve a kettős kötődésű magyar–roma népesség adatai kerültek feldolgozásra, az elemzés eredménye folyóiratban jelent meg.

A vajdasági magyarság történeti kronológiája és dokumentumai 1945–1990 című kutatás az intézet középtávú tervében megjelenő prioritásokhoz – a magyarországi nemzetiségek és a határon túli magyar kisebbségek 20. századi történetének forrásfeltárása, és az ehhez kapcsolódó kronológiák és dokumentumgyűjtemények összeállítása – illeszkedik. Ennek keretében az év folyamán kiadásra került *Utak. Életinterjúk 1980–1990* című kötet tizenhárom interjút tartalmaz a korszakban közéleti és művelődési szempontból meghatározó vajdasági magyar értelmiséggel, továbbá elkészült *A vajdasági magyarság történeti kronológiája 1944–1954* című kötet kézírata is.

A határon túli német kisebbségek helye a magyar kormányzatok és a magyar kisebbségek politikai törekvéseiben (1920–1944) című, 2009–2012 között zajló történeti kutatás keretében az év folyamán budapesti és kolozsvári levéltári forrásfeltárás történt, amelyek a két világháború közötti magyar és német kisebbségek együttműködésének kérdéseit érintették.

Az európai, nemzeti és lokális identításokra vonatkozó kutatási eredmények

IME. Identities and Modernities in Europe: European and National Identity Construction Programmes and Politics, Culture, History and Religion című FP 7-es kutatás kilenc országban kutatja az európai identítások sokszínűségét. Az év folyamán írott források és strukturált interjúk alapján azt vizsgálták, hogy miként jelenik meg Európa és az Európai Unió a különböző politikai elitek és más szereplők diskurzusában, illetve az általuk létrehozott közpolitikákban, amikor oktatással és turizmussal kapcsolatos kérdések merülnek fel.

Változó nemzet-diskurzusok: az azonosságról és a különbségekről magyar állampolgárok és kisebbségben élő magyarok viszonyában. A 2010-ben lezárult egyéni OTKA-kutatás társadalomelméleti és módszertani szempontból a nacionalizmus diszkurzív és performatív megközelítését alkalmazta. Azokat a gyakorlatokat vizsgálta, amelyek a nemzeti és etnikai kategóriákat a lokális társadalmi viszonyok között jelentőssé, illetve egy társadalmi rend részévé teszik, ahol a magyarság másokhoz képest értelmeződik és helyeződik el. A kutatás

részeredményei egy konferencián kerültek bemutatásra, illetve megkezdődött az egyes részkutatásokhoz kapcsolódó tanulmányok véglegesítése is.

Elit és innováció. A magyarországi és határon túli elitcsoportok innovációs kapacitása és értékteremtő képessége Európai Unió környezetben. Az MTA Politikatudományi Intézetével közösen végzett és a Gazdasági Minisztérium támogatott, több éves kutatás során először került sor a magyarországi politikai, kulturális, gazdasági elitek mellett, a hazai német, cigány, román, szlovák kisebbségi elitek, valamint a romániai és a szlovákiai magyar kisebbségi elitek vizsgálatára. A kutatás alapkérdései az alábbiak voltak: mi a kisebbségek politikai, kulturális és gazdasági elitjeinek társadalmi összetétele; mi az egyes elitek egymáshoz való viszonya, pozíciói, személyi átfedései; az egyes elitcsoportok tevékenysége egy irányba ható-e, kooperálnak-e egymással, és ha igen, milyen mértékben. A kutatás eredményei konferencián és kötetben kerültek bemutatásra.

Az Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben című, 2009–2012 között folyó OTKA-kutatás egy-egy erdélyi és felvidéki (Tövishát, Zoborvidék), valamint két kontrolltelepülés komplex etnopszociológiai, történeti, kulturális és vizuális vizsgálatát irányozta elő. 2010-ben interjúk készültek az érintett települések meghatározó közszereplőivel, valamint a terepmunkával összekötve folytatódott a falvak alapadatainak, politikai, oktatási és egyházi életükre vonatkozó forrásainak összegyűjtése és elemzése.

A két Szeli 20. századi változásai című, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézetrel közösen elvégzett kutatás – amely több szempontból a magyar, szlovák és zsidó interetnikus viszonyokat és azok 20. századi változásait elemezte két, ma is magyar többségű mátyusföldi településen – eredményeit tanulmánykötetben tettük közzé.

A Reformátusok és magyarságtudat a Délvidéken című három éves projekt (2007–2010) a bácskai református magyar gyülekezetekben – néprajzi-kulturális antropológiai terepmunka alapján – a vallás és identitás összefüggéseinek értelmezésére fókuszált. A reformátusok a vajdasági magyarságon belül is kisebbséget alkotnak; ez az általuk „kettős kisebbségnek” nevezett élethelyzet és identitás a református és a magyar identitás fokozottabb, egymást erősítő identitásprezentációit hívja életre.

A jugoszláviai svábok 1944–1950 közötti történetéhez kapcsolódó kutatás egyrészt a Magyarországra menekülteként érkező bácskai németekkel szembeni magyar állami eljárásmodokat, illetve a helyi társadalom viszonyulását kutatja, másrészt két napló elemzésén keresztül a nemzeti közösséghez tartozásnak az egyének sorsára gyakorolt hatását mutatja be a 2. világháborút követő jogfosztottság és üldöztetés időszakában.

Judaisztikai tárgyú kutatási eredmények

A Magyarországi zsidó temetők és héber nyelvű felirati anyagok c. kutatás homlokterében néhány, a 18. századig visszanyúló, terjedelmes héber felirati anyagot tartalmazó temető áll. Az így fellelhető szöveganyag lehetővé teszi nyelvhasználati kérdések vizsgálatát, valamint névtani, szociológiai, helytörténeti kutatások alapjául is szolgál. A tudományos igényű, a héber nyelvű felirati anyagot is teljességében publikáló temető-feldolgozás előzmények nélküli Magyarországon, ezért kiemelendő az év folyamán *A váci zsidó temetők* című kötet megjelenése, illetve a Csörsz utcai ortodox zsidó temető történetéhez kapcsolódó anyaggyűjtés lezárulta.

Kútforrások – héber és jiddis történeti források Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez. Az ország és a magyarországi zsidóság történetére vonatkozó forrásfeltáró, forrásfeldolgozó és -közlő alap kutatás keretében az év folyamán 18–19. századi responsumok és zsidó községi szabályzatok fordítása és szerkesztése történt meg.

A Héber kódextörödékek feltárása magyarországi közgyűjteményekben c., az OTKA által 2010–2013 között támogatott kutatás a magyarországi közkönyvtárakban lappangó középkori héber kéziratörödékek feltárását, azonosítását és dokumentálását célozza, fontos adalékul szolgálva a magyarországi zsidóság középkori könyvkultúrájának, művelődésének megértéséhez.

A jiddis kultúra története Magyarországon c. kutatás célja a jiddis nyelv mindennapos használatának jellegét feltárni művelődéstörténeti és történeti szociolingvisztikai szempontból. 2010-ben kiegészítésre és javításra került a Magyarországon megjelent jiddis és jüdisch-Deutsch könyvek és időszak kiadványok részletes bibliográfiájának adatbázisa.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet nagy súlyt fektet tevékenységének megismertetésére, a létrehozott tudás szélesebb társadalmi közegben való megjelenítésére konferenciák és könyvbemutatók szervezésével, az elektronikus média különböző műsoraiban való részvétellel, illetve műsorok szerkesztésében való közreműködéssel, szakmai közösségek – főként tanárok, kisebbségi önkormányzatok – tagjai számára továbbképzések tartásával, szakértői tevékenység végzésével.

Az év során szervezett fontosabb konferenciák

2010. március 25. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két, vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). A Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével közösen.

2010. április 20. Nehéz sorsú asszonyok feketén fehéren: Roma nők munkaerő-piaci és megélhetési lehetőségei két kistérségben.

2010. április 27. Kisebbség és humor. Az MTA Szociológiai Kutatóintézetével, az ELTE Társadalomtudományi Kar Kulturális Antropológia Tanszékével, valamint a Magyar Szociológiai Társaság Összehasonlító Interetnikus Kapcsolatok Szakosztályával közös szervezésben.

2010. május 27. Párhuzamos értelmezések és modellek – integráció, szegregáció, asszimiláció – a kisebbségkutatásban. Az intézet nagy érdeklődést kiváltó éves konferenciája.

2010. szeptember 9. Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái. Műhelyvita.

2010. november 5–6. (Zenta): Egyén és közösség. A Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel közösen.

2010. november 26. Etnikai pártok és törésvonalak Keletközép- és Délkelet-Európában.

2010. november 29–30. Hétköznapi nacionalizmus és nemzeti radikalizmus.

Az év során szervezett könyvbemutatók

2010. október 18. Budapest: Változó migráció – változó környezet című kötet.

2010. november 5. Zenta és 2010. november 18. Temerin: az Utak című kötet.

2010. december 9. Vác: A váci zsidó temetők c. kötet.

2010. december 13. Kovászna és december 15. Kolozsvár: Fábíán Ernő Naplójegyzetek kötet.

Média megjelenés

Az intézethez köthető kutatási eredményeket leghatásosabban és legsikeresebben az *Anyanyelve magyar* című rádióműsor-sorozattal sikerült közvetíteni.

Az intézet munkatársainak – szerkesztői és szakértői – részvételével készült el a Kossuth Rádióban az *Anyanyelve magyar* című tízrészes, egy-egy órás rádióműsor sorozat. A műsor célja az volt, hogy az utóbbi évek külhoni magyarokra vonatkozó kutatásai alapján elemző módon szóljon a kisebbségi magyar közösségek problémáiról. A műsorsorozat tematikája a következő volt:

1. Magyarország képek, előítéletek a kisebbségi magyarságról;
2. Nyelvhasználat és nyelvtervezés;
3. Népeségfogyás és önreprodukció;
4. Kisebbségi magyar oktatás;
5. Bevándorlás és migráció;
6. Társadalmi-gazdasági pozíciók változása;
7. Magyar kötődésű romák a szomszédos országokban;
8. Magyar–magyar viszony, a kisebbségi magyar közösségek támogatása;
9. Asszimiláció;
10. Kisebbségi magyar társadalmak intézményessége.

A műsor-sorozat 2010. április-májusában vasárnap délelőttönként került adásba, amelynek átlagosan mintegy 400–450 ezer hallgatója volt. A műsor sikere és a pozitív hallgatói visszajelzések miatt 2010. június-júliusában megismétlésre került.

Ezen túlmenően az intézet munkatársai több alkalommal szerepeltek a Hír Tv Ősök tere című műsorában a magyarországi németek kitelepítéséről szóló műsorban, valamint az Európai Unió televíziója interjút készített a magyarországi cigányság integrációs problémáiról.

Az intézet munkatársai több alkalommal adtak rádióinterjút a magyarországi cigányság társadalmi integrációjának tényezőiről, a PISA vizsgálatok kisebbségi vonatkozásairól, a nyugat-európai és határon túli magyarság jelenlegi helyzetéről, illetve a multikulturalizmus kérdéseiről.

Az adatbank.ro keretében elindult az Adatbank Café sorozat, amelyben az erdélyi, illetve Erdélyről szóló tudományos eredményeket 15 perces filmekben foglalják össze, s amelyek az interneten elérhetők az érdeklődők számára. E sorozatban az intézet munkatársai az 1940 után megváltozott nemzetiségpolitikai látószögekről, illetve a felsőoktatás Kárpát-medencei helyzetéről tartottak előadást.

Továbbképzés

Az intézet közreműködött a magyarországi német nemzetiségű iskolákban történelmet tanító tanárok továbbképzése tartalmi kialakításánál, konkrét témában előadás tartásával. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelmi Karával közösen rendezték meg az erdélyi kisebbségtörténelmi tanár-továbbképzést.

Szakértői tevékenység

Konkrét megkereséseknek eleget téve az intézet munkatársai szakértőként működtek közre a Köztársasági Elnöki Hivatal által szervezett, *A határon túli magyarság a 21. században* című konferencia-sorozatban, illetve az erre is épülő, az utóbbi évtized külhoni magyarokkal kapcsolatos kutatásait összegző kötet elkészítésében. Emellett a szlovák–magyar viszony

egyes kérdései, a kisebbségi önkormányzati vezetőknek a választásokkal kapcsolatos megkeresései kapcsán fogalmazták meg a munkatársak álláspontunkat.

A bunyevácok kisebbségként történő elismertetésére irányuló népi kezdeményezése kapcsán, az MTA elnökének kérésére hosszabb tanulmányban foglalták össze a bunyevácok történetére, nyelvi, regionális kulturális jellemzőire vonatkozó ismereteket, és javaslatot tettek az egy kisebbségi közösségen belüli csoportérdekek harmonikus érvényesítésének mechanizmusára is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az intézet az akadémiai intézetek közül a Néprajzi, a Politikatudományi, a Jogtudományi, a Szociológiai, a Nyelvtudományi, a Földrajztudományi, az Irodalomtudományi, valamint a Történettudományi Kutatóintézettel folytat közös kutatómunkát. Az egyetemi kutatóhelyek közül a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével, az ELTE TÁTK Kulturális Antropológiai Szakcsoportjával, az ELTE Interkulturális Pedagógia és Pszichológia Tanszékével, a Pécsi Tudományegyetem Kommunikációs Tanszékével a jelenleg futó OTKA kutatásokban működött együtt.

A fentieken túl az intézet 4 munkatársa törzstagként tevékenyen részt vesz az alábbi doktori iskolák munkájában: a CEU Történettudományi, az ELTE TÁTK Interdiszciplináris Társadalomtudományok, az EKF Történeti, illetve a PTE Modernitás Kultúratudományi Doktori Iskolájában. 18 munkatárs különböző egyetemeken 42 elméleti és 33 gyakorlati kurzust tartott, 37 MSc hallgató diplomamunkáját segítette és 17 PhD-hallgató disszertációjának készítését irányította.

A Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete mellett a szakmai gyakorlat lehetősége elérhetővé vált a Corvinus Egyetem Politikatudományi Intézetének hallgatói számára is. Az intézet megállapodást kötött a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karával is egyetemi hallgatók fogadásáról, és ezek eredményeként összesen 13 egyetemista töltötte szakmai gyakorlatát az intézetben. A hallgatókat hatékonyan bevonták az intézet projektjeibe.

Az egyéb hazai műhelyek közül különböző projektek keretében együttműködés alakult ki a Nemzetközi Demokratikus Átalakulásért Intézettel, a budaörsi Jakob Bleyer Heimatmuseummal, valamint a Terra Recognita Alapítvánnyal.

A munkatársak több szakmai folyóirat – így a *Pro Minoritate*, a *Kisebbségkutatás*, a *Regio*, a *Magyar Kisebbség*, a *Politikatudományi Szemle*, a *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, a *Kultúra és Közösség*, a *Föld-rész* – szerkesztőségének munkájában is részt vesznek.

Az intézet a nemzetközi kutatási programok keretében számos, nyugat- és kelet-európai kutatóintézettel és egyetemi műhellyel működött együtt. Az oldenburgi Bundesinstitut für Kultur- und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa-val kialakított együttműködés keretében egy-egy forrásgyűjteményt és monográfiát jelentetnek meg. A tübingeni Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde-val létrejött megállapodás dokumentumkötet kiadását, közös pályázást és konferencia megrendezését célozza. A 20. századi Kárpátaljáról szóló, magyar–ukrán közös monográfia az Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézetével való együttműködés terméke.

A határon túli magyar kutatóintézetek, tudományos műhelyek közül a zentai székhelyű Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel került sor szakmai együttműködési megállapodás megkötésére, amely interjúkötet- és kronológia-sorozatok megjelentetését, kétévente tematikus konferenciák megrendezését és az előadások publikálását jelenti.

A külföldi partnerek közül – közös konferenciák szervezése, kiadványcsere, kutatási tapasztalatok cseréje, közös pályázatok kapcsán – folyamatos az együttműködés az alábbi intézményekkel: a bécsi székhelyű Európai Unió Alapjogi Ügynökség, a brüsszeli Migration Policy Group, a flensburgi European Centre for Minority Issues, a freiburgi Künzig Institut, a marburgi Herder Institut, a ljubljanoi Kisebbségkutató Intézet, a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelem Tanszékcsoportja, Szlovákiában a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Iroda, a komáromi Etnológiai Központ.

Az intézet 4 munkatársa tagja nemzetközi tudományos bizottságnak, közülük egy munkatárs elnökségi tag is.

Az MTA nemzetközi egyezményes tanulmányútjainak keretében négy munkatárs Romániában, egy pedig Szerbiában végzett történelmi kutatási és tudományszervezési feladatokat. Egy kutató államközi ösztöndíjjal három hónapig a Consiglio Nazionale delle Ricerche föderalizmussal és autonómiákkal foglalkozó kutatóintézetében Rómában kutatott, egy orosz ösztöndíjas pedig 3 hónapig volt nemzetközi kutatási ösztöndíj keretében az intézet vendégkutatója.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézet 2010-ben is sikeresen pályázott a különböző magyarországi és nemzetközi kutatási alapoknál, alapítványoknál, bár a korábbi évekhez képest kevesebb forrást sikerült megszereznie. A Szülőföld Alapnál három pályázatuk volt sikeres, amelyekkel a jogtár bővítését, digitalizálást és könyvkiadást finanszírozták. Az Európai Integrációs Alap és az Igazságügyi Minisztérium a magyarországi migráns szervezetek tevékenységét vizsgáló kutatást finanszírozza a 2011. augusztus – 2012. április közötti időszakban. Az Európai Bizottság Bel- és Igazságügyi Főigazgatósága által meghirdetett, „Integration Fund Community Actions” pályázati alapról támogatást nyertek a bevándorlók körében 7 uniós tagállamban lekérdezésre kerülő reprezentatív összehasonlító survey adatfelvétel megvalósítására. A kutatás 2011 januárja és 2012 júniusa között zajlik. A MAZSÖK *A váci zsidó temető* című kötet kiadását, a Rothschild Foundation a Judaisztikai Kutatócsoport könyvtárfejlesztését és egy, a magyarországi zsidóság történetéhez kapcsolódó forrásgyűjtemény létrehozását támogatta.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Fábrián E, Bárdi N, Filep T Gu (szerk.): *Naplójegyzetek 1980–1990*. Kolozsvár: Kriterion, 454 (2010)
2. Eiler F: A nemzetiségi kérdés Hartán, 1930–1945: Szereplők, motivációk és törekvések. *Limes* 86:(2) 57–74 (2010)
3. Fedíne Cs, Vehes M, Csernicskó I, Oficinszkij R, Osztapec J, Szarka L, Tokar M (szerk.): *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra*. Budapest: Argumentum – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 640 (2010)

4. Feischmidt M (szerk.): Etnicitás. Különbségteremtő társadalom. Budapest: Gondolat – MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 487 (2010)
5. Ilyés Z: Military Activities: Warfare and Defence. In: Szabó J, Dávid L, Lóczy D (szerk.): Anthropogenic Geomorphology: A Guide to Man-Made Landforms. Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 217–232 (2010)
6. Albert F, Dávid B, Havasi É, Kóczé A, Kóczé A (szerk.): Nehéz sorsú asszonyok feketén fehéren: Roma nők munkaerő-piaci és megélhetési lehetőségei két kistérségben. Kutatási beszámoló. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 152 (2010)
7. Kormos Sz, Bányai V, Komoróczy G (szerk.): A váci zsidó temetők. Budapest: MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 552 (Hungaria Judaica; 24.) (2010)
8. Kovács A: Jews and Jewishness in Post-War Hungary. Quest &:(1) 34–57 (2010)
9. Kováts A, Örkény A, Székelyi M (szerk.): Az idegen Magyarország. Bevándorlók társadalmi integrációja. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete; ELTE Eötvös Kiadó, 296 (2010)
10. Papp Z A: A romániai roma-magyar kötődésű népesség az 1992. és 2002. évi népszámlálási adatok tükrében. Regio – Minorities Politics Society 21:(1) 96–140 (2010)
11. Molnár I, Szarka L (szerk.): Memories and reflections of the dispossessed.: A collection of memoirs for the 60th anniversary of the Czechoslovak–Hungarian population exchange. Komárom: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kecskés László Társ., 237 (2010)
12. Szarka L, Tóth K (szerk.): Alsó- és Felsőszeli a 20. században: Társadalomrajz két magyarlakta településről Szlovákiában. Somorja – Komárom: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 216 (Lokális és regionális monográfiák; 6.) (2010)
13. Tóth Á, Apró E (szerk.): A magyarországi németek történetének levéltári forrásai, 1670–1950. Budapest, Oldenburg: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete; Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, 1080 (2010)
14. Vékás J: Utak. Életinterjúk 1980–1990. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 566 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	31	Ebből kutató ² :	22
PhD, kandidátus:	12	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			7
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			3

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	143
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	120
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	12
idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	1
idegen nyelven:	3
recenzió, kritika magyarul:	6
idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	2
idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0
idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	47
idegen nyelven:	23
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	11
idegen nyelven:	3
Sorozatszerkesztés magyarul:	2
idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	490	Összes független hivatkozások száma:	490
Kapott recenzió, kritika:	22		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	51	hazai:	63
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	14
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	9	hazai:	7

6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :	17
Témavezetések száma: TDK munka:	3
Diplomamunka (BSc):	17
Diplomamunka (MSc):	37
PhD:	17

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	171,2	MFt		
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	4	Teljes saját bevétel:	51,15	MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			4	
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	7,84	MFt		
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0	
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			2	
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	9,32	MFt		
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			5	
EU forrásból:	3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	18,37	MFt
Egyéb:	2	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	16,14	MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0,74	MFt

FILOZÓFIAI KUTATÓINTÉZET

1119 Budapest, Etele út 59-61.; 1398 Budapest, Pf. 594

telefon/fax: 1-312 0243

e-mail: office@webmail.phil-inst.hu; honlap: www.phil-inst.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézetben folyamatos kutatási munka zajlik, melynek során törekszünk a más intézményekkel való együttműködésre. A kutatók hétfőnként szemináriumokon mutatják be kutatási eredményeiket. Az eredmények publikációkban, előadásokban, szerkesztett összeállításokban manifesztálódtak.

A munka az intézet kutatási tervzetének megfelelően folyt, vázlatosan a következő témakörök szerint:

Igazság, Tudás, Tudomány

Az igazság fogalma: középponti kérdés vagy primitívum?

A tudományos igazság fogalma: a tudomány igazságot keres?

Tudomány / áltudomány; a tudomány társadalmi konstrukciója; tudományos realizmus

Az analitikus filozófia teljesítménye és határai

Fenomenológia, Heidegger, dekonstrukció: releváns irányzatok-e a tudomány számára?

A tudományfilozófia lehetőségei és határai

Tudásegész és tudásfragmentálódás: A szubdiszciplínák tudományfilozófiája

Modern tudományfilozófia a hagyományos ismeretelmélet alapján?

A nyelvfilozófia öröksége és meghaladása

Multimodalitás és tudományos kutatás; vizualitás és interdiszciplinaritás

A tudományfilozófia új szövetségese: kognitív filozófia

Etika és tudomány

A társadalomtudományok filozófiájának mai kihívásai

Kultúra és modern racionalitás

Történettudomány és irodalomtudomány a digitális korban

Magyar eszmetörténet nemzetközi perspektívában

A teológia tudományelmélete

Tudomány és demokrácia

Érdekek fogságában: Racionalitás és politikai diskurzus

Az egyenlőség csapdája: Tudományos elit és demokratikus kommunikáció

Tudományetika (nem azonos az „etika és tudomány” programmal), tudománypolitika és a kutatás szabadsága

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Intézeti munkatárs szerkesztésében készült a *Studies in East European Thought* c. Springer-folyóirat 2010/2-es száma, *Trends and Traditions of Intellectual History Writing*, melynek nemzetközi szerzőgárdája a közép-európai régió eszmetörténet-írásának hagyományait és jelenkori vonulatait térképezte fel. Hasonló témában, *Cultural Images in the Region under Transformation* címmel született a litvániai *Limes* c. folyóirat 2010/1-es, konferencia-előadásokat közlő száma, melyben az intézet egyik munkatársa a szlovák és magyar nemzeti filozófiák összehasonlításáról közölt tanulmányt. Ezen túlmenően az intézet magyar

eszméletörténeti kutatásainak eredményei több magyar és idegen nyelvű tanulmányban is megjelentek.

Az intézetben folyó kora-modern eszméletörténeti kutatások ugyancsak több eredményt hoztak. Az intézet egyik munkatársa magyar nyelvű kötetet jelentetett meg a modern politikai közösség antropológiájáról, mely Kálvin Jánostól John Locke-ig követi nyomon a kérdéskör eszméletörténeti vonatkozásait. Hasonlóképpen megemlíthetők azok az eredmények, amelyeket az intézet egy másik kutatója a *Monist* és a *Jahrbuch für Europäische Wissenschaftskultur* című folyóiratokban jelentetett meg, s amelyekben a koramodern filozófia- és tudománytörténet bizonyos fejezetei kapcsán mutatja ki azt, hogy a filozófiai és tudománytörténeti kánon szorosabban és több ponton érintkezik, mint ahogy azt rendszerint gondolni szokás.

Ugyancsak figyelemre méltó eredményeket közöltek az intézet 20. századi filozófiatörténettel foglalkozó kutatói. Az intézet egyik munkatársa kötetben gyűjtötte össze magyarul korábban megjelent technikafilozófia-történeti írásait. Az intézetben egy másik munkatárs által régóta folytatott Wittgenstein kutatások eredményei egy újabb terjedelmes tanulmány formájában láttak a *Wittgenstein Studien* című folyóiratban, a „közös emberi cselekvésmód” wittgenstein-i problematikájának a kéziratos hagyatékából kikutatható aspektusairól. Egy másik kutató Husserl fenomenológiájának pozitív pszichologista hozadékát tárta fel a *Studia Phenomenologica* című folyóiratban megjelent tanulmányában. Az intézet egy másik munkatársa Richard Rorty filozófiájának kritikai áttekintését kínáló kötetben az antireprezentacionalizmus kérdéseit tárgyaló tanulmányt jelentetett meg az Open Court kiadó *Library of Living Philosophers* sorozatában. A tanulmányra a kötetben Richard Rorty válaszolt.

Az intézetben markáns eredményekkel jelentkeztek a kortárs elme- és pszichológia-filozófiai kutatásokkal foglalkozó kutatók. Az intézet egy kutatójának egyik 2009-es cikke szakmai vitát gerjesztett a *Journal for General Philosophy of Science* című folyóirat hasábjain, amelyre a szerzőnek a jelen beszámolási évben volt módja reagálni. Az említett intézeti kutató 2010-ben doktori fokozatot szerzett a Cambridge-i Egyetemen, amely hazai viszonylatban kiemelkedő szakmai teljesítménynek tekinthető. Az intézet egy másik kutatójának cikke a tudatosság fizikalista elméletei kapcsán folyó vitában foglalt állást. Ez a tanulmány egyelőre „online-first” változatban olvasható a *Philosophia* című folyóirat honlapján.

Ezen túl az intézet munkatársai kiterjedt hazai publikációs tevékenységet folytatnak, és résztvevői hazai konferenciáknak.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézetben folyó munka társadalmi hasznossága a kutatómunka eredményeinek minél szélesebb körű, lehetőség szerint ingyenes hozzáférhetővé tételében nyilvánul meg. Az egyik erre irányuló tevékenység a filozófia klasszikusainak és jelenkori szerzőinek hozzáférhetővé tétele magyarul, fordítások és magyarázatok formájában, számos ismeretterjesztő előadáson és íráson keresztül. Ez a tevékenység a beszámolási évben az eddigi szinten folyt. Amennyire a jogi környezet lehetővé teszi, az intézet kutatási eredményeit, munkatársainak publikációit igyekszik honlapján közzétenni szervezett formában, évek óta működő internetes szabadegyetemén keresztül. A nyitott egyetem révén a szövegekhez háttérszolgáltatások is rendelkezésre állnak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az intézet gyakorlatilag minden olyan hazai és környező országokban lévő egyetemmel együttműködik, ahol filozófia tanszék van. Az intézet kutatói oktatnak a Debreceni Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Pécsi Egyetem, az ELTE, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem doktori iskoláiban, továbbá részt vesznek ugyanezen intézmények, valamint számos más felsőoktatási intézmény alapképzésében is.

Az intézet több munkatársa végez tudományszervező munkát. Az intézet munkatársai számos magyar és néhány nemzetközi folyóirat szerkesztésében vesznek részt mint szerkesztők, vendégszerkesztők, szerkesztőbizottsági tagok, referensek. Hasonlóképpen szerepet vállalnak nemzetközi konferenciák szervezésében, mint például a CEU-n megszervezett *HOPOS* konferencia, a berlini tudománytörténeti Max Planck Intézettel közösen megszervezett *Conflicting Values of Inquiry: Ideologies of Epistemology in Early Modern Europe* c. konferencia, a Budapesten megrendezett *Vision and Activity: Enacting Images* c. konferencia, és az intézet társszervezésében Pécsen került megrendezésre a *IV. Találkozó a Balkán Kapujában Nemzetközi Interdiszciplináris Konferencia* az „Európa Kulturális Fővárosa” program keretében. Ugyancsak megemlítendő Gary Shapiro (North Carolina) és Dieter Schönecker (Siegen) professzoroknak az intézet szervezésében lebonyolított előadása, és az előadásokhoz kapcsolódó workshop.

Az intézet munkatársai több nemzetközi együttműködésben bonyolódó projektben vesznek részt. Ezek eredményei közé tartoznak a fent említett konferenciák.

Az intézet nemzetközi kapcsolatainak másik iránya a fontosabb filozófiai központok felé mutat. A kutatók hosszabb tanulmányi útjainak, ösztöndíjainak jellemző célja a beszámolási évben Németország, Ausztria és Nagy-Britannia volt.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

A beszámolási évben adminisztratív szempontból az intézetben nyilvántartott pályázat az OTKA PD 79193 sz. pályázata, mely David Hume filozófiáját vizsgálja a korabeli természetfilozófia kontextusában. Noha a pályázat támogatási összege igen alacsony, a pályázat keretében mégis számos rangos nemzetközi folyóiratban illetve kötetben megjelent és megjelenésre elfogadott tanulmány készült, és készülöben van több monográfia is.

Az intézet munkatársai több, egyetemeken futó pályázatban is résztvevőként működnek közre.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Monográfiák, szerkesztett kötetek

1. Demeter T (szerk.): Trends and Traditions of Intellectual History Writing”, special issue of Studies in East European Thought 62, 2010/2, 112 (2010)
2. Kovács G: Frankensteinről a zöldekig – a gép és kritikái. Budapest: Liget, 203 (2010)
3. Mester B: Szabadságunk születése: A modern politikai közösség antropológiája Kálvin Jánostól John Locke-ig. Budapest: Argumentum – Bibó Műhely, 183 (2010)

Idegen nyelven megjelent tanulmányok

4. Boros J: Representationalism and Antirepresentationalism: Kant, Davidson and Rorty. In Randall E et alii (eds.): *The Philosophy of Richard Rorty*, Chicago: Open Court, 266-268 (2010)
5. Demeter T, Zemplén T: Being Charitable to Scientific Controversies: On the Demonstrativity of Newton's Experimentum Crucis, *Monist* 93, 2010/4: 640-656 (2010)
6. Demeter T: Post-Mechanical Explanation in the Natural and Moral Sciences: The Language of Nature and Human Nature in David Hume and William Cullen, *Jahrbuch für Europäische Wissenskulturr* 6: 65-85 (2010)
7. Fazekas P: Cognitive Architecture and the Epistemic Gap: Defending Physicalism without Phenomenal Concepts, *Philosophia*, published online 24 Sep 2010, DOI: 10.1007/s11405-010-9274-5 (2010)
8. Gángó G: Hannah Arendt and the Problem of Public Religion. In Losonczi P, Singh A (eds.): *From Political Theory to Political Theology: Religious Challenges and the Prospects of Democracy*. London: Continuum: 47-59 (2010)
9. Neumer K: Die gemeinsame menschliche Handlungsweise. In Wittgensteins Nachlass, *Wittgenstein Studien*, Berlin: Walter de Gruyter, 71-120 (2010)
10. Neumer K: Sind Tatsachen vom Sprachspiel konstituiert? Zu Wittgensteins Philosophie 1946-1951. In Munz V, Puhl K, Wang J (eds.): *Language and World. Part One. Essays on the Philosophy of Wittgenstein*. Frankfurt: Ontos, 315-326 (2010)
11. Varga P A: Psychologism as Positive Heritage of Husserl's Phenomenological Philosophy, *Studia Phenomenologica* 10: 135-161 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Filozófiai Kutatóintézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	29	Ebből kutató ² :	22
PhD, kandidátus:	13	MTA doktora: 3	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			96
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			86
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 8	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	12
recenzió, kritika	magyarul: 1	idegen nyelven:	5
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 6	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 27	idegen nyelven:	5
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 8	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	62	Összes független hivatkozások száma:	62
Kapott recenzió, kritika:	8		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 2	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	24	hazai:	32
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	10
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	8
<u>6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			8
Témavezetések száma: TDK munka:	3	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	10
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		168,9	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	3	Teljes saját bevétel:	16,94 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0,53	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP: 0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
ÚMFT témák száma: 0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0,94	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból: 0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Egyéb: 0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:		16,0	MFt

IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET

1118 Budapest, Ménesi út 11-13.
telefon: 1-279 2776, 1-279 2760; fax: 1-385 3876
e-mail: iti@iti.mta.hu; honlap: www.iti.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet fennállásának eddigi 55 éve során meghatározó szerepet játszott a magyarországi irodalomtudományban. Hazai és nemzetközi kapcsolatai révén több száz kutatóval dolgozik összehangoltan, közös projektek kezdeményezőjeként, az egyetemi és doktori képzés állandó résztvevőjeként. Kézikönyvei, könyvsorozatai, saját folyóiratai és internetes fóruma, a rec.iti segítségével állandó lehetőséget biztosít az új kutatási eredmények közreadására és megvitatására. Rendszeresen szervez közös szakmai rendezvényeket a más kutatási ágakat művelő akadémiai kutatóintézetekkel (történettudomány, művészettörténet, zenetudomány, néprajz, nyelvtudomány stb.), a hazai és határon túli magyar egyetemi tanszékekkel, valamint a közgyűjteményekkel. Fontos feladatokat lát el a magyar kulturális életben is a kutatók ismeretterjesztő előadásai, médiaszereplései, valamint aktív szépirodalmi és kritikai munkássága révén.

Az intézet működésének legalapvetőbb pillére a textológia. Több évtizede készülő és újonnan megindított sorozatai kritikai kiadásban, az adott szakterület mai filológiai tudásának legteljesebb összegzésével (szöveg- és tárgytörténet, recepció, életrajz stb.) adják közre a klasszikus magyar írói életműveket a középkortól a modern irodalomig. A művelődéstörténet és a társtudományok írott forrásmunkái, ritka nyomtatványok és kéziratok gyakran hasonló kiadásban, illetve jegyzetelt szövegkiadásként látnak napvilágot.

A kritikátörténet (az angolszász terminológiában: literary criticism) kutatói egyaránt vizsgálják az irodalomfogalom és -értelmezés koronkénti eltéréseit, a különböző nyelvű irodalmak kapcsolatait (komparatiztika), az irodalmi intézményrendszer és a befogadás történetét, a retorika, poétika, eszmetörténet, verstan történetét, korai korszakoknál az iskolatörténetet, a grammatikát és részben a filozófiát és a teológiát is ide értve.

Az irodalomelméleti kutatások fő témái: a műfaj- és fordításelmélet, a narratológia, tropológia, literalitás, irodalmiság, valamint az irodalomtörténet-írás és az irodalomtudomány módszertani kérdései és új irányzatai. A készülő intézeti irodalomtörténettel kapcsolatban olyan kérdéseket is vizsgálnak a munkatársak, mint az irodalmi modernség jelentésváltozásai, a paratextusok problémája vagy az elit- és a tömegkultúra viszonyának átalakulása korunkban. Az Irodalomelméleti Osztály tagjai szerkesztik a Literatura és a Neohelicon című elméleti folyóiratokat, valamint az OPUS. Irodalomelméleti tanulmányok könyvsorozatát.

A magyarországi irodalmak története munkacímű háromkötetes kézikönyv a magyar irodalomtudomány egyik legnagyobb szabású vállalkozása az utóbbi évtizedekben. A magyar nyelvű irodalom különböző korszakain túl bemutatná a középkori és újkori latin irodalom hazai emlékeit, a Kárpát-medence más népeinek kapcsolódó irodalmát, valamint a fordítás- és befogadás-történeti kapcsolatokat. A kötetek szerkesztőbizottságai a napi munkájuk mellett 2006 óta folyamatosan dolgoznak, s a módszertani vitákban 2010-re készre csiszolódott a kötetek koncepciója és tartalomjegyzéke. A teljeskörű szakmai előkészítés és rajtképesség azonban a finanszírozhatatlansággal néz farkasszemet, így külső szakértők egyelőre nem vonhatók be a munkába. Az elutasított pályázatok és az intézetet sújtó nagyarányú elvonások jelenleg lehetetlenné teszik a közös munkát.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A textológia terén 2010-re a folyamatos munkák jellemzőbbek voltak, mint a megjelent kötetek; ez főként a kiadók nehéz anyagi helyzetével és a pályázati struktúrák átalakulásával magyarázható. Az év során elkészült egy-egy kulcsfontosságú új kötet Berzsényi Dániel (Prózai írások) és Kölcsey Ferenc (Országgyűlési dokumentumok) kritikai életműkiadásában, illetve a Babits Mihály életrajzát napról napra feltáró kronológia első kötete, de megjelenésük csak 2011 folyamán várható. Mikszáth Kálmán művei közül legalább internetes változatban megjelenhetett a Cikkek, tárcák 1903. évi termését bemutató 44. kötet. Régi adósságot törlesztett az év legreprezentatívabb textológiai vállalkozása, Kosztolányi Dezső Édes Anna című regényének szinoptikus – azaz speciális kritikai kiadása. Kosztolányit világszerte a XX. századi magyar irodalom stílusreemtő alakjaként tartják számon, művei ennek ellenére csak népszerű kiadásban hozzáférhetők. Egy új OTKA-pályázat keretében jelentősen felgyorsult a kritikai kiadás; az Édes Anna bonyolult keletkezés- és befogadástörténetét páratlan részletességgel bemutató kötetel párhuzamosan megjelent az író betegségének és halálának dokumentumait közreadó kötet is, amely a nagybeteg Babits Beszélgetőfüzeteit idézi fel.

A jegyzetelt szövegkiadások sorából – hiánypótló tartalma és lexikonnyi terjedelme miatt is – kimagaslik a Magyar Remekírók patinás sorozatának új kötete, a Magyarországi gondolkodók, 18. század, Bölcsészettudományok I. Segítségével új összefüggések tárulnak fel a felvilágosodás kori hazai eszméletörténetben (filozófia, nyelvészet, történettudomány, irodalomtörténet-írás stb.). Számos olyan szemelvény olvasható itt, amelyeket latin és német nyelvből e kötet számára fordítottak le és láttak el jegyzeteikkel a XVIII. Századi Osztály munkatársai és külső szerzők. Két új kötet jelent meg Krúdy Gyula életműkiadásából (Elbeszélések 4, 5). Kaffka Margitnak, a magyar nőirodalom kiválóságának válogatott levelezése A lélek stációi címmel látott napvilágot. A Joyce-műhely ugyancsak aktívan dolgozott 2010 során. Az intézeti kutatók a nagyközönséghez szóló további kiadványok, köztük kortárs irodalmi művek gondozásában vettek részt; szak- és műfordítói munkásságuk is számottevő.

A kritikátörténet jelentős új könyvekkel képviselteti magát az intézet termésében. Az Irodalomtörténeti Füzetek sorozatában jelent meg a Tudás és elbeszélés: A Mikszáth-kispróza rejtelmek című kismonográfia; szerzője – egyben a Mikszáth kritikai kiadás témavezetője – egy nagyközönségnek szóló műelemzést is közreadott A Noszty fiú esete Tóth Marival című regényről. A közép-európai nemzeti romantika változataival foglalkozó magyar monográfia (Hazát s népet álmodánk) 2010-ben szlovák fordításban látott napvilágot („Vysnívali jsme si vlast’ a národ...”). Az intézet 2008-ban elhunyt főmunkatársának, Kerényi Ferencnek posztumusz tanulmánykötete Színek, terek, emberek címmel látott napvilágot, főként a XIX. századi magyar színház- és társadalomtörténet összefüggéseiről. Ugyanezen korszak hazai irodalmáról írt tanulmányaiból adott közre válogatást egy kutató (Írók, szerepek, stratégiák). Az intézet igazgatója önálló köteteket állított össze régebbi és modern irodalomról szóló újabb tanulmányaiból, s új, bővített kiadásban adta közre népszerű zsebkönyvét a XX. századi magyar cenzúráról és az irodalmi művek ideologikus átírásairól (Delfinárium). A Pont fordítva című fordításelméleti sorozatban új tanulmánykötet hagyta el a nyomdát (Szó és betű szerint a világ). József Attila kései költészetét elemzi a Zord bűnös vagyok, azt hiszem című kötet. A költő barátjáról, a kiváló kritikusról, Németh Andorról írt monográfia második kötete hasonlóan keserű címmel jelent meg (Változatok az otthontalanságra).

Az intézet egyre nagyobb részt vállal a társtudományok, különösen a művelődéstörténet kutatásából. X. kötetéhez érkezett a Magyar Művelődéstörténeti Lexikon: Középkor és kora újkor. A gazdagon illusztrált sorozat szerzői javarészt az akadémiai intézetek kutatói, főszerkesztője az intézet munkatársa. A szécsényi seregszék jegyzőkönyve (1656–1661) fontos történelmi forrás, az Eötvös Loránd Tudományegyetem évszázadait bemutató képeskönyv pedig intézménytörténeti érdekességeket kínál. Róma, mindannyiunk közös hazája címmel rendhagyó, irodalom- és művészettörténet-centrikus útikönyv jelent meg az Örök Város magyar vonatkozású emlékeiről. Két kolozsvári templom történetét, illetve az ottani piarista templom sírköveit ugyancsak kiválóan illusztrált kötetek dolgozták fel. Egy 2009-ben megrendezett művészettörténeti tanácskozás tanulmánykötetét (Ars perennis) ugyancsak intézeti kutató szerkesztette. A hagyományosan erős, már Klaniczay Tibor által képviselt interdiszciplináris igény jegyében a munkatársak számos tanulmánnyal gazdagították a művészettörténet, történettudomány, esztétika, zenetudomány, néprajz, nyelvészet és filozófiatörténet szakirodalmát is. Az ő posztumusz magyar egyetemtörténeti kötete olasz nyelven látott napvilágot.

2010-ben is napvilágot láthattak olyan tanulmánykötetek, amelyek intézeti (társ)szervezésű konferenciák anyagát közölték. A 2008-as egri komparatív elbeszéléstörténeti tanácskozást a XVIII. Századi Osztály és a Grimmshausen-Gesellschaft közösen szervezte; ennek előadásai a német-svájci Peter Lang Verlagnál jelentek meg *Fortunatus, Melusine, Genovefa: Internationale Erzählstoffe in der deutschen und ungarischen Literatur der Frühen Neuzeit* címmel. Az intézet által koordinált magyarországi neolatin irodalmi kutatás eddigi legrangosabb produkciója az Egyesült Államokban jelent meg. Az *Acta Conventus Neo-Latini Budapestinensis* című 865 lapos, hatnyelvű kötet a Nemzetközi Neolatin Társaság (IANLS), 2006. évi (az Oktatási Minisztérium és az MTA által támogatott) budapesti XIII. világkonferenciájának anyagát tartalmazza. Egyik szerkesztője az intézet igazgatója, 19 magyar szerző (köztük 5 intézeti kutató) tanulmányait közli. A 2006. évi debreceni Hungarológiai Kongresszus válogatott irodalmi előadásai hálózati kiadásban kerülhettek az olvasóközönség elé. Az újvidéki kutatókkal közösen szervezett 2009. évi budapesti Referencialitás-konferencia előadásait az ottani Hungarológiai Közlemények és a debreceni Alföld folyóirat közölte.

A több szakterület számára nélkülözhetetlen kézikönyvek sora tovább bővült. Genfben napvilágot látott a Humanizmus és Reneszánsz Nemzetközi Bibliográfiájának (BIHR) új kötete, amely a 2006-os év szakirodalmát gyűjti össze, s ráirányíthatja a külföldi szakmai közösség figyelmét a magyarországi és erdélyi kutatók eredményeire (folyamatban van a 2007. és 2008. évi bibliográfia szerkesztése is). További, könyvfejezetként megjelent szakkbibiográfiák mellett fontos megemlíteni az intézet dokumentumait őrző Archívum egyre jobban feldolgozott, immár az interneten is hozzáférhető fondjegyzékeit.

2010-ben súlyos veszteség érte a kutatói közösséget Erdődy Edit XX. századi dráma- és színháztörténész halálával.

Az intézet 2010-ben is átadta saját alapítású, rangos tudományos díjait: a régi magyar irodalom kutatásáért járó Klaniczay Tibor-díjat, a XVIII. századi kutatásokért adható Faludi Ferenc Alkotói Díjat (a Magyar Jezsuita Rendtartománnyal közösen), a XIX. századi szaktanulmányokat honoráló Martinkó András-díjat, valamint a 2007-ben alapított Tarnai Andor-díjat, mely a kritikátörténet kiemelkedő kutatóit értékeli, s amelyet egy intézeti kutató nyert el. Az év során további kutatók részesültek magas szakmai kitüntetésben: Magyar Köztársaság Tisztikeresztje; Toldy Ferenc-díj, Arany János-díj, Klaniczay-díj. A Magyar

Tudományos Akadémia az intézet XIX. Századi Osztályának vezetőjét levelező tagjának választotta.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A tudományos eredmények népszerűsítésében az intézet hagyományaihoz híven mindig jelentős részt vállalt. Munkatársai 2010-ben a nagyszámú ismeretterjesztő írást adtak közre (cikkek, interjúk, emlékbeszédek, nekrológok). Többen részt vettek a Nemzeti Évfordulók 2011 című életrajzi évkönyv szerkesztésében és megírásában. Rádió- és tévéinterjúk sokasága jelzi a média érdeklődését az itt folyó kutatások iránt. A kutatók számos előadást tartottak a nagyközönségnek (könyvbemutatók, kerekasztalok). Ezek egy része a magyar kultúra és a friss könyvtermés külföldi népszerűsítését vállalta Erdélytől az Egyesült Államokig. Egy kutató évek óta szervezi az ausztriai magyarság egyik bécsi központjában (Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich) tartott szabadegyetemi előadás-sorozatot.

Az intézet évtizedek óta együttműködik a közgyűjteményekkel: könyvtárakkal, múzeumokkal, levéltárakkal. A közösen szerkesztett folyóiraton és katalógusokon túl az intézeti kutatók gyakran nyilvános kiállítások kurátoraként is dolgoznak. 2010-ben így jött létre a Petőfi Irodalmi Múzeum rendhagyó Mikszáth-kiállítása az író halálának 100. évfordulóján (REND – VESZTŐ – MÚLT – IDŐ: Mikszáth Kálmán fekete városai). Többen tartanak múzeumpedagógiai programokat, rendhagyó irodalom- és zenetörténet-órákat. Az aktív irodalommal való kapcsolatok is jelentősek: az intézeti kutatók állandó szerzői az irodalmi lapok kritikarovatának, író-olvasó találkozókat és irodalmi esteket szerveznek és vezetnek. Több kutató foglalkozik előadóművészetrel is, pl. a Musica Historica együttes vezetője az intézet tudományos titkára, aki egyúttal színházi zeneszerző, illetve több CD zenei szerkesztője és kiadója is. Az együttes – amelynek a Történettudományi Intézet egy kutatója is tagja – 2010-ben két intézeti konferencia ünnepi koncertjén működött közre Körmenten (XVII. századi magyar szerelmi énekköltészet), illetve az Óbudai Társaskörben (válogatás Pálóczi Horváth Adám Ötödfélszáz énekek c. gyűjteményéből). Egy másik kutató a performance-művészet nemzetközi szinten ismert alakja, aki gyakran publikál filmelméleti tárgyú cikkeket is.

Évről évre jelentősebb az intézet részvétele az internetes tartalomszolgáltatásban. Az intézeti honlap (www.iti.mta.hu) folyamatosan tudósít az eseményekről, a kutatók munkásságáról, az osztályok és szerkesztőségek feladatairól, s fényképgalériája is terjedelmes. Látogatottsága évről évre nő, de az önálló domainként működő recenziós fórum, a REC.ITI (<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>) nemzetközi olvasóköre ezt is túlszárnyalja. A portál 2010-ben mindennemű támogatás nélkül működött, holott intenzíven hozzájárul a magyar szakirodalom megvitatásához, nemzetközi megismertetéséhez, egyben hivatkozásaihoz. Hálózati könyvkiadóként 2010-ben három ünnepi tanulmánykötetet adott közre intézeti szerkesztők munkájaképp (Borostyánút, Ghesaurus és Építész a kőfejtőben – Architect in the Quarry címmel) kis példányszámban kinyomtatva, illetve ingyenes hozzáféréssel pdf-ben. A kiadók támogatásával elérhetővé vált a Literatura néhány fontosabb lapszáma, illetve az Irodalomtörténeti Közlemények archívuma. Tovább bővült a magyar textológia központi információs honlapja, a <http://textologia.iti.mta.hu> is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A Reneszánsz Osztály Körmenen a kora újkori magyar misszilis levelekről, feljegyzésekről és naplóról szervezett tanácskozást történészekkel és levéltárosokkal közösen, több külföldi résztvevővel (Szolgáltatomat írom kegyelmednek). A XVIII. Századi Osztály nemzetközi műhelykonferenciával emlékezett meg a Csokonai baráti köréhez tartozó polihisztor, Pálóczi Horváth Ádám költő, író, filozófus, ének- és közmondásgyűjtő születésének 250. évfordulójáról (Magyar Arión).

Egy kutató részt vett a Kaposvári Egyetemen bontakozó Anyanyelvi Kultúraközvetítés Kutatócsoport első konferenciájának előkészítésében. Az Irodalomelméleti Osztály és a Modern Magyar Irodalomtörténeti Osztály a készülő kézikönyv III. kötetéről tartott szimpozionot Kérdések az új irodalomtörténetről – Mit? Miért? Hogyan? címmel. Az intézet részt vállalt az Eötvös Collegium 100 éves fennállása tiszteletére szervezett konferencia lebonyolításában, egy kutató pedig a Pécs – Európa kulturális fővárosa projekthez kapcsolódó, Kultúrák találkozása az európai térben című tanácskozás előkészítésében. Ugyancsak Pécsen rendezték meg a IX. Magyar Ókortudományi Konferenciát. A legújabb szakmai eredmények megvitatására – sok évtizedes hagyományt követve – a Reneszánsz Osztály, illetve a XVIII. Századi Osztály havonként egy-egy vitautulást szervezett.

Az Illyés Gyula Archivum és Műhely 2010-ben is fő feladatára, az Illyés-hagyaték gondozására, katalogizálására és elektronikus archiválására összpontosított. Díszterme számos szakmai rendezvény helyszíne volt: itt rendezték az új Ulysses-fordításról szóló, illetve a Mikszáth novelláit elemző műhelykonferenciákat, a Pálóczi Horváth-tanácskozást, a Faludi- és Tarnai-díj, valamint a Toldy Ferenc-díj átadó ünnepségét, számos könyvbemutatót és kerekasztalt.

Kulcsfontosságú, hogy a magyarországi tudományos eredményeket nemzetközi fórumokon is megismerhessék. Több intézeti kutató tagja a kora újkori kultúrakutatás egyik legjelentősebb műhelyének, a Cultures of Knowledge nevű nemzetközi projektnek (vezetője Howard Hotson, Oxford), amely Budapesten konferenciát rendezett Encyclopaedism, Pansophia and Universal Communication címmel. Ugyancsak képviselteti magát az intézet a CEU The Intellectual History of Patriotism and the Legacy of Composite States in East-Central Europe projektjében, valamint a nemzetközi Shakespeare-kutatók Advisory Committee-jében. Az intézet egyik főtanácsadója Rómában egyetemi professzor; az ő vezetésével közös tanácskozást rendezett a La Sapienza Egyetem és a Róma Magyar Akadémia Magyarok részvétele az olasz egység megteremtésében címmel. Az intézet igazgatója előadást tartott a Római Magyar Akadémián rendezett nemzetközi Dante-konferencián. Az AILC (ICLA) nemzetközi irodalomtudományi testület tagjaként egy intézeti kutató részt vett a The History of the Studies on Antiquity in the Context of the Local Classical Traditions of the Socialist Countries (1944/45-1989/90) című budapesti, illetve a Comparative Literature in the Phase of World Literature című shanghai konferencia szervezésében. További kutatók képviselik az intézetet a Grimmelshausen-Gesellschaft, az IANLS, a Görres Gesellschaft, valamint az Osztrák–Magyar Akadémiai Vegyesbizottság és a Collegium Budapest Academic Advisory Board munkájában is.

A határon túli magyar kutatóhelyekkel állandó az együttműködés. A világ hungarológiai műhelyeinek (tanszékek, kutatóintézetek) munkáját összekapcsoló Nemzetközi Magyarástudományi Társaságban több intézeti munkatárs vezető tisztséget tölt be. Az Újvidéki Egyetem magyar tanszéke évek óta szervez közös szimpozionokat a Modern Magyar

Irodalomtörténeti Osztállyal – 2010-ben Újvidéken tanácskoztak a kutatók Irodalom és intimitás címmel. Az intézet bekapcsolódott a Határátlépések című kolozsvári doktorandusz-konferencia (2010) és az ugyanott megrendezendő Hungarológiai Kongresszus (2011) szervezésébe, s képviseltette magát a groningeni hungarológiai workshopon is. A Szlovák Tudományos Akadémia Szlovák Irodalomtörténeti Intézete decemberben műhelykonferenciát rendezett a kora újkori kispróza műfajokról; az intézetet a tudományos titkár képviselte Szirmay Antal anekdotakéziratáról tartott előadásával. A két intézmény együttműködése tovább bővíthet a következő években a közös témák kutatásával és eszmecserével. Távolsági országok rokon profilú intézményeivel is folyamatos a kapcsolat: két kutató Vietnámban tartott előadásokat a magyar irodalomról, s az azerbajdzsáni követség támogatásával működő csereprogramban is születtek új eredmények.

Intézeti kutatók összesen 52 előadást tartottak nemzetközi közönség előtt, például Aachenben, Amszterdamban, Rómában, Hanoi-ban, Párizsban, Varsóban (az IVG nemzetközi germanisztikai kongresszusán), Stratford-upon-Avonban, New Yorkban, Albanyben, Kolozsváron, Pozsonyban, Jyväskyläben és a lengyelországi Krynki-ben (a fehér orosz irodalom kutatóinak körében), illetve hazai tanácskozásokon. Többen vettek részt külföldi tanulmány- vagy kutatóutakon, többek között akadémiai és Humboldt-ösztöndíjjal például Oxfordban, Wolfenbüttelben, Heidelbergben, Prágában és Lőcsén.

2010-ben 25 intézeti kutató tanított a magyarországi felsőoktatásban (ELTE, SZTE, PTE, PPKE, KGRE, ME, DTE, Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, Zsigmond király Főiskola), illetve külföldön (Zágráb, Bécs, Róma). Többen tanszékvezetői tisztséget látnak el. Doktori programon tizenheten tanítanak, ketten doktori iskolát vezetnek. A kutatók 29 opponensi véleményt írtak PhD-, illetve akadémiai doktori pályázatokhoz (ebből három külföldre), és 30 PhD-disszertáció témavezetői voltak. Sokan tagjai az akadémiai szakszabványbizottságoknak (Irodalomtudományi Bizottság, Textológiai Bizottság, Művelődéstörténeti Bizottság, Sajtótörténeti Bizottság, Informatikai Irodalomtudomány Munkabizottság, AKT) és más tudományos testületeknek (MAB Társadalomtudományi Szakszabványbizottsága, Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Nemzetközi Magyarisztantudományi Társaság, Magyar XVIII. Század-Kutató Társaság, Hungaria Latina – Magyar Neolatin Egyesület, OTKA Társadalom- és Bölcsészettudományi Kollégiuma, Unesco Magyar Világörökség Bizottság, Magyarországi Dante Társaság stb.), illetve több egyetem kari és doktori tanácsának. Többen töltenek be elnöki vagy elnökségi tisztséget más szakmai szervezetekben (Mészöly Miklós-egyesület, Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, Ókortudományi Társaság, Musica Historica Kulturális Egyesület), illetve tagként vesznek részt további művészeti egyesületek, például a Magyar Írószövetség, a Magyar Szépirodalmi Társaság, a Magyar Műfordítók Egyesülete, a József Attila Kör, a Furtwängler Társaság és a Lesznai Anna Társaság munkájában, több kiadói és közgyűjteményi alapítvány, továbbá a Sziveri János-díj és a Márai Program kuratóriumában.

2010-ben is megjelentek az intézeti folyóiratok teljes évfolyamai (Irodalomtörténeti Közlemények, Literatura, Helikon, Magyar Könyvszemle). Mindennemű támogatás híján, a szerzők és szerkesztők felajánlásából működött az intézet hálózati fóruma, a REC.ITI (<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>). Az intézet kutatói más tudományos és szépirodalmi folyóiratok szerkesztőségének is tagjai (pl. Lymbus, Irodalomtörténet, Alföld, Budapesti Könyvszemle, 2000, Jelenkor, Új Forrás, Vigilia, Aspecto, Különbőség, Medical Tribune, Kaleidoscope, Élet és Tudomány stb.). A nemzetközi folyóiratok közül az intézet védnöksége alatt készül a Neohelicon, illetve a Camoenae Hungaricae (2009. évi kötete megjelent). A kutatók ezen felül a Hungarian Studies, a Revue d'Études Françaises, a Hungarian Journal of English and

American Studies, a Rivista di Studi Ungheresi, a Linguistica e Letteratura, a Deutsche Shakespeare Jahrbuch, a World Literature Studies (Pozsony) és az újvidéki Hungarológiai Közlemények szerkesztőségében is képviselik az intézetet.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A bizonytalan pénzügyi háttér és a sorozatos (formai okokkal indokolt) elutasítások következtében az Intézet egyre kevesebb OTKA-pályázatnak adhat otthont. A pályázati témák ennek ellenére szinte az egész magyar irodalomtörténetet érintik, a régebbi magyar és neolatin irodalmi értékek feltárásától és kiadásától a világirodalmi és elméleti kutatásokig. A két legjelentősebb új OTKA-pályázat egyike Arany János kritikai kiadásának új ciklusát támogatja (intézeti és egyetemi kutatók közös munkacsoportja, havi műhelyvitákkal), a másik pedig Mikes Kelemen írói szótárának elkészítését; ennek keretében négy évig egy lexikográfus nyelvész is dolgozik a XVIII. Századi Osztályon.

Az intézet 2010-ben összesen 19 pályázatnak biztosított háttérrel, 34,6 M Ft összértékben. Ebből az OTKA-pályázatok száma 14, összértékük 26,8 M Ft; az NKFP-pályázatoké 1 (1,9 M Ft), a belföldi egyéb pályázatoké pedig 4 (5,9 M Ft). Nemzetközi forrásból 2010-ben nem volt pályázat, s az intézet nem részesült az MTA Elnöki keretének támogatásában sem.

A megvalósíthatóság szélére sodródott kézikönyv jelzi a kutatók egyre romló egzisztenciális lehetőségeit, amely összefügg a kutatási körülmények romlásával is. Az egyre nagyobb anyagi nehézségekbe ütköző országos vitaülések és konferenciák sem nélkülözhetik az MTA támogatását. Az intézet informatikai eszköztára elöregedett, a műszertámogatás megszűnése pedig évek óta súlyos gondokat jelent a tudományos és koordinációs munkában.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Könyvek

1. Ács P et al. (szerk.): Bibliographie Internationale de l'Humanisme et de la Renaissance. Genève: Librairie DROZ S. A., 610 (2010)
2. Bezeczy G (szerk.): Krúdy Gyula: Elbeszélések 4. Pozsony: Kalligram, 488 (2010) (Krúdy Gyula Összegyűjtött Művei; 18.); Krúdy Gyula: Elbeszélések 5. Pozsony: Kalligram, 448 (2010) (Krúdy Gyula Összegyűjtött Művei; 20.)
3. Bojtár E: „Vysnívali jsme si vlast' a národ...”. Bratislava: Slovak Academic Press, 164 (2010)
4. Hajdu P: Tudás és elbeszélés: A Mikszáth-kispróza rejtelmek. Budapest: Argumentum, 240 (Irodalomtörténeti Füzetek) (2010)
5. Jeney É (szerk.): Szó és betű szerint a világ. Budapest: Balassi Kiadó, 237 (2010) (Pont fordítva; 10.)
6. Kőszeghy P (főszerk.), Tamás Zs (szerk.): Magyar Művelődéstörténeti Lexikon, Középkor és kora újkor: reneszánsz – Szeben nyomdászata. Budapest: Balassi, 496 (X.) (2010)
7. Simon Zs (szerk.): A lélek stációi: Kaffka Margit válogatott levelezése. Budapest: Nap Kiadó, 432 (2010)
8. Szörényi L: Önfilozofia: Irodalomtörténeti rejtélyek. Budapest: Balassi Kiadó, 207 (2010) (Régi Magyar Könyvtár, Tanulmányok)
9. Szörényi L, Schnur R, Pascual Barea J, Enenkel K, Di Francesco A, Money D, Nativel C, B Norland H (szerk.): Acta Conventus Neo-Latini Budapestinensis: Proceedings of the Thirteenth International Congress of Neo-Latin Studies, Budapest, 6-12 August 2006.

- Arizona: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, Tempe, Arizona, 865 (2010)
10. Tüskés G, Breuer D (szerk.): Fortunatus, Melusine, Genovefa: Internationale Erzählstoffe in der deutschen und ungarischen Literatur der Frühen Neuzeit. Bern: Peter Lang, 591 (Beihefte zu *Simpliciana*; 6.) (2010)
 11. Tüskés G (szerk), Lengyel R (munkatárs): Magyarországi gondolkodók, 18. század: Bölcsészettudományok I. Budapest: Kortárs Kiadó, 1086 (Magyar Remekírók; új folyam.) (2010)
 12. Tverdota Gy: Németh Andor: Változatok az otthontalanságra. Budapest: Balassi Kiadó, 237 (2010)
 13. Veres A (szerk.): Kosztolányi Dezső: Édes Anna. Pozsony: Kalligram, 914 (Kosztolányi Dezső Összes Művei) (2010)
 14. Völgyesi O: Írók, szerepek stratégiák. Tanulmányok. Budapest: Ráció, 240 (2010)

Tanulmányok

15. Ács P: The Reception of Erasmianism in Hungary and the contexts of the Erasmian Program: The ‘cultural patriotism of Benedek Komjáti’. In: Trencsényi B, Zászkaliczky M (szerk.) ‘Whose Love of Which Country: Composite States, National Histories and Patriotic Discourses in Early Modern East Central Europe. Leiden: Brill, 75-90 (2010)
16. Angyalosi G: Az anyag és a formák: Megjegyzések Radnóti Miklós esztétikai tájékozódásáról. *Irodalomtörténet* 9 (új folyam: 41):(1) 81-91 (2010)
17. Balogh M: „Lobogónk, Petőfi?”: Megjegyzések a magyar szocreál eszmetörténeti kontextusához. *Literatura* 36:(1) 39-51 (2010)
18. Bartók I: Hamisítvány vagy hiteles adat?: Szenci Kertész Ábrahám latin–magyar grammatikája. In: Csörsz Rumen I (szerk.) *Ghesaurus: Tanulmányok Szentmártoni Szabó Géza hatvanadik születésnapjára*. Budapest: rec.iti., 183-190 (2010)
19. Békés E: La „physiognomia moralis” nel De Dictis ac Factis di Galeotto Marzio. *Annuario dell’Accademia d’Ungheria A ROMA 2005–2006*: 104-109 (2010)
20. Bene S: Illyria or what you will: Luigi Ferdinando Marsigli’s and Pavao Ritter Vitezovic’s „mapping” of the borderlands recaptured from the Ottomans. In: Trencsényi B, Zászkaliczky M (szerk.): ‘Whose Love of Which Country: Composite States, National Histories and Patriotic Discourses in Early Modern East Central Europe. Leiden: Brill, 351-404 (2010)
21. Berkes T: František Palacký, the Father Figure of Czech Historiography and Nation Building. In: Neubauer J, Cornis-Pope (szerk.): *History of the Literary Cultures of East Central Europe*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 193-210 (2010)
22. Csörsz Rumen I: A magyarság toposzai Szirmay Antal műveiben. In: Jankovics J, Nyerges J (szerk.): *A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson (Debrecen, 2006. augusztus 23–26.) elhangzott előadások*. Budapest: Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, 30-42 (2010)
23. Dávidházi P: The Uses of Biblical Narrative: Gyula Illyés and the Making of a National Poet. *Hungarian Journal of English and American Studies* 16:(1-2) 11-22 (2010)
24. Fórizs G: Szemere Pál és Arany János költészetszemléletének lehetséges összefüggései. In: Hites S, Török Zs (szerk.): *Építész a kőfejtőben – Architect in the Quarry: Tanulmányok Dávidházi Péter hatvanadik születésnapjára – Studies Presented to Péter Dávidházi On His Sixtieth Birthday*. Budapest: rec.iti, 135-150 (2010)
25. Földes Gy: Több néven élni? Szerzőként meghalni?: Az álneves szerzőkről. *Helikon Világirodalmi Figyelő* 21:(4) 577-596 (2010)
26. Hegedüs B: John Locke, a hutchinsoniánusok és Kalmár György a nyelvről: Egy 18. századi brit vita nyelvelméleti tanulságai. In: Hites S, Török Zs (szerk.): *Építész a*

- kőfejtőben – Architect in the Quarry: Tanulmányok Dávidházi Péter hatvanadik születésnapjára – Studies Presented to Péter Dávidházi On His Sixtieth Birthday. Budapest: rec.iti, 358-369 (2010)
27. Hites S: „Herder hamis próféta”: (Kazinczy és a nyelvhalál) In: Debreczeni A, Gönczy M (szerk.): Ragyogni és munkálni: Kultúratudományi tanulmányok Kazinczy Ferencről. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 22-31 (2010)
 28. Jankovics J: Az irodalmi társaságok mint a Gyöngyösi-kultusz ápolói. In: Csörsz Rumen I (szerk.): Ghesaurus: Tanulmányok Szentmártoni Szabó Géza hatvanadik születésnapjára. Budapest: rec.iti, 625-635 (2010)
 29. Kalavszky Zs: Az irodalmi kultusz kutatás lehetőségei az orosz kultúrakutatások perspektívájából: Az irodalmi kultusz kutatás a mai Oroszországban. In: Berkes T (szerk.): Borostyánút: Tanulmányok Bojtár Endre 70. születésnapjára. Budapest: rec.iti, 81-93 (2010)
 30. Kálmán C Gy: Paratexts in (social–political) transition. *Neohelicon* 37: 21-32 (2010)
 31. Kappanyos A: Izmusok az aktivizmusban. *Literatura* 36:(2) 103-112 (2010)
 32. Kecskeméti G: Sources of the Rhetorical Handbook by Pál Medgyesi. *Camoenae Hungaricae* 6: pp. 84-92. (2009) [2010]
 33. Korompay H J: Arany János A nemzet napszámosai című dialógusa. In: Hites S, Török Zs (szerk.) *Építész a kőfejtőben – Architect in the Quarry: Tanulmányok Dávidházi Péter hatvanadik születésnapjára – Studies Presented to Péter Dávidházi On His Sixtieth Birthday*. Budapest: rec.iti, 159-166 (2010)
 34. Lengyel R: Dialoghi contraddittori: Sulla struttura dialogica del *De remediis utriusque fortunae* del Petrarca. In: Szörényi L, Schnur R, Pascual Barea J, Enenkel K, Di Francesco A, Money D, Nativel C, B Norland H (szerk.): *Acta Conventus Neo-Latini Budapestinensis: Proceedings of the Thirteenth International Congress of Neo-Latin Studies*, Budapest, 6-12 August 2006. Arizona: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, Tempe, 415-421 (2010)
 35. Sas P: A kolozsvári Szent Mihály-plébániakönyvtár: Egy könyv- és olvasmánytörténeti kuriózum. In: Stemler Á, Varga B (szerk.): „... mint az gyümölcsös és termett szőlőveszszöc ...”: Tanulmányok P. Vásárhelyi Judit tiszteletére. Budapest: OSZK, 277-284 (2010)
 36. Szabó András P: Menyegzőtől mennyegzőig: Gondolatok a házasságkötési szokásrend magyarországi fejlődéséről. *Századok* 144: 1027-1083 (2010)
 37. Szabó G Z: „Bendegúznak vére”. In: Hites S, Török Zs (szerk.): *Építész a kőfejtőben – Architect in the Quarry: Tanulmányok Dávidházi Péter hatvanadik születésnapjára – Studies Presented to Péter Dávidházi On His Sixtieth Birthday*. Budapest: rec.iti, 259-269 (2010)
 38. Széchenyi Á: Franz Molnár. In: John M Spalek, Konrad Feichelfeldt, Sandra Haerylchak (szerk.): *Deutschsprachige Exilliteratur seit 1933*. Berlin; New York: De Gruyter, 180-207 (2010)
 39. Szénási Z: „Én nem vagyok magyar?”: A zsidó és a katolikus identitás problémái Radnóti Miklós és Sík Sándor életművében. *Irodalomtörténet* 91 (új folyam: 41):(1) 102-111 (2010)
 40. Szolláth D: Leletmentés: Válogatott szentkuthyzmusok az Ulysses szövegében. *Alföld - Irodalmi, Művészeti és Kritikai Folyóirat* 61:(szeptember) 64-74 (2010)
 41. Török Zs: „A marosvásárhelyi zsnalisztika”: (Egy vidéki közösség olvasási stratégiája 1884-ben) *Korunk* 21:(3) 54-59 (2010)
 42. Tüskés A: A pócsi Mária-kegykép kisgrafikai ábrázolásai. In: Tüskés A (szerk.): *Ars perennis: Fiatal Művészettörténészek II. Konferenciája. 2nd Conference of Young Art Historians Budapest, 2009*. Budapest: CentrArt Egyesület, 267-284 (2010)

43. Tüskés G: Mikes-problémák. Irodalomtörténeti Közlemények 114: 291-314 (2010)
44. Z Varga Z: A szerző az irodalomtudományban – egy probléma vázlata. Helikon Világirodalmi Figyelő 56:(4) 535-555 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Irodalomtudományi Intézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	67	Ebből kutató ² :	48
PhD, kandidátus:	24	MTA doktora:	12
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			7
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			412
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			374
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 47	idegen nyelven:	11
külföldi folyóiratban	magyarul: 7	idegen nyelven:	17
recenzió, kritika	magyarul: 58	idegen nyelven:	4
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 11	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 126	idegen nyelven:	21
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 18	idegen nyelven:	3
Sorozatszerkesztés	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	470	Összes független hivatkozások száma:	470
Kapott recenzió, kritika:	44		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 2	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	52	hazai:	65
Nyilvános esemény ¹³ :	3	kulturális rendezvények ¹⁴ :	10
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			5
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	8	hazai:	21
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	9	hazai:	20
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			25
Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	51
Diplomamunka (MSc):	30	PhD:	35
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	296,21		MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	4	Teljes saját bevétel:	22,91 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			14
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	26,76	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			1
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	1,94 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			4
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	14,16	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:		0,07	MFt

JOGTUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf. 25
telefon: 1-355 7384; fax: 1-375 7858
e-mail: lamm@jog.mta.hu; honlap: www.mta-jti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Alapító okirata értelmében az MTA Jogtudományi Intézetének legfontosabb közfeladata alap kutatások végzése, valamint az állami szervek jogalkotási és jogalkalmazási munkájának segítése. A kutatóhely a 2010. évben igyekezett e feladatainak eleget tenni. Így igen jelentős alap kutatási eredmények születtek, amelyek monográfiákban és rangos folyóiratokban megjelent tanulmányokban manifesztálódtak. Állami szervek jogalkotási és jogalkalmazási munkájának segítése jegyében, a kutatóhely az Országgyűlés Alkotmány-előkészítő Eseti Bizottságának felkérésére egy átfogó alkotmánykonceptiót dolgozott ki, továbbá több munkatárs közreműködött – egyebek mellett – az új Ptk. és Btk. előkészítő kodifikációs munkálataiban, a közszolgálati etikai kódex előkészítésében, valamint a helyi önkormányzati közigazgatási alrendszer átalakítására vonatkozó koncepció kidolgozásában; egyes állami szervek megkeresésére, illetve külföldi felkérésre a kutatók több szakvéleményt készítettek.

A 2010. év az intézet által gondozott kutatási témák vonatkozásában bizonyos mértékben átmeneti év volt, abból a szempontból, hogy egyfelől ebben az évben lezárásra került több, évek óta kutatótéma, másfelől pedig megkezdődött azoknak a kérdésköröknek a vizsgálata, amelyeknek kutatását az intézet a 2011–2015 évekre irányozta elő. Megjegyzendő, hogy egy-egy téma lezárása nem jelenti azt, hogy annak kutatásával a munkatársak teljesen felhagytak volna, hiszen továbbra is figyelemmel kísérik az adott kérdéskört érintő szakirodalmat, a fejlődési tendenciákat, ugyanakkor munkásságukban az új témákra helyeződik át a hangsúly, s kutatómunkájuk jelentős részét immár ezen új kérdéskörök vizsgálata teszi ki.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Alkotmányjog és emberi jogok

Az alkotmányjogi kutatások sorában első helyen kell szót ejteni a készülő új alkotmány tárgyában megfogalmazott intézeti alkotmány koncepcióról, mely az Országgyűlés Alkotmány-előkészítő Eseti Bizottságának hivatalos felkérése nyomán, a kutatók széles körű együttműködésével készült. A nemzetközi kitekintést és bizonyos kérdések tekintetében konkrét javaslatokat is tartalmazó dokumentum érinti az alaptörvény elfogadásának kérdéseit, a preambulumban tartalmát, az államcéllok témakörét, az európai jog és a nemzetközi jog hazai joghoz fűződő viszonyát, az alapjogok védelmét, az államszervezet főbb kérdéseit, a hatalmi ágak alkotmányos helyét és szerepét, a gazdasági alkotmányosságot, valamint a nemzeti jelképek használatát. A tárgyév folyamán az intézet tevékenyen közreműködött egy, az alkotmány preambulumaáról szóló nemzetközi tudományos konferencia megrendezésében. A hazai sajtóban kiemelt figyelemmel kísért MTA rendezvényen több kutató tartott előadást. A konferencia anyagának írásos változata tanulmánykötet formájában 2011. február végén jelenik meg. Szintén itt említendő meg, hogy az intézet két munkatársa egy monográfiában tette közzé az állami és a nemzeti jelképek szabályozása terén folytatott összehasonlító jellegű kutatásainak eredményeit. A kelet- és közép-európai államok 1989 utáni alkotmányos fejlődésével és az alkotmányok elméleti aspektusaival is foglalkoztak a munkatársak, átfogó

tanulmány készült a neokonstitucionalista alkotmány kanti elveiről, megkezdődött továbbá egy új téma, a hatalommegosztás elméleti vonatkozásai vizsgálatának előkészítése.

Az emberi jogi tárgyú kutatások közül kiemelendő az emberi jogi enciklopédia összeállításának előkészítése, melynek révén lehetővé vált az érdemi alkotómunka elkezdése. Emellett folytatódott a rendészeti jog egyes kérdéseinek, így a büntető igazságszolgáltatási rendszerben tetten érhető hátrányos megkülönböztetés problémáinak elemzése. Folytatódott a hazai esélyegyenlőségi szabályozás kritikai vizsgálata is, melyet az etnikai adatkezelésre és a hazai kisebbségpolitikai modellre fókuszáló kutatások egészítettek ki. Itt említendő meg továbbá, hogy – szervezőként és előadóként – több kutató is részt vállalt egy az egyenlő bánásmódról szóló törvény és az egyházak című nemzetközi tudományos konferencia megrendezésében, az előadások anyaga tanulmánykötetben kerültek publikálásra. Nemzetközi együttműködésben vizsgálták a nemek közötti hátrányos megkülönböztetés kérdéskörét, beleértve a hazai jogorvoslati lehetőségek problematikáját.

Az emberi jogi kutatások közül több program is eredményesen lezárult. Befejeződött az alapvető jogok magánjogi jogviszonyokban való érvényesülésének dogmatikai vizsgálata, melynek eredményeit egy doktori értekezés foglalja össze.

Új kutatási témaként említhetők azon vizsgálódások, amelyek a nanotechnológia és az emberi jogok nemzetközi rendszere közötti összefüggésekkel foglalkoznak, az erről szóló átfogó tanulmány magyar nyelven jelent meg.

Bűnügyi tudományok

A büntetőjogot érintő kutatások körében a vizsgálódások fontos részét képezték a gazdasági büntetőjog azon problémái, amelyek a közép-kelet európai államokban a piacgazdaságra való áttérés kapcsán különösen előtérbe kerültek. Így publikáció készült a német újraegyesülés során felmerült privatizáció büntetőjogi vonatkozásairól és azoknak a hazai helyzettől való eltéréséről.

A gazdasági bűnözéshez kapcsolódnak azok a vizsgálódások, amelyek a gazdasági vesztegetés nemzetközi szabályozási környezetének feltérképezésére, illetve a külföldi szabályozások összehasonlító jogi elemzésére irányultak. Ennek eredményeként egyik intézeti kutató elkészített egy *de lege ferenda* javaslatot is, amelynek alapján a gazdasági vesztegetést a jövőben három különböző tényállás keretében szükséges szabályozni, attól függően, hogy az előny elfogadása a közfeladatok ellátásának rendjét, az állam vagy magánszemély vagyont, illetve a gazdasági versenytársak érdekeit sérti vagy veszélyezteti.

A felgyorsuló büntetőjogi kodifikációra tekintettel összegzésre és értékelésre kerültek azon elméleti alapok és szabályozási tendenciák, amelyek jellemzőek voltak az utóbbi évtizedek európai és hazai jogalkotására.

Az emberkereskedelem témájában kiterjedt kutatások történtek. Megtörtént számos uniós tagállam emberkereskedelemre vonatkozó büntető anyagi jogi szabályozásának összehasonlító elemzése, amely több publikációban is manifesztálódott. Összeállításra került továbbá egy olyan átfogó kutatási anyag, amely egyaránt feldolgozza az emberkereskedelem jogtörténeti, büntető anyagi jogi, kriminológiai és összehasonlító jogi aspektusait.

Szintén az emberkereskedelem témaköréhez kapcsolódóan folytatódott a jogállami büntetőjog egyes alapelveinek tanulmányozása. A legfontosabb dogmatikai kérdéseket tisztázta az

Emberi Jogok Európai Bírósága, az Európai Unió Bírósága, illetve a német és a hazai alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatának feldolgozása, továbbá értékelésre kerültek az emberkereskedelem külföldi tényállásaira vonatkozó azon jogirodalmi kritikák, amelyek a kodifikációs megoldások kapcsán a jogállami garanciák sérelmére hivatkoztak.

A munkatársak a büntetőjog egyik fontos alapkérdésével, a megtorlással és az elrettentéssel is foglalkoztak. Az erről szóló – nagy érdeklődéssel kísért – nemzetközi konferencia anyagának megjelenése 2011-ben várható.

Civilisztika

A civilisztikai kutatások körében önálló monográfia született a gazdasági társaságok vezetési rendszeréről, a hatályos sportjogról, valamint a magyar szerzői jog fejlődéséről. Ez utóbbi munka feldolgozza a magyar szerzői jog történetét és szabályozási struktúráját a XIX. századi kezdetektől egészen a jelenleg hatályos hazai és uniós szabályozásig.

A tárgyévben további kutatások folytak, és publikációk jelentek meg a pénzügyi tárgyú szerződések tárgykörében; a teljesítés és a szerződésszegés egyes közös vonatkozásairól; a termékfelelősség, a jótállás és a szavatosság témájában, valamint a hazai rendszerváltoztató privatizáció sajátosságairól. Fogyasztóvédelmi és bankjogi kérdéseket is érint a fogyasztói hitelszerződések átfogó vizsgálata az új uniós irányelvek tükrében.

Kiterjedt kutatások folytak a zálogjogok és a hitelezés témájában is. Ebbe a témakörbe illeszkednek a jelzálogjogok európai uniós, illetve nemzetközi magánjogi kérdéseinek bemutatása és a konzorciális hitelezés biztosítékairól szóló publikációk, a hitelintézeteket megillető egyoldalú szerződésmódosítási jog egyes releváns implikációit, továbbá a kezességi jog aktuális kérdéseit, valamint az egységes európai jelzálogpiac megteremtésére irányuló törekvéseket bemutató tanulmányok.

A globalizáció magánjogi vetületeivel foglalkoztak a munkatársak, s tanulmányok születtek a pénzügyi válságról, valamint a globalizációnak a kereskedelmi jogra gyakorolt hatásairól.

A készülő új Polgári Törvénykönyv – és a kapcsolódó törvények (például a gazdasági társaságokról szóló törvény) – kodifikációs munkálataiban több kutató vett részt szakértőként, az általuk megfogalmazott javaslatok és kutatási eredmények beépítésre kerültek az egyes tervezetekbe.

A munkajogi kutatások közül megemlíthetők az atipikus munkaviszonyokról és a gazdasági recesszió munkajogi vetületeiről szóló írások.

Európai jog és nemzetközi magánjog

Az Európai Unió joga és a magyar jogrendszer viszonyát érintő kutatások egy része szervezeti és intézményi kérdéseket érintettek. Ezek közül kiemelendő a soros elnökség modelljeivel és szerepével foglalkozó kutatási részirány, melynek a magyar uniós elnökség és a Lisszaboni Szerződés rendelkezései adtak különös aktualitást. A kutatási eredmények egy önálló kötetben láttak napvilágot. A munka összefoglalja az integráció történetét és intézményrendszerét, de több ponton is túlmutat a hasonló jellegű kiadványokon: az Európai Uniót történeti jelenségként mutatja be, részletesen elemezi az alapító szerződéseket és az egyéb fontos dokumentumokat, vizsgálja az uniós tudománypolitikát és az egyes államok elnökségi tevékenységét, prioritásait.

A tárgyévben is folytatódott a Lisszaboni Szerződés hatásait elemző kutatás. A vizsgálódások az uniós jogalkotás jelenére és jövőjére, a tagállami folyamatokra, a bel- és igazságügyi rendszer fejlesztésére és az intézményrendszer változásaira, valamint az európai ombudsmanra terjedtek ki. Az európai ombudsman tevékenységéről és a jó közigazgatás megvalósításában játszott szerepéről doktori disszertáció került megvédésre. Egy nemzetközi projekt keretében, az intézet több kutatója egyes uniós szervezeti kérdések, jelesen az Európai Parlament választási szabályainak felülvizsgálatában való közreműködésre is felkérést kapott. Egy további kutatási részirány keretében, sor került az európai kollíziós kötelmi jog kodifikációjának, a hazai nemzetközi magánjogi kódex módosításának és az európai polgári eljárásjog fejlődésének értékelésére. Folytatódtak a munkálatok az európai családi jog és öröklési jog főbb fejleményeit illetően is, mivel a közelmúltban számos uniós jogszabálytervezet készült ezekben a tárgykörökben.

A kutatók foglalkoztak továbbá a nemzetközi védelem alatt álló személyek jogállásával, és a munkavállalásra, az egészségügyi és szociális ellátásra, valamint az oktatásra vonatkozó magyarországi és európai jogszabályi anyaggal. Új kutatási témaként jelentkezett az európai jelzőlogopiacok integrációjának kérdése, ennek nemzetközi magánjogi következményei, valamint az európai társasági jog kollíziós problémái. A kutatási eredmények főként tanulmányok formájában manifesztálódtak.

Jogelmélet

A jogelmélettel foglalkozó munkatársak széleskörű kutatási és publikációs tevékenységet fejtettek ki. A publikációk kapcsán meg kell említeni, hogy a hazai gyűjteményes kötetek és folyóiratok mellett rangos nemzetközi kiadványokban is számos tanulmányt jelentettek meg.

Több tanulmány született általános jogelméleti kérdésekről, melyek közül ki lehet emelni a jog fogalmiságának tisztázását, mind a lételméleti, mind az ismeretelméleti megközelítések szintézisbe foglalását. E területen további tanulmányok vizsgálták egy egyetemes jogfogalom megalkotásának lehetőségeit, beleértve a jogi néprajz által kínált eredmények beépítését is.

Lezárultak azok a módszertani kutatások, melyek az összehasonlító módszer és az arra épülő összehasonlító jogtudomány elmélettörténeti és tudományelméleti kérdéseit vizsgálták egy, a témát részletesen feldolgozó monográfia előkészítésének befejezésével. Az előbbieket kiegészítendő az intézet egyik kutatója foglalkozott a napjainkban igen népszerű kulturális jogösszehasonlítás problémáinak vizsgálatával is. Ez a jogot mint kulturális jelenséget vizsgáló új típusú jogösszehasonlítás több ígéretes perspektívát is rejt magában, mivel többek között lehetővé teszi, hogy túllépjenek a jogot csak szabályszerű megnyilvánulásaiban vizsgáló megközelítéseken, illetve a jogi megoldások eltéréseire és különbözőségeire is ráirányítja a figyelmet.

A magyar jogelméleti gondolkodás történetének feldolgozásához kapcsolódva született egy átfogó tanulmány az elmúlt hatvan év jogelméleti gondolkodásáról, mely bemutatta annak belső fejlődését és napjainkban is felhasználható tanulságait, illetve egy másik tanulmány is megjelent, mely a közelmúltban elhunyt, a magyar jogelméletben meghatározó szerepet játszó Peschka Vilmos akadémikus etikával kapcsolatos kutatásait tekintette át.

Az intézet egyik kutatója részletesen foglalkozott egy, a jogelmélet és az európai jog határmezsgyéjén elhelyezkedő problémával, az értékek és az európai jog kapcsolatával. Ez az alapvetően értékszociológiai kutatás rámutatott arra, hogy az európai „közjog” jelenlegi, a Lisszaboni Szerződést követő érték-struktúrája még nem képes Európa értékuniverzumát

teljességében lefedni, mivel alapvetően ún. központi és posztmodern értékekre épül, és így több hagyományos értéket, mint például a család értéke, nem jelenít meg. Ez a kiegyensúlyozatlanság lehet minden bizonnyal annak oka, hogy egyre szélesebb körben hódítanak az euroszeptikus eszmék Európában.

Megemlítendő, hogy a beszámolási évben befejeződött több jogelméleti tárgyú angol nyelvű tanulmánykötet és magyar nyelvű forrásmunka kiadásra való előkészítése.

Környezetjog

A tárgyévben tovább folytatódott a környezeti kárfelelősség és az államfelelősség összefüggéseinek elemzése, külön áttekintve az általános államfelelősség-konceptió és a specifikus környezeti felelősség kapcsolódási pontjait és egymásra való hatását, mind történeti, mind elméleti és *jogalkalmazási* nézőpontból. Az elkészült anyagok jelentős része – kiegészülve egy környezetjogi kárfogalmakat a nemzetközi jogi instrumentumok szintjén vizsgáló tanulmánnyal – magyar és angol nyelven került publikálásra. Foglalkoztak még az elővigyázatosság elvével, és a vízhez való jog egyes nemzetközi jogi implikációival, valamint a környezeti érdekek hatékony védelmével.

Lezárultak az egészséges környezethez való joggal kapcsolatos kutatások, melyek fő irányát az egészséges környezethez való jog és a fenntartható fejlődés értelmezése, a harmadik generációs jogok vizsgálata, a nemzetközi szabályozás feldolgozása és a környezetvédelmi elképzelések jogállami megvalósításának elemzése képezte. A kutatási program eredményei egy monográfiában jelentek meg. A környezetvédelem terén végzett munka elismeréseként, az intézet egyik kutatója az MTA elnökétől Környezetvédelmi Tudományos Ifjúsági Pályadíjat vehetett át.

Közigazgatási jog

A közigazgatási jogi kutatások keretében számos elméleti és a jogalkalmazás szempontjából is fontos kérdés vizsgálatára került sor. Az általános elméleti kérdések közé tartoznak azok a kutatások, amelyek a közigazgatás-tudomány irányzatainak feldolgozását tűzték ki célul. Ennek eredményeként említhető, hogy elkészült és megjelent az egyetemi jegyzetként is használt a „Közigazgatáselmélet” című kötet. A közigazgatás közpolitikai megközelítésével is foglalkoztak a kutatók, s egyik munkatárs vizsgálta a közpolitikai döntési folyamatokat, kimutatva a hazai jogi szabályozás, illetve jogalkalmazás diszfunkcióit is. Folytatódtak a közigazgatás hatékonyságával, a közigazgatás szervezeti struktúrájával, a személyi állomány kérdéseivel összefüggő kérdések vizsgálata, s e témákból több publikáció látott napvilágot.

Új és érdekes altéma – melynek tanulmányozását a munkatársak a beszámolási évben kezdték meg – a jog szerepének elemzése a közigazgatás-tudományban és a közigazgatási gyakorlatban. E vizsgálódások célja a közigazgatás „jogi” jellege mibenlétének megfogalmazása, összevetve ezt a nyugati demokráciák ettől eltérő megközelítésmódjaival. Az intézet egyik kutatója több, a beszámolási évben megjelent a közszolgálatlaltal és a közpolitikával foglalkozó írásában (köztük egy társszerzőségben íródott terjedelmes monográfiában) kísérletet tett – elsősorban a közpolitikai szemlélettel szembe állított – fogalmi meghatározásra és több fontos kérdés tisztázására.

Megemlítendő, hogy 2010-ben a közigazgatás alapintézményeiről egy átdolgozott, átfogó monográfia jelent meg.

A beszámolási évben befejezéséhez közeledett egy OTKA-támogatással folytatott jelentős projekt, amelynek keretében a munkatársak az Európai Unió huszonegy tagállama közigazgatási rendszerének feldolgozását tűzték ki célul. Az egyes országtanulmányok elkészültek, s a mintegy 35 szerzői ív terjedelmű kötet szerkesztése és ebből következően a megjelentetése – a projekt vezetőjének váratlan halála miatt – a 2011. évre tevődött át.

Megkezdődtek a „Nagy közigazgatási rendszerek” című, 2010–2014 évekre tervezett projekt munkálatai. E vizsgálódások célja a világ nagy közigazgatási rendszereinek (Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Kína, India, Franciaország, Németország, muzulmán közigazgatás (Irán) bemutatása egységes elvek szerint.

Nemzetközi jog

A tárgyévben folytatódtak az erőszak alkalmazásának tilalmával, a nukleáris energia hasznosításának nemzetközi jogi aspektusaival, valamint a nemzetközi bíraskodással összefüggő kérdések kutatása; új témaként említhető a jogelveknek a nemzetközi jog normarendszerében való elhelyezkedésével, és a nemzetközi bírói fórumok tanácsadó véleményezési gyakorlatával kapcsolatos kérdések vizsgálata.

A nukleáris energia hasznosításával kapcsolatos nemzetközi jogi kutatások egyebek között az Európai Uniónak arra a kezdeményezéseire reflektáltak, miszerint kívánatos lenne, hogy a 27 uniós államban egységes nukleáris kárfelelősségi rendszer legyen hatályban, felváltva ezzel a jelenlegi – hét nukleáris kárfelelősségi egyezmény által alkotott – rendkívül szerteágazó rendszert. A kutatások eredményeként több tanulmány is megjelent, itthon és külföldön.

A nemzetközi bíraskodással összefüggésben a Nemzetközi Büntetőbíróság és a Biztonsági Tanács kapcsolatának egyes kérdéseivel, valamint a nemzetközi bíraskodásnak az elmúlt kilenc évtizedben végbement fejlődésével foglalkozó kérdések vizsgálatára is sor került.

A tárgyév folyamán kezdetét vette a nemzetközi jogforrástan egyes kérdéseinek vizsgálata. Ennek első lépéseként a terület egyik legvitatottabb jelenségének tekintett általános jogelvek nemzetközi jogforrási minőségének elemzésére került sor. A kutatás feltárta az e tárgyban folytatott tudományos viták történeti hátterét, megállapította a jogelvek belső jogi eredetét, majd – egy recipiálós szokásjogi szabály segítségével – megalkotta egy olyan speciális mechanizmus hipotézisét, melynek révén ezek a jogelvek nemzetközi szintre emelkedhetnek és a nemzetközi jog forrásává válhatnak. Mindezeket túl az elemzés kitért az általános jogelvek módosításának és megszüntetésének kérdésére is.

A beszámolási évben tanulmány született az erőszak alkalmazása és az azzal való fenyegetés tilalmáról szóló alkotmányos klauzula nemzetközi jogi szempontú értelmezéséről és értékeléséről. A kutatás a nemzetközi jogi háttér bemutatásával egyidejűleg feltárta a hatályos alaptörvényi rendelkezés tényleges jelentését, vázolta a háború és az erőszak tilalma között fennálló viszonyt, részletesen ismertette az ENSZ Alapokmány erre vonatkozó szakaszának megfogalmazásában rejlő dogmatikai pontatlanságokat és egyéb anomáliákat, s bemutatta a tilalom alóli kivételeket.

Interdiszciplináris kutatások

Az interdiszciplináris kutatások a beszámolási évben továbbra is két területet érintettek, mégpedig az orvosi jogot és az infokommunikációs jogot.

Orvosi jogból több tanulmány született, és átdolgozásra került az orvos kártérítési felelősségéről szóló monográfia. A munka első kiadása 2004-ben jelent meg, az azóta eltelt csaknem hat év alatt a jogszabályi környezet és a bírói gyakorlat is változott, egyes kérdésekben igen jelentősen (pl. a fogyatékos gyermek születésének kártérítési megítélése), ennek megfelelően indokolt volt az átdolgozás. A tanulmányok a kártérítési jogot, illetve a művi meddővé tétel jogi vetületeit tárgyalták.

Az infokommunikációs jog köréből 2010-ben doktori értekezés készült, amely „A szektorspecifikus versenyszabályozás egyes jogrendszerbeli összefüggései a jelentős piaci erő elektronikus hírközlési és energetikai szabályozásával kapcsolatban” címet viseli. A munka a hazai szabályozáson túlmenően figyelemmel van a releváns uniós jogi aktusokra is.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A 2010. évben az intézet különös gondot fordított arra, hogy a társadalommal való kapcsolatait bővítse. Ennek jegyében a kutatóhely arra törekedett, hogy minél több olyan rendezvény házigazdája vagy társszervezője legyen, melyek témájuknál fogva hozzájárulnak a hazai társadalmat foglalkoztató kérdések megválaszolásához, s ebből következően felkeltik a nagyközönség érdeklődését. Ilyenként említhető „A vallási diszkrimináció ellen – az esélyegyenlőség megteremtéséért”, a „Több nyelven egy hazában” című rendezvények, az alkotmányok preambulumaival foglalkozó, valamint a megtorlás és elrettentés büntetőjogi kérdéseit elemző, nagy érdeklődéssel kísért rendezvények.

E körbe sorolhatók még azok a törekvések, melyek célja a jogi ismeretek disszeminációja és a társadalom jogi ismereteinek fejlesztése. Ennek érdekében 2010-ben két új kezdeményezés történt. Egyfelől az intézet „Jogi Iránytű” címmel egy új internetes periodikát bocsátott útjára, amelyben a kutatók – hiteles tájékoztatásra törekedve – rövid írásokban aktuális jogi problémákat elemeznek, felhasználva a kutatásaik során felhalmozott ismereteket és szaktudást. Szintén a jogi ismeretek terjesztésébe illeszkedik az a beszámolási évben megindított interaktív előadássorozat, amelyet a nagyközönség számára hirdet meg az intézet egy-egy aktuális jogi témáról.

Végezetül megemlítendő, hogy az intézeti munkatársak rendszeresen segítik az írott, audiovizuális és elektronikus médiumok munkatársainak tevékenységét, hogy a különféle lapokban, műsorokban megjelenő jogi kérdések precíz, de közérthető formában jussanak el a lakossághoz.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A tárgyévben a kutatók többsége számos hazai és nemzetközi tudományos társaság vagy tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának tagjaként vett részt a tudományos közéletben. A munkatársak összesen huszonegy hazai és tizenhét nemzetközi tudományos társaságnak, továbbá öt nemzetközi tudományos társaság magyar tagozatának a munkájában működtek közre. Három hazai társaságban az elnöki, egy nemzetközi társaságban a tiszteletbeli elnöki, két nemzetközi társaságban az alelnöki, egy nemzetközi társaságban a főtitkári, továbbá egy nemzetközi társaság magyar tagozatában a főtitkári tisztséget is betöltötték. A kutatók emellett huszonnégy hazai és hét külföldi tudományos folyóirat szerkesztőbizottságában foglaltak helyet, és hét hazai folyóirat esetében a főszerkesztői vagy felelős szerkesztői feladatokat is ellátták.

Az intézet tizenegy hazai és nemzetközi tudományos konferencia szervezője vagy társszervezője volt a tárgyév során. Jelentőségére és kedvező fogadtatására figyelemmel, ezek közül kiemelendő „Az alkotmány preambuluma jelentősége: hazai és nemzetközi nézőpontok” című nemzetközi tudományos konferencia, a „Megtorlás és elrettentés vagy megelőzés és jóvátétel” című (társszervező: Friedrich Ebert Alapítvány), a „Több nyelven egy hazában” című (társszervező: Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa), „A vallási diszkrimináció ellen – az esélyegyenlőség megteremtéséért” című (társszervező: Oktatási és Kulturális Minisztérium Egyházi Kapcsolatok Titkársága, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi Tanszéke), az „Ukrajna és Magyarország jogfejlődésének újabb elemei” című (társszervező: Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Koreckij Állam- és Jogtudományi Intézete, Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Kijevi Jogi Egyeteme), a „Munkák és napok: a nemzetközi jog és jogélet fejlődésének fél évszázada (Prandler Árpád 80 éves)” című (társszervező: Magyar ENSZ Társaság), valamint a „Symbolical Aspects of the Continuity and Discontinuity of State and Law in Central Europe” című (társszervező: Cseh Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete) tudományos konferencia.

Az intézeti kutatók jelentős része aktív felsőoktatási tevékenységet is végzett a következő intézmények alapszakán, mesterszakán vagy doktori képzésében: Általános Vállalkozási Főiskola, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eszterházy Károly Főiskola, Károli Gáspár Református Egyetem, Közép-európai Egyetem, Miskolci Egyetem, Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Semmelweis Egyetem, Széchenyi István Egyetem, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. A tárgyévben az intézet egy kutatója vezetett doktori iskolát.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézet kutatóinak szakértői tevékenysége rendkívül széles körű, melynek keretében a számos tevékenység közül – közérdeklődésre számot tartó jellegük okán – kiemelt figyelmet érdemel az a tevékenység, amelyet egy hazai vezető piaci szereplő felkérésére készített több kutató, és a Ptk. 316. §-ának problémakörét érintve, a szerződés teljesítésének és a szerződésszegésnek a kapcsolatával foglalkozik.

Az intézet egy kutatója rendszeresen végzett szakértői tevékenységet a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség égisze alatt működő nemzetközi szakértői csoport (INLEX) tagjaként. Egy kutató – miniszteri biztosi felkérésre – a kormánytisztviselőkre, központi és helyi szerveknél dolgozó köztisztviselőkre vonatkozó közszolgálati etikai kódex elvi megalapozását végezte el.

Több kutató vett részt az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa megbízásából készített általános hazai emberi jogi felülvizsgálati jelentés elkészítésében. Egy kutató a Rasszizmus és idegenellenesség, magyarországi szakértői munkacsoportjának (RAXEN), illetve az Európai Unió Alapjogi Ügynökség alapjogi kutatócsoportjának (FRALEX) tagjaként készített szakvéleményeket a kérdéses területek hazai vonatkozásairól. Két kutató kidolgozta a 2011. évi népszámlálás nemzetiségi, etnikai adatfelvételi szempontjait. Az intézet valamennyi kutatója – felkérésre – részt vett a készülő új Alkotmány jogtudományi koncepciójának, egyes *de lege ferenda* javaslatoknak és szövegtervezeteknek a megalkotásában. Emellett több kutató működött közre a készülő új Ptk. és Btk., valamint a kapcsolódó jogszabályok elméleti megalapozásához szükséges szakértői tevékenységben.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Monográfiák

1. Gajduschek Gy, Hajnal Gy: Közpolitika. A gyakorlat elmélete és az elmélet gyakorlata. Budapest: HVG-ORAC, 412 (2010)
2. Halász I, Schweitzer G: Szimbolika és közjog. Pozsony: Kalligram, 215 (2010)
3. Lőrincz L: A közigazgatás alapintézményei. Budapest: HVG-ORAC, 389 (2010)
4. Majtényi B: Félreértett jogosultságok. Bizonytalan helyzetű alapjogok Magyarországon. Budapest: L'Harmattan, 122 (2010)
5. Nótári T: A magyar szerzői jog fejlődése. Szeged: Lectum, 332 (2010)
6. Schweitzer G: Az önkormányzatiság színe és fonákja. A fővárosi törvényhatósági bizottság szabályozása 1920–1930 között. Budapest: L'Harmattan, 280 (2010)

Szerkesztett kötetek

7. Fekete B, Koltay A, Péteri Z: Jogösszehasonlítás. Történeti, rendszertani és módszertani problémák. Budapest: PPKE JÁK, 284 (2010)
8. Nótári T (szerk.): Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára. Szeged: Lectum, 517 (2010)
9. Nótári T, Török G (szerk.): Prudentia Iuris Gentium Potestate – Ünnepi Tanulmányok Lamm Vanda tiszteletére. Budapest: MTA JTI, 530 (2010)
10. Szamel K (szerk.): Közigazgatáselmélet. Egyetemi jegyzet a mesterképzés számára. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 183 (2010)
11. Balogh Á, Tóth M (szerk.): Magyar Büntetőjog. Általános Rész. Budapest: Osiris, 400 (2010)
12. Vörös I (szerk.): Az EU-elnökség. Budapest: CompLex, 235 (2010)

Könyvfejezetek, tanulmányok

13. Bodzási B: Javaslat az önálló zálogjog újraszabályozására. In: Gárdos P (szerk.): Tanulmányok a fiduciárius biztosítékok köréből. Budapest: HVG-ORAC, 365-398 (2010)
14. Fehér L: Erőfeszítések az áldozat-orientált kriminálpolitikáért Európában. In: Víg Dávid (szerk.): Kriminológiai Közlemények 67. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 220-235 (2010)
15. Fekete B: Elveszve a globális kormányzás mátrixában: gondolatok az államiság átalakulásáról a globális kormányzás korában. Rendészeti Szemle, Vol. 58. 2010. No. 1. 41-56 (2010)
16. Ferenczy E: Az adatvédelem külföldi szabályozása. Jogtudományi Közlöny, Vol. 65. 2010. No. 3. 135-146 (2010)
17. Gárdos-Orosz F: Az alkotmány a magánjogi jogviszonyokban. Rendészeti Szemle, Vol. 58. 2010. No. 4. 19-35 (2010)
18. Hollán M: Az emberkereskedelem az angol büntetőjogban. Magyar Jog, Vol. 57. 2010. No. 5. 299-308 (2010)
19. Hollán M, Ligeti K, Végvári R: A fiatalkorú elítéltek áldozati minőségének vizsgálata. In: Víg D (szerk.): Kriminológiai Közlemények 66. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 215-232 (2010)
20. Horváthy B: Az Európai Unió vezetési modellje a Lisszaboni Szerződés után. Jog – Állam – Politika, Vol. 2. 2010. No. 4. 23-45 (2010)
21. Kecskés G: Some Fundamental Remarks on the Term „Liability” in International Law. In: Bihari M, Patyi A (szerk.): Ünnepi kötet Szalay Gyula tiszteletére, 65. születésnapjára. Győr: Széchenyi István Egyetem, 280-290 (2010)

22. Kőhidi Á: Critical and Ameliorating Thoughts on Consumer Protection concerning Product Liability. *Acta Juridica Hungarica*, Vol. 51. 2010. No. 4. 305-316 (2010)
23. Lamm V: The Unification of Nuclear Liability Law Within the EU Member States From the Viewpoint of a Party to the Vienna Convention. In: Pelzer, N (Hrsg.): *Europäisches Atomhaftungsrecht im Umbruch*. Baden-Baden: Nomos, 213-220 (2010)
24. Pap A L: A vallási és etnikai hovatartozás összefüggései a kisebbségi jogvédelem rendszerében In: Köbel Sz (szerk.): *A vallási diszkrimináció ellen – az esélyegyenlőség megteremtéséért*. Budapest: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, 137-162 (2010)
25. Rácz Z: A világválság, a recesszió hatása a foglalkoztatásra, valamint a munkajogra. In: Nótári T (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára*. Szeged: Lectum, 317-329 (2010)
26. Sulyok G: A Magyar Köztársaság alkotmányos védelmi kötelezettsége. *Rendészeti Szemle*, Vol. 58. 2010. No. 1. 26-40 (2010)
27. Varga Cs: Law, Ethics, Economy: Independent Paths or Shared Ways? In: Gizbert-Studnicki, T (ed.): *Law, Liberty, Morality and Rights*. Warszawa: Wolters Kluwer, 239-250 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Jogtudományi Intézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	55	Ebből kutató ² :	42
PhD, kandidátus:	22	MTA doktora:	5
		Rendes tag és levelező tag:	3
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			11
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			265
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			265
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 79	idegen nyelven:	17
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	10
recenzió, kritika	magyarul: 9	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 12	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet	magyarul: 14	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 100	idegen nyelven:	20
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	925	Összes független hivatkozások száma:	925
Kapott recenzió, kritika:	24		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 2	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	50	hazai:	79
Nyilvános esemény ¹³ :	1	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			25
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	18	hazai:	21
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	24
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			30
Témavezetések száma: TDK munka:	31	Diplomamunka (BSc):	54
Diplomamunka (MSc):	82	PhD:	21
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		212,8	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	6	Teljes saját bevétel:	30,5 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			5
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	17,69	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			2
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	2	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	10,63 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:		7,99	MFt

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI INTÉZET

1112 Budapest, Budaörsi út 45.

telefon: 1-309 2652; fax: 1-309 2650

e-mail: fazekas@econ.core.hu; honlap: <http://econ.core.hu>

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet 2010-ben a 2008–2012 évekre kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai a Verseny és szabályozás, valamint a Munkaerőpiaci Tükör 2010. évi kötetének összeállítása, az Európai Bizottság 6. és 7. keretprogramja által támogatott kutatási projektek időarányos teljesítése, a munkapiaci keresleti és kínálati előrejelző rendszer megvalósításának megkezdése, valamint az MTA Lendület program keretében játékelméleti kutatócsoport felállítása, és a csoport kutatási tervének megkezdése voltak.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Makrogazdaságtan és növekedés

A *Verseny, szabályozás és innováció* c. kutatás rámutatott arra, hogy a verseny és az innováció közötti kapcsolat kutatása hatással volt a versenyszabályozásra is; mind többször jelenik meg a gyakorlatban is a dinamikus hatékonyság szempontjainak mérlegelése. A verseny és az innováció közötti fordított U-alakú kapcsolatból akár az is következhetne, hogy a túlságosan agresszív versenypolitika csökkentheti a gazdasági növekedést. A függvény pontos formájával kapcsolatos bizonytalanság, valamint a szellemi tulajdonjogok innovatív szabályozásában rejlő lehetőségek azonban kétségessé teszik, hogy a versenyszabályozásnak hangsúlyosan kellene figyelembe venni ezeket a szempontokat.

A *vállalatok különbözőségének szerepe a hatékonyság és a külkereskedelmi teljesítmény alakulásában* c. kutatás keretében a versenyszféra termelékenység-növekedésének és a vállalati dinamika viszonyának összefüggéseit vizsgálták 1992 és 2006 közötti vállalati adatok felhasználásával. A vállalati heterogenitást hangsúlyozó elméletek rámutatnak arra, hogy az iparági termelékenység-növekedés az egyes vállalatok hatékonyságnövekedése mellett a vállalatok súlyának átrendeződéséből, a teremtő rombolásból is származhat. A nemzetközi szakirodalomban használt módszerek alkalmazásával megmutatták, hogy Magyarországon az iparágak termelékenység növekedése elsősorban a folyamatosan működő vállalatok hatékonyságjavulásának köszönhető, ugyanakkor a teremtő rombolás is jelentős szerepet játszott a vizsgált időszakban.

A *vállalatok, a régiók és az ágazatok versenye a tudásalapú gazdaságban: A foglalkoztatásbővítő növekedés lehetősége Európában* c. kutatás keretében a vállalati teljesítmény, a K+F, az innováció és az állami támogatás közötti összefüggés vállalati szintű adatokon végzett elemzését végezték el. A támogatások időben viszonylag tartósnak bizonyultak egy-egy vállalat esetében. Azok a vállalatok, amelyek viszonylag több támogatást kaptak, rövidebb ideig folytatnak K+F tevékenységet és kevesebbet is fordítanak rá. A támogatások előmozdítják mind a K+F-et, mind az innovációt. A támogatásban részesült vállalatok kevésbé termelék-

kenyek, a kiválasztásukban szerepet játszhat az, hogy esetükben jelentősebb termelékenységnövekedés érhető el például fejlettebb technológia alkalmazásával.

Az Európai vállalatok a globális gazdaságban: országon belüli szakpolitikák a külső versenyképességért c. kutatás keretében a vámkezelésnek és az egyéb adminisztrációnak a külkereskedelemre gyakorolt hatását vizsgálták 170 ország adatain. Azon országokba, amelyekben hosszabb ideig tart az import-adminisztráció, kevesebb, de nagyobb szállítmány érkezik. Egy egyszerű modell keretében bemutatták az adminisztrációs korlátok jóléti terheit.

A Tudomány, innováció, vállalatok és piacok a globális világban c. kutatáson belül a képzettség specifikus munkahely-áramlásokat vizsgálták egy mintaszelekciós modell keretében, különös tekintettel az innovatív és a nem fejlesztő vállalatok közötti különbségre. A modellezést két lépésben végezték: az első, szelekciós egyenlet magyarázza, munkahely-teremtés, vagy –rombolás zajlik-e a vállalatnál, a modell második fele pedig külön-külön dinamikus egyenlettel magyarázza a munkahely-teremtés, illetve -rombolás intenzitását. Az 1998–2006-os időszakon belüli három alperiódusra – 1998–2000, 2001–2003 és 2004–2006 – bontott becslés eredményei szignifikánsan különböztek egymástól; a kormányzati munkapiaci intervenció intenzívebbé válásával párhuzamosan csökkent a gazdasági változók jelentősége a vállalatok foglalkoztatási döntéseiben. Az innovatív vállalatok nem különböznek érdemben a nem fejlesztő cégektől: nem teremtenek több munkahelyet, és képzettség szerint sem változik gyorsabban a foglalkoztatás szerkezete. A magas technológiájú szektorba tartozó vállalatok összességében még kevesebb munkahelyet teremtenek felsőfokú végzettségűek számára, ha a vállalat jellemzőit figyelembe vesszük, mint a más ágazatokhoz tartozó cégek, ami nyilván összefügg a hazai magas technológiájú szektor alacsony (hazai) innovációs tevékenységével.

A historikus klíma és gazdasági fejlettség c. kutatási projekt azt a régi fejlődéseméleti kérdést vizsgálja, hogy a klíma, és ezen belül a hőmérséklet miként befolyásolja a gazdasági növekedést. Ennek vizsgálatához egy három évszázadra visszatekintő, 167 országot magába foglaló hőmérséklet adatbázist hoztak létre. Fő empirikus eredményük az, hogy amennyiben a historikus hőmérsékleteket is figyelembe vesszük, akkor a jelenlegi hőmérséklet már nem befolyásolja a jelenlegi egy főre jutó jövedelem szintet. Ez arra utal, hogy a hőmérsékletnek a gazdasági fejlettségre gyakorolt hatása elsősorban közvetett.

A strukturális átalakulás és gazdasági növekedés c. kutatáshoz tartozó elméleti irodalom addig két fontos mechanizmust tárt fel, amely a gazdasági növekedéssel együtt strukturális átalakulást is generál. Az egyik a jövedelemhatást emeli ki; a jövedelem növekedésével a kereslet eltolódik a mezőgazdasági termékek felől az ipari termékek illetve a szolgáltatások felé. A másik a relatív árhatást emeli ki: a szolgáltatásoknak az ipari és a mezőgazdasági termékekhez viszonyított relatív ára emelkedik, és ez okozza a strukturális átalakulást. Az egyes mechanizmusok a technológiára és a preferenciákra vonatkozó megfelelő feltevések esetén működnek. Azt a kérdést teszik fel, hogy a preferenciákra vonatkozó egyes feltevések közül melyik van összhangban az Egyesült Államok 1948–2007 közötti makrogazdasági adataival. Legfontosabb eredményük az, hogy a preferencia specifikáció erősen függ attól, hogy a GDP felhasználási oldalára, vagy a termelési oldalára alapozzák-e becslésüket.

Az Oligopolisztikus árazás – ármerevség c. kutatás során egy ágens-alapú oligopolista árazási modellt fejlesztettek ki, amelyben az árdöntések evolúciós adaptáció útján alakulnak ki hosszú távon. Egyfelől az így kapott árazási stratégiák értelmezhetőnek tűnnek – az árak általában a Nash-egyensúlyi és a kooperatív ár között vannak – másrészt pedig nem elhanya-

golható ármerevséget is találtak. Ez a modell potenciálisan az ármerevségnek a szokásos magyarázatokhoz képest egy újabb magyarázatát adhatja.

Az Adóelkerülés c. kutatás keretében egy olyan adócsalás-modellcsaládot vizsgáltak, amelyben az egykulcsos adó kizárólag a közjavakat finanszírozza. Kiinduló elveiket megpróbálták úgy átültetni, hogy ágens-alapú modellként fogalmazzák meg a problémát. Útfüggőséget, furcsa Laffer-görbéket kaptak, és azt tapasztalták, hogy a társadalmi kohézió hozzájárulhat az adócsalás csökkenéséhez.

A Lakáspiac ágens alapú keretben c. kutatás során egy klasszikus lakáspiaci modellt ültettek át ágens alapú környezetbe. Megmutatták, hogy egy ilyen keretben a tanulás folyamatának vizsgálata fontos szerepet kaphat a piac alkalmazkodásának leírásában. A lakáspiac sajátossága, hogy a szereplők ritkán valósítanak meg tranzakciókat, ezért az egyéni információkon alapuló tanulás lassú és perzisztens piaci alkalmazkodást indukál a modellben. Az összes információ teljes felhasználása viszont gyors és kilengésektől mentes dinamikákat mutat.

Az Aszimmetrikus információ és/vagy korlátozott racionalitás: miért és mitől védjük a fogyasztókat? c. kutatás kiinduló pontja szerint a szorosabb értelemben vett fogyasztóvédelem szempontjából a hagyományos közgazdaságtan általános ajánlása egyszerű volt: a fogyasztókat minél teljesebben kell informálni, és mivel gyakran ez nem áll a vállalatok érdekében, a kötelező információnyilvánosság eszközeivel szabályozásra is szükség van. A szabályozó feladata annak eldöntése, hogy melyek a „releváns” információk. A viselkedési közgazdaságtan azonban nemcsak kevésbé informált, hanem korlátozottan racionális fogyasztóval is számol. Ezért a fogyasztó megtévesztése közgazdaságtanilag is értelmezhetővé vált. Sőt, a megtévesztés nem csak hazugságot, félreinformálást jelent ebben a megközelítésben, hanem a fogyasztók kognitív és döntési hibáinak, „irracionális” preferenciáinak tudatos kihasználását is. Másfelől az új megközelítés a szabályozói kudarcok (*regulatory failures*) új aspektusait veti fel, hiszen a régi elmélet alapján a szabályozási kudarcok oka szintén csak a szabályozók információs hiányosságai lehettek. A korlátozott racionalitás a szabályozókra és a jogalkalmazókra egyaránt érvényes.

Buborékok és legendák: pénzügyi válságok és válságmagyarázatok c. kutatás a 2007–2009-es válság nyomán újra előtérbe került pénzügyi buborékok kialakulásával és magyarázatával, a korai modern időkben létrejött narratívák kialakulásával, ezek modern újraértelmezésével keres választ arra, hogy a buborék csupán egy, a magyarázatot helyettesítő metafora-e, vagy hasznos eszköze a piaci ágensek valóságos magatartását vizsgáló közgazdasági elemzésnek. *A láthatatlan kéz története* c. kutatás bemutatja, hogy milyen értelemben használta a 18. század és különösképpen Adam Smith a láthatatlan kéz eszméjét, hogyan „fedezték fel újra” a metaforát a 19. században, és hogyan lett a „neoliberálisként” emlegetett gazdasági és politikai diskurzus sarokköve a 20. században.

Piac- és vállalatelméleti és empirikus kutatások

Verseny és szabályozás című évkönyv harmadik kötetének készítése során vizsgálták, hogy a hálózati hatások és externáliák jelenségei miként váltak a közgazdasági és jogi szakirodalom „forró” témáivá, mennyiben akadályozza az üzleti titok a hatósági határozatok felülvizsgálatát, milyen szerepet játszanak a „szakértők” a közigazgatási határozatok felülvizsgálatában. A jogi szempontú megközelítések mellett a legfrissebb kutatásokat felhasználva az ágazati és a versenyszabályozásban felhasználható elméleti és empirikus közgazdasági elemzési módszerek ismertetésére is sor került. A kötet a hazai hálózatos szolgáltatásokat először OECD

adatok tükrében elemezte, majd részletesen foglalkozott a posta, a távközlés, a villamosenergia- és gázszolgáltatás piaci helyzetével.

Vizsgálták az *adóversenyt az Európai Unió tagországainak gázolajra kivetett jövedéki adókulcsain* kis és nagy ország közötti modellben árrugalmas fogyasztói kereslet mellett. Megmutatták – 16 európai ország 1978 és 2005 közötti gázolaj jövedéki adókulcs adatainak felhasználásával – hogy a nagyobb országok nagyobb erővel reagálnak szomszédaik adóváltoztatására, mint kisebb társaik. Arra is bizonyítékot találtak, hogy a tagországok közötti stratégiai interakciók felerősödnek az 1990-es évek közepétől, ami ez előbbi eredményekkel együtt megmagyarázza, hogy miért kezdtek el a kisebb tagállamok ettől az időszaktól kezdve nagyobb szomszédaiknál rendre alacsonyabb adókulcsot megállapítani, és hogy miért nem sikerült a minimumadó-szint előírása révén az Európai Uniónak harmonizáltabb jövedéki adóztatást teremtenie.

Az egységesülő *európai piacokon működő hálózatos szolgáltatások* vizsgálata során megállapították, hogy a politikai konszenzus gyakori hiánya miatt a szabályozás európai szintjét célzó bizottsági kezdeményezések csak részlegesen valósulnak meg, az ágazati szabályozási rendszert a versenyhatóságok által közvetített szabályozás egyre gyakrabban „segíti” ki. A döntések előkészítésekor, az egyes ágazatokat érintő szakpolitika megfogalmazásakor fontos a piacnyitás tényleges mértékének ismerete. Az OECD mutatóinak ismertetésén keresztül a kutatás bemutatta ezek információtartalmát és a mutatók érvényességi korlátait. Megállapította, hogy a kezdeti tájékozódáshoz jó segítséget nyújtanak, az országok, ágazatok relatív viszonyát nagy vonalakban tükrözik, de a hálózatos szolgáltatások területén zajló tényleges piacnyitás értékeléséhez alaposabb és főként részletesebb tanulmányokra van szükség.

A *vertikális korlátozásokkal kapcsolatos újabb közgazdasági irodalommal* foglalkozó kutatás az árukapcsolás és a csomagban történő értékesítés kérdéseit vizsgálta. Az áttekintett közgazdasági elemzések arra utalnak, hogy a közgazdaságtan ezen a területen majdnem kizárólag csak olyan piacmodellekkel foglalkozik, amelyekben a piaci verseny erősen korlátozott. A stratégiai magatartás feltételezése miatt eddig kevés erőfeszítést tettek a költségcsökkentési és hatékonysági szempontok elemzésére.

A *tudás-intenzív vállalkozások és az innováció segítése az európai növekedés és szociális jólét érdekében* c. nemzetközi kutatás keretében megállapították, hogy a hazai szabályozás megfelelőnek minősíthető színvonala önmagában nem elégséges a verseny intenzitásának növeléséhez. A vállalkozások nem érzik azt, hogy a piaci verseny innovációra kényszerítene őket. A *vállalkozások innovációs tevékenységét* befolyásoló keretfeltételek elemzésének fő üzenete, hogy nem lehet néhány jól megválasztott TTI-politikai intézkedéssel gyorsan, gyökeresen javítani a NIR teljesítményét. Az innovációra ható tényezők együttes figyelembevételével a stratégiaalkotás, a szakpolitikai eszközök tervezése és alkalmazása során egyaránt lényeges változások szükségesek.

Az *innováció-orientált magyarországi vállalkozások kockázati tőkével történő finanszírozásának problémáit* elemző kutatás eredményei szerint a nagy értékű kivásárlásokra vállalkozó regionális magántőke-alapok szemében gyengülő vonzerejű, ám a Jeremie-alapok felállításában és a magán-nyugdíjpénztári befektetések liberális szabályozásában 2010 őszéig élen járó Magyarországon a közeljövőben a klasszikus kockázattőke-befektetések fellendülése várható. Ez, a válság miatt háttérbe szoruló hitelfinanszírozás közepette javíthatja a kis- és középvállalkozások külső finanszírozási lehetőségeit, s gyorsíthatja e vállalati kör

fejlődését. A magánnyugdíjpénztárak „államosítása” nyomán azonban ez a folyamat megtorpanhat.

A *romániai privatizációs folyamat* vizsgálata során azt találták, hogy a privatizáció kezdete előtt egy vállalatcsoportot a kormány eltiltott a privatizációtól. Ezt használták fel arra, hogy elemezzék a privatizációs döntések mozgatórugóit: hatékonyságnövelés, a dolgozói létszám fenntartása vagy a bérek szinten tartása volt-e a célja a politikai döntéshozóknak? Először a privatizáció hatásait határozzák meg a fent említett változók privatizáció előtti értékeinek függvényében, amely a politikusok információs halmazát képezte akkor, amikor eldöntötték, melyik vállalat privatizálható és melyik nem. Felhasználva a becsült hatásokat, szimulálták a privatizáció hatásait a vállalati létszámra, a hatékonyságra és a bérekre a privatizálható és a nem privatizálható vállalatcsoportokra. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a politikusok legfőbb célja a vállalatok dolgozói létszámának fenntartása volt még akkor is, ha ezt csak a termelékenység-növekedés rovására érthették el.

Globalizáció, EU-integráció és felzárkózás

Az országok relatív makrogazdasági teljesítményének és nemzetközi versenyképességének vizsgálata sok, egymástól eltérő szempont figyelembevételét és elemzési módszert kíván meg. Az a két vizsgálat, amely *Magyarország nemzetközi versenyképességének alakulását* az elmúlt 15 év teljesítményének tükrében tekintette át, ugyancsak több szempontot vett figyelembe: a folyó- és változatlan-áras külső teljesítményt, az export külső térnyerését, az import behatolását, illetve az előbbi kettő nettó hatását, s végül a magyar kivitel más-más földrajzi térségekre értelmezett teljesítményét. Kiderült, a magyar gazdaság a 2000-es években, különösen az évtized második felében más képet mutat, ha a nemzetgazdaság összteljesítményét nézzük, s mást, ha a kivitel relatív eredményeit vizsgáljuk. Az előbbi egyértelműen romlott, az utóbbi viszont a stagnálás, vagy lemaradás mellett a javulás számos jelét is mutatja. Bár e jelek többféleképp értelmezhetők, az megállapítható, az elmúlt évtizedet vizsgálva indokolatlan a hazai gazdaság versenyképességének általános romlásáról beszélni. A hazai gazdaság versenyképessége az 1990-es évek második felében messze többet javult, mint bármely más környező országé. A 2000-es években viszont a kelet-közép-európai versenytársaink nemcsak behozták relatív lemaradásukat, hanem sok tekintetben jobban is teljesítettek. Ugyanakkor, ha például az Európai Unió egészére nézve, illetve a volumenváltozásokra összpontosítva nézzük a magyar külkereskedelem mutatóit, akkor nem mutatható ki elmaradás. A 2000-es években folytatott gazdaságpolitika összességében bizonyára nem volt serkentő a hazai vállalati szektor nemzetközi versenyképességének javítására, ugyanakkor feltételezhető, hogy a már exportra berendezkedett vállalatok közössége a vállalati szektor egészénél ellenállóbbnak bizonyult a gazdaságpolitika kilengéseivel szemben, s pozícióját megőrizni, sőt javítani is képes volt, a központi hatások ellenében is.

A közelmúltban a műszaki fejlődés és a kereskedelem liberalizálása lehetővé tette, hogy az üzleti szolgáltatások – széttördezetségük révén – a külkereskedelem résztvevői legyenek, elsősorban *külföldi közvetlen beruházások*, s ezen belül multinacionális vállalatok láncainak keretében. A közelmúltban ilyen *multinacionális láncok részeit képező hazai vállalatokról* készültek esettanulmányok, s ezek elemzése fényt derített arra, milyen helyi előnyök ösztönzik az ilyen tevékenységek kiépítését a kelet-európai országokban, ezen belül pont a magyar gazdaságban. A beruházó vállalatok első körben a visegrádi országokat hasonlóknak ítélik meg azon *helyi üzleti környezetet jellemző előnyeiket* illetően, amelyeket számba vesznek, mikor nemzetközi szolgáltatásokat nyújtó egységeik kihelyezéséről döntenek. A végül Magyarországot választó cégek saját megítélésük szerint második körben általában a következő okok miatt döntenek a magyar gazdaság mellett: a külföldi nyelvek ismeretében

általában elmaradott Magyarországon a frissen végzett diplomások, illetve a szomszéd országból érkezett magyar nyelvű munkavállalók közül nagyon jó nyelvtudásúakat tudnak felvenni; általában is azt tapasztalják, hogy a magyarországi humán erőforrás ár/minőség aránya jobb, mint a többi visegrádi országban tapasztalt érték; a beruházó cég egyéb, Magyarországon megtelepedett vállalatai jó tapasztalatokat gyűjtöttek az országról; s végül, azokat a helyi feltételeket, amelyek a szolgáltatások széttöredezett elemeinek vissza-integrálásához szükségesek, így az infokommunikációs infrastruktúrát, Magyarországon jónak találták.

A magyar vállalatok világpiaci válsághoz való alkalmazkodásának fontos és sajátos helyszíne a *hazai autóipar*. Fontos, az iparág feldolgozóipari termelésben és kivitelben játszott szerepe miatt, és sajátos, mert ez az iparág már a világméretű recesszió előtt is kapacitásfelesleggel, a telítettségéből fakadó költségnyomással nézett szembe, s a helyzetét stabilizáló állami segítségnek sem volt híján. A válság hatásainak vizsgálata ebben a hazai iparágban azt mutatta, hogy néhány beszállító már a válság kitörése előtt is igyekezett csökkenteni a verseny nyomását, erősíteni piaci pozícióját. A válság hatására ez a tendencia felgyorsult: a sikeres vállalkozások ma már többletszolgáltatásokat nyújtanak a vevőknek, igyekeznek szorosabb kapcsolatot kiépíteni, együttműködni velük. Jellemző, hogy olyan, bonyolultabb tevékenységekbe fognak, amelyekben a velük versenyző kínai és indiai versenytársaik a földrajzi távolság miatt nem tudják őket követni. Egy további alkalmazkodási út az, amikor több kisebb beszállító stratégiai partnerséget köt egymással, hogy nagyobb kapacitással tudjanak ajánlatot tenni partnerüknek. Az itt felsorolt, sikerrel kecsegtető „menekülési útvonalakat” azonban nem minden hazai beszállító képes megtalálni, és rajtuk végigmenni, így várható, hogy felgyorsulhat a többletet adni nem képes, csak az olcsó munkaerőre támaszkodó cégek kiszorulása az autóipari beszállítói piacról. Ennek megakadályozása érdekében a gazdaságpolitika megfelelő eszközökkel terelheti a veszélyeztetett vállalatokat a megfelelő alkalmazkodási módok felé.

Oktatásgazdaságtan

Vizsgálták az *önkormányzatok költségvetési helyzete és az oktatási minőség közötti összefüggést* az Országos Kompetenciamérés adatai alapján. Az eredmények azt mutatják, hogy a városokban a magasabb helyi adóbevételek nemcsak magasabb iskolai kiadásokkal, de jobb oktatási minőséggel is együtt járnak: a diákok átlagosan jobban teljesítenek a magasabb adóbevételel rendelkező városokban. A különbségek ráadásul nem elhanyagolható mértékűek a városokban. Ezzel szemben a falvakban a helyi adóbevételek és az oktatás minősége közötti összefüggés nem mutatható ki egyértelműen. A helyi adóbevételekkel összefüggő különbségek önmagukban is méltányossági problémának tekinthetők, feltehetően az esélyegyenlőség alacsony szintjének kialakulásában szerepük van, hiszen a szegényebb településeken több hátrányos helyzetű diák él és tanul. Amennyiben az önkormányzatok költségvetési helyzete a szegényebb és gazdagabb települések közötti oktatási minőségbeli különbségek kiváltó oka, akkor a probléma a támogatási rendszer átalakításával, a szegény önkormányzatokat célzó többlettámogatásokkal, illetve a támogatások önkormányzatok közötti átcsoportosításával volna kezelhető.

A *Tanárok hatása a tanulói kompetenciák fejlődésére Magyarországon* c. kutatás a tanári eredményességet vizsgálta longitudinális 7-8. évfolyamos diák- és ezekkel egyéni szinten összekapcsolt tanári adatok felhasználásával hozzáadott-érték típusú modellekkel. Az eredmények azt mutatják, hogy a tanárok között jelentős különbségek vannak az eredményességben, de ezek a különbségek valamivel kisebbek, mint amit az amerikai és angol kutatások feltártak. A tanári minőség becsült szórása a diákok teszteredményei szórásának hozzávetőlegesen egytizedéért felel. Mindez azt mutatja, hogy a tanári minőség javításával jelentősen javítható volna a közoktatás eredményessége. A tanárok közötti különbségek legalább akkorák az

iskolákon belül, mint az iskolák között, ami arra utal, hogy nem szélsőséges mértékű a jó és gyengébb tanárok iskolák közötti elkülönülése.

A kisgimnáziumok oktatási szelekcióban játszott szerepét vizsgáló kutatás megállapította, hogy a kisgimnáziumok létrehozásával nőtt az esélyegyenlőtlenség az oktatásban. A kisgimnáziumok a 8. és 10. évfolyam között növelik az iskolatípusok közti tesztpontszám-különbségeket. Továbbá az adatok szerint azokban a kistérségekben, ahol van kisgimnázium, a társadalmi státus hatása a tesztpontszámokra magasabb, vagyis ezekben a kistérségekben egyenlőtlenebb a rendszer. A kisgimnazisták társadalmi státusa és a tesztpontszám átlagai is magasabbak. Bár a jelentkezők közül a kisgimnáziumok inkább képességek szerint szelektálnak, s mivel korai életkorban a képességek és a státus erősen korrelál, tipikusan a jobb státusú tanulók kerülnek be a kisgimnáziumokba, és többet profitálnak ebből az oktatási programtípusból, mint a többi tanuló az egyéb programtípusokból.

A középiskolai továbbtanulást, illetve lemorzsolódást vizsgáló kutatás új adatokon mutatta be a roma fiatalok ezredforduló utáni középiskolai továbbtanulási helyzetét. Az elemzést a tizenkettedik osztály első félévéig eljutott (vagy el nem jutott) tanulók vizsgálatára alapozta, akiknek a helyzetét a rendelkezésre álló adatsor nyolcadik évfolyamos koruktól fogva követte nyomon. A tanulók etnikai hovatartozása szüleik nemzetiségi identitása alapján lett meghatározva. Az Életpálya-felmérés egyik újdonsága az volt, hogy a nemzetiségre irányuló kérdésben megengedte a kettős identitást vállalását is. Szüleik nemzetiségi önbevallása alapján számítva a roma fiatalok aránya a mintában közel 8 százalékos lett. A kutatás szerint három és fél évvel a 8. évfolyam befejezése után a fiatalok kilenc tizede található nappali tagozatos iskolában, háromnegyedik a folyamatos továbbhaladást jelentő 12. évfolyamon. A roma fiataloknál ezek az arányok mindössze 60 és 40 százalékosak. A lemorzsolódás és az évismétlés különösen magas arányú a szakiskolások között és esti tagozaton, gyakoriak az iskolatípusok közötti váltások, és az esti tagozatra került vagy lemorzsolódott tanulók számára gyakorlatilag nincs visszaút. A nyolcadikos kompetenciaeredmények szoros összefüggésben állnak a továbbtanulási irányokkal és a későbbi lemorzsolódással, de az alacsony iskolázottságú és a roma tanulók között az összefüggések eltérőek, ami egyéb mechanizmusok szerepét valószínűsíti. A középiskolai hátrányok és lemorzsolódás jelentős részben a középiskola előtt felhalmozott hátrányokból erednek, ám a leghátrányosabb helyzetű csoportokban az egyéb tényezők szerepe is fontos lehet. Mindezek miatt a középiskolásokat célzó beavatkozások hatásfoka általában kisebb lehet, mint várnánk, de jól célzott beavatkozások segíthetik a leghátrányosabb helyzetűeket a középiskola sikeres befejezésében.

A roma és nem roma tanulók teszteredményeinek különbségeit vizsgáló kutatás bemutatja a magyarországi roma és nem roma nyolcadikosok 2006-ban mért teszteredményeinek átlagos különbségét, és felbontja azt egyéb változóknak betudható és pusztán etnikai különbségekre. Az etnikai összehasonlítást az Országos Kompetenciamérés és az Életpálya-felmérés adatainak az összekapcsolása tette lehetővé. A roma és nem roma nyolcadikosok között mért átlagos különbség egy szórás egység körüli mind a matematika mind a szövegértés teszteredményekben. Ez a különbség nagyon hasonló ahhoz, amit hasonló korú fekete és fehér tanulók között mértek az Amerikai Egyesült Államokban a 80-as évek elején. Az egészségi állapotra, az otthoni nevelési környezet változóit, iskola fix hatásokat, valamint a szülők iskolázottságát és jövedelmi viszonyait kiszűrve a roma és nem roma tanulók közötti különbségek a szövegértés teszteredményben teljes mértékben eltűnnek, és a matematika teszteredményben is nagymértékben, 0,15 szórás egységre csökkennek. Az egészség, az otthoni nevelési környezet és az iskola a teszteredmények etnikai különbségeinek nagy részét megmagyarázzák. Az egészségi körülményekben és az otthoni nevelési környezetben meglévő, jelentős mértékű

etnikai különbségek ugyanakkor gyakorlatilag teljes mértékben betudhatók a szülők iskolai végzettségében és a család jövedelmi viszonyaiban meglévő különbségeknek.

Munkapiaci kutatások

Vizsgálták, hogy *hogyan változott a munkanélküliség hossza* annak hatására, hogy a munkanélkülieket rendszeres ellenőrzésnek vették alá: valóban kerestek-e munkát. A munkakeresés hiánya nem vonta maga után a segély elvesztését, de ennek nem feltétlenül voltak tudatában a munkanélküliek. A tanulmány eredményei szerint ez a beavatkozás a 30 év feletti nők esetében hat a munkanélküliség hosszára.

A rejtett gazdaság, be nem jelentett foglalkoztatás és a gazdasági válság viszonyát vizsgáló kutatás arra a következtetésre jutott, hogy a gazdasági válság hatására a be nem jelentett vagy vállalkozói tevékenységnek álcázott munka gyakoribbá válására, és a munkáért kapott jövedelmeken belül a zsebbe vagy számlára történő kifizetések arányának növekedésére számíthatunk. A munkavállalók oldaláról vizsgálva többféle oksági láncon keresztül tudunk eljutni a munkanélküliség tényétől, illetve növekvő kockázatától a be nem jelentett munka elfogadásának növekvő valószínűségéhez és növekvő arányához. Az iskolázottság növekedésével csökken a zsebbe való fizetés melletti munkavállalás gyakorisága, miközben a munkanélküliség kockázata nő az iskolázottság csökkenésével. Ugyanakkor a számlára történő fizetés (vállalkozói szerződéssel álcázott foglalkoztatás) pozitív kapcsolatban áll az iskolázottság növekedésével. A munkanélküliek (valamint a csak alkalmi munkásként foglalkoztatottak) a korábbi empirikus vizsgálatok szerint az alkalmazásban állóknál jóval nagyobb arányban fogadják el a zsebbe, vagy a számlára való fizetéssel járó munka-ajánlatokat. A munkanélküliség növekedése ezért fokozza a zsebbe vagy számlára való fizetési csomagok elfogadásának valószínűségét, és növeli a be nem jelentett foglalkoztatást.

A roma foglalkoztatás helyzetét a rendszerváltás utáni időszakban vizsgáló kutatás a rendelkezésre álló a legmegbízhatóbb adatfelvételek segítségével elemzi a magyarországi romák alacsony foglalkoztatását és annak legfontosabb okait 1993 és 2007 között. A roma foglalkoztatás összeomlott a rendszerváltás után, a romák és nem romák közötti foglalkoztatási arány különbsége 40 százalékpontosra növekedett mind a férfiak, mind a nők körében, és ez a szakadék változatlan maradt azóta is. A foglalkoztatási különbségekben kimutatható legfontosabb tényező az iskolai végzettség, a nők esetében a gyerekszám is jelentős magyarázó erővel bír, de a földrajzi elhelyezkedés szerepe kicsi, ha az iskolai végzettség hatását kiszűrjük. A roma és nem roma foglalkoztatottak keresete közötti különbség 30 százalékos, aminek legalább a felét magyarázzák az iskolai végzettség különbségei.

A válság munkapiaci hatásainak elemzése kapcsán megvizsgálták, hogy a válság első évében a magyar vállalatok milyen mértékben nyúltak a tömeges elbocsátások mellett vagy helyett olyan puhább módszerekhez, mint amilyen a munkaidő rövidítése vagy a bérek csökkentése. A 2008 és 2009 májusára vonatkozó vállalati és egyéni paneladatok szerint a béreloszlás – a minimálbérek emelésének hatását leszámítva – alig változott, a munkaidő-csökkentések pedig valószínűleg nem terjedtek túl a munkahelymegtartó támogatásokkal megsegített vállalati körön. A versenyszférában az alkalmazkodás terhét alapvetően a foglalkoztatás viselte – az ebben meglévő vállalkozói különbségeket a tanulmány a foglalkoztatotti összetétel változásait is figyelembe véve vizsgálja. Az extenzív alkalmazkodás túlsúlya összefügghet a puha megoldásokat ösztönző intézmények hiányával, a minimálbér-szabályozással, valamint azzal, hogy számos vállalat a munkaerő-felvétel visszafogásával is csökkenteni tudta a létszámát.

Kutatták a *népesedés, öregedés és nyugdíjreform* kérdéskörét, amely során létrehoztak egy olyan új modellt, melynek bonyolultsága lehetővé teszi, hogy egyszerre figyelembe vegye a népességöregedés és a nyugdíjrendszer többszörös kapcsolatait, és több reformot külön-külön is képes legyen elemezni. Ugyanakkor a modell elég egyszerű is ahhoz, hogy a program újbóli megírásával bárki ellenőrizhesse a kapott eredményeket. A korábbi modellek zöme nem tett eleget e kettős követelménynek: vagy olyan egyszerűek voltak, hogy a minimálisan szükséges számú kombináció nem volt elemezhető, vagy olyan bonyolultak voltak, hogy az összes egyenletet nem tartalmazták.

Foglalkoztak a *diplomások bérelőnyére* vonatkozó adatok esetleges torzításaival, annak kapcsán, hogy Magyarországon a diplomások kereseti előnye a nem diplomásokkal szemben nemzetközi összehasonlításban rendkívül nagy. A kutatás a kérdőíves adatfelvételek által mért és a tényleges jövedelem viszonyát elemezte, a szubjektív jóllétre vonatkozó információk alapján. A gondolatmenet lényege, hogy mivel az étellel való elégedettség pozitívan függ a jövedelemtől, az elégedettségre vonatkozó információk alapján következtethetünk arra, hogy van-e az elégedettségnek olyan, meg nem magyarázott része, amit a látens jövedelem magyarázhat. A jövedelem, az aktivitás, a nem és az életkor hatásának kiszűrése után is a magasabb iskolai végzettség magasabb elégedettséggel jár. Az általános iskolai végzettségűek és a szakmunkások közötti elégedettségbeli különbség a szakmunkások jobb egészségi állapotának következménye. Az érettségizettek és a szakmunkások közötti elégedettségkülönbség az érettségizettek erősebb társadalmi beágyazottságának következménye. Mindezen tényezők hatásának figyelembe vétele után is a diplomások sokkal elégedettebbek életükkel, mint a többiek.

A köz- és a versenyszféra közötti bérkülönbségeket tanulmányozták Magyarországon a 2002 – 2008-ig terjedő időszakban. A két szféra közötti bérkülönbséget szétbontották egy olyan módszerrel, amely a teljes béreloszlás figyelembevételével méri a bérkülönbség dolgozói, cégszintű, illetve munkahelyi tulajdonságokban megfigyelhető különbségek által megmagyarázott részt, és az ezeken felüli bérkülönbséget. A kutatás eredményei szerint a béreloszlás különböző pontjain, szintjében és előjelében is jelentősen különbözik a köz- és versenyszférában fizetett bér és a jellemzők által megmagyarázott rész.

Közösségi gazdaságtan és közpolitikák

Interjúkra építve vizsgálták a budapesti futárpiacon a szereplők *adózási magatartásának változását* az egyik meghatározó szereplő által elindított „kifehéredés” nyomán. A 2010-ben indított új terepmunka eredményei szerint a „fehéredő” piaci szereplő képes volt megtartani, sőt növelni piaci részesedését, a vevők elfogadták az áthárított költségnövekedést, amely a be nem jelentett munka melletti foglalkoztatás bejelentett foglalkoztatássá változtatásához kapcsolódott és több piaci szereplő is a „fehéredés útjára lépett”.

Megvizsgálták, hogy a *vállalkozások létszámgazdálkodásra vonatkozó szándékai* alapján milyen mértékben és mélységben lehet előre jelezni tényleges magatartásukat, illetve a szándékok és megvalósulásuk eltéréseit milyen a vállalat gazdálkodásához, szervezetéhez, illetve a vállalatvezetéshez kapcsolódó belső, és milyen a vállalaton kívüli piaci és makro tényezők befolyásolják. A vállalati HR menedzserek interjú vizsgálatára alapján az eredmények lényeges különbségeket mutatnak a magyar vállalatok között a piaci és a stratégiai tervezés léte és mélysége szerint, amely előre vetíti, hogy nyilatkozataik megalapozottsága szándékolt munkapiaci viselkedésükről igen eltérő lehet. A háttérben ágazati, a vállalat tulajdon-szerkezetére, illetve hosszú távú jövedelmezőségére vonatkozó tényezők feltételezhetőek.

A Magyarország és más új EU-tagországok *munkaügyi viszonyait nagyban meghatározó multinacionális vállalatok* szerepét vizsgáló kutatás azt próbálja megragadni, hogyan ültetik át az eltérő vállalati kultúrákat hordozó és különböző rendszerekből érkező cégek saját munkaügyi és vezetési gyakorlatukat a fogadó ország viszonyai közé, s hogyan reagál erre a befogadó közeg. Az anya- és leányvállalatoknál készített interjúk és esettanulmányok a csoportszintű „vállalati szociális modellek” eróziójára engednek következtetni, kirajzolva a ’magyar modell’ nemzetközi (főként angol-szász) vonásait és az anyavállalatok által közvetített szociális modellek ’nemzetköziesedését’. A válság körülményei között, vagy annak ellenére egyre nagyobb hangsúlyt kap a vállalatirányítás globalizálódó eszköztárából válogató „emberi erőforrás menedzsment” megközelítés, amelyben a közvetlen munkáltató-munkavállaló kapcsolatok válik erősebbé. A nem túl nagyszámú nemzetközi vizsgálat hol a származási ország, hol a befogadó ország „elvének” dominanciáját mutatja ki a munkaügyi kapcsolatokat alakító hazai szabályok, szokások és az „új” normákat közvetítő vállalati nyomás egymásnak feszülésében.

Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés

A *mezőgazdaságon kívüli jövedelmek beruházásokra gyakorolt hatását* elemezték a magyar és a szlovén mezőgazdaságban. Az eredményeink szerint a mezőgazdasági jövedelmek fontosabbak Szlovéniában, mint Magyarországon. A nem mezőgazdasági jövedelmek negatívan, míg a támogatások pozitív módon befolyásolták a beruházási tevékenységet mindkét országban. A mezőgazdaságon kívüli jövedelmek *technikai hatékonyságra gyakorolt hatását* elemezték a szlovén mezőgazdaságban 2004–2008 között. Ez alapján elmondható, hogy a szlovén mezőgazdaságban jelentős a szerepe a mezőgazdaságon kívüli jövedelmeknek. A farmok technikai hatékonysága növekedett a vizsgált időszakban, függetlenül attól, hogy volt-e mezőgazdaságon kívüli jövedelmük vagy sem. A mezőgazdaságon kívüli jövedelmeknek és az üzemnagyságnak szignifikánsan pozitív hatása volt a technikai hatékonyságra, míg a támogatások esetében nem tapasztalható ilyen egyértelmű eredmény.

Az *agrárrendtartási és kereskedelmi törvények egyes beszállító-védelmi szabályainak* érvényesülése tárgyában nemzetközi irodalom tükrében vizsgálták a beszerzési ár alatti értékesítés szabályozását, valamint gyakorlati tapasztalatait számos OECD országban. Megállapítható, hogy nem létezik egységes szabályozás. Még adott gazdasági térségeken, vagy országokon belül is termék- vagy legalábbis ágazatfüggő, hogy milyen termékekre milyen típusú szabályozás vonatkozik. Az elméleti és empirikus tanulmányok legfontosabb további tanulsága, hogy a beszerzési ár alatti értékesítés tilalmának pozitív hatásai legalábbis kérdésesek.

A *magyar és a lengyel tejpiac horizontális integrációjának* vizsgálata során megállapították, hogy két rezsimet különböztethetünk meg a tejszíni árak közötti hosszú távú kapcsolatban, amely létét a külkereskedelmi adatok alátámasztják. Amikor alacsony volt a forint/zloty árfolyam, akkor megnőtt a lengyel tejexport Magyarországra, illetve fordítva.

Játékelmélet

A *súlyozott szavazási játékok általánosítása* lehetőséget ad a képviselőten alapuló döntéshozó testületek hatalmi viszonyainak árnyaltabb, realisztikusabb értékelésére. A nem stratégiai távolmaradás fogalmát bevezetve megengedi, hogy egy többségi koalíció alkalmanként kisebbségbe kerüljön, így az egyszerű, vagy minősített többség megszerzése nem azonos a többség által biztosított jogok korlátlan gyakorlásával. A modellt az aktuális országgyűlési erőviszonyokra alkalmazva kiderül, hogy a jelenlegi kormánykoalíció kétharmados többsége

kevésbé biztos, mint az 1994–98 közötti és pozícióját sokkal inkább veszélyezteti a képviselők esetleges kilépése, elvándorlása.

Az Európai Unió Miniszterek Tanácsában fennálló hatalmi viszonyok vizsgálata a súlyozott szavazási játékok egyik népszerű alkalmazási területe. A 2009-ben ratifikált Lisszaboni Szerződés rövid és hosszú távon is jelentősen módosítja az egyes országok befolyásoló képességét. Míg az új döntési mechanizmus jelentősen csökkenti az EU tehetetlenségét, a változások elsősorban a nagy népességű, illetve érdekes módon a legkisebb országok számára kedveznek, míg egyes országok, köztük Magyarország relatív befolyása csökken. Az új döntési mechanizmus révén 2014 után az országok népessége, mint a szavazatok súlyát meghatározó tényező főszerepet kap, így a kedvezőtlen demográfiai folyamatok tovább csökkennek a döntéshozatalból való részesedését és ezzel befolyását.

A tudományos folyóiratok minőségi rangsorolása hivatkozásbajnokság alapján egy a tudomány, illetve a tudományos tevékenység mérhetősége szempontjából fontos probléma és a társadalmi döntések elméletében kiterjedten vizsgált értékelési módszer összekapcsolása. A kapott módszer objektívabb, mint a közismert impakt faktor, vagy a webes keresőmotorokban is használt invariáns módszer, hiszen kevésbé manipulálható. Másrészt az eredményt kevésbé befolyásolja a rangsorolni kívánt folyóiratok szakterülete és ennek mérete és így interdiszciplináris összehasonlításra is alkalmas. A közgazdaságtudományi folyóiratokra alkalmazva a módszer egyrészt megerősíti a vezető folyóiratok helyzetét, ugyanakkor szolgált néhány meglepetéssel a középmezőnyben. Például a rendszeresen nagy terjedelmű cikkeket közlő folyóiratok a szokásosnál hátrébb, míg a rövid közleményeket publikálók előrébb kaptak helyet.

Az intézet Adatbankja a Bértarifa-felvétel 2009. évi, a T-Star 2008. évi és a KSH Munkaerő-felmérés (MEF) 2009. I–IV. negyedévi hullámainak beépítésével frissítette az adatállományt. Háztartási szintű indikátorokat képeztek, amiket visszarendeltek a MEF-ben 1993 óta megfigyelt egyénekhez. Ezáltal lehetővé vált a munkapiaci magatartás elemzéséhez az egyéni adatokon túlmenően a család méretének és valamennyi tagjának munkapiaci és transzfer-státuszának bevonására. A *munkapiaci* státuszhoz hasonlóan az egyének tárgyidőszakot követő hullámbeli *transzfer-státuszát* is hozzárendelték a tárgyidőszaki hullámbeli rekordokhoz az összes negyedéves hullámban 1993-ig visszamenőleg. Ezzel lehetővé vált a munkapiaci- és transzfer-státuszok közötti mozgások többváltozós elemzése.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet kutatási portfóliójában az alapkutatások mellett ebben az évben helyet kaptak aktuális gazdaságpolitikai, jóléti, nemzeti kérdések. Az intézet arra is különös hangsúlyt fektet, hogy a társadalom számára hasznosítható kutatási eredményeket megfelelő fórumokon nyilvánosságra hozza, kiadványaikat nyilvános bemutatókon ismertesse, és honlapján bárki számára hozzáférhetővé tegye.

A *Munkaerő-piaci Tükör* évkönyvsorozat, a Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával immár 11. éve szolgálja a munkapiaci döntéshozók információval való ellátását, a munkapiac iránt érdeklődők tudásvágyának kielégítését és a felsőoktatási hallgatók képzését. A magyar és angol nyelven azonos szerkezetben megjelenő kötetek bevezető fejezetei áttekintést adnak a magyarországi munkapiaci folyamatokról. Az idei kötetben érthető módon különös hangsúlyt fektettek a gazdasági válság munkapiaci következményeinek bemutatására és elemzésére.

A Gazdasági Versenyhivatal támogatásával készülő *Verseny és Szabályozás* című kiadvánnyal a tudományos eredmények és a szakpolitika egymásra találását kívánják elősegíteni, a verseny- és ágazati szabályozás gazdasági elemzésekkel való alátámasztásával. Ennek célközönsége elsősorban az ezzel a témával foglalkozó felsőoktatási intézmények, a verseny- és ágazati szabályozó hatóságok, az államigazgatás, a bírói kar versenyjogi, szabályozási kérdésekben eljáró tagjai, a tanácsadó cégek, a fogyasztók szervezetei és az ágazati szabályozás, versenyhatósági eljárás által érintett vállalkozások. A GVH Versenykultúra Központtal közös szemináriumsorozatot is szerveznek a piacelemzés, versenypolitika és szabályozás témakörökben.

Az intézet a jogi előírások által szabott keretek között nyilvános *Adatbankot* működtet annak érdekében, hogy támogassa az empirikus, azon belül is a mikroszintű adatokat használó kutatásokat. Számos olyan adatbázist gyűjtöttek össze, melyek segítségével az emberek munkavállalással, fogyasztással, tanulással kapcsolatos döntései követhetők és vizsgálhatók. Az adatokat oly módon alakították át, konszolidálták, hogy az érdeklődő kutató hosszú hónapok, esetleg évek befektetése nélkül tudjon dolgozni velük. A kutatással szakmaszerűen foglalkozók támogatása mellett ambíciójuk az is, hogy az igen finom és részletes adatok felhasználásával kapott eredmények olyanok számára is elérhetővé váljanak, akiknek ideje nem engedi meg, hogy aprólékos elemzésbe kezdjenek. Számukra fejlesztették ki az on-line elérés különféle formáit (<http://adatbank.mtaki.hu/>).

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal támogatásával fejlesztett on-line *Erőforrástérkép* egyedülálló adatbázis, melynek segítségével minden magyar település közel 500 társadalmi és gazdasági mutatójának adatai érhetők el magyarul és angolul a <http://www.eroforrasterkep.hu/> honlapról. A felhasználók az általuk keresett adatokat táblázatos formában letölthetik és grafikonon, valamint térképeken ábrázolhatják. Az *Erőforrástérkép 1.0* verziója 325 ezer féle térkép megrajzolására ad lehetőséget és interneten bárki számára elérhető.

Az intézetben született vagy születőfélben lévő kutatási eredmények, szakmapolitikai vélemények, valamint az aktuális gazdasági, közéleti és társadalom-politikai kérdések vitafórumaként 2010-ben megnyitotta *szakmai blogját*, ahol munkatársai rendszeresen közlik véleményüket, írásaikat, lehetővé téve a társadalmi interakciót: http://blog.mtaki.hu/blog_cikkek/index.php).

Munkatársai sajtószereléseit a honlapján kialakított *sajtószemle* rovatban gyűjti és tárja az érdeklődő közönség elé. Angol és magyar nyelvű honlapján naprakész tájékoztatást nyújt a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, az általa rendezett konferenciákról, szemináriumokról és a fontosabb kutatási projektekről. Kommunikációs stratégiájának fontos eleme a honlap látogatottsági adatok rendszeres értékelése.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az intézet kutatói szinte valamennyi hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben (CEU, BCE, ELTE, DE, PTE stb.) oktatnak. Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a veszprémi Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen folyó doktori képzést. Kutatói tanítanak külföldi egyetemeken, külső munkatársak neves külföldi kutatóintézetekben. Továbbra is szoros együttműködésben folytatja munkapiacot érintő kutatásait a BCE Emberi Erőforrások Tanszékével, közös Budapesti Munkagazdasági Füzetek című kiadványsorozatában 10 tanulmány jelent meg az

évben. Publikálás előtt álló kutatási termékeit megjelentető Műhelytanulmányok sorozata 32 tanulmánnyal gazdagodott.

Éves sziráki munkatudományi konferenciáját a „Válság a munkapiacon – és azután” címmel rendezte. Tizedik alkalommal rendezték meg a Nyári Műhelyt, amellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló közgazdászok számára nyújt fórumot. Hetedik alkalommal rendezték meg a „Transition in Agriculture – Agricultural Economics in Transition” című nemzetközi rendezvényét, amelynek keretét a MTA egyezményes tanulmányutak során kialakított kutatási együttműködések adják.

Együttműködési megállapodást kötöttek a Kiotói Egyetem Közgazdaságtudományi Kutatóintézetével és a koreai SNU-KIEP EU Center-rel. A pekingi School of Economics and Business Administration (SEBA) of Beijing Normal University-vel korábban kötött együttműködés keretében Pekingben közös munka-gazdaságtani konferenciát szerveztek. Budapesten kínai-magyar kerekasztal beszélgetésen fogadták a kommunista párt központi bizottsága, a kínai tudományos akadémia és neves kínai egyetemek képviselőiből álló magas rangú delegációt, és a globális pénzügyi és gazdasági válság magyarországi hatásairól és annak tanulságairól adtak tájékoztatást. Dán kormánytisztviselőket fogadtak az EU koordinált politikáinak jövője és a válság hatásai témában. A Világbankkal és a Varsói Egyetemen működő Centre for European Regional and Local Studies (EUROREG) intézettel közösen konferenciát szerveztek Budapesten *Adaptability and Change – the National and Regional Dimensions in Central and Eastern Europe* címmel. Kutatója munkapiaci elemzéseket készített az EU Employment Observatory szakértői hálózata számára. Másik munkatársa az Európai Bizottság 'Information Society and Media' Főigazgatósága által kiírásra került Hungary – RTD Technological Audit keretében készülő tanulmányok minőségbiztosítása érdekében részt vesz a Quality Assurance Committee-ben.

Az intézet kutatói vendégkutatóként jártak a Seattle-beli University of Washington, Közgazdasági Tanszékén, San Diego-ban az UCSD Közgazdaságtudományi Tanszékén valamint, az Észak-Karolinai Duke University, Center for the History of Political Economy intézményekben.

Kutatói véleményezték a KSH felkérésére a társadalmi szolgáltatások mutatórendszerét, részt vettek az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program félidős értékelésében, a Magyar Marketing Szövetség tagjaként piacelemző tanulmányokat írtak és értékelték, a Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület felkérésére, együttműködve az Európai Kockázati és Magántőke Egyesülettel, felmérést készítettek a magyarországi kockázati- és magántőke-piac 2009. évi forrásellátottságáról, a magyarországi székhelyű cégekbe történt befektetésekről és kiszállásokról. Részt vettek az Európa 2020 program integrált iránymutatásainak véleményezésében. Az NKTH elnökének felkérésére az intézet egyik kutatója részt vesz a nemzeti kutatási infrastruktúra felmérés és fejlesztési stratégia elkészítésére irányuló Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Fejlesztési Útiterv (NEKIFUT) Projekt Társadalomtudományi Munkacsoportjának munkájában, illetve munkatársa az Europrosperitas 2010 Alapítvány Tanácsadó Testületének tagjaként a határ menti Eurorégiók együttműködési tevékenységének szervezéséhez és értékeléséhez járul hozzá.

Számos kutatójuk alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek, elnökségi tagként részt vesznek a Magyar Közgazdasági Társaság munkájában. Makrogazdaságtan és növekedés kutatócsoportja együttműködési megállapodást kötött a CEU Közgazdaságtudományi Tanszékével. Kereskedelmi bankkal kutatási együttműködést folytatott.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézetben 28 OTKA-téma futott az évben, ebből három új téma indult. Az intézet pályázati tevékenységében kiemelkedő fontosságú, hogy megkezdte a Munkaerő-piaci előrejelzések készítése, szerkezetváltási folyamatok előrejelzése TÁMOP – 2.3.2-09/1 kiemelt projekt megvalósítását. Megnyerte továbbá az Akadémia támogatását a Lendület pályázat keretében és így módja nyílt egy új Játékelméleti kutatócsoport felállítására. TÁMOP program finanszírozza az ELTE TáTK és a Balassi Kiadó közreműködésével megvalósuló felsőoktatási gazdaságtudományi tananyag-fejlesztési projektjét. A Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra központja által kiírt pályázatokon támogatást nyertek a Verseny és szabályozás következő évi kötete és négy kutatási projekt megvalósítására. Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány ebben az évben is támogatta a Munkaerő-piaci Tükör évkönyvet.

Folytatták az EU keretprogram által finanszírozott nagy volumenű nemzetközi kutatási projekteket – A vállalatok, a régiók és az ágazatok versenyképessége a tudásalapú gazdaságban: A foglalkoztatás-bővítő növekedés lehetőségei Európában (*MICRO-DYN*), Tudomány, innováció, vállalatok és piacok a globális világban (*SCIFI-GLOW*), *Európai vállalatok a globális gazdaságban: országon belüli szakpolitikák a külső versenyképességért* (EFIGE) – valamint több új kutatást indítottak. A biztonsági és védelmi politikák Európai Kutatási térségre gyakorolt hatását vizsgálják előrettekintési módszerek alkalmazásával, valamint a másik, ERA-NET projekt célja, hogy összehangolja azokat az európai, nemzeti és regionális szinten jelenleg zajló és a jövőben várható kutatásokat, melyek a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés viszonyát és a fenntarthatósággal kapcsolatos új kihívásokat vizsgálják.

Az intézet egyik fiatal kutatója világbanki pályázaton nyert támogatást *Wage inequality and firm characteristics in Hungary: Evidence from linked Employer-Employee Data, 1986–2008* c. kutatásához.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bakucs LZ, Fertő I, Hockmann H, Perekhozhuk O: Estimating oligopsony power in the Hungarian market for slaughter hogs. *Eastern European Economics* 48:(1) 64-78 (2010)
2. Bakucs LZ, Latruffe L, Fertő I, Fogarasi J: The impact of EU accession on farms' technical efficiency in Hungary. *Post-Communist Economies* 22:(2) 165-175 (2010)
3. Bojnec S, Fertő I: Southeastern European agrofood trade specialization. *Eastern European Economics* 48:(3) 23-51 (2010)
4. Brown JD, Earle JS, Telegdy Á: Employment and wage effects of privatisation: Evidence from Hungary, Romania, Russia and Ukraine. *Economic Journal* 120:(545) 683-708 (2010)
5. Fazekas K, Molnár Gy (szerk.): Munkaerő-piaci tükör, 2010. Közelkép: A válság munkapiaci hatásai. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet; Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, 350 (2010). <http://econ.core.hu/kiadvany/mt.html>
6. Fertő I, Soós KA: Marginal intra-industry trade and adjustment costs in the first phase of transition: A Hungarian-Polish comparison. *Journal Of Economic Studies* 37:(5) 495-504. (2010)
7. Havas A, Schartinger D, Weber M: The impact of foresight on innovation policy-making.: Recent experiences and future perspectives. *Research Evaluation* 19:(2) 91-104 (2010)

8. Karsai J: Private equity in CEE. The development of venture capital and private equity industry in Central and Eastern Europe. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller, 60 (2010) (ISBN:978-3-639-22247-0)
9. Köllő J: Vállalati reakciók a gazdasági válságra, 2008-2009. Közgazdasági Szemle 57:(12) 1045-1064. (2010) www.kszemle.hu/tartalom/cikk.php?id=1206
10. Lackó M: A magyarországi rossz egészségi állapot lehetséges magyarázó tényezői. Összehasonlító makroelemzés magyar és osztrák adatok alapján, 1960-2004. Közgazdasági Szemle 57:(9) 753-778 (2010) www.kszemle.hu/tartalom/cikk.php?id=1190
11. Laki M: The Evolution of the Market of the Hungarian Printing Industry after 1989: The End of a Success Story? Europe-Asia Studies 62:(6) 933-957 (2010)
12. Oblath G: Magyarország versenyképessége nemzetközi összehasonlításban – a makrogazdasági mutatók jelzései. Külgazdaság 54:(9-10) 3-53 (2010)
13. Szentpéteri Á, Telegdy Á: Political selection of firms into privatization programs. Evidence from Romanian comprehensive data. Economics & Politics 22:(3) 298-328 (2010)
14. Valentiny P, Kiss FL, Nagy CsI (szerk.): Verseny és szabályozás, 2009. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 375 (2010) (ISBN:978-615-5024-02-3) <http://econ.core.hu/kiadvany/vesz.html>
15. Vincze J: Makroökonómia és a gyakorlat. Budapest: Typotex Kiadó, 172 (2010) (ISBN:978-963-2792-56-9) [www.interkonyv.hu/konyvek/en/Makroökonómia és a gyakorlat](http://www.interkonyv.hu/konyvek/en/Makroökonómia_és_a_gyakorlat)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Közgazdaságtudományi Intézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>				
Átlagléttség ¹ :	76	Ebből kutató ² :	46	
PhD, kandidátus:	34	MTA doktora:	7	
		Rendes tag és levelező tag:	0	
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0	
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			7	
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>				
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			167	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			153	
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	20	idegen nyelven:	3	
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	6	
recenzió, kritika magyarul:	5	idegen nyelven:	1	
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	19	idegen nyelven:	40	
tanulmánykötet magyarul:	4	idegen nyelven:	3	
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	23	idegen nyelven:	15	
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	1	idegen nyelven:	0	
Sorozatszerkesztés magyarul:	2	idegen nyelven:	1	
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>				
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	507	Összes független hivatkozások száma:	418	
Kapott recenzió, kritika:	9			
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>				
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	3	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>				
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	114	hazai:	71	
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3	
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			24	
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	34	hazai:	52	
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	5	hazai:	29	
<u>6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>				
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			38	
Témavezetések száma: TDK munka:	3	Diplomamunka (BSc):	0	
Diplomamunka (MSc):	49	PhD:	23	
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>				
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		339,9	MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	3	Teljes saját bevétel:	402,24 MFt	
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			28	
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	28,55 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0	
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt	
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt	
ÚMFT témák száma:	3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	244,52 MFt	
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			15	
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	64,47 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			16	
EU forrásból:	9	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	47,34 MFt	
Egyéb:	7	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	16,44 MFt	
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			101,32 MFt	

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49.; 1250 Budapest 1. Pf. 27.

telefon/fax: 1-375 0493; fax: 1-356 1849

e-mail: arthist@arthist.mta.hu; honlap: www.arthist.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet tudományos célú közfeladatokat lát el. Alapszabályában vállalt közfeladata a magyarországi és magyar művészet történetének kutatása, emlékeinek feldolgozása, a rájuk vonatkozó forrásanyagok összegyűjtése, értelmezése, nyilvánossá tétele. Közfeladatát a diszciplína egyetemes és hazai normáinak megfelelően látja el, azok korszerű metodikai módszereit alkalmazva tárgyalja a nemzeti kulturális örökség részét képező anyagát történetiségében és nemzetközi összefüggéseiben – különös tekintettel a közép-európai régióra –.

Integratív szerepet kíván betölteni a tudományág hazai művelésében, kutatási projektek szervezésében és megvalósításában. Szoros tudományos kapcsolatokat tart fenn a diszciplína nemzetközi szervezeteivel, a külföldi társintézetekkel.

Speciális közfeladata a Magyar Tudományos Akadémia gyűjteményeinek, épített örökségének szakmai, tudományos felügyelete, a gyűjtemények anyagának megőrzése és tudományos feldolgozása.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő és más kutatási eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A 2010-es év különleges volt a tekintetben, hogy az intézet két kiemelkedő, iskolateremtő jelentőségű kutatója töltötte be 70. születésnapját. Ebből az alkalomból, többéves szakmai előkészítéssel, hazai és külföldi kutatók bevonásával olyan tanulmánykötetek szerkesztésére és megjelentetésére került sor, melyek a tiszteleti jellegén túl egyúttal számba veszik a diszciplína adott területének legújabb kutatási és módszertani fejleményeit. Az angol nyelvű *Bonum ut pulchrum* (MTA és NKA pályázati támogatással), ill. a magyar és német nyelvű tanulmányokat közlő „*Ez világ, mint egy kert...*” (MTA, NKA, OTKA, Esterházy-Stiftung pályázati támogatásával) címmel megjelent kötetek az adott kutatási témák nemzetközi jelentőségű keresztmetszeteiként értékelhetők.

Egy hosszú tudományos projekt lezárásaként jelent meg az *Épített örökség a magyar tudomány szolgálatában* c. kötet. Az intézet szerkesztésében, javarészt munkatársai közreműködésével elkészült mű nem csupán alapkutatásokra épülő építésztörténeti, belsőépítészeti vonatkozásai miatt tekinthető jelentősnek, hanem az akadémiai köztestület szellemi önképéhez, a kulturális örökség, a közalapítványi-nemzeti ingatlanvagyon ápolásához adott komoly hozzájárulásként is.

Az intézet szerkesztésében jelent meg az *Ars Hungarica*, az *Acta Historae Artium* és az *Enigma*. Folytatódott a nemzetközi együttműködéssel megvalósuló *De Gruyter (vult Saur) Allgemeines Künstlerlexikon* magyar anyagának elkészítése és szerkesztése.

A 11–15. század témakörével foglalkozó kutatások

A témakör meghatározó teljesítménye volt a *Bonum ut pulchrum* c., 6 ország 37 szakemberét, köztük az intézet 6 munkatársát szerepeltető kötet megjelenése. A kötet fő csomópontjait a középkori ikonográfiával és ikonológiával, az uralkodói reprezentációval, a stílustörténet és stíluskritika újabb metodológiai kérdéseivel s e témakörök tudománytörténeti konklúzióival foglalkozó tanulmányok jelentik. A kötet megjelenése – külföldi visszhangok alapján is – a nemzetközi medievisztika kiemelkedő eseménye. Szatellit-eseményként ehhez kapcsolódott az intézet társszervezésében megvalósult konferencia, valamint a témakör egyik nemzetközi hírű szakértőjével, J. Dilly professzorral (Németország) közösen tervezett pódiumvita, melynek folytatása 2011-ben várható.

Ezenkívül folytatódtak az intézet szakmai erősségének tekinthető ikonográfiai, kultusztörténeti, hagiográfiai, szfragisztikai, kodikológiai és rendtörténeti kutatások, eredményükként több tanulmány jelent meg hazai és külföldi szakfolyóiratokban. Ki kell emelni néhány fontos objektum (a zágrábi, pécsi és egri székesegyház, az óbudai királyi palota, Pilisszentkereszt) szisztematikus kutatását, az eddigi kutatástörténet ellentmondásos pontjainak revízióját.

A 16–18. század témakörével foglalkozó kutatások

A témakört mintegy átíveli az „*Ez világ, mint egy kert...*” című, teljes egészében az intézet szervezésében megvalósult vállalkozás, a 60 – magyar, osztrák, szlovák, cseh, német – kutató tanulmányait tartalmazó kötet. A szerzők – köztük az intézet munkatársai – szisztematikus tárgyalják a korszak kutatásában az utóbbi időszakban aktuálissá vált témaköröket és metodológiai kérdésköröket. Így új eredmények születtek a nyilvánosság és propaganda, a főúri, egyházi és polgári reprezentáció, a képkultuszok, interdiszciplináris kutatások, valamint az épített és táji környezet kapcsolatának, a kertművészetnek a témakörében. A kötet az eddigi kutatások összefoglalása mellett új kutatások kiindulópontjául is szolgál.

A fenti vállalkozáson túl jelentős eredményeket könyvelhet el az intézet a 17–18. század művészetére vonatkozó források feltárásában, az újabb kutatások során előkerült inventáriumok, gazdasági és építészeti iratok értelmezésében, új típusú megközelítésében. Jelentős eredmény a többszerzős soproni városatlasz megjelenése. Fontos publikáció született az eszterházi Haydn-operaházról.

Folytatódtak a magyarországi műgyűjtés kezdeteire vonatkozó kutatások, e témakörben kutatócsoport megalakulása várható.

A publikációk közül ki kell emelni a szlovák művészettörténeti kézikönyv reneszánsz kötetébe készült tanulmányt, valamint a fejedelmi udvarok reprezentációs tevékenységét tárgyaló tanulmányokat. Több fontos, a barokk kor szentkultuszát tárgyaló publikáció született.

A 19. század művészetére vonatkozó kutatások

A témakör legnagyobb vállalkozása az OTKA-támogatással készülő *19. század művészetét* kézikönyv formájában összefoglaló kutatás. Az év folyamán elkészültek a korszak építészetét és iparművészetét tárgyaló fejezetek, a festészeti rész felelős szerkesztőjének betegsége miatt a hátralevő anyagok kiadásra előkészítése csak 2011-ben történhet meg.

Szlovák kutatókkal való szoros együttműködésben valósult meg a 19. sz. elején tevékenykedő klasszicista művész, *Rombauer János* Pozsonyban és Eperjesen megrendezett kiállítása, valamint a kiállítás tudományos katalógusa.

Kiemelt fontosságú volt az intézet által szervezett Széchenyi-émlékkiállítás, mely egybeesett a Barabás Miklós születésének 200. évfordulója alkalmából rendezett többnapos nemzetközi tudományos konferenciával, melyen számos ikonográfiai és filológiai felfedezésről számoltak be az előadók.

Az intézet folyóirata, az *Ars Hungarica* összevont számában úttörő jellegű tanulmányok jelentek meg Kazinczy Ferenc és a képzőművészet kapcsolatáról, a művészkultusz kezdeteiről.

A 19. századi kastélyokról monografikus jellegű tanulmány, Székely Bertalan pályakezdéséről pedig új metodikai megközelítéseket alkalmazó monográfia jelent meg. Folytatódtak a berlini Technische Universitätrel közös, a 19. századi építészképzéssel foglalkozó kutatások.

A 20. század művészetére vonatkozó kutatások

Kiemelkedő jelentőségű eredménynek könyvelhető el az Európai Kulturális Főváros-program keretében Pécsen megrendezett *Nyolcak*-kiállításához kapcsolódó kutatás. A pécsi Janus Pannonius Múzeummal való együttműködésben az intézet koordinálta a kiállításához szükséges előkutatásokat, közreműködött a kiállítás megrendezésében és szerkesztette annak méreteiben is impozáns tudományos katalógusát. A kiállítás és a katalógus nem csupán számos fontos, eddig lappangó mű, írásos hagyaték felbukkanását eredményezte, de jelentős mértékben, paradigmaváltásszerűen módosította a modern magyar művészet születésekor kulcsfontosságú Nyolcak művészcsoporthoz tartozó művészei elképzeléseire, nemzetközi orientációjára, kora magyar művészeti életébe való beágyazódására vonatkozó eddigi ismereteinket. A kiállításához kapcsolódó kutatások eredményeként több fontos résztanulmány került külön publikálásra. A rendezésben, a művek kölcsönzésében szintén közreműködött az intézet. Részben ehhez a témához kapcsolódott a magyar EU-elnökség alkalmából a brüsszeli városházán megrendezett, és az intézet közreműködésével készült „Les Fauves Hongrois” c. kiállítás és annak tudományos katalógusa.

Az intézet kutatási stratégiája szempontjából fontos fejleménynek tekinthető két hosszabb távú kutatási projekt beindítása. *A magyar mozdulatművészet* történeti feldolgozására vonatkozó kutatások alapját az intézet adattáraiban őrzött, illetve mostanában a célzott kutatások során bekerülő egyedülállóan fontos dokumentumok jelentik. Ezek feldolgozására támaszkodva, az MTA Táncstudományi Munkabizottságával és más külső intézményekkel (OSZK, Iparművészeti Múzeum) együttműködve történik a mozgásművészet képzőművészeti, kultúrtörténeti vonatkozásainak feltárása, elindult az írott és képi dokumentumokat tartalmazó Egységes Mozdulatművészeti Adatbázis feltöltése.

„*Hosszú hatvanas évek*” munkacímmel, NKA pályázati támogatás segítségével megkezdődött az 1957-73 közötti időszak magyar művészetének komplex kutatása. A kutatás kiterjed a képzőművészet társadalmon belüli szerepének, elfogadottságának, a „mindennapok vizualitásának” vizsgálatára, az első eredmények 2011-ben jelennek meg. (Megkezdődött a kutatáshoz kapcsolódó anyagok adatbázisba rendezése is.)

Kortárs művészetre vonatkozó kutatások, művészetelméleti kutatások

Bár az intézet alapvetően történeti megközelítésben kutatja a művészet fejleményeit, nem zárkozhat el annak aktuális kérdéseitől, gyakran a történeti megközelítés metodikáját is megtermékenyítő elméleti problémáitól sem. Így például közreműködött a gender-problem művészeti vonatkozásait feldolgozó úttörő jelentőségű bécsi kiállítás (*Gender Check: Art and Theory in Eastern Europe*) magyar anyagának összeállításában és elméleti fejezeteinek kidolgozásában.

Fontos tanulmány jelent meg a köztéri emlékművek társadalmi relevanciájáról, a „visual culture” tudományelméletéről.

Új kutatási területet jelentenek a kisebbségek, mindenekelőtt a roma kisebbség művészetével foglalkozó kutatások.

Tudománytörténeti kutatások

Két újabb (4, 5.) kötet jelent meg a 19–20. századi magyar művészettörténet legnagyobb képviselőit portrészzerűen bemutató, munkásságukat elemző könyvsorozatban, a kérdéskör mindezidáig legjelentősebb vállalkozásában.

A firenzei egyetemmel való együttműködésben pályázati segítséggel megkezdődött a 20. sz. egyik egyetemes jelentőségű magyar művészettörténésze, *Charles de Tolnay (Tolnay Károly)* a Casa Buonarrottiiban őrzött hagyatékának, könyvtárának és levelezésének feldolgozása és digitalizálása. Szintén külföldi együttműködéssel folytatódott a részben az intézetben, részben Münchenben és Regensburgban őrzött, a középkorkutatás számára megkerülhetetlen *Bogyay Tamás-hagyaték* (könyvek, kéziratok, fotók) feldolgozása.

Gyűjteményekhez, adattárakhoz kapcsolódó kutatások

Az MTA Művészeti Gyűjteménynek, MTA elnöki támogatással és az MTA Könyvtárával közösen megvalósított legnagyobb vállalkozása a *Széchenyi István-emlékkiállítás* volt. A nagy szakmai sikerrel megrendezett kiállításon több olyan mű és dokumentum került bemutatásra, amely az előzetes kutatás folyamán került elő. Ugyancsak számos, eddig ismeretlen vagy alig ismert munka szerepelt a magyar konceptuális művészet talán legfontosabb képviselőjének, Pauer Gyulának 70. születésnapjára rendezett kiállításon (*Pseudo 40, Pauer 70*). Kiállítás nyílt ezenkívül Körösi Tamás szobraiból, a Tudomány Hónapja alkalmából pedig a finn Kettuki Art Centre és az MTA Pszichiátriai Gyűjteménye rendezett közös kiállítást. Kamarakiállítás-sorozattal emlékeztek meg Barabás Miklós születésének 200., Székely Bertalan halálának 100. évfordulójáról.

Az MTA Pszichiátriai Gyűjteménye – anyagának folyamatos feldolgozása, restaurálása és kiállítása mellett – nemzetközi tudományos konferenciát rendezett a művészet és pszichiátria kapcsolatáról, a kérdés metodológiájáról és historiográfiájáról (*Határtalan tudomány*), valamint megjelentette 2008-as konferenciájának anyagát.

Fontos fejlemény, hogy elkészült és életbe lépett az intézet dokumentációs gyűjteményeinek (Magyar Művészek Lexikona, Adattár, Fotótár, Levéltári Gyűjtemény) egységes, a kutatás, reprodukálás, kölcsönzés feltételeit rögzítő Gyűjteményi Szabályzata.

Jelenleg a Fotótár anyagának kb. 70%-a (kb. 52 000 felvétel) kutatható digitális formában. Gyakorlatilag befejeződött a jelentős dokumentatív értékkel bíró Gerevich-hagyaték feldolgozása.

A magyar képzőművészetre vonatkozó dokumentumok legnagyobb adatbázisát jelentő Magyar Művészek Lexikonában folytatódott a fontosabb dokumentumok digitalizálása (jelenleg a rendszer kb. 4000 személyről tartalmaz adatokat).

Több fontos hagyaték (Rabinovszky, Szélpál, Kövesházi-Kalmár) került az Adattárba, feldolgozásuk megkezdődött.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A művészettörténet mint diszciplína ugyan nem innovatív karakterű, nincs közvetlen, azonnal mérhető gazdasági haszna, az intézet azonban nagy súlyt helyez eredményeinek a társadalom minél szélesebb rétegeivel való megismertetésére. Kutatásainak, dokumentációs tevékenységének tárgya a magyar nemzeti kulturális örökség integráns része, a társadalom kulturális önazonosságának, önképének egyik meghatározó eleme. Az intézet ezért arra törekszik, hogy kutatási eredményei nyilvánosság elé kerüljenek. Ezt a célt szolgálják a munkatársak által szervezett és rendezett kiállítások, a katalógusokban, művészeti folyóiratokban, művészeti tárgyú internetes portálokon megjelent publikációk, a médiában való szereplések. Munkatársai állást foglaltak a közvéleményt foglalkoztató kérdésekről, így a Szépművészeti Múzeum tervezett átépítéséről, a műemlékvédelem problémáiról. Az újabb ismeretek népszerűsítésének az intézet kiemelt fontosságot tulajdonít, ezt bizonyítja, hogy 20 év alatt 3 összefoglaló szintézist készítettek a magyarországi és magyar művészetről, illetve egyes korszakokról.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai

Az intézet hazai tudományos kapcsolatai, felsőoktatás

Az intézet – speciális, integratív szerepköre miatt – széleskörű kapcsolatokat épített ki a tudományágat művelő, vagy ahhoz közel álló intézményekkel. Közülük külön ki kell emelni a múzeumokat. A pécsi JPM-mel közösen megvalósított, feljebb részletesebben elemzett Nyolcak-kiállításon túl az intézet munkatársai számos múzeumi kiállítás szakmai előkészítésében és rendezésében, valamint tudományos katalógusa megszületésében vettek részt: például Kassák Múzeum (Szandai Sándor, Képarchitektúra-képojekt), Paksi Képtár (Halász Károly retrospektív), Győr, Városi Múzeum (Wanted), Iparművészeti Múzeum (Sass-Brunner), Ludwig Múzeum (Gerber Pál), Petőfi Irodalmi Múzeum (Kelecsényi Csilla), Szent István Király Múzeum (Asztalos Zsolt). Az intézet munkatársai részt vesznek más múzeumi kutatásokban is (Szépművészeti Múzeum, Magyar Nemzeti Galéria). Az intézet célja azonban, hogy alkalmi szerepvállalás mellett hosszabb távú együttműködés keretei között koordinálják a jelentősebb múzeumokkal tudományos programjaikat. Ilyen együttműködés született az Iparművészeti Múzeummal (első eredményei 2011-re várhatók) s körvonalazódik a Ludwig Múzeummal. A Magyar Fotográfiai Múzeummal (Kecskemét) közös projektet indított a magyar fotótörténet mindaddig legátfogóbb, tudományos feldolgozására.

Az intézet kiemelt fontosságúnak tekinti a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal való együttműködést, erre a műemlékvédelem metodológiai kérdéseinek kutatásán túl a műemléki topográfia keretei nyílik lehetőség.

Törekszik a társ- és rokon tudományok intézményeivel való együttműködésre. Részt vett és vesz az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont több programjában. A művészetszociológiai kutatások kapcsán együttműködik az MTA Pszichológiai Intézetével, a mozdulatművészeti kutatások kapcsán az MTA Táncművészeti Bizottságával. Többször – igaz nem mindig sikeresen – jelezte csatlakozási szándékát az MTA társadalomtudományi intézetei által koordinált kutatási programokhoz (pl. Balkán-kutatás).

Az intézet fontos szerepet játszik a diszciplína felsőoktatásában, különös tekintettel a posztgraduális képzésre. Az intézet munkatársai részt vettek és vesznek az ELTE, PPKE, MOME, MKE, CEU, Wesley János Lelkészképző Főiskola, Visart Művészeti Főiskola, Corvinus Egyetem International Study Programs oktatói munkájában. Különösen szoros az együttműködés az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetével, ahol 6 munkatárs tartott előadásokat, további munkatársak pedig a Doktori Program keretein belül témavezetői és opponensi tevékenységet láttak el. Vendégoktatóként kurzusokat vezettek a pozsonyi és Iași-i művészeti egyetemen.

Nemzetközi kapcsolatok

Az intézet alapvető fontosságúnak tartja, hogy kutatásai nemzetközi kontextusban is érvényesek és az egyetemes tudományos normatívák alapján is értékelhetők legyenek. Aktív résztvevője a diszciplína nemzetközi szervezeteinek. Szoros kapcsolatokat tart fenn a szakma csúcsszervezetével, a Comité International d'Historie de l'Art-ral (CIHA). Alapító tagja a művészettörténeti intézetek nemzetközi szövetségének, a RIHA-nak (International Association of Research Institutes of History of Art), részt vesz a diszciplínát érintő ajánlásainak elkészítésében, s a szervezet 2011-ben induló online folyóirata szerkesztésében.

A legnagyobb hangsúly Közép-Kelet-Európa rokon profilú intézményeivel való kapcsolattartásra esik. Immár évek óta szorosan együttműködnek a Szlovák Társadalomtudományi Intézetével: a Visual Art in Multicultural Space elnevezésű közös program keretében koordinálják kutatási terveiket, kölcsönösen fogadják, segítik egymás kutatóit, a szlovák intézet igazgatója az intézet külső tudományos tanácsának tagja. Intenzív kapcsolata van az intézetnek a Szlovák Nemzeti Galériával, kutatói immár rendszeresen kapnak felkérést a szlovák kiállítások tudományos katalógusaiban való közreműködésre (Reneszánsz kiállítás, Rombauer János). Rendszeresek a kutatói cserekapcsolatok a román, cseh, lengyel társintézetekkel is. Az intézet munkatársai rendszeresen kutatnak osztrák, szlovák, olasz levéltárakban és gyűjteményekben.

Az intézet jelentősebb kapcsolatokat épített ki a szakma egyik vezető intézményének számító Zentralinstitut für Kunstgeschichtevel (München), annak projektvezetője az intézet felügyelő bizottságának tagja. Meg kell említeni a párizsi INHA-val létrejött együttműködést, a firenzei egyetem (Tolnay-hagyaték), a berlini Technische Universität (építészképzés), a regensburgi Südost-Institut (Bogyay-hagyaték) segítségével folyó kutatásokat.

Az intézet munkalátogatáson fogadta a Museum of Modern Art (New York) dokumentációs részlegének 9 munkatársát, megállapodás született a múzeum által vezetett nemzetközi konceptuális művészeti kutatásba való bekapcsolódásról. Az intézet részt vesz a Közép-Európa építészetével és művészetével foglalkozó, New Yorkban megjelenő folyóirat, a Centropa szerkesztésében, valamint a párizsi INHA folyóiratának, a Perspective-nek, illetve az Artmargins internetes folyóiratnak a szerkesztőbizottságában. Az intézet – közép-európai témákkal – bekapcsolódott a Clark Institute (Williamstown, Mass.) Research and Academic Programjába.

Munkatársai több jelentős nemzetközi konferencián és szemináriumon vettek részt (többek között Chicago, Indianapolis, New York, Varsó, Zágráb, Tallinn, Brno, Ljubljana, Oldenburg, Firenze, Róma, Párizs, Brüsszel).

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb pályázatok rövid bemutatása

NKA-támogatások

1. 2010 01.01–12.31.: A Galavics Géza akadémikus 70. születésnapjára készülő kötet nyomdai költségeire: 500 E Ft
2. 2010 01.01.–04.30.: Marosi Ernő akadémikus 70. születésnapja tiszteletére összeállított (angol nyelven megjelenő) kötet fordítási költségeire: 700 E Ft
3. 2010 01.01.–04.30.: Marosi Ernő akadémikus 70. születésnapja alakalmából megjelenő kötet nyomdai költségeire: 2.091 E Ft
4. 2010 06.01.–12.31. Hornyik Sándor Idegének egy bűnös városban c., a kortárs művészetelmélettel foglalkozó tanulmánykötetének kiadására (megjelenés 2011): 400 E Ft

Budapest Bank

2010.04.15.–2011.06.30.: A Pszichiátriai Gyűjtemény egyik különleges értékének, az OPNI épületeit ábrázoló, az áptak által a 20. század első felében készített makettek restaurálására: 100 E Ft.

Visegrádi Alap

A magyar avantgárd művészetet az intézet konzulenseként tanulmányozó lengyel ösztöndíjas támogatására: 816 E Ft.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb publikációk

Könyvek

1. Varga L, Beke L, Jávora A, Lövei P, Takács I (ed.): Bonum ut pulchrum. Essays in Art History in Honor of Ernő Marosi on His Seventieth Birthday. Budapest: Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences, 566 (2010)
2. Bubryák O (szerk.): „Ez világ, mint egy kert...” Tanulmányok Galavics Géza tiszteletére. Budapest: MTA Művészettörténeti Kutatóintézet–Gondolat Kiadó, 836 (2010)
3. Papp G Gy (szerk.): Épített örökség a magyar tudomány szolgálatában. Budapest: MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 200 (2010)
4. Markója Cs, Bardoly I (szerk.): A Nyolcak. Centenáriumi kiállítás. 2010. december 10. – 2011. március 27. (kat.), MTA Művészettörténeti Kutatóintézet – Janus Pannonius Múzeum, Pécs, 544 (2010)
5. Faludy J, Perenyi M (szerk.): Különvélemény (Az MTA Pszichiátriai Gyűjtemény kiadványai 1.), Budapest: Fekete Sas Kiadó – MTA Művészettörténeti Kutatóintézet – MTA Pszichiátriai Gyűjtemény, 186 (2010)
6. András G (szerk.): „fejünkből töröljük ki a regulákat” – Kassák Lajos, az író, képzőművész és közszereplő. (Tanulmányok), Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum – Kassák Alapítvány, 204 (2010)
7. Bicskei É: Ámor és Hymen. A fiatal Székely Bertalan szerelmi történetei. Budapest: Akadémiai Kiadó, 370 + 76 (2010)
8. Dávid F, Gajdó T: Színház a Szerecsen utcában. Budapest: Kossuth Kiadó, 151 (2010)

Tanulmányok

9. András, E: Public monuments in Changing Societies, *ARS (Journal of the Institute of Art History of Slovak Academy of Sciences, Bratislava)* 43, 1: 39–50 (2010)
10. Barki, G: La Belgique, un des berceaux du fauvisme hongrois ? [België, een bakermat van het Hongaarse fauvisme? Was Belgium one of the Cradles of Hungarian Fauvism?] In: *Dialogue de Fauves. Bruxelles: Hôtel de Ville de Bruxelles [Silvana Editoriale].* 27–31, 63–67, 101–105 (2010)
11. Barki, G: The Panama-Pacific International Exposition: Hungarian Art's American Debut or Its Bermuda Triangle? *Centropa*, 10, 3: 259–271 (2010)
12. Galavics, G: Humanistický portrét. In: *Dejiný slovenského výtvarného umenia. Renesancia umenie medzi neskorou gotikou a barokom.* Red. Rusina, Ivan. Bratislava: Slovenská národná galéria, 80–92 (2009) [2010!]
13. Galavics G: Adatok a győri püspökség és káptalan barokk-kori művészeti pártolásához. Előkép, vázlat, kópia és parafrázis kérdése egy Maulbertsch vázlat azonosítása kapcsán. In: *Arrabona. Múzeumi Közlemények*, 2009, 47/1: 169–204
14. Gellér K: Rózsaffy Dezső (1877–1937) In: „Emberek, és nem frakkok”. A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. 4. Enigma, (17). 2010/62: 63–82
15. Gulyás B: Huszárok Prágában és Innsbruckban, törökök Drezdában – huszártornák a 16. századi Európában. In: G. Etényi N, Horn I (szerk.): *Színlelés és rejtőzködés. A kora újkori politika szerepjátékai.* Budapest: L'Harmattan Kiadó, Transylvania Emlékeiért Tudományos Egyesület, 273–290 (2010)
16. Hornyik S: Dark Chambers of Secrets. Words, Images, and Things in Gyula Várnai's Works. In: Százados L (ed.): *Várnai Gyula.* Budapest: Műcsarnok, 145–161 (2010)
17. Junghaus T: “The First Roma Pavilion” in Seeking Social Justice, City Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action, E.W. Soja. (ed.): *Routledge Taylor & Francis Group*, V, 689–692 (2010)
18. Kerny T: Szent László és a magyar szentek tisztelete Dalmáciában I. Lajos uralkodása idején. *História és historiográfia. Ars Hungarica* 36 (2008/1–2.[2010].) 5–54.
19. Marosi E: Zágráb, az internacionális gótika szobrászatának központja, Építészet a középkori Dél-Magyarországon. *Tanulmányok.* Szerk.: Kollár Tibor. Budapest: Teleki László Alapítvány, 59–101 (2010)
20. Marosi, E: Saints at Home and Abroad. Some Observations on the Creation of Iconographic Types in Hungary in the Fourteenth and Fifteenth Centuries, Promoting the Saints. *Cults and Their Contexts from Late Antiquity until the Early Modern Period. Essais in Honor of Gábor Klaniczay for His 60th Birthday*, ed. by Gecser O, Laszlovszky J, Nagy B, Sebők M and Szende K, *CEU Medievalia* 12. Budapest–New York: CEU Press, 175–206, 2011 [2010]
21. Markója Cs: „A festő tapintata.” A Nyolcak helye a magyar modernizmus történetében. In: *A Nyolcak. Centenárium kiállítás.* 2010. december 10. – 2011. március 27. (kat.) Szerk.: Markója Cs és Bardoly I. MTA Művészettörténeti Kutatóintézet – Janus Pannonius Múzeum. Pécs, 48–70 (2010)
22. Papp J: Angaben zum Lebenslauf und Tätigkeit des Kupferstechers Johann Blaschke (1770–1833) In: *Ars* (42) 2009/2. 257–276 (2010)

23. Papp J: Reflexionen zur Ikonografie von Maria Theresia – im Spiegel der Wiener Biografiesammlungen um 1810. In: Wiener Geschichtsblätter 2010 (65) Heft 2, 91–104.
24. Pócs, D: Codici a confronto. Le biblioteche di Mattia Corvino, Lorenzo il Magnifico e Federico da Montefeltro. In: Annuario 2007-2008, 2008-2009 (Accademia d'Ungheria in Roma, Istituto Storico Fraknói), Roma, 335–344 (2010)
25. Sisa, J: The Hungarian Country House 1840–1914. Acta Historiae Artium LI, 141–205 (2010)
26. Szentesi, E: „Maliari, objednávatelia, zberatelia a znalci umenia v druhej štvrtine 19. storočia v Prešove” [Festők, megbízók, gyűjtők és műértők Eperjesen a 19. század 2. negyedében]. In: Beňová K (ed.): Ján Rombauer (1782–1849) Levoča – Petrohrad – Prešov, Bratislava: Slovenská národná galéria, 99–128 (2010)
27. Takács, I: An Early Gothic Rib Vault in Hungary and the Question of the Cerce. In: In: Bonum ut pulchrum. Essays in Art History in Honour of Ernő Marosi on His Seventeenth Birthday. Ed.: Varga L, Beke L, Jávora A, Lóvei P, Takács I. Budapest, 151–164 (2010)
28. Tatai E: Isten fugában. A szöveg szerepe, valamint kép és szöveg kapcsolata. In: Gerber Pál. Katalógus, szerk.: Oltai K, Budapest: Ludwig Múzeum Kortárs Művészeti Múzeum, 38–69 (2010)
29. Wehli, T: Die Fahrt des heiligen Antonius des Eremiten zu Paul dem ersten Eremiten. In: Der Paulinerorden. Geschichte-Geist-Kultur. Hg. von Sarbak G. (Művelődéstörténeti Műhely. Tagungen zur Ordensgeschichte 4/2. Budapest: Szent István Társulat, 465–474 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Művészettörténeti Kutatóintézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	35	Ebből kutató ² :	26
PhD, kandidátus:	14	MTA doktora:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :		Rendes tag és levelező tag:	1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2
			1

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	309
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	173
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	20
idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban magyarul:	0
idegen nyelven:	5
recenzió, kritika magyarul:	6
idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	3
idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0
idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	35
idegen nyelven:	22
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	11
idegen nyelven:	3
Sorozatszerkesztés magyarul:	0
idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	210	Összes független hivatkozások száma:	210
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	1
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	17	hazai:	31
Nyilvános esemény ¹³ :	8	kulturális rendezvények ¹⁴ :	52
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	9	hazai:	24
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	10	hazai:	7

6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :	15
Témavezetések száma: TDK munka:	0
Diplomamunka (BSc):	2
Diplomamunka (MSc):	6
PhD:	27

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	152,27	MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	5	Teljes saját bevétel:	6,39 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1	
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:		0	
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		5	
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	4,71	MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:		0	
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:		1,69 MFt	

NÉPRAJZI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf.: 29
telefon: 1-224 6781; fax: 1-356 8058
e-mail: etnologia@etnologia.mta.hu; honlap: www.etnologia.mta.hu

I.A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

- A népművészet és a népi kultúra jelene és perspektívái, az etnográfiai kutatások társadalmi hasznosulása. *Hagyomány – Örökség – Közkultúra. A magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében* című tudományos tanácskozás
- Irányzatok, módszerek, eredmények a népi műveltség történeti kutatásában Emlékkülések, megemlékezések, kiadványok Ortutay Gyula, Tálasi István és Fél Edit munkásságáról születésük centenáriumán
- Társadalomnéprajzi változásvizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben
- Elméleti és módszertani kérdések a mai folklorisztikában. Folklórszövegek (mesék, mondák, proverbiumok, szokások) gyűjtése, archívumaik bővítése, digitalizálása, elemzése
- Modernizációs törekvések és ezekre adott lokális kulturális válaszok etnológiai vizsgálata Szibériában, Mongóliában és Délkelet-Ázsiában
- A néprajztudomány kézikönyveinek szerkesztése, megjelentetése: A Magyar Néprajz I.1. kötete, *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A népművészet és népi kultúra jelene és perspektívái, az etnográfiai kutatások társadalmi hasznosulása

Az Európai Unió keretén belül is a kultúra ápolása alapvetően nemzeti feladat. A (nemzeti, regionális, etnikai, kisebbségi, helyi) kultúra örökítésének szervezett formái kulcsfontosságúak. A Néprajzi Kutatóintézet (NKI) a Teleki László Alapítvánnyal és a Magyar Népművészeti Tanáccsal (MANÉTA) együttműködve kétnapos nemzetközi konferenciát szervezett: *Hagyomány – Örökség – Közkultúra. A magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében* címmel a XXIX. Táncháztalálkozó keretében (2010. március 26–27.). A tudományos tanácskozás résztvevői olyan kérdéseket vitattak meg és tisztáztak, hogy mit jelent a népi kultúra mint továbbélő kulturális örökség, a népi kultúrának hol a helye a nemzeti műveltségben, továbbá milyen lehetőségei vannak az etnográfiai kutatások társadalmi hasznosulásának. A konferencia célja többek között az is volt, hogy az előadások nyomán a résztvevők hozzászólásait figyelembe véve közös stratégiai állásfoglalás és javaslatcsomag fogalmazódjon meg a népi kultúra támogatási lehetőségeiről a szakma és a döntéshozók számára. A konferencián az NKI igazgatója tartott vitaindító, nagy érdeklődéssel kísért előadást, amellyel érvelve, hogy amint a népművészeti mozgalom történeti mélységét, tudományos hitelességét, művészeti érvényességét segíti a néprajzkutatás, úgy a néprajz számára is nélkülözhetetlen a népművészeti mozgalom, mint az alkalmazott néprajztudomány egyik fő területe. Előadásában összegezte, hogy a néprajztudomány és annak vezető intézményeként a Néprajzi Kutatóintézet miként tud és kíván mértékadó forrás lenni a közművelődési szakemberek és a népművészetet művelők számára. Az együttműködés rövid

és hosszabb távú lehetőségeit felvázoló, programadó előadás felkerült az intézet honlapjára. Az intézmény vezetője mellett az intézet 6 főmunkatársa előadóként, 3 pedig szekcióelnökként vett részt a konferencián. Előadásaik olyan kérdéseket jártak körül, mint a néphagyomány reflektált képei, a népi kultúra értékképzése, hitelesítése, piacosítása, illetve a nemzeti önképteremtés jelenségei. A rendezvényt komoly szakmai és széles társadalmi érdeklődés kísérte. Az előadások tanulmányra bővülve, kötetbe szerkesztve jelennek meg 2011 áprilisában.

Sustainable Heritage címmel kétnapos nemzetközi, tudományos konferenciát szervezett az Európai Folklór Intézet a Néprajzi Kutatóintézet együttműködésével a szellemi kulturális örökség, a fenntartható örökség fogalmáról. Az elsősorban külföldi résztvevők mellett az intézet három vezető kutatója adott elő, köztük az intézet igazgatója, ő tartotta a tanácskozás nyitóbeszédét is. A nemzetközi összejövetel középpontjában az a kérdés állt, hogy a népművészet, a népzene, a népi kultúra értékörző jelenségei és művelői miként kapcsolhatóak be a szellemi örökségvédelem rendszerébe. Az elhangzott előadások *Sustainable heritage: Symposium on European Intangible Cultural Heritage* című kiadványban a tárgyévben meg is jelentek.

A néprajztudomány alkalmazhatóságának egyik fő területe, hogy vezető szerepet játszik a kulturális örökség meghatározásában. Az intézet 3 kutatójának szakvéleménye alapján került a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékébe többek között *A halasi csipkevarrás élő hagyomány*, *A magyar solymászat*, *az Élő hagyományok Kalocsa kulturális terében: hímzés, viselet, pingálás, tánc*, *a Matyó örökség – a hímzés, a viselet, a folklór továbbélése* és *A kunsági birkapörkölt karcagi hagyománya*.

Irányzatok, módszerek, eredmények a népi műveltség történeti kutatásában

A 20. századi magyar néprajzi kutatás meghatározó egyéniségeinek (Ortutay Gyula, Tálasi István, Fél Edit) tárgyévben tartott centenáriumi emlékülésin – amelyeknek nem csak előadói, hanem szervezői is részben az intézet munkatársai voltak – a résztvevők összegezték a magyar történeti etnográfiai kutatások eredményeit és további lehetőségeit.

Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának a *Magyar néprajztudomány a 20. század derekán* című, Ortutay Gyula és Tálasi István emlékére rendezett centenáriumi konferenciáján az osztályelnök, az intézet kutatóprofesszora ülésvezetésével a Néprajzi Kutatóintézet 4 főmunkatársa tartott előadást, értékelve a 20. századi etnográfia meghatározó egyéniségeinek kutatásait. *A szétágazó és egybefonódó magyar néprajz a 20. század derekán* címmel hangzott el értékelő összefoglalás Tálasi István szemléletének korszerűségéről, valamint Ortutay Gyula munkássága kapcsán a 20. századi népköltészet-kutatás módszereiről, a népmese-katalógusok történetéről, az egyéniségkutatás eredményeiről, a néprajzi ismeretterjesztésről.

A viseletkutatásban és a Hofer Tamással együtt végzett átányi gyűjtésekkel és elemzésekkel a magyar társadalom-néprajzi vizsgálatokban is mérföldkőszerű eredményeket hozott Fél Edit munkássága. A születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülés a Néprajzi Múzeum, a Magyar Néprajzi Társaság és az MTA Néprajzi Kutatóintézete együttműködésével született. A megemlékezés szervezői az intézet részéről Fél Edit egykori, legközelebbi tanítványa, a Történeti Néprajzi Osztály vezetője és az osztály egy másik munkatársa voltak, akik a múzeum kurátoraival együttműködve az emléküléssel egyidejűleg kamara kiállítást rendeztek az MTA Kézirattárában őrzött hagyatéék felhasználásával,

személyes tulajdonban lévő dokumentumokkal kiegészítve, mutatóanyagokkal Fél Edit nemzetközi kiterjedésű levelezéséből, kéziratáiból, személyes dokumentumaiból.

A történeti kutatás eredményeiről és távlatairól ad áttekintést az intézet akadémikus kutatóprofesszora 70. születésnapjára az intézetnek az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékkal együttműködve összeállított tanulmánykötete (*Inde aurum – inde vinum – inde salutem*), amelynek három szerkesztője közül kettő, 42 szerzőjének pedig több mint a fele intézeti kutató, többségük egykori tanítvány. A tanulmányok jól reprezentálják nem csak az ünnepektől legfontosabb érdeklődési és kutatási területeit, hanem képet adnak a történeti etnográfia törekvéseiről, irányzatairól, forrásairól és módszereiről, a kultúra táji tagolódásának vizsgálatáról, a munkásság kutatásának eredményeiről. A kötetben számos, eddig publikálatlan fotó kapott helyett, továbbá egy a szerkesztők által az ünneppel készített életútinterjú, legújabb publikációinak bibliográfiájával kiegészítve.

2010-ben az intézet kutatóprofesszorát, az MTA korábbi levelező tagját a közgyűlés „rendes tag”-gá választotta, aki *Időrend, kronológia, periodizáció az európai etnológiában* címmel tartotta akadémiai székhelyét.

A *Magyar Néprajz* sorozat legutóbb megjelent I.2. *Táj, nép, történelem* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2009) című kötetét a MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus termében tartott könyvbemutatón ismertette a szakmai közönség előtt az MTA NKI és az ELTE BTK egy-egy néprajzkutatója. A rendezvényen az intézet két másik kiadványát, a *Documentatio Ethnographica* sorozatban megjelent *Történeti forrás – néprajzi olvasat: gazdaság-, társadalom- és egyháztörténeti források néprajzi értelmezésének lehetőségei* (Budapest: L'Harmattan, 2008) tanulmánygyűjteményt a néprajztudomány akadémikusa, a *Folklór és történelem* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007) tanulmánygyűjteményt pedig a történettudomány egyik akadémikusa mutatta be.

Az etnicitás és a nemzet „vizualizációja” a 16–19. századi európai populáris grafikában kutatási témában a Varsóban tárgyévben megjelent angol nyelvű *Images of the Other in Ethnic Caricatures of Central and Eastern Europe* (Warszawa: Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, 2010) tanulmánykötet nyitó alapvetését adó, hosszabb lélegzetű, angol nyelvű tanulmány készült a Történeti Néprajzi Osztály vezetőjének tollából. Ugyancsak ő a szerzője a rendkívül rangos *Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion* (Vol 9 – East Europe, Russia, and the Caucasus Oxford (England): Berg Publishers/Oxford International Publishers, 2010) magyar viseletet bemutató szócikkének.

A *Köznépi textilkultúra a közgazdasági és művelődési változások tükrében 1850–1950* (2006–2011) című intézeti OTKA-program lezárásaként megjelent az *Életmód, szemlélet és a módi változása a parasztság körében a 19–20. század fordulóján* (Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet, 492, 2010) című tanulmánygyűjtemény a Történeti Néprajzi Osztály főmunkatársának szerkesztésében, elsősorban saját tanulmányokkal, annak bemutatásával, hogy a közlekedés, a vasúthálózat kiépülése, a kereskedelem és a tárgyi környezet megváltozása, többek között a varrógép megjelenése miként formálta a paraszti viselet változását. A kutatónak az intézet *Néprajzi tanulmányok* sorozatában megjelent *A nép követte a szabást* című kötetét pedig 2010-ben Akadémiai díjjal kapott.

Az intézet szerződéssel foglalkoztatott akadémiai nagydoktora 1960-as évek óta írt halászati tárgyú, részben történeti forrásokon, részben recens gyűjtéseken alapuló dolgozataiból *Halászok, halászat múltban és jelenben – Néprajzi tanulmányok a népi halászatról* címmel

mintegy 40 íves kötetet, illetve kutatástörténeti/tudománytörténeti tárgyú írásaiból *Előmunkálatok a magyar etnográfia kutatástörténetéhez* címmel 35 íves kötetet állított össze.

A Történeti Néprajzi Osztály munkatársai által végzett egyháztörténeti forrásokat feltáró, közreadó és elemző kutatások eredményeként elkészült 5,5 ív terjedelemben a „*Visitatio Canonica*”– *Válogatás az Esztergomi Prímási Levéltár egyházlátogatásaiból* kiadvány fordítása.

Az osztály egyik tudományos munkatársának 2010-ben több elemző tanulmánya jelent meg az egyház és közösség, az egyházi irányítás és fegyelmezés, a nyilvános vallásgyakorlat egyházi kontrollja a kora újkorban témakörben a Küküllői Református Egyházmegeye iratainak tükrében.

A református felekezeti identitás és közösségi emlékezet tematikában ketten is végeznek jelentős publikációt eredményező kutatásokat az MTA NKI-ben.

A Történeti Néprajzi Osztály munkatársai közül az elmúlt években többen elérték a nyugdíjkorhatárt, ezért 2010-ben az intézet fiatal kutatói pályázatát történeti néprajzi témában írta ki. A három évre felvett ösztöndíjas a magyarországi kerékgyártó háziipar és mesterség múltját kutatja. Levéltári források alapján elemzi a kerékgyártó céhek, ipartársulatok és ipartestületek működését, vizsgálja a kerékgyártó mesterség eszközkészletét, termékeit és ezek változását a 19–20. században. 20. századi források és interjúk alapján a mesterség megszűnésének folyamatát vázolja föl.

Társadalomnéprajzi változásvizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben

Az intézet Társadalomnéprajzi Osztályának kutatói különböző, földrajzilag és típusaiban eltérő helyi társadalmakban elemzik az egyén és a helyi közösség élet- és alkalmazkodási stratégiáit, a közösségszerveződés új formáit, a lokális és etnikai identitás kérdéseit, a helyi politika és a hatalom viszonyát. A társadalmi átalakulás következtében *a kutatóintézet kiemelten kezeli* a városnéprajzi, a roma és a generációk helyzetét felmérő kutatásokat. A 20–21. század fordulójának demográfiai folyamatai, a népesség korösszetételének változása, a várható életkor kitolódása, az időskorúak számának növekedése kiemelten szükségessé teszi a nemzedékek egymás közötti viszonyának, az öregek társadalomban elfoglalt helyének, kapcsolatrendszerének vizsgálatát, az idősgondozás családi és intézményes modelljeinek kutatását, többek között a migránsok szerepének feltárását az öregek szociális ellátó rendszerében. Az öregek társadalomnéprajzi vizsgálatának témakörében tárgyévben monográfia jelent meg az intézet kutatójának tollából.

A Társadalomnéprajzi Osztály egyik munkatársának *Tárgyi kultúra, etnikai identitás és a különbség politikája az erdélyi gábor romák között* OTKA-kutatásának célja az erdélyi gábor romák presztízstárgy-gazdaságával kapcsolatos antropológiai terepmunka gyűjtési tapasztalatainak értelmezése tanulmányok formájában, 2012-re, a futamidő végére pedig tematikus monográfia készítése a témában. A kutatás eredményeként hosszabb angol nyelvű tanulmány jelent meg az impakt faktoros *Research in Economic Anthropology 30., The economics of religion: Anthropological appraisals* című kötetében a gábor roma presztízstárgy-brókerek tevékenységéről, illetve azoknak a körülményeknek a bemutatásával, amelyek a presztízstárgy-tranzakciókat bazár-jellegű ügyletekké teszik.

Az intézet kiemelten fontos kutatási területnek tekinti a 20. század második felében a szocializmus gazdasági-társadalmi viszonyai között, majd a rendszerváltozás és az európai

uniós csatlakozás nyomán lezajló folyamatok bemutatását, hatásuk értelmező elemzését. A Társadalomnéprajzi Osztály egyik fiatal ösztöndíjasa a paraszti társadalom 1945 utáni életformaváltásának mikrotörténeti elemzését végzi választott terepén. Az osztály másik fiatal kutatójának intenzív terepmunkája a gyimesiek ökológiai tudásának, növényzetismeretének, a hagyományos helyi tájhasználat feltárását szolgálja, illetve az EU-csatlakozás nyomán jelentkező újfajta szabályozások, követelmények hatását követi nyomon a hagyományos tájhasználat átalakulásában, a gyimesi tejtermelő gazdálkodás, a kaszáló- és legelőkezelés változásában.

A kutatóintézet fontosnak tartja a *nagyvárosi életmód, a városi kultúra* kutatását. Az MTA kutatói foglalkozni kívánnak az elszegényedés veszélyeivel a társadalmi peremhelyzetbe jutottak körében végzett néprajzi/antropológiai terepmunkán alapuló kutatásokkal, esetlegesen együttműködve az Országos Rendőr-főkapitánysággal, amit az MTA főosztályi szinten üdvözölt, szorgalmazott. 2010-ben az ORFK és az MTA néhány intézetének képviselői, köztük az MTA NKI kutatóinak részvételével megbeszéléseket tartottak, hogy kidolgozzák az együttműködés lehetséges területeit, de a választások és az azt követő változó helyzet megakadályozta, az ORFK érdemben foglalkozni tudjon a kutatói felvetésekkel, javaslatokkal.

Az MTA NKI *Útkereszteződések. A városnéprajzi kutatások újabb eredményei* címmel 2010-ben konferenciát szervezett, 3 intézeti előadó részvételével, akik városi mikroközösségek körében végeznek néprajzi/antropológiai terepmunkán alapuló kutatásokat. A *telepek társadalma, telepi életmód: városi néprajzi jelenvizsgálat* OTKA-kutatásba az intézet főmunkatársa az angyalföldi OTI-telep társadalomnéprajzi vizsgálatával kapcsolódott be.

Két kutató is Pesterzsébet mikroközösségeiben végez terepmunkát. Egyikük a társadalmi mobilitás modelljeit vizsgálja egyéni és családi életutak elemzésén keresztül, illetve a különböző kulturális háttérű és értékrendű csoportok, civil szerveződések integrációs lehetőségeit, beágyazottságukat a helyi társadalomban több időmetszetben. Az intézet Etnológiai Műhely sorozatában *Textilipari munkásság Dél-Pesten a 20. században* címmel tartott kutatási beszámolót. Másikuk a jelenkori városnéprajzi kutatások keretén belül a városi táplálkozást kutatja egy pesterzsébeti lakókörnyezetben. Célja az ünnepi és hétköznapi étkezési szokások felmérésevel, a táplálkozás objektív, jól körülhatárolható kérdéseinek a segítségével a városi szegénység, az elszegényedési folyamat háttérének feltérképezése, a táplálkozás és az értékrend alakulásának bemutatása a történeti közelmúltban és a jelenben. A kutatás a történeti, néprajzi források és a szépirodalom példái alapján felméri, hogy koronként miként változott az ínségételek köre.

Az intézet igazgatóhelyettese évek óta végzi a magyar népi kultúra régióinak számítógépes vizsgálatát, kutatja a néprajzi atlaszok számítógépes feldolgozásának lehetőségeit, jelennek meg publikációi a magyar népi kultúra regionális struktúrájáról. Akadémiai doktori értekezésével tárgyévben nyerte el az akadémiai doktori címet.

Az interaktív technológiák – pl. html, multimédia – etnográfiai, kulturális antropológiai alkalmazásának lehetőségeire irányuló kutatás – amelynek célja egy új kutatási módszer egy integrált tudományos szoftver kifejlesztése – legújabb eredményei, az elkészült, tesztelésre előkészített 1.0-s verzió megtekinthető a

<http://majus22.etnologia.mta.hu/mediawiki/index.php/Kezd%C5%91lap> internet-címen.

Elméleti és módszertani kérdések a mai folklórisztikában. Folklórszövegek (mesék, mondák, proverbiumok) gyűjtése, archívumaik bővítése, digitalizálása, elemzése

A *Folklór a magyar művelődéstörténetben* címen tartott tudományos konferencia-sorozat előadásából szerkesztett tanulmánykötetek sora az MTA NKI és az NKA támogatásának köszönhetően 2010-ben a *Folklór és nyelv* kötettel gazdagodott (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2010). A sorozat immáron 5. kötetének szerkesztője a Folklór osztály vezetője és a 36 tanulmányból 8-nak a szerzője az intézet kutatója. A szerzők olyan kérdéseket járnak körül mint például a nyelv, a nyelvjáráskutatás szerepe a kultúra alakulásában, vagy a folklór hatása a nyelveszmény változására, az irodalmi népiesség kérdése, a „népi szereplők”, vagy a zsánerek megjelenése az irodalomban, bizonyos folklór műfajok sajátos nyelvhasználata, a gyűjtött, kéziratosszövegeken végzett nyelvi módosítások problematikája, illetve, hogy milyen szövegkiadási elveket követnek a folklóralkotások sajtó alá rendezői.

Az intézet folklóristáinak tollából több mint 10 monográfia, szokáselemzés, mese- és mondagyűjtés látott napvilágot, ebből kettő az intézet *Néprajzi tanulmányok* sorozatában. („*Mert ha irunk népdalt, mért ne népmesét?*” *A népmese az 1840-es évek magyar irodalmában*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2010; *A pünkösdek jeles napján... Pünkösd a 19-20. századi néphagyományban*. Budapest: Akadémia Kiadó, 2010.)

A Folklór Osztály vezetője 2010-ben megkapta a Magyar Néprajzi Társaság Ortutay Gyula Emlékérmét, rendkívül adatgazdag, monumentális összeállítása pedig a *Szólások és közmondások* (Budapest: Osiris, 2009) ugyancsak a tárgyévben elnyerte az MTA Szótári Munkabizottsága Kiváló Magyar Szótár díját.

A 2009-ben angol nyelven publikált *Az Árpád-kori szentek legendái. Motívum-index* 2010-ben magyar nyelven is napvilágot látott (Budapest: Kairosz Kiadó, 2010). A magyar mondaanyag táji kutatása két újabb könyvvel gazdagodott a *Muravidéki népmondákkal* (Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet 2010) és a Nagybánya környéki folklórhagyományokat bemutató kiadvánnyal. *Die Habsburger in der mitteleuropäischen Folklore* (Herne: Gabriele Schäfer Verlag, 2010) címmel jelent meg kötet a Habsburgokkal kapcsolatos szöveghagyományról.

Az intézet mesekutató főmunkatársának szerkesztésében jelent meg egy gazdag palóc mese- és mondagyűjtemény a Magyar Népköltészet Tárában, a sorozat szerkesztője szintén az intézet folklórkutatója, a kötet jól reprezentálja a tájegység elbeszélés-hagyományát. (*Fanyűvő Jankó*. Budapest: Balassi Kiadó, 2010)

Megjelent az intézet folklórkutatójának a rokon- és társtudományok művelőinek komoly érdeklődésével kísért monográfiája, a 2008-ban megvédett PhD-disszertációjának átdolgozása *Árpád pajzsa. A magyar honfoglalás-hagyomány megszerkesztése és népszerűsítése a XVIII–XIX. században* (Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet – PTE Néprajz Kulturális Antropológia Tanszék – L'Harmattan, 2010. /Szóhagyomány sorozat/) címmel, amely a 19. századi nemzetépítés narratív hálózatának alapját jelentő honfoglalás-elbeszélésekkel foglalkozik.

2010-ben a Folklór Osztály tagjai heti rendszerességgel tartott üléseiken hozzáfogtak egy új kézikönyv, a Magyar Népköltészeti Lexikon szócikkeinek összeállításához azzal a céllal, hogy az elmúlt évek kutatási eredményeit szem előtt tartva a szövegfolklórisztika alapfogalmainak, műfajainak korszerűbb értelmezését adják.

Modernizációs törekvések és ezekre adott lokális kulturális válaszok etnológiai vizsgálata Szibériában, Mongóliában és Délkelet-Ázsiában

Az intézet etnológusai Szibériában, Mongóliában és Délkelet-Ázsiában végzett terepmunkáik alapján a társadalom szerveződésének átalakulását, a változásokban a képzetrendszerek szerepét dolgozzák fel. A kutatásban résztvevő etnológusok vizsgálják a poszt-szovjet időszakban a térségben kialakult új társadalmi-, kulturális- és gazdasági-rendszereket és a modernizáció generálta konfliktusokat. Kutatásaikat egy olyan területen végzik, amely mindig is a magyar etnológiai kutatás középpontjában állt, ugyanakkor a térség a nemzetközi gazdaság számára is folyamatosan felértékelődik. Publikációik nyomán megismerhetővé válik az az értékrend, kultúra, gondolkodásmód, amely az itt élő, a globalizált világhoz most kapcsolódó társadalmak – a burjátok, evenkik, kazakok, kirgizek, mongolok –, illetve Kína, Vietnam e területen élő kisebbségeinek sajátja.

Az Etnológia Osztály vezetője magyarországi (varsányi) és kelet-afrikai (kenyai) terepmunkáira építve végez kutatásokat az *élelmiszertermelők a világpiac vonzásában Magyarországon és Kenyában* témakörben. *Élelmiszertermelők a többsébséges társadalomban* címen előadást tartott az MTA Politikatudományi Intézetének szervezésében létrejött munkamegbeszélésen, amely a modernizáció mai állapotát vitatta meg Magyarországon, összefüggésben a világtendenciákkal. Az osztályvezető a gazdasági antropológiában, a szociál-antropológiában és az afrikanisztikában elért kiemelkedő munkásságáért; a magyar néprajz összefoglaló munkáinak összeállításában való meghatározó szerepéért; valamint sokoldalú tudományos ismeretterjesztő tevékenységéért, kiterjedt kutatói, oktatói és tudományos szervezői munkájáért 2010-ben magkapta a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztet.

A 2010-ben Magyarországon tartott Nemzetközi Finnugor Kongresszusra megjelent az *Uráli Mitológiai Enciklopédia* kézikönyvsorozat – amely a nyelvrokon népek hitvilágának többkötetesre tervezett szótárszerű feldolgozása – 4. kötete a *Selkup Mythology*. A nemzetközi együttműködésben készülő sorozat egyik főszerkesztője az intézet tudományos tanácsadó kutatója, akit a Nemzetközi Vallástudományi Társaság (IAHR) ötvenként megrendezésre kerülő világkonferenciáján, 2010-ben Torontóban (Kanada) tiszteleti taggá választottak.

Az *Uráli Mitológia* kutatási projektbe a nganaszan mitológia vizsgálatához szükséges szövegtörzset feltárásával és rendszerezésével egy fiatal kutatói ösztöndíjas is bekapcsolódott, aki Eötvös-ösztöndíjjal egy hónapot kutatott ebben a témában Oroszországban.

Az intézet egyik vezető etnológusának, akinek kutatási területe Délkelet-Ázsia néprajza, különös tekintettel az egykori francia Indokína hegyi törzseinek kultúráira és vallására és az elmúlt években több alkalommal végzett állomásozó terepmunkát Vietnamban, egy hegyi törzsnél, a brúknál 2010-ben *Mentalitás, vallás és társadalmi gyakorlat a vietnami brúknál* című értekezésével akadémiai doktori címet szerzett.

Az intézet munkatársa a témavezetője a Magyar–Mongol Nyelvjárás és Népi Műveltség Kutató Expedíció – kutatási programnak, amelynek célja rendszeres terepmunkával feltárni, dokumentálni az Észak- és Nyugat-Mongóliában élő népcsoportok nyelvjárásait, hagyományos műveltségük élő elemeit, anyagi és szellemi kultúrájukat, vallási hiedelmeiket, szokásaikat. A kutató ugyancsak részt vesz a belső-ázsiai és mongol buddhizmust kutató OTKA-projektben. A kutató 2 hazai konferencia mellett a magyar–mongol kulturális és diplomáciai kapcsolatok felvételének 60. évfordulója kapcsán nemzetközi mongolisztikai

konferenciát szervezett. Az intézet tudományos munkatársa a mongol–magyar tudományos kapcsolatokért mongol állami kitüntetésben részesült és megkapta a Mongol Tudományos Akadémia a *Mongol kultúráért és tudományért* kitüntetését.

Az egyik etnológus a *Power, Authorities and Emotion in Russia* elnevezésű témában nemzetközi együttműködésben (a Cambridge University Social Anthropology tanszékének és a szentpétervári Centre for Independent Social Research egy-egy kutatójával) és anyagi támogatásával (Wenner-Gren Alapítvány) végzi munkáját.

Az intézet egyik tudományos munkatársa *HAESF, Senior Leaders and Scholars Fellowship* ösztöndíjjal 12 hónapon át kutatott az USA-ban, Bloomingtonban (Indiana University), illetve négy hónapos terepmunkát végzett a nyugati-sziú (lakhóta) rezervátumokban. Terepélményeiről az intézet *Etnológiai Műhely* sorozatában beszámolót tartott.

A néprajztudomány kézikönyveinek szerkesztése, megjelentetése

A Magyar Néprajz I.1. kötete, *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*

A néprajztudomány alapvető kézikönyvsorozatának a *Magyar Néprajz* utolsó kötetének megjelentetése – amely lezárása egy egyedülálló tudományos szintézisnek – az intézet kiemelkedően fontos feladata. I. 1. *Táj és nép* című kötetének *Régiók és népcsoportok* című nagy fejezetsorozatjához 15 szerzői ív készült el. Elkészült a kötet bibliográfiájának és térkép-mellékleteinek kiegészítése, a kötet ábraanyagának gyűjtése, jegyzékeinek összeállítása.

Az intézet az elmúlt években komoly előkészületeket tett egy újabb kézikönyv kiadására *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* címmel, angol nyelven, gazdagon illusztrálva. A főszerkesztők elképzelése szerint a 12 témacsoport (I. Alapvetés, Település, építkezés; II. Gazdálkodás, Kézművesség, Szállítás, közlekedés; III. Társadalom, Életmód; IV. Szövegfolklor; Vallás, szokások; V. Népzene, Néptánc, Népművészet) 5 kötetben jelenne meg, az előkészületek alapján úgy tűnik elsőként a Gazdálkodás, Kézművesség, Szállítás, közlekedés tematikájú, ennek fordításra, kiadásra való előkészítését 2011-re tervezi az intézet.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A Hagyomány – Örökség – Közkultúra. A magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében című tudományos konferenciával indította el az intézet azt a kezdeményezést, amelynek célja további vitaülések szervezésével, az elhangzott javaslatok, előadások anyagainak publikálásával a népművészek, közművelődési szakemberek, néprajzkutatók, gazdasági szakemberek és a népművészetet kedvelő amatőrök összefogása. Éppen ezért kapcsolódott a szakmai tanácskozás a Táncháztalálkozóhoz, ahol az intézet legfrissebb kiadványainak bemutatásával és információs pult működtetésével igyekezett megismertetni legújabb publikációival és kutatási eredményeivel a közművelődési szakembereket, pedagógusokat és a népművészetet, a népi kultúrát kedvelő nagyközönséget.

Az intézet három folkloristája állította össze a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága online adatbázisa számára a *Népművészet mesterei* címmel kitüntetett 21 mesemondó munkásságát bemutató oldalakat.

Az intézet etnológusa „*Istenek, ősök és sámánok*”. Egy vietnami hegyi törzs, a brúk vallása címmel nagy sikerű kiállítást rendezett terepfotóiból a mezőkövesdi Matyó Múzeumban,

amely egy kiállítássorozat első állomása volt. A 75 terepfotó tárgyakkal kiegészülve előreláthatólag még további 5 helyszínen lesz látható. A fényképek Vietnám egyik kisebbsége, a brú törzs körében az 1985–1989 között összesen 18 hónap időtartamú, résztvevő-megfigyeléses néprajzi, kulturális antropológiai terepmunkáról és 2007-ben egy másik, áttelepített brú közösségnél végzett újabb 6 hónapos kutatásról adnak képet három fő témakörben. A kiállításához kapcsolódóan színes fotókkal illusztrált, igényes kiállítású, kétnyelvű katalógus készült. A megnyitáskor az etnológus kutató a képekhez kapcsolódóan tartott előadást népes hallgatóság előtt a brúk körében végzett terepmunkájáról, amiről a sajtó is hírt adott. A kiállítást az intézet Etnológiai osztályának vezetője nyitotta meg. A múzeum statisztikai kimutatása szerint a 3 hónapon keresztül látható kiállításnak különösen a nyitást követő időszakban volt sok látogatója, többek között a helybeli iskolások.

Az intézet egyik tudományos főmunkatársa a *Kutatók éjszakája* programsorozat központi rendezvényén (Jövő Háza – Nagyszínpad) *Dőrejárástól az urálásig – a népszokások zenéje* – címmel interaktív ismeretterjesztő előadást tartott.

III.A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az MTA NKI a hazai néprajzi kutatás meghatározó intézményeként arra törekszik, hogy összefogja a hazai etnográfiai vizsgálatokat. 2010-ben a néprajzi muzeológia két legjelentősebb intézményével a Néprajzi Múzeummal és a Skanzen Szabadtéri Néprajzi Múzeummal igyekezett az együttműködést erősíteni. Az intézet kutatói szakmai megbeszélést tartottak a Néprajzi Múzeum vezetőivel, ennek eredményeként született meg a fentiekben már részletezett Fél Edit-émlékkonferencia és kamara kiállítás terve, a rendezvények a két szakmai műhely összefogásával valósultak meg. A Skanzennal való szakmai együttműködés keretében a Szabadtéri Néprajzi Múzeum a *Vidéki életmódváltozások a 20. század derekán*. (Cseri M, Sári Zs (szerk.): Szentendre: Szabadtéri Múzeum, 2009) kiadványt az intézet három kutatója recenzálta az MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus termében tartott szakmai könyvbemutatón. Ugyancsak a Jakobinus terem adott helyt a Kriza János Néprajzi Társasággal, a Székely Nemzeti Múzeummal és a Babes-Bolyai Tudományegyetem Református Teológiai Karával közösen szervezett könyvbemutatónak.

2010-ben 11 kutató végzett oktatási tevékenységet a hazai felsőoktatásban az ELTE Tárgyi Néprajz-, Kulturális Antropológia-, Belső-Ázsia tanszékein, a pécsi TE Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszékén, a Corvinus Egyetem International Study Programjában, a Szegedi Tudományegyetem BTK, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékén, az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán, a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Karán valamint a Sárospataki Református Teológián. Az intézet kutatói rendszeresen tartanak vendégelőadásokat külföldi egyetemeken, kutatóhelyeken, 2010-ben összesen heten.

2010-ben bilaterális egyezmények keretében összesen 7 országban (Észtország, Horvátország, Lengyelország, Oroszország, Románia, Szerbia, Ukrajna) 248 napot kutatott levéltárban, archívumban, múzeumi gyűjteményben, illetve végzett terepmunkát az intézet 19 munkatársa. Az intézet 4 ország 7 kutatóműhelyével van partnerintézményi kapcsolatban. A bilaterális egyezmények keretében az intézethez érkező kutatók közül ketten tartottak előadást az NKI Etnológiai Műhely sorozatában. Az erdélyi vendég kolléga *A moldvai csángók nyelvcsereje – számokban* című előadása különösen sok intézeten kívüli szakmabelit és érdeklődött vonzott. Az intézet igazgatója oroszországi kutatóútja során újabb három évre szóló egyezményt írt alá az Orosz Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének vezetőjével. A

partnerintézmények sora kibővült a szentpétervári Kunstkamera Múzeummal egy ugyancsak három éves egyezmény keretében. Az orosz partner intézményekkel való jó együttműködés fontos az intézet számára hiszen kutatói, különösképpen etnológusai rendszeresen végeznek kutatást, terepmunkát Oroszország, illetve az egykori Szovjetunió területén. Szibéria és Belső-Ázsia társadalmában, kultúráiban jelenleg zajló modernizációs folyamatokra nagy hatással van a globalizáció, amely elsősorban két, lélekszámát és gazdasági erejét tekintve is jelentős állam, Oroszország és Kína révén jut el ezekre a területekre. Az intézet kutatói az elmúlt években több alkalommal gyűjtöttek, kutattak kínai területen, ahogy több kínai kutató is felkereste az NKI-t. Az évekre visszanyúló, élő együttműködésnek köszönhetően képviseltethette magát az intézet tavaly a két tudományos akadémia együttműködési megállapodásáról szóló jegyzőkönyv aláírásakor a Kínai Társadalomtudományi Akadémia elnökének magyarországi látogatása során. A múlt év végén Tajpejben tartott International Conference on Migration, Identity, and Social Cohesion in Europe elnevezésű világkonferenciára az intézet igazgatója is meghívást kapott, aki kínai útja során előadást tartott a Sanghaji Egyetemen is, amelyet nagy érdeklődés kísért, amiről a Balassi Intézet is hírt adott. A látogatás alkalmával a kínai partnerintézmények köre kibővült a Sanghaji Egyetem Ethnic Minorities Tanszékével.

Az intézet kutatóinak legfrissebb kutatási eredményeivel, 11 publikációval jelent meg a beszámolási évben az intézeti évkönyv, az *Ethno-lore* XXVII. száma, 2010-es évfolyama.

Az intézet könyvtárának könyv és CD állománya 2010-ben 303 tétellel gyarapodott és 125 tétel külföldi és magyar folyóirattal. A könyvtár állománya a beszámolási év végén 43.257 leltári egység (könyv, folyóirat, különnyomat, CD, térkép stb.) volt, a könyvtár cserepartnerének száma 60. Cserébe, tiszteletpéldányként, ajándékként, (konferenciákon, könyvgyűjtő akciók során) 625 kötetet adott át az intézet kiadványaiból.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Hármas határok vizsgálata Magyarország délnyugati, délkeleti és északkeleti térségében K84283 OTKA (2011-15) az intézet igazgatójának témavezetésével

A tervezett kutatás Magyarország hármashatárait vizsgálja: a határ menti régiókra és a határokon átnyúló kapcsolatokra összpontosít. Ezek a területek Magyarországon háromféle határral rendelkeznek, és így háromféleképpen tartanak kapcsolatot szomszédjaival: Magyarország kapcsolódása a korábbi EU-hoz, az ún. Nyugat-Európához; Magyarország kapcsolódása új EU-tagállamokhoz; Magyarország kapcsolódása nem EU-tag országokhoz. A történeti előzmény és a határ politikai jellege, amely ráadásul többször is változott az elmúlt évtizedekben, jelentős mértékben meghatározzák a kapcsolatok típusát, rétegzettségét és intenzitását. Azt vizsgálják a résztvevők, hogy a szomszédos régiók hogyan hatnak egymásra: milyen elvek hozzák közelebb őket egymáshoz, melyek távolítják őket egymástól, illetve milyen dinamikák mozgatják az egymásra hatásokat térben és időben.

A tervezett kutatás három dimenzióját elemzi a határ menti régiók kapcsolattartásának: (1) kulturális dimenzió: identitás, hagyományörzés és -teremtés, oktatási intézmények, kulturális szervezetek, (2) társadalmi dimenzió: határok jellegének változásai (1989-es vasfüggöny, Schengeni határ, vízumliberalizáció) következtében átalakult/újraéledt/meglazult kapcsolatok, népességmozgások, új kapcsolatkeresési stratégiák, valamint új közösségek, (3) gazdasági dimenzió: határ menti kereskedelem (formális és informális gazdaság, feketekereskedelem), gazdasági migráció, egyéb egyéni és közösségi stratégiák a határ menti lét lehetőségeinek

kiaknázására gazdasági profitszerzés érdekében. A kutatást az MTA NKI koordinálja, témavezetője az intézmény igazgatója, a résztvevők a kutatóhely Társadalomnéprajzi osztályának munkatársai, de az intézet a projektbe bevonja azokat a más intézményeknél dolgozó etnográfusokat, akik ezen a terepen és a megjelölt témakörben már végeztek kutatásokat, illetve számít azoknak a tehetséges, fiatal kutatóknak a munkájára, aki az elmúlt évek fiatal ösztöndíjas felvételi jei kapcsán kerültek az intézet látókörébe.

1912/0462 NKA könyvkiadási pályázat a Folklór és nyelv kötet megjelentetésére

1913/0194 NKA Magyar Néprajz I.1. kötet

243910 Ideas – Integrating and Developing European Asian Studies

Az intézet Délkelet-Ázsiában kutató etnológusa képviseli a Magyar Tudományos Akadémiát a francia kezdeményezésre 2007-ben alakult European Consortium of Asian Field Studies (ECAFS) nevű szervezetben. Az eredetileg 8 európai ország 30 Ázsia-kutató intézménye (akadémia, egyetem, kutatóintézet, múzeum, tudós társaság), illetve társult tagként további 11 ázsiai tudományos intézmény részvételével megalakult szervezet elsődleges célja az FP 7 EU program szellemében az egységes európai kutatási infrastruktúra kialakítása az Ázsiában végzett kutatásokhoz.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Balogh B (főszerk.), Berta P (szerk.): *Ethno-lore. Az MTA Néprajzi Kutatóintézetének évkönyve XXVII.* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet, 363 (2010)
2. Bali J, Báti A, Kiss R (szerk.): *Inde Aurum – Inde Vinum – Inde Salutem Paládi-Kovács Attila 70. születésnapjára.* Budapest: ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszék – MTA Néprajzi Kutatóintézet, 699 (2010)
3. Flórián M (szerk.): *Életmód, szemlélet és a módi változása a parasztság körében a 19-20. század fordulóján.* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet, 492 (2010)
4. Szemerényi Á (szerk.): *Folklór és nyelv.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 572 (2010)
5. Hoppál M: *Uralic Mythologies and Shamans.* Budapest: Institute of Ethnology, 210 (2010)
6. Magyar Z: *Die Habsburger in der mitteleuropäischen Folklore.* Herne: Gabriele Schäfer Verlag, 238 (2010)
7. Gulyás J: „Mert ha irunk népdalt, miért ne népmesét?” *A népmese az 1840-es évek magyar irodalmában.* (Néprajzi tanulmányok) Budapest: Akadémiai Kiadó, 352 (2010)
8. Hoppál M: *Sámánok világa.* Budapest: Püski, 331 (2010)
9. Hoppál M (ed.): *Selkup mythology.* Authors: Tushkova, N. a. et alii. Editors: Vladimir Napolskikh, Anna-Leena Siikala, Mihály Hoppál [transl. by Sergei V. Glushkov] Budapest: Akadémiai Kiadó – Helsinki: Finnish Literature Society. 320 (2010) /Encyclopaedia of Uralic mythologies/
10. Magyar Z: *Az Árpád-kori szentek legendái. Motívum-index.* Budapest: Kairosz Kiadó, 140 + 16 t. (2010)
11. Magyar Z: *Muravidéki népmondák.* Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 239 + 16 t. (2010)
12. Mikos É: *Árpád pajzsa. A magyar honfoglalás-hagyomány megszerkesztése és népszerűsítése a XVIII–XIX. században.* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet – PTE Néprajz Kulturális Antropológia Tanszék – L'Harmattan, 349 /Szóhagyomány sorozat./ (2010)
13. Paládi-Kovács A: *A keleti palócok pásztorkodása. 2. javított, bővített kiadás.* Debrecen: Debreceni Egyetem, 239 (2010)

14. Szilágyi Zs: *A mongol főlamák rövid története*. Budapest: Magyar Vallástudományi Társaság, 138 (2010)
15. Tátrai Zs: *A pünkösdnek jeles napján... Pünkösd a 19–20. századi néphagyományban*. Budapest: Akadémia Kiadó, 302 (2010) /Néprajzi tanulmányok/
16. Turai T: *Öreg ember nem vénember. Idősek társadalom-néprajzi szempontból*. Budapest: Balassi Kiadó, 281 (2010)
17. Berta P: Shifting transactional identities. Bazaar-style trade and risk management in the prestige economy of the Gabor Roma (Romania). In: Donald C. Wood (ed.): *Economic Action in Theory and Practice: Anthropological Investigations. (Research in Economic Anthropology, 30.)* 279–310. Bingley: Emerald (2010)
18. Fülemile Á: Hungary: Ethnic Dress In: Joanne B. Eicher (ed in chief): *Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion*, Vol 9 – East Europe, Russia, and the Caucasus edited by Djurdja Bartlett, Oxford (England): Berg Publishers/Oxford International Publishers, 169–176 (2010)
19. Balogh B: Antecedents, Possibilities and Prospects of Research of the Present (Excerpts from the Work and Plans of the Institute of Ethnology of the H.A.S.). *Revista de Etnografie si Folclor. Journal of Ethnography and Folklore*. New Series 1-2, 181–189 (2010)
20. Fülemile Á: Dress and Image: Visualizing Ethnicity in European Popular Graphics. Some Remarks on the Antecedents of Ethnic Caricature. In: Demski, Dagnosław – Baraniecka-Olszewska, Kamila (ed.): *Images of the Other in Ethnic Caricatures of Central and Eastern Europe*. Warszawa: Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, 28–61 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Néprajzi Kutatóintézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	46	Ebből kutató ² :	31
PhD, kandidátus:	21	MTA doktora:	3
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			5
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			222
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			196
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 22	idegen nyelven:	9
külföldi folyóiratban	magyarul: 4	idegen nyelven:	9
recenzió, kritika	magyarul: 11	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 11	idegen nyelven:	3
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 79	idegen nyelven:	17
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 7	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	411	Összes független hivatkozások száma:	411
Kapott recenzió, kritika:	12		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 1	MTA doktora:	2
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	32	hazai:	53
Nyilvános esemény ¹³ :	5	kulturális rendezvények ¹⁴ :	15
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			17
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	42
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	3	hazai:	13
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			11
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	38	PhD:	33
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		179,46	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	4	Teljes saját bevétel:	3,92 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			3
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	7,74	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			3
NKFP:	3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	1,37 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0,41	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			1
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	1,03 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:		1,11	MFt

NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET

1068 Budapest, Benczúr u. 33.; 1394 Budapest Pf. 360.

telefon: 1-351 0413, 1-321 4830; fax: 1-322 9297

e-mail: linginst@nytud.hu; honlap: www.nytud.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Elméleti nyelvészeti és grammatikai kutatások – vizsgálatok a fonetika, fonológia, morfológia és szintaxis egyes tárgyköreiben (analógiás jelenségek, a fókusz szintaxisa, szemantikája, pragmatikája); a *Magyar generatív történeti szintaxis* projektum munkálatainak folytatása, a teljes ómagyar kori adatbázis kiépítése, az ómagyar kori mondattani változások elemzése. **Kísérletes nyelvészeti kutatások** – *A nyelvi rekurzió neurolingvisztikai alapjainak* vizsgálata; az afázia és az Alzheimer-kór nyelvi aspektusainak vizsgálata; kutatások a gyermeknyelv és a nyelvvelsajátítás tárgyköreiben. **Két- és többnyelvűségi vizsgálatok** – a kétnyelvűség, az oktatás és a nyelvmegőrzés összefüggéseinek elemzése, siketek és cigány gyermekek nyelvhasználatának vizsgálata, a cigány nyelvekről kialakult ideológiák vizsgálata. **Finnugrisztikai és nyelvtörténeti kutatások** – morfológiai elemzők fejlesztése, korpusz- és adatbázis-építés (nyelvtörténet, uráli nyelvek); egyes kis finnugor nyelvek leírása, szótári anyagok gondozása; *A középmagyar kor mondattana* c. kutatás lezárása. **Fonetikai kutatások** – a spontán beszéd jelenségeinek kutatása, a BEA spontánbeszéd-adatbázis folyamatos fejlesztése. **Nyelvtechnológiai és élőnyelvi kutatások** – A Magyar Nemzeti Szövegtár bővítése és felújítása, a Nyelv- és Beszédtechnológiai Platform munkáinak lezárása; az *iTranslate4* nemzetközi projektum elindítása; adatbázisok és elemző technológiák fejlesztése; szociolingvisztikai kutatások a nyelvcsere és a nyelvi másság tárgykörében; a nyelvművelés, nyelvi normativitás, helyesírás, utónévadás egyes elvi kérdéseinek vizsgálata. **Lexikológiai és lexikográfiai munkálatok** – *A magyar nyelv nagyszótára* 4. kötetének szócikkírása, szerkesztése, kódolása, az 5. kötet előkészítése; az *Új magyar tájszótár* 5. (Sz–Zs) kötetének kiadása; egy új etimológiai szótár előkészítő munkálatai. **Orientalisztikai kutatások** – Török források feldolgozása, a *Turkologischer Anzeiger* nemzetközi bibliográfia folyamatos szerkesztése; a hagyományos kínai udvariasság kutatása; az egyiptomi etimológiai szótár 4. kötetének munkálatai; egyes anatóliai nyelvek történeti szempontú vizsgálata.

Felsőoktatás – az MTA–ELTE Elméleti Nyelvészet Intézeti Tanszékének a működtetése (alapszak, mesterszak, doktori program). **Közönségszolgálati és szaktanácsadói tevékenység, országos nyelvészeti tudományos információs központ működtetése, tudományos rendezvények szervezése.**

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Elméleti nyelvészeti és grammatikai kutatások

Mondattani kutatások

Elkészült a fókuszra a szintaxis–prozódia leképezésben betöltött szerepét vizsgáló kísérletek leíró elemzése. Véglegesedett az alanyokból és tárgyakkól történő kiemelés derivációs modellje. Modellezték a mondat szerkezet egymásra épülő lokális tartományainak hatását a főnévi kifejezések hatókör-értelmezési lehetőségeire. Monografikus formában elkészítették a magyar mondat részleges szórendi szabadságának a modelljét a generatív nyelvelmélet ún. minimalista elméletének keretében. Kidolgozták a főmondatoktól eltérő szintaxisú mellékmondatok tulajdonságainak levezetését általános mondattani elvekből és

folyamatokból. A *Minimalist Approaches to Syntactic Locality* című kötet szerkesztés alatt áll. Tanulmány készült a mai magyar nyelv fókusz-előfeltevés szerkezet előfeltevés eleméről, továbbá a mellérendelő alannyal és tárggyal való igei egyeztetésről. Továbbfejlesztették a kimerítően értelmezett fókuszos szerkezeteknek az elemzését a magyar, illetve az univerzális grammatika kereteiben. A Routledge Publishers által kezdeményezett – külföldi társszerzővel megírandó – magyar nyelvteni kézikönyv előkészítő munkálatai lezajlottak, a részletes szinopszis elkészült, a kiadó elfogadta és a szerződést megkötötte.

Fonológiai és morfológiai kutatások

Az analógiás nyelvtanelméletet alkalmazták a magyar nyelv egyes morfológiai jelenségeinek leírására és értelmezésére (defektivitás, variáció, allomorfia). Továbbfejlesztették a variáció és az opcionális leírásának módszertanát. Ezt a megközelítést sikerrel alkalmazták a kötőhangzókkal és a magánhangzó-illeszkedéssel kapcsolatos ingadozásokra. Igazolták, hogy a nyelvi variáció olyan területeken jelentkezik, ahol több, egymásnak ellentmondó, nagyjából azonos erősségű analógiás hatás érvényesül, ahol egy analógiás hatás ereje a gyakoriságtól függ. Az *Optimális esszék a magyar fonológiáról* című tanulmánykötetből két fejezetet írtak meg. Elkészült az 1,5 millió tételes elektronikus kiejtési szótár (*Magyar szavak elektronikus kiejtési szótára*, 2010), és a világhálón hozzáférhető (<http://beszedmuhely.tmit.bme.hu/mksz>; <http://magyarbeszed.tmit.bme.hu>). A zengőhangok és a zöngés réshangok fonológiai viselkedésének fonetikai lehorgonyozhatóságát vizsgálva különösen a részleges zöngésségi neutralizáció akusztikai és percepcióis tulajdonságait jellemezték. Az eredmények beszédtechnológiai alkalmazása is lehetséges, főként a beszédsegmentálás és beszélő normalizálás területén.

Szemantikai kutatások

A tagadósót tartalmazó, de nem valamely állítás tagadását jelentő magyar felkiáltó mondatok, illetve a kétféle magyar eldöntendő kérdéstípus szemantikai-pragmatikai tulajdonságait jellemezték. A magyar topik, ill. kontrasztív topik prozódijának kísérletes vizsgálata részben alátámasztotta, kisebb részben azonban cáfolta a korábbi megfigyeléseket. Elkészült egy áttekintés az információszerkezet magyar nyelvben való kifejezéséről, és a *The Year's Work in English Studies* kritikai bibliográfia *English Language* c. fejezetében a szemantikáról szóló rész. Elvégezték a magyar fókusz mondatjelentéshez történő hozzájárulásának ábrázolását dinamikus szemantikai keretben, leírták a fókusz előfeltevésének kölcsönhatásait a kvantorokkal és a mondatban előforduló többi előfeltevéssel, valamint a fókuszpozícióban előforduló utalósók szemantikáját, kölcsönhatásukat az alárendelő mellékmondatban található fókusszal.

Kísérletes nyelvészeti kutatások

Neurolingvisztikai kutatások

A *nyelvi rekurzió neurolingvisztikai alapjait* vizsgáló projektumban kísérletileg vizsgáltak afáziás személyeket, a tudatelméleti beágyazás jelenségét tanulmányozandó. Az eredmények a nyelvi-szintaktikai és a tudatelméleti beágyazás interakcióját mutatják, egy közös kognitív rekurzió modullal. Az Alzheimer-kóros személyek nyelvi rekurzív képességeit leíró kutatás eredményei szerint az enyhe és középsúlyos szakaszban a szintaktikai rekurziót jelző szerkezeti beágyazódások épek maradnak, viszont a tudatelméleti beágyazás képessége korlátozódik az Alzheimer-kór középső szakaszára. Ebben a szakaszban a személyek agrammatikus beszédértést mutatnak, miközben a beszédprodukciónak ép marad. A spontán beszéd idői sajátosságainak Alzheimer-kórosokon végzett kutatása kimutatta, hogy a verbális munkamemória kapacitása fokozatosan és folyamatosan korlátozódik a kór előrehaladtával. A fonológiai rövid távú memória az enyhe és a középsúlyos Alzheimer-kórban szenvedő

beteges esetében intakt, viszont a verbális alapú munkamemória — amely komplex emlékezeti folyamatokat érint — sérül a betegség középsúlyos állapotától kezdődően.

Pszicholingvisztikai kutatások

A nyelvfelődési zavar kísérletes vizsgálatában azt tapasztalták, hogy e csoport tagjai jelentősen elmaradtak a kontrollcsoporttól az esetragok pótlásában; különösen a nem téri szerepű ragokkal voltak nehézségeik, ami inkább a lexikális tanulás és előhívás nehézségeire utal, és az esetjelölés általános deficitje ellen szól. A vonatkozó mellékmondatok elsajátítását vizsgáló kutatásban kiderült, hogy a szintaktikai feldolgozás különbségeit 6-10 éves korban nagyrészt a munkamemória egyéni különbségei, gyakorisági és ragészlelhetőségi hatások okozzák. Spontánbeszéd-vizsgálatok a nyelvfelődési zavar fő tüneteit diagnosztizálták. A korai nyelvi fejlődés kérdőíves vizsgálata megerősítette a korábbi magyar morfológia fejlődéskronológiai adatait, és a produktív ragozási rendszer gyorsabb fejlődését mutatták az angolhoz képest. Egy másik kutatás eredményei szerint a gyermekek többsége 8 éves korban már érti az ellentétet alapuló iróniát, s az ironikus beszélői attitűdöt, tehát az irónia megértésének kezdete korábbi életszakaszra, 6-7 éves korra tehető. A kapott eredmények az anyanyelvi nevelés számára szolgálhatnak tanulságokkal.

A vázolt neurolingvisztikai és pszicholingvisztikai belátások, empirikus tesztek és módszerek jelentős diagnosztikus felhasználhatósággal rendelkeznek az afázia különböző típusainak, az agyi katasztrófák miatti nyelvi zavarok megállapításában, diagnózisában, valamint a középsúlyos Alzheimer-kór jellemzésében. Az orvosi gyakorlatban is alkalmazhatók. A nyelvi zavarok kutatásából kapott eredmények – elméleti relevanciájukon kívül – rendkívül hasznosak a nyelvi-kommunikációs nevelés és az iskolai gyakorlat szempontjából.

Két- és többnyelvűségi vizsgálatok, társadalmi nyelvészet, kisebbségi nyelvek kutatása

A Többnyelvűségi Kutatóközpont (TKK) működtetése

A *Mercator Network of Language Diversity Centers* tagjaként egy öt országot magában foglaló nemzetközi projektumban (EACEA *Lifelong Learning Programme*) a TKK ellátta a hazai koordinátori és kutatási feladatokat. Kelet-európai központként megismertette a nyugat-európai partnerekkel a régió egyes nemzeteinek a kisebbségkutatással kapcsolatos eredményeit, elősegítve a minőségi kutatói szemlélet, a jól működő kutatási gyakorlatok elterjesztését a régióon belül és az Európai Unió egészében.

2010-ben indult projektum az NKTH–Mecenatúra: *Európai többnyelvűség: gyakorlatok és távlatok Kelet-Közép-Európában*. A Többnyelvűségi Kutatóközpont a magyar EU-elnökség égisze alatt nagyszabású nemzetközi konferenciát készített elő Budapesten. Ennek és az ebből eredő tanulmánykötetnek és tudásbázisnak fő célja a témában érintett kiemelkedő nemzetközi szakemberek megszólaltatása, a kutatók, politikusok, a gazdaság és a civil szféra képviselőinek bevonása nemzeti, regionális és uniós szinten is, annak érdekében, hogy a többnyelvűség különböző területein működő szereplők között hatékony párbeszéd alakulhasson ki.

Megvédésre került egy doktori disszertáció az erdélyi ún. gábor roma közösségek nyelvi ideológiájáról és gyakorlatáról, anyagából magyar és angol nyelvű tanulmány is jelent meg. Áttekintő tanulmány készült a nyelvi ideológiák antropológiai nyelvészeti elméleteiről. A két- vagy többnyelvű roma közösségek leírása, nyelvük és nyelvhasználatuk jellemzése rendkívül fontos az egyedülálló kulturális értékek megőrzésében is.

A nyelvi másság dimenziói című projektum feldolgozásának folytatásában a nyelvi attitűdökről készültek újabb vizsgálatok. A kutatás a nyelvi attitűdök és a nyelvhasználat interakciójára összpontosult.

Finnugor nyelvészeti kutatások

Elkészült és *Uralonet* néven az interneten hozzáférhetővé vált az Uráli Etimológiai Adatbázis anyaga (136 nyelvből, 223 dialektusból szerepelnek adatok: 1876 rekonstruált alapnyelvi alak, 4688 rekonstruált alapjelentés, összesen 21 829 nyelvi adat). A *nganaszan nyelv számítógépes morfológiai elemzése* elnevezésű projekt munkálatai befejeződtek, ezzel megvalósult a nemzetközi viszonylatban is legelső ilyen jellegű elemzés az erősen veszélyeztetett kategóriába tartozó szamojéd nyelvek körében. Ugyancsak lezárult *Az obi-ugor nyelvek számítógépes morfológiai elemzése* projektum keretében folyó fejlesztés, és további elemzők fejlesztésében is számottevő előrehaladást értek el. Elkészültek továbbá Munkácsi Bernát és Kálmán Béla *Wogulisches Wörterbuch* c. szótárának digitalizálásával és manuális javításával, ezzel az anyag készen áll a számítógéppel kereshető változat elkészítéséhez.

Tanulmány jelent meg az orosz nyelvnek a komi-permjákra gyakorolt hatásáról. A hantik körében végzett több terepmunka anyagát dolgozták fel, a 2009-es szibériai, hantik közötti terepmunkából egy feldolgozott szöveg közzétételére került sor és egy szociolingvisztikai jellegű tanulmány készült el. Az obi-ugor feltételes mondat szerkezeteket leíró munka keretében elkészült a déli manysi szerkezetek elemzése, s a kérdésre vonatkozó eddigi szakirodalom kritikai értékelése. Úttörő jellegű tanulmányok jelentek meg és előadások hangzottak el a szamojéd nyelvek közötti kontaktusról. Tanulmány jelent meg az *ad* jelentésű *nganaszan* ige tipológiájáról.

Nyelvtörténeti kutatások

A *Magyar generatív történeti szintaxis* projektum munkálatai keretében megtörtént az ómagyar szöveganyag digitalizálása és részleges normalizálása, és elkészült hozzá egy keresőprogram. Tanulmányok készültek az ómagyar mondat szerkezet egészéről és ezen belül a funkcionális kategóriák alakulásáról, a szórendi változásokról, az ómagyar főnévi szerkezet történetéről, valamint az ősmagyar és ómagyar kor közötti változásokról.

Általános nyelvtörténeti téren több tanulmány és egy előadás készült az adat és a nyelvtörténet/diakrónia összefüggéséről, valamint a hangváltozások osztályozásáról. A magyar nyelvtörténet terén a *Morfológiailag elemzett adatbázis a magánéleti nyelvhasználat köréből* c. kutatás keretében 5 ívnyi szöveg normalizálása készült el, ebből kb. 1,5 ívnyi perszövegnek kész a morfológiai elemzése is. Az ó- és középmagyar nyelvtörténeti kutatások során tanulmány készült a latin hatásról az egyes/többes számú formák váltakozásában a mennyiség kifejezésével kapcsolatos jelzők tekintetében, valamint könyvet állítottak össze a kódexekben fellelhető imádságokból (100 tétel), a mai olvasó számára értelmezhetővé tett szöveggel, mely a Tinta Kiadónál vár megjelenésre. Latin nyelvtörténetből fonológiai és morfológiai elemzéseket publikáltak és tartottak előadásokat.

Fonetikai kutatások

A nemzetközi tekintetben is jelentős BEA spontánbeszéd-adatbázis 36 adatközlő hangfelvételével bővült a kialakított protokoll szerint. Pályázati keretben további 46 beszélő hanganyagát rögzítették. Ezzel az adatbázisban 186 adatközlő hangfelvétele található, összesen mintegy 1 400 000 szó. A hangfelvételek jelenlegi teljes időtartama mintegy 156

órányi. Elvégezték valamennyi meglévő felvétel műfajonként részekre bontott archiválását, amely az azonnali lekérdezhetőséget teszi lehetővé. A tárgyévben valamennyi hangfelvétel elsődleges átirata elkészült. E spontán beszédanyag vizsgálata alapján számos új folyamat és tény vált ismertté, amelyek hozzájárulnak a beszédprodukciónak mechanizmus univerzális és nyelvspecifikus megismeréséhez. A kiejtés tervezésének és megvalósulásának összefüggéseit igazolják a beszédhangok frekvencia- és időszerkezetének adatolt módosulásai; a beszédtervezés és kivitelezés diszharmóniájának tényei pedig a rejtett működésekre, illetve a szinkron nyelvhasználati változásokra utalnak. Az adatbázis és a felhasználásával kapott eredmények több ponton alkalmazhatók a beszédtechnológiában is. Az atipikus beszéd kutatási eredményei (diszfónia, dadogás, gyermekek beszédészlelési és beszédmegértési zavarai, hallássérültek beszéde) közvetlenül is felhasználhatók a gyakorlatban: a diagnosztikában és a beszédterápiában.

Élőnyelvi kutatások

Befejeződött a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú második változata (BUSZI-2) egydimenziós tesztadatainak közzétételét szolgáló munkálat. Ennek eredményeképpen megszületett egy 91 oldalas publikáció (<http://nytud.hu/buszi/index.html>). Az anyag alapján végzett kutatások fő célja rávilágítani egyes szociolingvisztikai ismérvek relevanciájára a beszélt nyelv elemzésében. Ennek keretében az *l* variabilitásával kapcsolatban olyan újszerű eredmények születtek, amelyek a 20. sz. végi budapesti beszélőket jellemzik. Elkészült továbbá az 1990-ben elkezdett magyarországi longitudinális nyelvcserekutatás harmadik terepmunkája, amelynek keretében sikerült ugyanazzal a 30 adatközlővel újra szociolingvisztikai interjút készíteni. Előtanulmány készült a mai névadási motívumok pontos feltérképezésére, mely alapja annak a munkának, amelynek keretében készül a névválasztás kognitív térképének felvázolása. A BUSZI-3 és BUSZI-4 adatbázisban 173 interjú tesztadatainak első kódolása befejeződött. A *Sociolinguistica* nemzetközi évkönyv felkérésére elkészült 11 oldalban a 2009. évben megjelent magyarországi, illetve a magyar nyelvvel kapcsolatos szociolingvisztikai bibliográfia.

Orientalisztika

A távol-keleti kutatások terén egy megjelent monográfia és több cikk foglalta össze a hagyományos kínai udvariasság eltűnésének és a modern udvariasság megjelenésének leírását. Folytatódott a kínai nyelv állítmányi szintű határozói módosító szerkezeteinek vizsgálata, elsősorban annak feltárásával, hogy ezek hogyan kezelhetők egy széles körben ismert predikációs modell segítségével. Befejeződött a kínai nyelv kutatása közép- és kelet-európai történetének feldolgozása, az eredmény egy angol és egy magyar nyelvű tanulmány. Elkészült továbbá egy tanulmány a tibeti nyelvben található mongol elemekről.

Az anatóliai nyelvek vizsgálata során több, a luvi és a hettita nyelvet érintő nyelvtörténeti és filológiai kérdést sikerült tisztázni. Kimutatták, hogy a gyakori feltételezéssel szemben az egyiptomi nyelvben nincsenek számottevő mennyiségben hettita vagy luvi jövevényszavak. A latin *v*-perfectum kialakulására vonatkozólag új hipotézis felvázolására került sor, néhány új hangtörvényre való javaslattal együtt. Elindult az egyiptomi etimológiai szótár újabb köteteinek anyaggyűjtése, és elkészült egy összehasonlító afroázsiai hangtani tanulmánykötet.

Elkészült és megjelent a nemzetközi turkológiai bibliográfia (*Turkologischer Anzeiger*), valamint az *Archivum Ottomanicum* esedékes kötete. Folytatódott az iraklioni (Kréta) Vikelai Könyvtár török kádi regisztereinek feldolgozása (két kötet megjelent, a következő

előkészületben van). A törökországi török nyelv bibliográfiájának készülöben levő új, 1975 előtti részéhez mintegy 3500 tételt gyűjtöttek.

Lexikológiai és lexikográfiai munkálatok

A nagyszótári munkálatok keretében folytatódott a 4. szótári kötet *d, dzs* betűs szócikkeinek írása, a *C–Dzs* kötet elkészült szócikkeinek szerkesztése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, a címszavak morfológiai kódolása. Megtörténtek a 3. (*B*) kötet gépi ellenőrzési és szöveggondozási munkálatai. Folytatódott az *e–é* betűs címszólista összeállítása. Elkészült az elektronikus korpusz és a cédulás forrásjegyzék filológiai adatainak összehangolása. Befejeződtek az *Új magyar tájszótár 5. (Sz–Zs)* kötetének szöveggondozási munkálatai, a kézirat számítógépes nyomdai előkészítése, tördelése, korrektúrázása. Az év végén a kötet megjelent az Akadémiai Kiadó gondozásában. Ezzel egy hatvan éve elkezdett vállalkozás zárult le, és teljessé vált az a sorozat, amely hozzáférhetővé teszi az 1890 és 1960 között összegyűjtött, nyomtatott forrásokban közzétett és kézirat forrásokban szétszórtan fellelhető hatalmas tájszóanyagot. A teljes szótár 120 ezer szócikkben elrendezve mintegy 600 ezer adatot dolgoz fel, feltüntetve azok pontos forrását és földrajzi lelőhelyét.

Nyelvtechnológiai kutatás és fejlesztés

Elkészült a *Nyelv- és Beszédtechnológiai Platform* Megvalósítási Terve, melynek célja, hogy a következő tíz év állami finanszírozási terveihez szolgáljon szakmai stratégiai iránymutatásként. Az *iTranslate4.eu* projekt fejlesztéseinek eredményeként 2011 márciusára megnyílik az EU összes hivatalos nyelve között a lehető legjobb minőségű fordítást biztosító fordítórendszer portálja. A közönségszolgálati *Nyelvi Portál* kialakítását célzó projektumban befejeződött a rendszer mögött álló annotált szótárak összeállítása. Tesztelés céljából elkészült a tulajdonneveket tartalmazó szótárak lekérdezőfelülete. Folytatódtak a CLARIN-projektum keretében a bölcsészet- és társadalomtudományokkal foglalkozó szakemberek támogatását szolgáló munkálatok, illetve az ezen csoportoknak való rendszeres nyelvtechnológiai tanácsadás, ezzel elősegítve a humaniorák kutatásainak tárgyát képező szövegek digitális feldolgozását, az azokhoz történő hozzáférést. A magyar CLARIN-hálózat Stratégiai Kutatási Infrastruktúra minősítést kapott a NEKIFUT regiszterben. Ezt az elismerést a humán- és társadalomtudományi ágban összesen két infrastruktúra érdemelte ki.

Többéves fejlesztőmunka eredményeként elkészült a *Magyar igei szerkezetek* című szótár. A nemzetközileg is élenjáró nyelvtechnológiai eljárással előállított igeszerkezet-gyakorisági szótár hiánypótló mű, amely a nyelvésztársadalom és a nagyközönség érdeklődésére is számíthat, valamint fontos szerepet játszhat a magyar nyelvtechnológiai alkalmazások kifejlesztésében. Egy átfogó magyar nyelvű tanulmány és két nemzetközi konferenciapublikáció is megjelent a szótár készítésének módszertanáról.

OTKA-támogatással indult el a magyar társadalomtudományi folyóiratok hivatkozási listáinak adatbázisba szervezése: felmérték a Magyarországon megjelenő társadalomtudományi folyóiratokat (az adatbázisban szereplő 193 folyóirat a magyarországi kiadványok átfogó metszetét adja). Az alapadatok feldolgozása után elkészült annak az adatbázisnak a rendszerterve, amely lehetővé teszi a feldolgozandó hivatkozások kezelését.

A fentebb részletezett alapkutatási eredmények számos hazai és nemzetközi konferencia-előadásban, valamint különféle tudományos publikációkban testesültek meg.

Nyelvművelés, nyelvi tanácsadás, szolgáltató tevékenységek

A kutatás oldaláról publikációk, előadások, előtanulmányok születtek a nyelvművelés, nyelvi normativitás kérdéskörében, a nyelvi mítoszok és babonák kutatásában, összekapcsolva a nyelvi tanácsadási gyakorlattal. A névtani kutatások a mai névadási motívumok pontosabb feltérképezésére törekedtek, melynek alapján készül a névválasztás kognitív térképének felvázolása és egy olyan, több szempontú számítógépes keresőrendszer, amely segíti a szülők névválasztását, az adatbázisból a számukra megfelelő név kikeresését és a név jellegzetességeinek megismerését. Az utónév-szakvéleményezési munkacsoport az intézetben erre a célra létrehozott Utónévbizottsággal és a Nyelvtechnológiai Kutatócsoporttal együttműködve látta el a hatósági anyagkönyvezésre beterjesztett új utónevek nyelvi szakvéleményezését és a bejegyzésre alkalmasnak tartott nevek gondozását.

A szolgáltatási oldalon folyamatosan működött a nyelvi tanácsadó szolgálat (közönségszolgálati levelek, e-mailek helyesírási, nyelvhasználati kérdésekre, helyesírási telefonos szolgálat, eseti nyelvi lektorálás, szakvélemények készítése). Folyt egy automatikus és interaktív helyesírási tanácsadó program fejlesztése, egyes munkatársak pedig részt vettek az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának az *A magyar helyesírás szabályai* 11. kiadását felülvizsgáló, a 12. kiadást előkészítő munkájában.

Az intézet a beérkező igényeknek megfelelően folyamatosan számítógépes nyelvészeti támogatást ad különböző nyelvészeti kutatásoknak, nyelvi adatokat szolgáltat, egyéni kéréseket teljesít főként a Magyar Nemzeti Szövegtár tekintetében.

Könyvtár

A könyvtár állománya 2010-ben 426 könyvvel gyarapodott. Az elektronikus katalógus 2362 rekorddal bővült. Az év során 3687 online és 1493 személyes látogatót regisztráltak, katalógusukban 9874-szer kerestek. Folytatták a *Magyar Nyelv* és *Magyar Nyelvőr* eddig megjelent évfolyamainak digitalizálását. A *Nyelvtudományi Közlemények* hasonló digitális kiadása 2010-ben megjelent. Az elszámolási évben került az intézethez Rédei Károly több ezer kötetnyi hagyatéka, melynek feldolgozása, katalogizálása jelenleg is folyik.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet a legkülönbözőbb módokon és csatornákon áll folyamatos kapcsolatban a társadalom jelentős rétegeivel:

Nyilvános elérésű adatbázisok, fordítórendszer

- Az intézetben fejlesztett és készülő nyelvi adatbázisok, többek között az anyanyelv iránti általános érdeklődés következtében is, széles körű társadalmi figyelemre tartanak számot (például a *Magyar Nemzeti Szövegtár*nak 687 regisztrált felhasználója van, akiktől 2010-ben 59.727 lekérdezést regisztráltak), ezen adatbázisok az anyanyelvi kulturális örökség digitális formában őrzött részei, melyek referenciapontként szolgálnak nemcsak a tudományos kutatásban, hanem a közgondolkodásban, az anyanyelv iránt érdeklődők körében is.
- A *Történeti szintaxis* és a *Morfológiailag elemzett adatbázis a magánéleti nyelvhasználat köréből* projektumok keretében készülő nyilvános adatbázisok részeként 2010-ben az ómagyar szövegek ún. normalizálása zajlott.
- Az *Uralonet* olyan interneten elérhető etimológiai adatbázis, amely kutatási és oktatási célokat egyaránt szolgál, ugyanakkor az érdeklődő nagyközönség számára is használható

kíván lenni. Ebben a tekintetben egyedülállónak tekinthető nemzetközi viszonylatban is. Nagy szerepe lehet a tudománytalan etimologizálás, dilettáns nyelvrokonsági elméletek elleni ismeretterjesztésben, hiszen a nemzetközi összehasonlító nyelvészetben kikristályosodott módszerekkel segít bizonyítani a magyar nyelv uráli eredetét.

- Egyértelműen a nagyközönség, a lehető legszélesebb felhasználói kör számára készült az *iTranslate4.eu* projekt fejlesztéseinek eredményeként 2011 márciusára megnyíló, az EU összes hivatalos nyelve között a lehető legjobb minőségű fordítást biztosító fordítórendszer portálja.

Tankönyvek készítése

- A Magyarországon egyedülálló általános nyelvészeti bevezető tankönyv-kézikönyv, *A nyelv és a nyelvek* átdolgozott és jelentősen bővített kiadásának előkészítése folyt. A könyv a nyelvtudomány egészéről ad tudományosan megalapozott, korszerű és ugyanakkor jól érthető áttekintést.
- A magyarországi románok körében végzett névtani kutatás eredményeiből oktatási segédanyag készült nemzetiségi iskolák számára.

Tudományos ismeretterjesztés

- Az intézet önálló szakmai információs központként működik, melynek egyik elemeként a szélesebb közönség érdeklődésére is számot tartó számos publikációt kínál nyilvános olvasásra, letöltésre, a *NyelvészInfo* elektronikus levelezőrendszer pedig 565 külső címre továbbít rendszeresen információkat tudományos programokról, konferenciákról, pályázatokról és más aktuális témákról. A *Fonetika* honlapot és a neurolingvisztikai témákban szolgáltató *Neuroinfo* honlapot rendszeresen frissítik. A Finnugor osztály internetes honlapja közli a *Miért uráli (finnugor) nyelv a magyar?* című anyagot. A *magyar kísérleti beszédkutatás története* címmel állandó kiállítást tart fent és fejleszt tovább az intézet. Emellett az intézet munkatársai számos más internetes fórumon is folytatnak ismeretterjesztő tevékenységet. Ilyen többek között a <http://www.nyest.hu> oldal („A nyelvész válaszol” rovat) és a NYELVÉSZ fórum. Ezek mellett mintegy 100, a finnugor nyelvekre és népekre vonatkozó ismeretterjesztő cikket, hírt stb. tettek közzé az azóta a *Nyest.hu* portálba beolvadt *Rénhírek* című blogon (<http://renhirek.blogspot.com>), továbbá két munkatárs immár harmadik éve írja-szerkeszti az *Agyagtábla, papirusz. Az ókori Kelet és Egyiptom – kötetlenül és tudományosan* c. internetes szakblogot (<http://agyagpap.blogspot.com>).
- Az *Uralonet* adatbázisról, annak az oktatásban való felhasználhatóságáról a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából tartottak hivatalos bemutatót, ezen kívül pedig számos előadáson mutatták be különféle fórumokon.
- Nagy érdeklődést váltott ki a Magyar Tudomány Ünnepe keretében a *Bionyelvészet: Lehetőségek és kihívások* c. interdiszciplináris ülészak, melyen nyelvészek, pszichológusok, genetikusok ismertették ennek az izgalmas, mind a természettudósok, mind a társadalomtudósok számára fontos interdiszciplináris területnek a legújabb eredményeit. A *Magyar Tudomány* külön számban közli az előadások írott változatait.
- 2010 novemberében a Magyar Tudományos Akadémia székházában nagyszámú szakmai közönség és laikus érdeklődő jelenlétében mutatták be az *Új magyar tájszótár* 5. kötetét.
- Az Oktatási Minisztérium felkérésére szervezték az *Országos Kazinczy Szépkiejtési Versenyt*, részt vettek a zsűri munkájában.
- A *Kutatók éjszakáján* előadást tartottak *Középkori tollbotlások* címmel.

- Ismeretterjesztő előadásokat tartottak az afáziás beszéd és mondatértés sajátosságainak megismertetésére az egészségügyben, szociális ellátásban dolgozó ápolókkal, akik az afáziások mindennapi terápiájában, gondozásában vesznek részt.
- Részt vettek a nyelvészeti tudományos-ismeretterjesztő *Nyest.hu* portál által a nagyközönség számára szervezett kerekasztal-beszélgetésen a régészet, nyelvészet és genetika szerepéről az őstörténeti kutatásokban, valamint több sajtóinterjút adtak.

Megjelenés a médiában

- Megjelentették a magyar nyelvemlékekkel foglalkozó kétrészes írásnak a kéziratok irodalomról szóló második részét az *Élet és Tudomány* c. folyóiratban.
- Az intézet egyik munkatársa nyelvtechnológiai szakszerkesztőként részt vesz a *Mindentudás Egyeteme 2.0* szervezésében.

Közhasznú tudományos szolgáltatások, közönségszolgálati munka

Alapvetően a tudomány és a társadalom közti párbeszédet szolgálja a Nyelvművelő és Nyelvi Tanácsadó Csoport tevékenységköre: nyelvi tanácsadás, nyelvi ismeretterjesztés, a helyesírás gondozása, az utónév-szavvéleményezés folyamata. A nyelvhasználat változásai, az új nyelvi jelenségek, új szavak, a normákban bekövetkező változások különösen érdeklik a laikusokat (pl. ikes ragozás, új szavak, szleng, nyelvi változatok, a média nyelve stb. témakörökben). Ezeken a területeken lehetőség volt az alapvető tudományos ismeretek átadására, a nyelvi babonák, sztereotípiák, a nyelvi stigmatizáció negatív hatásának csökkentésére.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Hazai kapcsolatok

- Új munkakapcsolat épült ki a Nyelvtechnológiai Kutatócsoport és a Szegedi Egyetem Könyvtártudományi Tanszéke között az AMICUS projekt munkálatainak keretében.
- Az *iTranslate4.eu* projekt szoros együttműködést jelent a projektben rendszerintegrátor szerepét vállaló MorphoLogic Kft.-vel
- Együttműködés kezdődött a Montana Tudásmenedzsment Rendszerintegrátor és Szoftverfejlesztő Kft.-vel és a BME Távközlési és Telematikai Tanszékével a *Monspeech* projektum keretében, melyhez a Fonetikai Osztály a Beszéltnyelvi Adatbázis továbbfejlesztésével járul hozzá.
- Az *ember-gép kommunikáció technológiájának elméleti alapjai* című TÁMOP 4.2.2 projektum kapcsán együttműködés jött létre a Nyelvtechnológiai Kutatócsoport és a Debreceni Egyetem Informatikai Karának Digitális Képfeldolgozó Csoportja, valamint a Bölcsészettudományi Kar Digitális Bölcsészeti Központja között.
- A BME Kognitív Tudományi Tanszékével az *ABSTRACT: The origins, representation and use of abstract concepts* című FP-6-os európai projektben született együttműködés.

Felsőoktatás

Az intézet immár 20. éve működtette folyamatosan (az ELTE-vel együttműködve) az ELTE-MTA Elméleti Nyelvészet szakot (jelenleg: alapszak + mesterszak) és doktori programot, gondoskodott a kurzusok megtartásáról, a tutorizálásról, a szakdolgozati és doktori disszertációk témavezetéséről. Emellett számos felsőoktatási intézmény szakjain oktattak az intézet munkatársai: ELTE BTK – Fonetikai Tanszék, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Távolskeleti Intézet, Nyelvtudományi Doktori Iskola; ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Logopédiai Tanszék; SzTE BTK – Angol-Amerikai Intézet, Finnugor

Nyelvtudományi Tanszék, Budapesti Média Intézet, Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék, Nyelvtudományi Doktori Iskola; KRE BTK – Magyar Nyelvtudományi Tanszék, PPKE BTK – Angol Intézet, Klasszika-Filológia Tanszék, Magyar Nyelvészeti Tanszék; Miskolci Egyetem – Magyar Nyelvtudományi Tanszék; PTE – Klasszika-Filológia Tanszékén. A következő intézmények nyelvészeti doktori képzésében vettek részt: ELTE BTK, SzTE BTK, PPKE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. Négy intézeti munkatárs doktori iskola, illetve doktori program vezetője.

Tudományos fokozat: 3 munkatárs szerezte meg a PhD-fokozatot.

Az intézet munkatársai tevékenyen részt vesznek a hazai tudományos közéletben: a kutatók 52 hazai konferencián képviselték előadásaikkal az intézetet.

Nemzetközi kapcsolatok

Az intézet munkatársai számos külföldi intézménnyel működnek együtt, évek óta egyre több nemzetközi kapcsolatot létesítenek, az elszámolási évben a következő új együttműködések kötöttek:

- Az MTA és a Román Akadémia közötti csereprogram keretében a Román Akadémia Al. Philippide Filológia Intézete (Iași/Jászvásár) 2010–2012 között tervezett: *The Romanian Diaspora in Budapest. A Socio-Cultural Analysis* című projektum elkezdődött. Ennek keretében 15 Budapesten élő romániai születésű adatközlővel készült román nyelvű interjú.
- Az *iTranslate4.eu* projekt keretén belül folyamatos az együttműködés egy 10 tagú nemzetközi konzorcium keretein belül a francia, német, lengyel, bolgár, szlovén, finn, lett partnerekkel és a MorphoLogic Kft-vel (Magyarország).
- Az *AMICUS* projektben amerikai, német, svéd, spanyol intézményekkel alakult ki együttműködés.
- A *CESAR* pályázat kapcsán szoros az együttműködés a konzorcium partnereivel: a Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Kara, a Lengyel Tudományos Akadémia Számítástechnikai Intézete, a Łódzi Egyetem, a Belgrádi Egyetem Matematikai Kara, Szlovák Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, és a Bolgár Nyelv Intézete.
- A Norilski Ipari Intézet Humán Kar, Filozófiai, Történettudományi, Szocioökonómiai Tanszékkal való együttműködés keretében konferencia szervezésére került sor (Oroszország) a szamojéd kutatások és terepmunka kapcsán.
- Az uráli nyelvek kutatásában kétoldalú együttműködést újítottak meg az Orosz Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetével (Moszkva, Oroszország).

Az intézet kutatói a nemzetközi tudományos közéletben is szerepet vállalnak szerkesztő bizottságokban: *The Phonetician*, a *Govor*, a *Journal of the International Phonetic Association*. Évek óta részt vesznek 12 nemzetközi tudományos szervezet, akadémiai és felsőoktatási grémium munkájában.

Tudományos rendezvényszervezés

Az intézet által rendezett események

Ob-Babel CRP Conference (Budapest, április), partnerintézmény: Ludwig-Maximilians-Universität; *14th International Morphology Meeting* (Budapest, május), partnerintézmény: Universität Wien; *1st workshop of the iTranslate4.eu consortium* (Budapest, június); *A nyelvtörténeti adat: érvény és értelmezés* (Budapest, szeptember); *Bionyelvészet: lehetőségek és kihívások* – a Magyar Tudomány Ünnepeén tartott ülészak (Budapest, október); *20 éves az Elméleti nyelvészet szak* (Budapest, november).

Az intézet közreműködésével szervezett rendezvények

IV. *Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia* (Budapest, február); *Таймырские Чтения 2010* [Tajmíri felolvasások 2010] kulturális konferencia a tajmíri őslakosokról (Norilszk, március), partnerintézmény: Norilszki Ipari Intézet, Humán Kar; *Primavera Ugrofinnica 2010* (Firenze, április); *11th International Congress of Finno-Ugric Studies* keretében több szimpózium (Piliscsaba, augusztus); *1st International AMICUS workshop on Automated Motif dIscovery in CULtural heritage and Scientific communication texts* (Bécs, október). Ezekon kívül az intézet egyes munkatársai számos más rendezvény szervezésében vettek részt.

Az intézet munkatársai (fő)szerkesztők, illetve szerkesztőbizottsági tagok a következő folyóiratoknál, sorozatoknál: *Acta Linguistica Hungarica*, *Alkalmazott Nyelvtudomány*, *Approaches to Hungarian*, *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, *Beszédkutatás*, *Comprehensive Grammar Resources*, *Édes Anyanyelvünk*, *Glottotheory*, *Govor*, *Journal of the International Phonetic Association*, *Language and Computation*, *Lexikográfiai Füzetek*, *LingDok*, *Linguistic Diversity and Language Rights*, *Magyar Nyelvőr*, *Magyar Nyelv*, *Modern Nyelvoktatás*, *Névtani Értesítő*, *Nyelvtudomány*, *Nyelvtudományi Közlemények*, *Studia Uralo-Altaica*, *The Linguistic Review*, *The Phonetician*. Emellett a *Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyarantári Tagozata* internetes folyóirat rovatát vezetik.

A nyelvtudomány kiemelkedő egyéniségei közül meghívásra egyhetes szemantikai tárgyú superkurzust tartott az intézetben Henk Verkuyl (Utrechti Egyetem) *Binary Tense* címmel. Bart Geurts és Andreas Haida egy-egy hetet töltött az intézetben, két-két nyilvános előadást és konzultációkat tartva: Andreas Haida (Institut für Deutsche Sprache und Linguistik, Berlin) *Theticity and Contrastivity in Korean with Reference to Hungarian*, Bart Geurts (Nijmegen) *The syntax-semantics of internally headed relatives in Japanese (and Korean)*.

Vendégelőadóként az intézetben jártak: Ichim, Ofelia – Florin-Teodor Olariu (a Román Tudományos Akadémia Philippide Román Filológiai Intézete): *A Research Project About the Romanian Immigrants in Turin, Italy*; Youngchul Jun (Seoul National University): *Theticity and Contrastivity in Korean with Reference to Hungarian*; Mády Katalin (LMU, München): *Exhaustive Focus in Wh-Questions*; Klaus Hölker (Universität Hannover): *A magyar (kontrasztív) topik prozódiajának kísérletes vizsgálata*; Alexander Grosu (Tel-Aviv University): *Remarks on Mental Spaces*; Bickel Balthazar (Universität Leipzig): *“Embedded implicatures” explained; Free choice and the proper treatment of quantity implicatures*; Michal Starke (University of Tromsø): *Case in Nanosyntax*; Giampaolo Salvi (ELTE): *A most elkészült olasz történelmi nyelvtan és a munkálatokat segítő elektronikus nyelvtörténelmi adatbázis bemutatása*.

Az intézet munkatársai számos helyen tartottak vendégelőadást belföldön és külföldön egyaránt: intézeti munkatárs meghívott oktatóként kurzust tartott a zadari nyári egyetemen (CLS2010) *Analogy in Theoretical and Computational Linguistics* címmel (augusztus, Horvátország). Az OTKA F 68139 körébe tartozó kutatások keretében előadásokat tartottak a Münchener Egyetemen: *Contrastive topics between syntax and pragmatics in Hungarian: An experimental analysis*. Institut für Phonetik und Sprachverarbeitung, LMU München (Németország, június). Meghívott előadóként előadást tartottak a Norilszki Ipari Intézet Humán Karán a magyarországi szamojéd terepkutatásokról.

A kutatók számos nemzetközi konferencián, rendezvényen tartottak előadásokat: Old World Conference in Phonology 7 (Nice, január), Language Rich Europe Partners' Meeting (Berlin,

február), Anatolische Literaturen. „Autoren” – Textstrukturen – „Zuhörer” (Bonn, február), IV. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia (Budapest, február), 28th West Coast Conference on Formal Linguistics (Los Angeles, február), Ob-Babel CRP Conference (Budapest, március), Discurs, Cultură, Context în mediul profesional. Conferință Internațională (Kolozsvár, március), Second Workshop on Modalpartikeln und Satztypen im Sprachvergleich Deutsch-Ungarisch (Göttingen, március), Таймырские Чтения 2010 [Tajmíri felolvasások 2010] kulturális konferencia a tajmíri őslakosokról (Norilsk, március), Tudomány az oktatásért–oktatás a tudományért (Nyitra, április), 46th Meeting of the Chicago Linguistic Society (Chicago, április), Primavera Ugrofinnica 2010 (Firenze, április), A magyar nyelvészeti kutatások újabb eredményei II. (Kolozsvár, április), Linguistic Borrowing into Coptic. Inaugural Conference of the DDGLC project (Lipcse, április), 14th International Morphology Meeting (Budapest, május), 18th Conference of the Int’l Association of Chinese Linguistics (IACL 18) (Cambridge, MA, május), Semantic und Pragmatik im Südwesten (Göttingen, május), NooJ conference (Komotini, május), The International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2010) (La Valetta, május), Stability and Adaptation of Classification Systems in a Cross-Cultural Perspective (Párizs, május), Categorizing Human Experience: Classification in Languages and Knowledge Systems (COST A31) (Párizs, május), International Workshop on Semantic Roles (Pavia, május), 14th Annual Conference of the European Association for Machine Translation (Saint-Raphaël, május), Sesiunea științifică Arhivele și cercetarea istorică (Szováta, május), 5th International Symposium of the Linguistic Politeness Research Group (LPRG): “Politeness On- and Offline” (Basel, június), Kőrösi Csoma’s Heritage – Hungarian Tibetology: Present and Future (Budapest, június), Gedenksymposium Eugen Helinski (Hamburg, június), 13th Conference of the International Clinical Phonetics and Linguistics Association (Oslo, június), 4th Meeting of the International Association of Comparative Semitics (Zaragoza, június), 3rd Annual International Conference on Literature, Languages & Linguistics, (Athens, július), 56e Rencontre Assyriologique Internationale (Barcelona, július), Diachronic Generative Syntax 12 (Cambridge, július), 18th Conference of the European Association of Chinese Studies (EACS XVIII) (Riga, július), European Association for Lexicography (EURALEX) Conference 2010 (Leeuwarden, július), Digital Humanities 2010 (London, július), 3rd International Conference on Hausa Studies: African and European Perspectives (Napoli, július), Greek and Latin from an Indo-European Perspective 3. (Pozsony, július), 4th Workshop on Language Technology for Cultural Heritage, Social Sciences, and Humanities (Lisszabon, augusztus), European Language Diversity for All (ELDIA) The Finno-Ugric language minorities in Europe - workshop (Oulu, augusztus), Generative Linguistics in the Old World (GLOW) Asia (Peking, augusztus), 11th International Congress of Finno-Ugric Studies (Piliscsaba, augusztus), The Science of Aphasia XI. Neurocognitive Contributions to Bilingualism (Potsdam, augusztus), 43rd Annual Conference of the British Association for Applied Linguistics (Aberdeen, szeptember), 6th International Conference On Language Acquisition (AEAL 2010) (Barcelona, szeptember), 16. Élőnyelvi Konferencia: „Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban” (Beregszász, szeptember), Mercator Network Partner Meeting (Budapest, szeptember), Cultură și identitate românească. Tendințe actuale și reflectarea lor în diasporă (Jászvásár, szeptember), Egypt and the Near East – The Crossroads. International Workshop on the Relations between Egypt and the Near East in the Bronze Age (Prága, szeptember), Sociolinguistics Symposium 18, (Southampton, szeptember), Linguistics PhD seminars (Tallinn, szeptember), SLE workshop Partitives (Vilnius, szeptember), Implementation of Minority Protection Rules in New EU Member States: Education and Language Use (Zürich, szeptember), First International AMICUS Workshop on Automated Motif Discovery in Cultural Heritage and Scientific Communication Texts (Bécs, október), Beyond Dichotomies,

Cognitive Linguistics Conference (Budapest, október), Formal Approaches to South-Slavic Languages (Dubrovnik, október), Conference on SINtaksa FONologija I Jezička Analiza (SinFonJA3) (Újvidék, október), Facts and Myths in Historical Linguistics (Bécs, november), Implementation of Sign Language Legislation Conference (European Parliament) (Brüsszel, november), 5th Terminology Summit. Terminology 2010: Quality Matters. (Budapest, november), Kolloquium „Satztypen des Deutschen im Vergleich”, (Budapest, november), L'autunno estone (Firenze, november), AI XX-lea Simpozion Internațional al cercetătorilor români din Ungaria (Gyula, november), Scuola Superiore Normale Seminars (Pisa, november).

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

CESAR: CEntral and South-East EuropeAn Resources. ICT-PSP-271022. Az EU Bizottsága 7. keretprogramjába (ICT-PSP Call 4, Theme 6: Multilingual Web) tartozó pályázatról van szó, amelyben nyolc közép- és kelet-európai felsőoktatási intézménnyel és kutatóhellyel közösen vesznek részt. A projektum 2011 februárjában indul az intézet nyelvtechnológiai kutatócsoportjának koordinálásával, célja a nemzeti nyelvi infrastruktúrák egységesítése, összekapcsolása, a páneurópai egységes digitális piac nyelvi támogatásának érdekében. A teljes támogatás összege: 323 428 EUR.

NKA 2521/2745 *Schmidt Éva Könyvtár 5.*: A Schmidt Éva Archívum kezelőjeként és kurátoraként a hagyatékhagyótól nem zárolt anyagok publikálása csak pályázati támogatással oldható meg. A könyvtár 5. kötete Schmidt Éva munkásságának, s egyben az obi-ugor népek hagyományainak egyik központi témájából publikál: a medvekultusz leírásából. A teljes támogatás összege: 300 000 Ft.

NKA 2513/0136 *Uralonet: Interneten elérhető felsőoktatási segédanyag a magyar nyelvtörténet és az összehasonlító nyelvészet tanításához*: Az etimológiai adatbázis oktatási segédanyagként (is) alkalmazható szerkezetének a kidolgozását célozta a pályázat. A teljes támogatás összege: 940 000 Ft.

NKTH – Mecénatura, MEC-09-4-2010-0306 *Multling: európai többnyelvűség: gyakorlatok és távlatok Kelet-Közép-Európában*: A Többnyelvűségi Kutatóközpont a magyar EU-elnökség égisze alatt nagyszabású nemzetközi konferenciát rendez „Többnyelvűség Európában: távlatok és gyakorlatok Kelet-Közép-Európában” címmel. A konferenciához kapcsolódóan kötet és internetes tudásbázis építése. A teljes támogatás összege: 12 717 000 Ft.

OTKA K 81189 *Morfológiailag elemzett nyelvtörténeti korpusz a magánéleti nyelvhasználat köréből*: A munkálat arra vállalkozik, hogy gazdag szociolingvisztikai szempontrendszer figyelembe vevő, terjedelmes korpuszt felölelő, morfológiailag annotált adatbázist építsen ki a magánéleti nyelvhasználatához közel álló szövegtípusok köréből, mely lehetővé teszi, hogy egyszerűen jussanak hiteles adathoz azok a nyelvészek, akik a magyar nyelvtörténet különböző területeit kutatják. Az időkor a 15. század vége és a 18. század utolsó harmada közötti mintegy három évszázad, a korpusz anyagát magánlevelezések és bírósági jegyzőkönyvek adják. A teljes támogatás összege: 10 281 000 Ft.

OTKA K 81574 *Variabilitás és változás: a nyelvcsere vizsgálata látszólagos és valóságos időben*: A kutatás célja a valóságos idő (20 év) és a látszólagos idő (4 generáció) nyelvcsere gyakorolt hatásának leírása (1990–2010 között). A tervezett elméleti kérdések: miként hozható összefüggésbe a nyelvi variabilitás és a nyelvi változás; mi a kapcsolat a közösség tagjainak nyelvi viselkedése és az általuk megfogalmazott identitásuk, a gyakorlati

közösségekben elfoglalt pozíciójuk, valamint az általuk képviselt nyelvi, kétnyelvűségi attitűdök és ideológiák között. A tervezett longitudinális kutatás az egyetlen, amely egy magyarországi kisebbségi közösség nyelvcserejéről szól és három terepmunkára épül. A teljes támogatás összege: 5 774 000 Ft.

OTKA PUB-F 81666: *Humán és társadalomtudományi referencia-adatbázis*. A pályázat első szakasza lezárult: több mint 200 hazai folyóirat hivatkozásainak referencia-központú elektronikus feldolgozása megtörtént. Tárgyalások zajlottak le az MTMT vezetésével az adatbázis majdani beépítéséről. Az adatbázis az egész magyar humán- és társadalomtudományi szférát fogja szolgálni, továbbá példaértékű lesz a nemzetközi környezetben is. A teljes támogatás összege: 9 718 000 Ft.

Egy fiatal munkatárs Junior Fellowship-et nyert el, kutatóhely: Research Center for Anatolian Civilizations, Koç University, Isztambul; a támogatás teljes összege: 3200 USD. A kutatás várható eredménye egy monográfia és kiegészítő tanulmányok a luvi epigráfia és lexikográfia témakörében. Egy másik munkatárs 3 évre elnyerte az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat (2010. szept. 1. – 2013. aug. 31.)

További pályázatok, melyek (partnerintézményként) az intézet számára nem járnak bevétellel:

Identitás projektum – FOG-FOF-10; SINOSZ–Többynnyelvűségi Kutatóközpont: A jelnyelvi törvényben foglaltak sikeres megvalósításához járul hozzá a kutatás, amelynek eredményeképpen létrejön egy 90 interjú tartalmú multifunkcionális korpusz, amely a többgenerációs siketek, a siket szülők halló gyermekei és a siket gyermeket nevelő halló szülők nyelvvelsajátítási, nyelvi szocializációs és nyelvhasználati mintáit, valamint a jelnyelvnek az identitásban betöltött szerepét, továbbá az érintett csoportok valós kommunikációs igényeit térképezi fel.

Language Rich Europe: Lifelong Learning Programme/DG EAC/41/09: a British Council irányításával, az Európai Bizottság által társfinanszírozott projektben partnerek és szakértők széleskörű hálózata kutat 19 résztvevő országban, aminek eredményeként létrejön egy innovatív és interaktív mérési eszköz, az „Európa Többynnyelvűségi Politikáinak és Gyakorlatainak Mutatója”, mely segít vizuálisan megjeleníteni a többynnyelvűség szerepét és annak támogatását a résztvevő országokban, és kiemeli a már meglévő jó gyakorlatokat. Támogatás elsősorban a kapcsolattartásra, utazásra: 6000 EUR.

QualiRom 511678-LLP-1-2010-1-AT-KA2-MP: Konzorciumvezető: Research Unit for *PLURILINGUALISM*, Graz. A projekt célja, hogy kritikailag elemezze a romani nyelv helyzetét az oktatásban, s a résztvevő országokban monitorozza a romani oktatási gyakorlatot, majd európai szintű minimum sztenderdeket dolgozzon ki a közoktatás, a tanárképzés és a felnőttoktatás számára.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. B Lőrinczy É, Hosszú F (szerk.): *Új magyar tájszótár 5. Sz–Zs*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 856 (2010)
2. Bakró-Nagy M: /f/ > /h/ aspiration in Nganasan. *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* 32–33: 35–46 (2010)
3. Bakró-Nagy M: The data in historical linguistics: On utterances, sources, and reliability. *Sprachtheorie und Germanistische Linguistik* 20:(2) 133–195 (2010)
4. Bánréti Z: Recursion in aphasia. *Clinical Linguistics & Phonetics* 24:(11) 906–914 (2010)

5. Bárkányi Zs, Kiss Z: A phonetically-based approach to the phonology of v: A case-study from Hungarian and Slovak. In: Fuchs S, Toda M, Zygis M (szerk.): *Turbulent Sounds: An Interdisciplinary Guide*. Berlin: Mouton de Gruyter, 103–142 (2010)
6. Bartha Cs, Kontra H E: Foreign language education in Hungary: Concerns and controversies. *Sociolinguistica* 24: 61–84 (2010)
7. Borbély A: Minderheitensprachen im Berufsumfeld in Ungarn. *Lingua – Language and Culture* 9:(1) 107-116 (2010)
8. É Kiss K: A substitution analysis of quantifiers and adverbials in the Hungarian sentence. *Lingua* 120: 506–526 (2010)
9. É Kiss K: Is postverbal free word order in Hungarian a syntactic or a PF phenomenon? In: Erteschik-Shir N, Rochman L (szerk.): *The Sound Patterns of Syntax*. Oxford: Oxford University Press, 53–71 (2010)
10. Egedi B: Possessive Constructions in Egyptian and Coptic. *Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde* 137: 1–12 (2010)
11. Gósy M, Horváth V: Changes in articulation accompanying functional changes in word usage. *Journal of the International Phonetic Association* 40:(2) 135–161 (2010)
12. Haegeman L, Ürögdi B: Referential CPs and DPs: An operator movement account. *Theoretical Linguistics* 36: 111–152 (2010)
13. Hámori Á: Illocutionary force, salience and attention management: A social cognitive pragmatic perspective. *Acta Linguistica Hungarica* 57: 53–74 (2010)
14. Hoffmann I, Németh D, Dye D C, Pákáski M, Irinyi T, Kálmán J: Temporal parameters of spontaneous speech in Alzheimer’s disease. *International Journal of Speech-Language Pathology* 12:(1) 29–34 (2010)
15. Kemény F, Lukács Á: Impaired procedural learning in language impairment: Results from probabilistic categorization. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology* 32:(3) 249–258 (2010)
16. Lukács Á, Leonard L B, Kas B: Use of noun morphology by children with language impairment: The case of Hungarian. *International Journal of Language & Communication Disorders* 45:(2) 145–161 (2010)
17. Lukács Á, Rebrus P, Törkenczy M: Defective verbal paradigms in Hungarian: Description and experimental study. In: Baermann M, Corbett GC, Brown D (szerk.): *Defective Paradigms: Missing forms and what they tell us*. Oxford: Oxford University Press, 85–102 (2010)
18. Rebrus P, Törkenczy M: Covert and overt defectiveness in paradigms. In: Blaho S, Rice C (szerk.): *Modeling Ungrammaticality in Optimality Theory (Advances in Optimality Theory)*. London: Equinox, 195–234 (2010)
19. Sass B, Váradi T, Pajzs J, Kiss M (szerk.): *Magyar igei szerkezetek A leggyakoribb vonzatok és szókapcsolatok szótára*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 520 (2010)
20. Surányi B: Subextraction from subjects and objects.: Cyclicity and Freezing. In: Torrens V (szerk.): *Movement and Clitics*. Cambridge: Cambridge Scholars Press, 64–84 (2010)
21. Surányi B: Toward a strongly derivational syntax. In: Michael Putnam (szerk.): *Exploring Crash-Proof Grammars*. Amsterdam: John Benjamin, 167–212 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Nyelvtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	110,0	Ebből kutató ² :	83,0
PhD, kandidátus:	36	MTA doktora:	8
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			3
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			21

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			212
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			195
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	31	idegen nyelven:	10
külföldi folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	27
recenzió, kritika magyarul:	3	idegen nyelven:	5
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	1	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	24	idegen nyelven:	10
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	7	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	502	Összes független hivatkozások száma:	498
Kapott recenzió, kritika:	15		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	3	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	99	hazain:	106
Nyilvános esemény ¹³ :	8	kulturális rendezvények ¹⁴ :	10
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			17
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	7	hazai:	38
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	19	hazai:	18

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			31
Témavezetések száma: TDK munka:	9	Diplomamunka (BSc):	63
Diplomamunka (MSc):	33	PhD:	41

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	405,67	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 5,0	Teljes saját bevétel:	126,07 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		13
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	68,69	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:		4
NKFP: 2	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,8 MFt
Egyéb: 2	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	14,74 MFt
ÚMFT témák száma: 0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0,36	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:		6
EU forrásból: 3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	64,81 MFt
Egyéb: 3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	11,99 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:	9,99	MFt

POLITIKATUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1399 Budapest, Pf. 694/115

telefon: 1-224 6724; fax: 1-224 6727

e-mail: ig@mtapti.hu; honlap: www.mtapti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet 2010-ben hat konferenciát szervezett a magyar EU-elnökségre való felkészülés megalapozását szolgáló nemzetközi konferenciasorozat keretében. A konferenciákon – nagyszámú közönség és jelentős médiaérdeklődés mellett – politikusok és szakértők vitatták meg a magyar EU-elnökség előtt álló feladatokat. A 2010. januári konferencián a magyar, belga és spanyol külügyi vezetők együttesen mutatták be a spanyol-belga-magyar trióelnökség hivatalos programját.

A European Social Survey – Európai Társadalomtudományi Elemzések (ESS-EUTE) – összehasonlító európai vizsgálat V. felvételi hullámára sor került. Az eddig lezajlott felvételek eredményeiről az MTA Szociológiai Kutatóintézettel együttműködve angol nyelvű tanulmánykötet jelent meg.

Az intézet kutatói több mint 100 hazai és nemzetközi konferencián, workshopon tartottak előadást, és több tucat tudományos rendezvényt szerveztek. A Tudomány Napjához kapcsolódóan négy konferenciát szerveztek. Decemberben az elitkutatás eredményeiről tartottak nagyszerű konferenciát, amelyet az MTA elnöke nyitott meg. Ugyanebben a hónapban az alkotmányozás kérdéseiről rendeztek konferenciát, amelynek nyitó előadását a Magyar Köztársaság Elnöke tartotta. Mindkét, nagy külső érdeklődést és sajtóvisszhangot kiváltó decemberi konferencia előadásai tanulmánykötetben jelennek meg.

Három EU FP7-es, két további európai finanszírozású kutatási projekt, valamint számos hazai alap- és alkalmazott kutatás folyt az intézetben. Többek között a hazai és a határon túli magyar kisebbségek elitesoportjainak vizsgálatáról, a jogalkotás és jogátvitel politológiai elemzéséről, a kormányzati közpolitikákról, az igazságszolgáltatási rendszerbe vetett állampolgári bizalomról, a politikai kommunikációról, a magyar politológia hagyományairól, a vidékfejlesztés egyes kérdéseiről folytak kutatások. Mindezek eredményeként 2010-ben az intézet munkatársai mintegy 160 magyar és angol nyelvű publikációt, köztük 19 monográfiát és szerkesztett kötetet jelentettek meg.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A *választási rendszerre* vonatkozó kutatások keretében 3 tanulmány jelent meg 2010-ben, amelyek a választási rendszerek sajátosságait elemzik, többek között az arányosság elvének fényében. A kutatások felmutatták az arányosságot torzító tényezőket, tisztázták az igazolással szavazás intézményének szabályozási anomáliáit és az ún. billegő választási kerületekre gyakorolt negatív hatását. A témában egy kötet szerkesztése is megkezdődött (Választás politológia. Választási rendszer és választói magatartás).

Az *alkotmányozási folyamat*, az *alkotmányosság* hazai kérdéseinek elemzése is intézeti kutatási téma volt. Politikai rendszerünk és az alkotmányos berendezkedés tanulmányozása eredményeként két lehetőség kínálkozott a „folytonos” alkotmányozás meghaladására. Az

egyik egy *lezáró-konszolidáló* alkotmány megalkotása, ami az alapviszonyokat nem érintve kűszöbölne ki az ellentmondásokat, beépítve az AB két évtizedes alkotmányértelmező tevékenységének megoldásait az alaptörvénybe. Ez magában foglalhatná a kétharmados törvények számának radikális csökkentését és az alkotmánymódosítás eljárási megnehezítését. A másik út a *radikális alkotmányos átalakítás*, ami feltételezi a politikai rendszer változásait is. A választás a többségi és a konszenzusos demokrácia között történhet. A ma álláspontjáról jól látható, hogy a kétharmados korlát megszűnte után a másodikként jelzett úton halad az alkotmányozó többség. Az alkotmányozási folyamatról összesen 5 publikáció jelent meg, és több előadás hangzott el a PTI kutatóitól a témáról rendezett decemberi konferencián.

A politikai vezetés a demokrácia- és politikaelméletben c., OTKA által támogatott kutatási program keretében William Riker és Joseph Schumpeter politikaelméleti eredményeinek az újraértelmezése terén sikerült új eredményeket elérni, különös tekintettel a politikai manipuláció értelmezésében. A témában magyar és angol nyelvű publikációk jelentek meg.

A zöld energia társadalmi kérdései Európában: a kormányzati rendszerek hatása a háztartások energiafelhasználására – EU GILDED projekt. A 2008 decemberében indult hároméves projekt a háztartások energiafelhasználásának kérdéseivel foglalkozik. Különös figyelmet fordít a város-vidék problematikára, valamint a különféle kormányzati modellek zöld politikájának hatékonyságára.

A magyar team feladata, hogy irányítsa a kormányzás és a háztartások klímaváltozással kapcsolatos magatartásának a kutatását. Elkészült ennek a munkacsomagnak az input paper-e és az interjúk alapján a magyar elemzés, valamint megkezdődött az összehasonlító tanulmány elkészítése is. A terepmunkák interjúi életstílus profilok kidolgozását is szolgálták. Az interjúk szövegének elemzéséhez nemzetközi együttműködésben történt meg a szempontok kidolgozása. A GILDED kutatás során az intézet szorosan együttműködik a döntéshozókkal, a helyi döntéshozókat meghívták az általuk szervezett tanácsadó testületbe. A GILDED honlapon a kutatás eredményeiről és előrehaladásáról rendszeres tájékoztatást nyújtanak a tanácsadó testület tagjainak és a döntéshozóknak.

Az igazságszolgáltatásba vetett bizalom indokátorai – EUROJUSTIS (EU FP7): 2010 folyamán a konzorcium legfontosabb feladata annak a kérdőívnek a véglegesítése majd próbakérdéskérdése volt, amely mérhetővé teszi a büntető-igazságszolgáltatásba vetett állampolgári bizalmat. A PTI munkacsoportja a média kérdéskörében határozott meg kérdéseket. Elkészült továbbá a hazai média tartalomelemzése és egy fókuszcsoporthoz vizsgálat, amelynek alapján a média és az igazságszolgáltatási rendszerbe vetett bizalom összefüggéseit elemezték. A kutatások alapján tanulmány készült, amely a European Journal of Criminology-ban fog megjelenni.

LEADER programok és a helyi demokrácia. A kutatás célja a hazai LEADER típusú vidékfejlesztési program magyarországi tapasztalatainak áttekintése. A kutatás célja, hogy rávilágítson, miszerint a LEADER típusú alulról építkező közpolitikai beavatkozás milyen hatást gyakorol a helyi demokráciák fejlődésére. A kutatás eredményei, amelyek nem csupán hazai, hanem nemzetközi tapasztalatokat is jelentenek a hazai vidékfejlesztés érintett szereplői számára, elengedhetetlen információkkal szolgálhatnak a vidékfejlesztés jövőbeli tervezéséhez. A LEADER-nek, mint az alulról építkező közpolitikák egyik legmarkánsabb típusának a tapasztalatai fontos alapját képezhetik a hazai közpolitikák tervezésének, amihez az intézet is szeretne hozzájárulni. A kutatás eredményeit hazai és nemzetközi folyóirat

cikkekben kívánjuk megjelentetni, valamint a kutatás részét képezi egy nemzetközi konferencia is.

A magyarországi és határon túli elitszoportok innovációs kapacitása és értékteremtő képessége európai uniós környezetben (Innotars és két OTKA projekt) a hazai uralkodó elitek és a kisebbségi magyarság és a magyarországi kisebbségek gazdasági és kulturális elitjeinek az empirikus közelítésű vizsgálata. A projekt nemzetközileg is egyedülálló. A kutatás az elitek összetételének komplex vizsgálata mellett az európai integrációs folyamatok megítélését, az abban történő részvételt és az elitszoportok nemzetközi network-jeit is elemzi. 2010-ben elkészült a felmérés adatainak feldolgozása. A kutatás feltárta, hogy milyen összefüggések, értékek és szemléletmódok segítségével képes a magyar gazdasági, kulturális és politikai elit hozzájárulni az ország alkalmazkodásához a nemzetközi környezetben, az Európai Unióban és növelni Magyarország versenyképességét. Vizsgálták az elit csoportok innovatív kapacitását, értékteremtő és mintaadó képességét és azokat a csatornákat, amelyen keresztül hatást gyakorolhatnak a társadalomra.

A politikai elite irányuló kutatás azt vizsgálta, hogy a korábbi évtizedhez hasonlóan lelassuló intézményi, hatalomszerkezeti változások következtében lényegesen csökkentek-e a politikai elitbe kerülés esélyei, illetve hogyan változtak a politikai elitszoportok pozícióőrző, pozíciószerző stratégiái, hatalmi és egyéb kapcsolatai, társadalmi és politikai tőkái.

A kulturális és a gazdasági elit esetében a kapcsolati és a kulturális tőke elitképző szerepét, illetve a képzettségi, szakmai, nyelvi mutatókat vizsgálta a kutatás. A gazdasági elit tagjainak és kiválasztott képviselőinek válaszai alapján leírhatóvá váltak az elmúlt két évtized karrierútjai, a gazdálkodói-termelői, vállalkozói, kereskedői, banki, szolgáltatói szektorban működő elit konkurencia-pozíciói, együttműködési készsége, a befektetési, fejlesztési és életstratégiákban megmutatkozó különbségek. Külön vizsgálták a politikai életben, a politikai pártokban, a kormányzati és önkormányzati szférában betöltött szerepüket, összefonódásaikat. Elemezték a kulturális elit intézményfenntartó, intézményműködtető szerepét, és nagy súlyt helyeztek a gazdasági és kulturális elit közötti kapcsolatoknak a vizsgálatára is.

Konferencián és a médiában is ismertették a kutatás eredményeit, illetve folyamatban van egy tanulmánykötet megjelentetése is, így az eredmények szélesebb körben is elérhetővé és felhasználhatóvá válnak.

Választási kampányok 2009–2010. A kutatás szigorú elméleti keret és módszertan segítségével kutatta a 2009-es európai és a 2010-es országgyűlési választási kampányokat. A kutatás újszerűségét az adta, hogy olyan médiumok, illetve médiaformátumok politikaképét, politikai kommunikációban betöltött szerepét is vizsgálta, amelyekről a hazai, de még a nemzetközi szakirodalom is ritkán emlékezik meg (reggeli televíziós magazinműsorok, ingyenes terjesztésű újságok), vagy változó mivoltuk miatt érdeklődésre tartanak számot (televíziós híradók, bulvársajtó, online újságok). Az eredmények szerint a populáris médiumok számára a politika korlátozottan érdekes.

Megjelent a 2009-es EP kampány elemzéséről született tanulmánykötet, a 2010-es országgyűlési kampány feldolgozását bemutató kötet pedig 2011 első felében várható. Mind a pártkampányok, mind a média kampánytárlalását vizsgáló tanulmányok rámutattak, hogy a politikai kommunikáció – követve az állampolgári és politikai intézményi igényeket/szükségleteket – új csatornákat (pl.: web 2.0), új témákat (roma-kérdés, korrupció), új szereplőket (pl. Jobbik, LMP) és új színtereket ajánlott fel a magyar politikai rendszer

számára. Ezáltal a politikai kommunikáció hozzájárult ahhoz, hogy a magyar politikai rendszer intézményi keretek között feldolgozza a társadalom politikai innovációs igényét.

Intézményi bizalom. A European Social Survey adatainak felhasználásával nemzetközi összehasonlításban elemezték a hazai politikai intézményekbe vetett bizalom alakulását. Eredményeiket tanulmányban összegezték. Megállapították, hogy itthon a közintézményekbe vetett bizalomra az utóbbi 8 évben folyamatos csökkenés jellemző, ami összefüggést mutat a rossz kormányzati teljesítménnyel is, és az egyes intézmények működésében észlelt méltánytalanságokkal.

A rendszerváltozás generációs fogadtatása. Megkezdődött a rendszerváltozás generációs metszetének könyv alakban történő feldolgozása. Ennek keretében megtörtént az Ifjúság 2008 adatfelvétel részletes statisztikai elemzése (témák: egzisztenciális helyzet, állásban lévő fiatalok helyzete, tanuló fiatalok helyzete, munkanélküliek). Az elkészült részletes statisztikai elemzések alapján több tanulmány megjelenése várható a közeljövőben.

Helyi szociális ellátórendszerek alkalmazkodása Európa perem országaiban. A szociális ellátórendszer helyi szintjei különösen fontosak, mert az egyén az egész életére döntő hatást gyakorló első négy életévben, a családon kívül szinte kizárólag a helyi szociális ellátás intézményeivel, illetve a helyi társadalmi cselekvések hatásával találkozik. A LOSS (Local Organisation of Social Services) egy adott térségben élő társadalmak tudásának újratermelését és közösségi oltalmának újra és újra felépülő rendszerét jelenti, amely nemzedékeken át immunitást és rezisztenciát fejleszt az ott élő társadalmakban. Amennyiben a LOSS adekvátnan működik, képessé teszi a helyi társadalmakat a belső és külső krízisek elviselésére, átvészelésére, leküzdésére, illetve képes a krízis pozitív oldalát megragadva a társadalom megújítására, azaz innovatív folyamatok beindítására is. A válságok a helyi társadalmat, a közösséget szétzilálhatják, szélsőséges esetben kivándorlás indulhat meg (menekülés), vagy a helyi társadalom a radikális társadalmi mozgalmak játékkerévé válhat (tiltakozás). Az erős LOSS a válságra hatékonyan tud válaszolni, illetve a társadalmak rezisztensebbek, gyorsabban reagálnak.

A kutatás 2010 szeptemberében indult, ennek következtében egyelőre a kutatómunka szervezése kezdődött el. A Debreceni Egyetemen két tanácskozás zajlott le, ahol egy 2011-ben kiadásra kerülő angol nyelvű kötet szerkezetét rögzítették, amely az eddigi kutatásokat használja fel kiindulásként.

Az intézet 2010-ben az alábbi főbb rendezvények szervezője volt:

A 2011-es magyar EU-elnökség szakpolitikai stratégiái

Kétéves konferenciasorozat és a hozzá kapcsolódó kommunikációs projekt megvalósítása során hat rendezvényre került sor 2010-ben. A konferenciasorozat teljes anyaga megtekinthető a www.rajtunkasor.hu honlapon.

Egyéb fontosabb rendezvények:

2010. február 24. *Lehetetlen vállalkozás? Az izraeli-palesztin konfliktus megoldási kísérleteinek néhány tanulsága* címmel tartott konferenciát az MTA PTI Etnoregionális és Antropológiai Kutatóközpontja és a Kortárs Történeti Zsidó Kutatások Műhely.

2010. május 6. *Crisis and Democracy: New Tendencies in Politics and Social Sciences.* Tanácskozás. Bevezető: Mary Kaldor, igazgató, London School of Economics and Political Sciences, Centre for Global Governance.

2010. november 4. *Európai Uniós projektek az MTA Politikatudományi Intézetében.* Konferencia.

2010. november 11. *A magyar kutató. A magyar kutatók élet- és munkakörülményei – esélyegyenlőség.* Az MTA PTI és a TUDOSZ (Tudományos és Innovációs Dolgozók Szakszervezete) közös konferenciája.

2010. november 9. *Válság és társadalomkutatás.* Az *Eredeti válságfelhalmozás* című kötetéről és a téma aktualitásáról beszélgettek a szerzők és szakértők. Az MTA PTI Értékszociológiai Műhely és a Demokrácia és Kormányzás Osztály rendezvénye az MTA Világ gazdasági és az MTA Történettudományi Intézetekkel és a Budapesti Corvinus Egyetemmel együttműködésben.

2010. november 18. *Kérdések konferenciája. Mit tehet a vidékkutatás a vidék érdekében?* Az MTA PTI és A Falu (vidékfejlesztők folyóirata) közös konferenciája.

2010. december 7. *Magyarországi elitek – kisebbségi magyar elitek.* Konferencia.

2010. december 20. *Alkotmányozás Magyarországon és máshol.* Politikatudományi és közjogi megközelítések. Konferencia.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet kutatói mintegy két tucat ismeretterjesztő, tudománynépszerűsítő cikket jelentettek meg 2010 folyamán. Egyik könyvük kifejezetten ismeretterjesztő jelleggel, a szélesebb olvasóközönség számára tekinti át, illetve elemzi a demokratikus politika elmúlt húsz évét. Az intézeti konferenciákat mindig meghirdetik a honlapukon, így gyakran előfordul, hogy a szűk kutatói világon kívülről is érkeznek érdeklődők.

A legjelentősebb eseménysorozat e tekintetben a magyar EU-elnökséghez kötődik. Az intézet 2009 januárjától olyan átfogó szakpolitikai konferenciasorozat rendezését vállalta fel, amely a magyar EU-elnökség időszakára felméri és elemzi a magyar álláspontot a különböző uniós szakpolitikai kérdéskörökben. A 2011-es magyar EU-elnökség szakpolitikai stratégiái című kétéves konferenciasorozat célja többek között az volt, hogy a politikai, gazdasági, civil és tudományos közélet számára fórumot biztosítson a magyar EU-elnökség kapcsán felmerülő szakpolitikai lehetőségekről és feladatokról való egyeztetésre. Az elmúlt két évben a legkülönbözőbb szakpolitikai és közéleti témákkal kapcsolatban 15 teltházas konferenciát rendeztek – ebből 6-ot 2010-ben – közel 200 előadóval és több mint 3000 vendéggel.

A 2011-es magyar EU-elnökség szakpolitikai stratégiái című konferenciasorozat és a hozzá kapcsolódó kommunikációs projekt két év alatt a magyar tudományos közélet egyik legtöbbször hivatkozott rendezvénysorozatává nőtte ki magát. A konferenciasorozat nagyságrendjét és a vele szemben támasztott szakmai elvárások szintjét is jól tükrözi, hogy védnöke a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, fővédnöke a Magyar Köztársaság elnöke.

Minden szakpolitikai konferenciához kapcsolódóan 7 oldalas melléklet és egy egész oldalas hirdetés jelent meg a Figyelő című hetilapban. Mind az előadók (kormányzati és gazdasági döntéshozók, valamint diplomaták, uniós tisztségviselők és akadémikusok), mind a résztvevők visszajelzései egyértelműen pozitívak. A konferenciasorozathoz kapcsolódó műhelyvitákon a felkért előadók, valamint delegáltjaik segítségével az intézet egyedülálló társadalmi és tudományos kapcsolati rendszert építhetett ki.

A projekt kapcsán számos hazai és külföldi meghívást kaptak a know-how átadása és átvétele céljából. A magyar Kormányzat és a teljes magyar politikai elit természetes partnerként tekint az intézetre, ami főként abban nyilvánul meg, hogy minden rendezvényen a legmagasabb rangú kormányzati és ellenzéki politikusok fogadták el az előadói felkérést.

A konferenciasorozat sikerét mi sem bizonyíthatja jobban, mint az a tény, hogy egy évvel elindulása után, a 2010. januári konferencián a magyar, belga és spanyol külügyi vezetők együttesen mutatták be a spanyol-belga-magyar trióelnökség hivatalos programját.

Az elnökséget előkészítő konferenciasorozat záró rendezvényét, a 2010. december 21-én az MTA székház dísztermében megrendezésre került, az Európai Unió 2011-es kihívásait bemutató konferenciát az Európai Tanács elnöke tisztelte meg előadásával. Ezzel az eseménnyel a rendezvénysorozat az egyszerű tudományos egyeztető fórumok szintjéről, az uniós elnökségi eseményeken jegyzett nemzetközi nagykonferenciák sorába lépett.

A 15 alkalomból álló konferenciasorozat a magyar EU-elnökségi felkészülés legjelentősebb, minden oldalról egyaránt elismert és elfogadott, nem kormányzati projektként vált ismertté.

A témaköröket egyeztették az EU-elnökség kormány szintű vezetőivel valamint az EU tisztségviselőivel. A konferenciákra a legmagasabb szintű hazai és uniós vezetőket kérték fel előadóknak.

A konferenciasorozat eddigi főbb mutatói: 200 előadó, köztük az Unió legmagasabb szintű vezetőivel, 105 oldalnyi szakpolitikai, szakértői melléklet a Figyelőben, közel 3000 résztvevő, több mint 130 000 látogató a projekt honlapján, újságcikkek (Népszabadság, Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, 168 óra, HVG, Heti Válasz, Kitekintő stb.), internetes híradások (Index, Origó, Euractiv, Bruxinfo, Konferenciakalauz, MTA stb.), MTI, Reuters tudósítások, rádióinterjúk (Danubius, Klub Rádió, Lánchíd rádió, MR1 Kossuth Rádió, Inforádió), TV-interjúk (MTV, Hírt TV, RTL, Duna TV, ATV), közel 1600 db kötet eljuttatása az érdeklődőkhöz (Érdekérvényesítés az EU-ban, Kormányzati, gazdasági és civil érdekérvényesítés az EU-ban)

A konferencia sorozat 2010. évi rendezvényei:

- 2010. január 29. A spanyol-belga-magyar elnökségi trió programjának bemutatása;
- 2010. február 26. Az Európai Unió 2009–2014-es politikai ciklusának napirendje;
- 2010. március 26. EUvízió: Európa jövője, a jövő Európája;
- 2010. október 22. Az EU-elnökségek rendszere és megjelenítése a médiában;
- 2010. november 26. Gazdasági kormányzás az Európai Unióban;
- 2010. december 21. A Európai Unió előtt álló kihívások 2011-ben.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az intézet nemzetközi együttműködés keretében 2010 decemberében fogadta a Kínai Társadalomtudományi Akadémia küldöttségét. A megbeszélések eredményeként közös konferenciát szerveztek a magyar EU-elnökség tapasztalatairól 2011-ben Pekingbe.

Az intézet folyamatos, élő kapcsolatot tart fenn az EU FP-7-es témái keretében a nyugat-európai partnerekkel, és a visegrádi országok kutatóintézeteivel. Nemzetközi pályázatok keretében 2010-ben négy workshop került megrendezésre az intézetben.

A kárpát-medencei magyar elitek kutatása során romániai és szlovákiai magyar kutatóhelyekkel alakított ki, illetve tartott fenn 2010-ben az intézet együttműködést.

Az intézet vezető kutatói összesen 47 előadást tartottak külföldi tanácskozásokon Európában, az Egyesült Államokban, Mexikóban és Ausztráliában.

Az intézet egyik vezető kutatója vendégkutatóként Párizsban az Université Pierre et Marie Curie-n a Science et politiques publiques mesterprogramon oktatott, egy kutató olaszországi ösztöndíjat nyert el, és egy kutató két évig a Kínai Társadalomtudományi Akadémián kutat. Az intézet egy vezető kutatója 2010-ben tért vissza hároméves külföldi munkájából, amely során a European Science Foundation társadalomtudományi részlegét vezette. Egy orosz vendégkutató dolgozott az intézetben 2010 folyamán.

Az intézet munkatársai közül 19 kutató oktatott 2010-ben felsőoktatási intézményben, 8 pedig doktori iskolában, egy kutató doktori iskolát vezetett.

IV. Fontosabb elnyert hazai és külföldi pályázatok

Az intézet 2010-ben OTKA-pályázaton négy témára pályázott eredményesen:

A helyi szociális ellátórendszer alkalmazkodása a válsághoz	(19 M Ft)
Stabilizálódtak-e a kelet-közép-európai demokráciák?	(5 M Ft)
A politika orientációs kerete	(17 M Ft)
A magyar pártfejlődés történeti kontextusban	(4 M Ft)

Nemzetközi támogatású kutatások

LAGging behind or LEADER in Local Democracy?	(15.000 Eur)
The dynamic of pro- and antiimmigrants movement in Italy and Spain.	(87.500 Eur)
EU_FP7 People	
SODIPER – Social Dialogue and Participation	
Strategies in the Global Delivery Industry: Challenging Precarious Employment Relations, EC.	

Egyéb pályázatok

NKA támogatás a Politikatudományi Szemle számára	(1,8 M Ft)
Progress – Együtt az Egyenlőségért 2009–2010 program (Szociális és Munkaügyi Minisztérium)	(17,3 M Ft)
Választói akarat és kormányzati teljesítmény (T-Com alapítványa)	(15,9 M Ft)

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Antalóczy T, Füstös L, Hankiss E (szerk.): Mire jó a kultúra? (Jelentés a magyar kultúra állapotáról könyvsorozat, 2. kötet), Budapest: Magna Produkció, 328 (2010)
2. Bayer J: Globalization and the Challenges of Geopolitics in the 21st Century. 1:(1) 9-30 (2010)
3. Békés Cs: East-Central Europe, 1953–1956. In: Leffler Melvyn, Westad Odd Arne (ed.): The Cambridge History of the Cold War Vol. 1. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 334-352 (2010)
4. Boda Zs, Medve-Bálint G: Institutional trust in Hungary in a comparative perspective: an empirical analysis. In: Füstös L, Szalma I (szerk.): European Social Register 2010. Budapest: MTA Politikatudományi Intézete, MTA Szociológiai Kutatóintézet, (2010)
5. Boda Zs, Scheiring G: A közszolgáltatások politikai értelmezéséről. Politikatudományi Szemle 19:(3), 45-64 (2010)
6. Brunczel B: Disillusioning Modernity. Niklas Luhmann's Social and Political Theory. Frankfurt am Main: Peter Lang, 311 (2010)
7. Horváth P: Ki kormányozzon? Választói preferenciák és kormányalakítás Magyarországon, 1990-2009. *Politikatudományi Szemle* 19:(2), 49-76 (2010)
8. Hosszú H: European Integration and Public Administration Reform in Bosnia and Herzegovina. In: Tarrósy I, Milford S (ed.): The Western Balkans: Lessons from the Past and Future Prospects: A View from the Danube Region. Pécs: Publikon Kiadó, 85-96 (2010)
9. Jensen J: Globalizing Governance in a Multi-Stakeholder World. Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing, 138 (2010) (ISBN:978-3-8383-6666-1)
10. Kéri L: A rendszerváltás krónikája 1988-2009. Budapest: 160 (2010) (ISBN:9630961509)
11. Körösnéyi A: Beyond the Happy Democratic Elitism Consensus. In: Best H, Higley J (ed.): Democratic Elitism Reconsidered. Leiden-Boston: Brill, 43-61 (2010)
12. Körösnéyi A, G Fodor G, Dieringer J: Das politische System Ungarns. In: Ismayr W (ed.): Die politische Systeme Osteuropas. 3., aktualisierte und überarbeitete Aufl. Opladen: Leske und Budrich, 357-418 (2010)
13. Lévai I: Sustainable Globalisation and Limits to Sustainability. In: Urbain Olivier, Temple Deva (ed.) Ethical Transformations for a Sustainable Future. Peace & Policy, Vol. 14. New Brunswick - London: Transaction Publishers, 115-128 (2010)ó
14. Medve-Bálint G: Explaining Uneven Regional Development in Post-Socialist Central Europe:: the Link between Governmental Policies, Foreign Investments and EU Structural Funds. In: Menbere Workieh Tiruneh, Marek Radvanský (ed.): Regional Disparities in Central and Eastern Europe. Theoretical Models and Empirical Analysis. Bratislava: 79-97 (2010)
15. Mihályffy Zs, Szabó G (szerk.): Árnýékban. A 2009-es európai parlamenti választási kampányok elemzése. Budapest: MTA Politikatudományi Intézet, (Studies in Political Sciences. Politikatudományi tanulmányok; 2010. 4.) (ISBN:978-963-7372-72-8)
16. Sebők M: Válság táplálta delegálás. Az intézményi változás egy elmélete. *Századvég új folyam*:(57), 79-102 (2010)
17. Soós G, Kákai L: Remarkable Successes and Costly Failures. An Evaluation of Sub-national Democracy in Hungary. In: Loughlin J, Hendriks F, Lidström Anders (ed.): The Oxford Handbook of Local and Regional Democracy in Europe. Oxford: Oxford Univ. Pr., 528-551 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Politikatudományi Intézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	52	Ebből kutató ² :	39
PhD, kandidátus:	16	MTA doktora:	8
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			2
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			5
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			204
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			191
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 58	idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	7
recenzió, kritika	magyarul: 15	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 6	idegen nyelven:	2
tanulmánykötet	magyarul: 8	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 45	idegen nyelven:	22
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 8	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés	magyarul: 6	idegen nyelven:	1
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	229	Összes független hivatkozások száma:	196
Kapott recenzió, kritika:	29		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	46	hazai:	88
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			6
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	14	hazai:	12
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	9	hazai:	22
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			19
Témavezetések száma: TDK munka:	13	Diplomamunka (BSc):	106
Diplomamunka (MSc):	39	PhD:	28
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	227,83	MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	3	Teljes saját bevétel:	126,59 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			9
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	32,02	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			3
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	35,95 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			8
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	37,66	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			6
EU forrásból:	5	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	21,12 MFt
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	9,24 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			19,61 MFt

PSZICHOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET

1132 Budapest, Victor Hugo utca 18-22.; 1394 Budapest, Pf.: 398.
telefon: 1-354 2415; fax: 1-354 2416
e-mail: czigler@cogpsyphy.hu; honlap: www.mtapi.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet tudományos tevékenysége 2010-ben a következő kérdések vizsgálatára irányult:

- Megismerési és affektív folyamatok alapmechanizmusai és életkorfüggő változásai
- Extrém környezetben (űrszimuláció) tevékenykedő személyek kommunikációs készsége
- Az intonáció szerepe a beszédmegértésben, a gyakorlás hatása kisiskolások hallási képességére
- Új módszerek alkalmazása az agykéreg egyes részei szerepének vizsgálatára az epilepsziás tevékenység kialakulásában egészséges személyeken és epilepsziás betegeken
- Az anya-csecsemő kommunikáció szerepe a csecsemők érzelemszabályozásában
- Az eszközcselekvési minták átadása 3–5 éves gyermekeknél
- Narratív elbeszélés hatása nem- vagy alig beszélő kisgyermek emlékezeti és utánzási teljesítményére
- Csecsemők kontingencia észlelése, automatikus mentalizációs képességei
- Az állampolgáriság-fogalom, a társpreferencia és a versengés nemzetközi összehasonlító elemzése
- A magyar nemzeti identitásra jellemző narratív tartalomelemzés
- A droghasználó várandós nők viszonya a segítő intézményekhez
- A pszichoanalízis és a kulturális emlékezet kapcsolata
- A gyógyító kapcsolati érzékenység és empátia, valamint a filmélménybe való érzelmi bevonódás esztétikai és személyiségpszichológiai tényezői

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Nemzetközi konzorcium tagjaként elnyerték a lehetőséget egy újabb European Space Agency (ESA) programban való részvételre, melynek keretében a Déli-sarkon folytatandó „Cognipole” kísérletben az intézet munkatársai a kognitív teljesítmény és az agyi elektromos tevékenység változásait vizsgálják. A Mars-500 űrszimulációs kísérlet keretében az Orosz Tudományos Akadémia Orvosbiológiai Intézetével együttműködve folyamatosan elemzik a légénység és a földi irányítás kommunikációját az intézetben kifejlesztett automatizált tartalomelemzési módszerekkel. Az új, ESA által támogatott NeuroSpat kísérletben, melynek az intézet az egyik koordinátora, a viselkedés szabályozás és téri tájékozódás alapjául szolgáló folyamatok vizsgálatához az EEG aktivitás elemzését hívják segítségül.

Kidolgozták az extrém környezetben tevékenykedő, célvezérelt, izolált kiscsoportok pszichodinamikájának távoli, automatikus monitorozására a csoport által keletkeztetett beszámolókat NooJ szoftver alapú narratív pszichológiai dimenzionális elemzését és narratív szociometriai elemzését. A módszert űranalóg szimulációs kísérletekben tesztelték.

Az észlelést megalapozó emlékezeti folyamatok szerepét vizsgálva a látásban megállapították, hogy a nem-tudatos memóriarendszer nem egyszerűen egyes vizuális sajátságokat (szín, alak, irány) tárol, hanem a beérkező ingeregyüttes általánosabb szabályszerűségeit is. Amennyiben egy-egy esemény során több sajátság egyszerre változik, ezek szabályszerű változásait az emlékezeti rendszer egyetlen egységként tárolja. Kialakítottak egy értelmezési keretet, mely szerint a fenti emlékezeti rendszer szerepe, hogy a vizuális környezet tartós jellemzőinek tárolásával csökkenti a tárgysajátosságok feldolgozásához szükséges számítási kapacitást.

Új kísérleti paradigmában megmutatták, hogy váratlanul felbukkanó ingerek a bemeneti figyelem önkéntelen megváltozásán keresztül csökkentik a célirányos viselkedés teljesítményét.

Diszkriminációs reakcióidő-helyzetben kimutatták, hogy bár az inger ritkaságára és az ingerhez kapcsolódó válaszlehetőségre vonatkozó információ az inger bemutatása után mintegy 200 ms-mal a rendelkezésre áll, a két információ integrációja további kb. 200 ms-ot vesz igénybe.

Kimutatták, hogy szabályos hangmintázatok jelenléte elősegíti az egymással párhuzamosan működő hangforrások szétválasztását.

Elektrofiziológiai módszerekkel azt találták, hogy amennyiben a szövegben hallott egyik mondat várt intonációja különbözik a megszokottól, ennek jellegzetes eseményhez kötött kiváltott potenciál (EKP) megfelelője észlelhető, mely eltér a megszokott módon formált mondatok EKP-jellemzőitől. Ennek magyarázatául feltételezik, hogy a szöveget halló személyek erőfeszítést tesznek a megszokottól eltérő mondatok helyes értelmezésére.

Befejeződött a Látható Hangok zenei tréningprogram longitudinális kísérletsorozata. A EKP eredmények tanúsága szerint a tréningben résztvevő kisiskolások hallási diszkriminációs képességét a tréning javította. A kutatás rávilágított arra, hogy a zenei nevelés alkalmas lehet a nem zenei kognitív képességek fejlesztésére.

A kognitív folyamatok életkorfüggő változásait több helyzetben elemezték: fiatal és idős személyek számolási teljesítményének összehasonlításakor megállapították, hogy az idősök rosszabb eredményei tükröződnek az agyi elektromos tevékenység (EEG) azon jellemzőinek változásában, melyek a munkamemória-funkció hatékonyságával, valamint az idegrendszeren belüli kapcsolatok megfelelő szintjével függenek össze.

Fiatal és idős személyeken összehasonlították a felkészülési állapottal kapcsolatos lassú negatív potenciál, és a helyzettel összefüggő szívritmus változás nagyságát. Megállapították, hogy ez az összefüggés életkorfüggő; idős személyeken csökken az autonóm idegrendszer e célra mozgósítható kapacitása.

Egyszerű ingerekre adott EEG-változások életkorfüggő hatását elemezve idős korban alacsonyabb mértékű reaktivitási készséget állapítottak meg. Következtetésük szerint idős korban csökken az egyes idegrendszeri területek együttműködésének mértéke, melynek valószínű oka az azt biztosító kapcsolatok számának megfogycatkozása.

A szándékos felejtés EEG-elemzésével megállapították, hogy a személy számára nem fontos információra vonatkozó felejtési folyamat kevésbé kifejezett mértékű, amennyiben ennek

érzelmi tartalma van. Idős korban ez a felejtés kisebb mértékű, igazolva, hogy idős személyekben kevésbé hatékony a folyamatban fontos gátlási mechanizmus.

A Neuroprobes európai konzorcium tagjaként több ezer-csatornás elektrofiziológiai jeleket elvezető rendszereket fejlesztettek ki, melyek ipari és tudományos hasznosításában vesznek részt.

Epilepsziás betegeken végzett, az agykérgi rétegekben történt elektrofiziológiai vizsgálatok alapján megállapították, hogy az alvásban jelentkező lassú EEG-hullámok a felszíni rétegekben a legnagyobbak, valamint azt, hogy ebben az állapotban az idegsejttüzelési aktivitás igen ritka. Eredményeikből az emberi alvásnak az állatokétól eltérő mechanizmusaira következtethettek.

Az epilepsziás tüskepotenciálok kérgi rétegek szerinti eredetét és az ahhoz kapcsolódó idegsejttüzelési aktivitást vizsgálták epilepsziás betegeken. Megállapították, hogy az epilepsziás kisluléseknek sok, egymástól lényegesen eltérő mintázata mutatható ki. Eredményeik az epilepszia differenciáldiagnózisában használhatók fel, amennyiben az egyes mintázatok egy jól meghatározható epilepsziás elváltozáshoz köthetők.

Állatkísérletekben tanulmányozták, hogy milyen reakciót vált ki a különböző szövetbarát bevonatokkal ellátott szilícium elektródok agyszövetbe történő elhelyezése. Kimutatták, hogy leginkább az elektróda beültetése körüli események játsszák a legfontosabb szerepet a szöveti reakció kialakításában, míg a bevonatok hatása kisebb. Eredményeik a humán agyi protézisek beültetésének optimalizálásánál használhatók fel, mely szerint a beültetés a legfontosabb szövetkárosító esemény, melyet a lehető leggondosabban kell kivitelezni.

A Budapesti Mama-Baba kutatás (www.babakutatas.hu) keretében anya-gyermek párokat vizsgáltak és kutatták a csecsemők stressz-reaktivitását. Az anya-csecsemő kommunikáció és a csecsemők érzelemregulációjának vizsgálatára alkalmazott „fapofa” (still-face) kísérlet részleges kiértékelése azt mutatta, hogy összefüggés van a csecsemő és az anya érzelmi állapota között; az anya kitartóan pozitív érzelmi kifejezése szükséges ahhoz, hogy a síró csecsemőt kimozdítsa a negatív érzelmi állapotból. A csecsemők hatékony érzelemregulációs stratégiája lehet figyelmüknek az anyáról a tárgyi környezetre való terelése.

A csecsemők viselkedési és hormonális (kortizol) stresszreakciójának, valamint az anyai viselkedés vizsgálatának úgynevezett „idegen helyzetben” történő vizsgálata alapján úgy tűnik, hogy az anyától való rövid szeparációra adott hormonális stresszreakció összefügg a csecsemő temperamentumával, de azt modulálja az anyai viselkedés is. Az anyák optimális érzelmi kommunikációja tompítja a viselkedésesen magas reaktivitású csecsemők hormonális stresszreakcióját, azaz mérsékli a nyál kortizolszintjének növekedését. Kedvezőtlen anyai viselkedés esetén a viselkedési és hormonális stresszreakció együttjárása figyelhető meg.

A többgenerációs tudásátadási helyzetet modellező vizsgálatban, eszközselekvések tanítási helyzetben való, kortársak közötti „kulturális” átadását 3–5 éves gyermekeknél vizsgálva feltárták, hogy a gyerekek egyrészt képesek rugalmasan változtatni a célirányos lépések interpretációját a cél ismeretének függvényében, másrészt pedig a kognitív szinten nem átlátható lépéseket a lépés típusának függvényében reprodukálják és adják át.

Nem- vagy alig beszélő kisgyermekek emlékezeti és utánzási teljesítményét vizsgálva úgy tűnik, hogy a narratív elbeszélés kíséretében látott eseményeket gazdagabban tudják felidézni,

és képesek az egyedi megkülönböztető jegyeket is megtartani, míg a tematikus nyelvi kíséret nyomán ugyan megjegyzik az események lényegét, az egyedi aspektusokat azonban nem. Továbbá ha ezek a nyelvi kíséretetek csak az előhívás alkalmával jelennek meg, ez a kisgyerekeket nem segíti, nem idézik fel csak az események lényegi elemeit.

Szemmozgást követő technikával vizsgálva a preverbális csecsemők kontingencia észlelését, az eredmények azt mutatják, hogy a 12 hónapos csecsemők már képesek felismerni, ha egy képernyőn látható kép tökéletes vagy részleges szinkronban mozog velük. A kontingens reaktivitás felismerése az értelmi fejlődés fontos sajátossága, az ebben a kísérletben kidolgozott technika pedig fontos módszertani előrelépés e kognitív képesség megjelenésének és fejlődésnek vizsgálatában.

Héthónapos csecsemők automatikus mentalizációs képességeinek vizsgálata során kiderült, hogy a csecsemők már ebben az életkorban képesek a másik ember céljainak kitalálására, a spontán gondolkodásra mások viselkedésével kapcsolatban.

A fiatal felnőttek (tanárjelöltek) állampolgáriság fogalmát összehasonlító magyar, török, spanyol és angol vizsgálat feltárta, hogy a magyar fiatal felnőttek rendelkeznek leginkább egyfajta formális (intézményi) és erősen nemzeti/patriotikus állampolgáriság fogalommal. Mind a török, mind a spanyol, mind az angol válaszadók a közösséggel szembeni felelősségérzetet fontos részének tekintik az állampolgáriságnak, szemben a magyarokkal, akik ezt a négy csoport közül a legkevésbé kötik össze az állampolgári magatartással. A spanyol és angol válaszadók ún. poszt nacionalista nézetekkel bírnak, szemben a magyar és török válaszadókkal, akik mindketten erősen a nemzetre, a hazára vonatkozó képzetekkel kapcsolják össze az állampolgáriságot.

Magyar egyetemisták, hasonlóan az amerikai, japán és kínaiakhoz, a közepes önértékelésű társat preferálják mind a baráti, mind a munkatársi kapcsolatban, ugyanakkor hasonlóan az amerikaiakhoz és kínaiakhoz munkatársi kapcsolatban az alacsony önértékelésűvel szemben a magas önértékelésű személyt preferálják. A japán fiatal felnőttek ezzel szemben mindkét kapcsolatban inkább az alacsony önértékelésűt választják, de ők is kevésbé pozitívak az alacsony önértékelésű személlyel, ha munkatársi kapcsolatáról van szó.

A 19 ország középiskolásait összehasonlító nemzetközi együttműködésben végzett vizsgálatban a magyar középiskolások mutatkoztak az egyik legkevésbé konzervatív értékekkel rendelkezőknek és az egyik legindividualistábbaknak, akik az egyént a társas környezetétől erősen elválasztva, mint attól független individuum kezelik.

Kínai és magyar egyetemistákat összehasonlítva értékek és versengés terén a kínai fiatal felnőtteknek fontosabbak voltak a szellemi értékek és jobban is versengenek ezen a téren (tudás, szakmai hozzáértés, tanulmányi eredmény), míg a magyar fiataloknak a párválasztási értékek (szépség, öltözködés, népszerűség), és ezeken a területeken versengenek jobban kínai kortársaiknál.

A magyar egyetemisták tanulás koncepcióját feltáró kutatás alapján a magyar válaszadók a tanulást jellemzően a formális oktatás keretein belül értelmezik, a tanulást elsősorban annak pragmatikus eredményével kapcsolják össze (diploma, államvizsga stb.) és megjelenik benne az immoralitás (pl. csalás, puskázás). Ez erősen különbözik egyrészt a korábban már Li (2003) által feltárt kínai modelltől, amelyben a folyamat-orientáción van a hangsúly; a tanulási erények (pl. szorgalom, kitartás) fejlesztése, és az erkölcsös személyiség kimunkálása

a jelentős, valamint az ugyancsak Li (2003) által feltárt amerikai modelltől, amelyben a belső mentális folyamatok, a tanuló képességei, motivációi kerülnek a középpontba.

Történelmi szövegtörzseken (tankönyvek, történelmi regények) végzett narratív tartalom-elemzési eljárásokkal megállapították, hogy a magyar nemzeti identitásra jellemző érzelmi mintázat a félelem-remény-lelkesedés-csalódás érzelmi kategóriákat foglalja magában, illetve kimutatták, hogy a nemzeti identitásra a depresszív dinamika a jellemző.

Narratív interjú vizsgálatokban pszichofiziológiai mérések alapján igazolták a történet szerkezet és az aktuális érzelmi állapot intenzitása közötti összefüggést: a kidolgozott idői szerkezettel rendelkező és sok értékelő megnyilatkozást tartalmazó történet szerkezet megbízhatóan jelzi az aktuális érzelmi állapot magas intenzitását.

Kvalitatív és narratív kutatásokkal megállapították, hogy a droghasználó várandós nők kölcsönös előítéleteik és téves percepcióik, valamint a várandósággal kapcsolatos anyai ambivalencia és annak pszichológiai feldolgozási nehézségei miatt ellentmondásosan viszonyulnak a segítő intézményekhez.

Kvalitatív videóelemzés segítségével megvizsgálva egy új kábítószer (mefedron) terjedését megállapították, hogy a terjesztés módja és a bemutatás vizuális eszközei is különböznek a korábbiaktól, és ezek az új vonások fokozzák a kábítószerhez kapcsolódó kockázatokat.

A pszichoanalízisnek a kulturális emlékezet kutatásában játszott szerepét, valamint a kulturális emlékezet fogalmának a pszichoanalízis kialakulásának és fejlődésének átfogó, tudomány- és társadalomtörténeti kontextusban való vizsgálatát feltáró kutatásban arra a következtetésre jutottak, hogy a pszichoanalízis segíthet megvilágítani a kollektív és kulturális emlékezet mibenlétét és sajátosságait, a társadalmi traumák és elfojtások hatásait és következményeit. Ugyanakkor a pszichoanalízis maga is része lett egy történelmi folyamatnak, belépett a kulturális emlékezet terébe, és múltja a legkülönbözőbb diskurzusoknak, reprezentációknak vált kereszteződési pontjává.

A pszichoanalízis és a nőiség kapcsolatának további elméleti-történeti kutatása, valamint konkrét életművek tanulmányozása feltárta, hogy a nők az intézményesülés kezdeti időszakában egyfelől a tudományos megismerés tárgyai, ugyanakkor a szakma egyre aktívabb szereplői is. Az 1920-as években a nők aránya a pszichoanalitikus szakmában más tudományágakhoz képest Magyarországon is relatíve magas, hozzájárulásuk mind az elméleti, mind a terápiás, mind a szervezői szinten figyelemre méltó.

A pszichoszomatika történetével kapcsolatos kutatások során feltárásra került, hogy a pszichoanalitikus pszichoszomatika háttérbe szorulásával marginalizálódtak, de az angolszász főáramon kívül továbbéltek a tünetek szimbolizálhatóságát érintő témák. Igazolódott, hogy ezeket a témákat azért érdemes mégis széles körben vizsgálni, mert a pszichoterápiás gyakorlatban segíthetik a test és a szelf kapcsolatának megértését.

A gyógyító kapcsolati érzékenység és empátia vizsgálatára irányuló kutatásban a filmelménybe való érzelmi bevonódás esztétikai és személyiségpszichológiai tényezőit kutatva feltárták, hogy az érzelmi bevonódás egyéni mintázatait a következő pszichológiai tényezők determinálják: a kötődési stílus, a tapasztalatokra való nyitottság, érzelmi kontroll és az empátia törődés. A mozgókép élménybevonódási potenciálja szignifikánsan nagyobb a

hang-és szövegdimenziókhöz képest, az emocionális felszólító jelleg mintázata szignifikánsan különbözik más dimenzióktól.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Kiemelkedő tudományos ismereterjesztő előadások és programok

- PPKE ITK nyílt napok (2010. január 2.: elektrofiziológiai kísérletek bemutatása)
- Pszichológia Napja (Budapest, Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar, 2010. február 26.)
- Huszty Dénes Alapítvány díjkiosztó ünnepségén (Budapest, 2010. március 3.)
- Magyar Családterápiás Egyesület Vándorgyűlésén (Kaposvár, 2010. április 9–11.)
- Felelős Állatbarátok Egyesülete Országos Konferenciáján (Budapest, 2010. április 20.)
- MTA Biológiai Osztályának ülésén (Budapest, 2010. május 6.)
- Magyar Terápiás és Segítőkutyás Szövetség országos konferenciáján (Székesfehérvár, 2010. május 14–15.)
- MTA Környezetvédelmi és Közegészségügyi Bizottságának ülésén (Vácrátót, 2010. május 19.)
- Pszichoanalízis az élő társadalomban és kultúrában – Az Imágó Egyesület előadássorozata (2009/2010) pszichoanalízisről, tudományról, kultúráról c. rendezvénysorozat keretében
- Kutatók Éjszakáján (Budapest, Collegium Budapest, 2010. szept. 24.)
- Kutatók Éjszakáján (Budapest, Millenáris Park, B csarnok, Központi Színpad, 2010. szept. 24.)
- Kutatók Éjszakája (PPKE ITK, 2010. szeptember 24.)
- Tudomány napja: Együttműködés és/vagy versengés konferencia, MTA Pszichológiai Kutatóintézet, ELTE Pszichológiai Intézet (Budapest, 2010. nov. 29.)

Kerekasztal-beszélgetés

ELTE Tudós Klub. Multidiszciplináris Műhely. (Budapest, 2010. november 16.)

Népszerűsítő konferenciaszervezés

A III. Magyar Pszichoanalitikus Filmkonferencia Reflexivitás és Önreflexivitás (Pécs, Apolló Artmozi, 2010. november 25-27.)

Tömegkommunikáció

- IMTV1 *Nappali* című műsora – interjú
- MTV1 *Delta* című műsora - interjú
- Kossuth Rádió *Szonda* című tudományos magazinjában – interjú
- További több mint 15 szereplés a Kossuth Rádió különböző tudománynépszerűsítő programjaiban
- További több mint 20 előadás iskolákban, Pedagógiai Szolgáltató Központokban

Tudományos eredmények felhasználása

Magyar Génius Projekt (TÁMOP 3.4.4. /A <http://geniuszportal.hu>) kiadványában megjelent könyv ingyenes jut el minden képzésben résztvevő pedagógushoz a szocio-kulturálisan hátrányos helyzetű tehetségesek ellátását segítő

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A jelen felsorolás kizárólag azokat a kapcsolatokat tartalmazza, amelyek tényleges közös kutatásban vagy közös publikációban manifesztálódtak a 2010-es év során.

Hazai tudományos együttműködés

- SE Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika
- MTA Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Kutatóintézet, Budapest
- MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet, Budapest
- MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest
- MTA Szociológiai Kutatóintézet
- MTA Filozófiai Intézet
- MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet, Molekuláris Neuroendokrinológia Kutatócsoport, Budapest
- Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Pathobiokémiai Intézet Molekuláris Genetikai csoport, Budapest
- Eötvös Loránd Tudományegyetem, PPK, Affektív Pszichológiai Intézeti Központ
- Szegedi Tudományegyetem, Szeged, Pszichológiai Intézet
- Debreceni Egyetem, Orvos- és Egészségtudományi Centrum, Magatartástudományi Intézet, Debrecen
- Nemzeti Drogfókuszpont, Budapest
- Esterházy Károly Főiskola, Eger

Nemzetközi kapcsolatok – tudományos együttműködés

- Psychology Department, University of Sussex, Egyesült Királyság
- University of York, Egyesült Királyság
- University of West of England, Egyesült Királyság
- Imago MLPC - The Multilingual Psychotherapy Centre, London, Egyesült Királyság
- Anna Freud Centre, London, Egyesült Királyság
- Malmö University, Svédország
- Uppsala University, Uppsala, Svédország
- University of Iceland, Izland
- University of Reims, Champagne-Ardenne, Franciaország
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addictions, Párizs, Franciaország
- Université de Rennes II, Rennes, Franciaország
- Európa Tanács Pompidou Csoport, Strasbourg, Franciaország
- European Space Agency
- U739 INSERM, Paris, Franciaország
- University of Rome, La Sapienza, Olaszország
- University of Urbino, Olaszország
- CNR Istituto di Scienze e Tecnologie della Cognizione, Róma, Olaszország
- Autonomous University, Madrid, Spanyolország
- University of Erlangen, Department of Psychology, Erlangen, Németország
- University of Leipzig, Németország
- Sigmund Freud Museum und Bibliothek, Bécs, Ausztria
- Jellinek Intézet, Amszterdam, Hollandia
- Tilburg University, Hollandia
- Vrije Universiteit, Brussel, Belgium
- University of Athens, Görögország

- Canakkale Onsekiz Mart University, Canakkale, Törökország
- University of Presov, Presov, Szlovákia
- Orosz Tudományos Akadémia Orvosbiológiai Intézet, Moszkva, Oroszország
- Tokyo University, Japán
- Tianjin Normal University, Kína
- Victoria University of Wellington, Új-Zéland
- Harvard University, Boston, MA, USA
- UCSD, La Jolla, CA, USA
- Boston University, Boston, MA, USA
- Nathan Kline Institute for Psychiatric Research, Orangeburg, NY, USA
- COST (Cooperation in Science and Technology) ACTION IS0801 Cyberbullying: coping with negative and enhancing positive uses of new technologies, in relationships in educational settings

Ipari kapcsolatok

- IMEC, Leuven, Belgium, sokcsatornás regisztráló rendszerek fejlesztése
- IMTEC, Freiburg, Németország, sokcsatornás regisztráló rendszerek fejlesztése
- Diral Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság, Budapest, online, önségítő platform adaptálása

Kutatói mobilitás

Külföldi kollégák kutatása az intézetben

- Dr. Lidia B. Shestopalova, Pavlov Institute of Physiology, Russian Academy of Sciences Szentpétervár, Oroszország; Akadémiák közötti csereprogram, közös kutatás a mozgó hangforrások szétválasztására
- Dr. Alexandra Bendixen, Lipcsei Egyetem, Lipcse, Németország; MÖB-DAAD közös projekt, közös kutatás hangforrások szétválasztásának jelzőmozzanatairól
- Mikolai Henrik, Anna Freud Intézet (London) a „Szociális dominancia észlelése kontingencia-paraméterek alapján óvodás-korúaknál” című témában dolgozott az Összehasonlító Viselkedéskutató Csoportban.
- Lynn Yian, School of Public Administration, University of International Business and Economics (UIBE), Peking, Kína, 3 hónap vendégkutatás, versengés, győzelem vesztes – kínai –magyar összehasonlító vizsgálatok

Intézeti kutatók kutatása külföldön

- Szalárdy Orsolya, Lipcsei Egyetem; MÖB-DAAD közös projekt, közös kutatás a hallási bistabilitás témakörében
- Gyimesi Kinga, Lipcsei Egyetem; MÖB-DAAD közös projekt, közös kutatás az érzelme-kiváltó hangok témakörében

Nemzetközi rendezvény szervezése

- 15th World Congress of Psychophysiology (Budapest) megszervezése, melyben a helyi szervezőbizottság tagjai nagyrészt az MTA Pszichológiai Kutatóintézet munkatársai voltak. A szervezőbizottság elnöke: Dr. Molnár Márk.
- Cognition at Christmas 2010., december 15-16, Budapest; a BME Kognitív Tudományi Tanszék (Dr. Kovács Ilona) és az intézet (Dr. Böhm Tamás és Dr. Winkler István) szervezésében, a SCANDLE EU projekt támogatásával.
- Intersubjectivity and the Self című nemzetközi konferencia szervezése (Budapest, 2010. június 17–19.).

- Learning and second language learning. ICT Content Integrated Online Business English Language Learning for Adult Dyslexics. EU Project Conference, MTA Pszichológiai Kutatóintéze, Budapest, november 6.
- A diszlexia azonosítása: mire jó egy internetes szűrőteszt? Diszlexiások támogatásának modern gyakorlata – Lehetőségek az iskolában, a munkahelyen és otthon. Nemzetközi konferencia az MTA Pszichológia Intézet szervezésében, EU Lifelong Learning Programme, EMBED Conference, Budapest, november 27.

Vállalati kutatás-fejlesztési kapcsolatok

Alvállalkozói együttműködés 2010–2011 között a Zojox-2000 Kft-vel az „Ultrahang alapú radar technológia kifejlesztése” pályázatban (GOP-1.1.1-09/1-2010-0016).

Oktatási tevékenység

- ELTE PPK Pszichológiai Intézet: BA, MA, PhD-képzés,
- ELTE BTK Filmtudományi Tanszék, BA képzés
- ELTE Társadalomtudományi Kar, BA képzés
- ELTE TTK, PhD-képzés
- Károli Gáspár Református Egyetem, BA, MA
- Debreceni Egyetem: PhD-képzés
- Budapesti Műszaki Egyetem: PhD-képzés
- Szegedi Tudományegyetem, BTK, BA, MA-képzés
- Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, MA
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem: BA-képzés
- Pécsi Tudományegyetem BTK, BA, MA, PhD-képzés
- Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar, BA-képzés
- PPKE Interdiszciplináris Műszaki Tudományok Doktori Iskola, PhD-képzés
- Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola PhD-képzés
- SE Szentágotthai János Idegtudományi Doktori Iskola, PhD-képzés
- PPKE Információs Technológiai Kar,
- Óbudai Egyetem Mérnöktechnárképző Intézete, szakképzés
- Nyugat-Magyarországi Egyetem, szakképzés
- University of Zagreb PhD-program: Psycholinguistics and Neuroscience
- Autonomous University, Madrid, PhD-program: Citizenship in cross-cultural research
- University of Rome, La Sapienza, PhD-program, Competitive Cooperative Citizen
- Brunel University, London, MSc program, Competition in Cross-cultural Research

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

- A történeti pálya szerepe a nemzeti csoport identitás konstrukciójában, OTKA 81633, 2010. január – 2013. december, 19,25 M Ft,
- Várandósság és szenvedélybetegség témakörében tájékoztatás az interneten, Szociális minisztérium, 2010. november – 2011. június, 1,2 M Ft
- Alvás-ébrenlétet szabályozó idegrendszeri hálózatok farmakogenetikai és opto-genetikai analízise. ANR-NKTH Neurogen pályázat, témavezető: Ulbert István. 3 éves futamidő, összesen 16.5 M Ft támogatás. A projekt általános célja meghatározott neurális hálózatok vizsgálata idő- és helyspecifikus módon az opto- és farmako-genetika legújabb eszközeivel. A monitorozás a legfejlettebb molekuláris és celluláris neuroanatómiai technikákkal, in vitro és in vivo elektrofiziológiai és képalkotó eljárásokkal történik.

- Szinkron populációs aktivitás elektrofiziológiai vizsgálata patkány és emberi hippocampusban in vitro. OTKA PD 77864 pályázat, témavezető: Wittner Lucia. 3 éves futamidő, összesen 11,1 M Ft támogatás. A kutatás fényt deríthet a szinkron populációs események kialakulásának mechanizmusaira. A projekt keretében egyidejű intra- és többsatornás extracelluláris elektrofiziológiai elvezetések végeznek kontroll patkány és epilepsziás páciensekből származó, műtétileg eltávolított hippocampalis szövetszeleteken. Az eredményeknek jelentősége lehet terápiás vonatkozásokban is.
- Az agykérgi szenzoros válaszok állapot függő változásainak vizsgálata. OTKA K 81357 pályázat, témavezető: Ulbert István. 4 éves futamidő, összesen 38,2 M Ft támogatás. A vizsgálatok célja a feltételezett kérgi szenzoros kapuzási mechanizmus elemzése, melynek működése befolyásolja a szenzoros információfeldolgozás folyamatát. Ez a kapuzás feltehetőleg a lassú oszcilláció inaktív fázisával azonosítható. Az eredmények várható gyakorlati haszna a szenzoros protézisek kifejlesztése során értékesíthető.
- ESA-PECS program (No. 4000101994) Támogatás a NeuroSpat kísérlet folytatására. 2010–2013. Összesen: 97 000 euro

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bendixen A, Denham S.L, Gyimesi K, Winkler I: Regular patterns stabilize auditory streams. *Journal of the Acoustical Society of America*, 128(6): 3658-3666 (2010)
2. Czigler I, Sulykos I: Visual mismatch negativity to irrelevant changes is sensitive to task-relevant changes. *Neuropsychologia*, 48: 1277-1282 (2010)
3. Csercsa R, Dombovári B, Fabó D, Wittner L, Eross L, Entz L, Sólyom A, Rásonyi G, Szucs A, Kelemen A, Jakus R, Juhos V, Grand L, Magony A, Halász P, Freund TF, Maglóczky Z, Cash SS, Papp L, Karmos G, Halgren E, Ulbert I: Laminar analysis of slow wave activity in humans. *Brain*, 133(9):2814-29 (2010)
4. Ehmann B, Garami V: Narrative Psychological Content Analysis with NooJ: Linguistic Markers of Time Experience in Self-Reports. In: Váradi T, Kuti J, Silberstein M: Applications of Finite-State Language Processing – Selected Papers from the 2008 International NooJ Conference Cambridge Scholars Publishing, 186-196 (2010)
5. Erős F: Pszichoanalízis és kulturális emlékezet Budapest: József Műhely, 195 (2010)
6. Gaál Zs A, Boha R, Stam C J, Molnár M: Age-dependent features of EEG-reactivity – Spectral, complexity, and network characteristics. *Neuroscience Letters*, 479: 79-84 (2010)
7. Grand L, Wittner L, Herwik S, Göthelid E, Ruther P, Oscarsson S, Neves H, Dombovári B, Csercsa R, Karmos G, Ulbert I: Short and long term biocompatibility of NeuroProbes silicon probes. *Journal of Neuroscience Methods*, 15;189(2): 216-29 (2010)
8. Horváth J, Winkler I: Distraction in a continuous-stimulation detection task. *Biological Psychology* 83: 229-238 (2010)
9. Kimura M, Schröger E, Czigler I, Ohira H: Human visual system automatically encodes sequential regularities of discrete events. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 22: 1179-1188 (2010)
10. Kovács Á M, Téglás E, Endress A D: The social sense: susceptibility to others; beliefs in human infants and adults. *Science*, 2: December 2010, Vol. 330(6012):1830-1834 (2010)
11. László J, Ferenczhalmy R, Szalai K: Role of agency in social representations of history. *Societal and Political Psychology International Review*, (1): 31-43 (2010)

12. Schneider B, Benenson J, Fülöp M, Berkics M, Sándor M: Cooperation and Competition. In P.K. Smith, & C.H. Hart (Eds.): *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development* (472-490). London: *Blackwell Publishing Ltd.* (2010)
13. Tóth I, Lakatos K, Kovács K, Torma Z, Gervai J: Stress reactivity in infants: effects of infant temperament and maternal behavior. *International Journal of Psychophysiology*, 77(3): 241 (2010)
14. Ziegler J C, Bertrand D, Tóth D, Csépe V, Reis A, Faisca L et al.: Orthographic depth and its impact on universal predictors of reading: A cross-language investigation. *Psychological Science*, 21(4): 551-559 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Pszichológiai Kutatóintézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	70	Ebből kutató ² :	40
PhD, kandidátus:	17	MTA doktora:	6
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			2
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			16
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			217
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			204
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 30	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	41
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 5	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 11	idegen nyelven:	24
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 2	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	2065	Összes független hivatkozások száma:	1676
Kapott recenzió, kritika:	7		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 8	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	74	hazai:	136
Nyilvános esemény ¹³ :	5	kulturális rendezvények ¹⁴ :	4
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			6
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	14	hazai:	28
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	15	hazai:	21
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			35
Témavezetések száma: TDK munka:	15	Diplomamunka (BSc):	68
Diplomamunka (MSc):	30	PhD:	69
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	251,12	MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	6	Teljes saját bevétel:	139,88 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			12
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	57,84	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			1
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	5,05 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,74 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			2
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	2,34	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			11
EU forrásból:	8	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	99,44 MFt
Egyéb:	3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	13,8 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			8,42 MFt

RÉGÉSZETI INTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49.; 1250 Budapest, Pf. 14.
telefon: 1-224 6700; fax: 1-224 6719
e-mail: balint@archo.mta.hu; honlap: www.archo.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet kutatási spektruma – az Alapító okiratában foglalt közfeladatnak megfelelően – az újkőkortól a kora újkorig terjedő időszakot öleli fel, ezen belül azonban az őskor idősebb szakaszára (újkőkör, rézkor, kora és középső bronzkor), az ókorra, a korai középkorra, a középkor és a kora újkor időszakára, valamint a történeti korok antropogén és környezeti összefüggéseire koncentrálnak. A nemzetközi kutatásban egyre hangsúlyosabbá váló környezettörténeti és a történeti genetikai kutatások több kort érintő eredményei az intézet régészeit is arra ösztönzik, hogy nagyobb régiókon és hosszabb időszakokon át megfigyelhető kulturális és társadalmi jelenségeket is vizsgáljanak. A régiókra, tájegységekre, egymástól távoli közösségek kapcsolatrendszerére irányuló kutatások gyakran korszakokon átívelő és több szakterületet is érintő, új szemlélete folytán az intézetben folyó kutatások tematikus kutatócsoportokba szerveződnek.

A munkatársak rendszeresen szerveznek tudományos kérdések tisztázására intézeti, országos és nemzetközi vitákat, konferenciákat, ezen túl pályázatokat irányítanak, ásatásokat vezetnek, és publikációkat jelentetnek meg hazai és külföldi együttműködésben.

2010-ben jelent meg a Régészeti Intézet fennállásának 50. évfordulója alkalmából készült kötet, amely a saját kezdeményezésre indított nemzetközi átvilágítás eredményeit, az intézet történetét és tevékenységét foglalja össze.

Az intézet alapítása óta forrásfeltáró, alapkutatási tevékenységet folytat, közfeladatot lát el. Országos hatáskörű intézményként vesz részt kiemelt állami és magán nagyberuházásokban, és saját tervásatásai is vannak. A jól kiválasztott lelőhelyek későbbi nagy tudományos projekteket alapoztak meg, amelyekre hazai és nemzetközi együttműködések, pályázatok épülnek, több szakdolgozat és PhD-disszertáció készül kisebb egységeiből.

Az intézetben készülnek évtizedek óta azok az egy-egy témára koncentrálnak, monografikus összegzések, tanulmánykötetek amelyeknek kutatási hátterét az intézeti kutatók és egyedi infrastruktúra biztosítja: restaurátorműhely, grafikai és fotórészleg, speciális szakkönyvtár, DNS-laboratórium. A szellemi vagyon dokumentumai (fotók, tárgyrájzok, térképek, kéziratok, ásatási dokumentációk) az adattárba kerülnek, ahol további adatgyűjtemények is segítik a munkát.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A Kárpát-medence őskora: neolitikum

A neolitikummal foglalkozó munkacsoport kutatásai elsősorban az újkőkör jelentős társadalmi-gazdasági változásaira, a letelepült, élelemtermelő életmód kialakulására, az egymás mellett élő közösségek, kultúrák keveredésének jelenségeire és ezeknek Közép-Európa társadalmi változásaiban játszott szerepére irányulnak.

A munkatársak egyik legnagyobb régészeti és archeometriai vállalkozása az M6 autópálya építését megelőző feltáráson felfedezett (2006–2008) alsónyéki *kora és késő újkőkori, európai*

jelentőségű település, valamint a páratlanul nagy és gazdag temető anyagának tudományos feldolgozása. Generációk eredet- és leszármazási kérdéseinek megválaszolására egy sorozat genetikai vizsgálat indult az intézet DNS-laboratóriuma és a Mainzi Egyetem közötti nemzetközi együttműködés keretében. OTKA-támogatás biztosítja a telep és temető régészeti feldolgozását és számos interdiszciplináris vizsgálat, köztük negyven radiokarbon mérés elvégzését.

Ugyancsak egy OTKA és egy, a Tübingeni Egyetemmel közösen végzett Deutsche Forschungsgemeinschaft pályázat adott lehetőséget több kutatási program folytatására is. Az egyik kutatás a Dunántúl első hiteles mezolitikus lelőhelyén, Regölyön zajlik, ahol négy további új lelőhely felméréssel tisztázódhat a bevándorlók és helyiek keveredésének kérdése, valamint szerepük a közép-európai élelemtermelő társadalmak kialakulásában.

A másik, tübingeni együttműködésben folytatott program keretében az elmúlt évek Fajsz környéki újkőkori ásatásain Kr. e. 5000 körüli intenzív balkáni és Tisza-vidéki hatások, valamint dunántúli jellegzetességek keveredését sikerült megfigyelni. A munkatársak idén a dokumentáció elkészítését befejezték és megkezdték a feltárás teljes kerámia anyagának feldolgozását.

Az intézet – ugyancsak az autópálya építését megelőzően – 2008-ban folytatott ásatást a Tolna megyei Mőzs határában, a közép-európai vonaldíszes kerámia kultúrájának településén. A lelőhely anyagának 2010-ben elvégzett feldolgozása kulcsfontosságú a kultúra délkelet-dunántúli településterületének és a korai vonaldíszes közösségek dunántúli megjelenésének kutatása szempontjából. Így a regölyi, fajszai, tolna-mőzsi és Alsónyék melletti lelőhelyek értékelése a dél-magyarországi Duna völgyének, ennek a fontos, a Balkán irányából Közép-Európa felé vezető összekötő vidéknek egy teljes, másfél évezredet átfogó elemzését jelenti.

A Balatonszárszó határában feltárt (M7 autópálya építése, 2001–2003) újkőkori telep és temetkezések feldolgozása két kutató PhD-témája. A közép-európai vonaldíszes kerámia kultúrájába tartozó település leletanyagának komplex feldolgozása során a hagyományos régészeti és fizikai antropológiai jellegű elemzésen túl környezetrégészeti, radiokarbon és stabil izotóp mérések készülnek több hazai és külföldi intézmény bevonásával, melyek segítségével felvázolható a lelőhely abszolút kronológiai helyzete, a közösség tagjainak táplálkozási szokásai és az állattartás módozata. A disszertációk befejezés előtt állnak, lezárásuk 2011-re várható.

A Kárpát-medence őskora: rézkor, bronzkor

A munkacsoport tagjai a rézkor késői és a bronzkor korai szakasza közti átmenet változásait vizsgálják.

A korábbi, intézeti M7 autópályás feltárások eredményeként Balatonőszödön előkerült badeni kultúra telepének feldolgozását OTKA pályázat segíti, a munka eredményeit összefoglaló monográfia befejezése 2011-re várható.

Folytatódott a Gödöllői Szent István Egyetemmel és az Orosz Tudományos Akadémiával kötött (TÉT) együttműködés keretében elindított, kelet-magyarországi rézkori kurgánok geológiai, növénytani és régészeti kutatása. A munkát lezáró tanulmánykötet megjelenés előtt áll.

A Bristol Egyetemen végzett, kurgánokból származó emberi fogminták stroncium izotóp vizsgálatai a késő rézkori és korai bronzkori bevándorolt közösségek embertani, életmódbeli

kapcsolatait tisztázzák. Az első eredmények publikálása folyamatban van, a témáról Hágában a 16. European Association of Archaeologists konferencián az intézet kutatói sikeres szekciót szerveztek.

Az első részeredmények monografikus közlése után OTKA pályázati háttérrel folytatódik a két, ma ismert talán legnagyobb kora bronzkori lelőhely, a Pécs-Nagyárpádon és Kaposújlakon feltárt települések multidiszciplináris feldolgozása.

Radiokarbon vizsgálatokkal és magnetométeres felméréssel folytatódott Pest megye déli mikrorégiójának középső bronzkori településkutatása, a korszak abszolút kronológiájának tisztázása magyar-amerikai-lengyel együttműködésben. Egy kutató részt vesz a százhalmattai bronzkori telep évek óta tartó feltárási programjában is.

Az MTA Geokémiai Intézetével közös kutatási programban a Kárpát-medence paleoklimatológiai vizsgálatait az intézeti ásatásokon előkerült kagylóanyag és régészeti háttér tanulmányok segítik.

A Kárpát-medence ókora, kora középkora és kapcsolatai

Az „Akkulturáció” kutatócsoport munkája az ókor és a népvándorlás kori kultúrák közti kölcsönhatásokkal, az akkulturáció jelenségével foglalkozó témákat öleli fel, különös tekintettel az adopción, illetve adaptáción kérdésére. A csapatot irányító nubiológus munkatársat az Akadémia rendes tagjává választotta. Az őskori, klasszikus, késő római és korai keresztény kultúra afrikai világának kutatójaként a párizsi Louvre-ban megrendezett Meroe-kiállítás szervezésében vett részt.

Az ELTE Ókortörténeti Tanszékével közös kutatás az olympiai Zeus-templom oromcsoportjainak részletes rekonstrukciója egy, a régészetben forradalmian új technológia, a 3D lézer szkennelés alkalmazásával. A munkacsoport egy kutatója a savariai Iseum lelőhelyen előkerült leleteket dolgozza fel.

Az MNM szakemberével közösen, intézeti kutató vezeti a Zalavár-Várszigeten álló, európai jelentőségű, 9. században kialakult hatalmi centrum ásatását és a feldolgozását. A lelőhelyen több mint 60 éve zajló régészeti kutatás eredményeinek – több jelentős Karoling-kori építészeti emlék, az Árpád-kori bencés monostor, a megyeszékhely és a török ellenes végvár kutatásának – immár kötetekbe rendezett, katalógusszerű leírása folyik. Az összefoglaló monográfia kézírata elkészült, a további építészeti emlékeket tárgyaló kötetek megjelenése a következő években várható.

Az ókor végi, kora középkori Kárpát-medence és az együtt élő népek, kultúrák kapcsolatrendszerének régészeti hagyatékát és kultúrtörténeti aspektusait kutatja a „Bizánc” munkacsoport. Vezető kutatójukat az Akadémia a rendes tagjai közé választotta. A munkacsoport öt fiatal munkatársa vesz részt a késő antik – mediterrán civilizációs hatásokat és közvetítő szerepüket vizsgáló programban. Szíria későantik kisleleteinek feldolgozása a Szíriai Régészeti Igazgatósággal és a Damaszkuszi Nemzeti Múzeummal együttműködésben egy korábban szinte teljesen mellőzött leletcsoport-típusra irányította a kutatás figyelmét. A munka keretében több mint 500 tárgy teljeskörű dokumentálása készült el, megkezdődött a katalóguskötet összeállítása. A kutatást lezáró tanulmánykötet előmunkálataként elkészült a Kelet-Európa régészeti hagyatékának bizánci és bizánci jellegű elemeit tárgyaló munka.

Lezárult a Römisch-Germanisches Zentralmuseum (Mainz) által vezetett program résztémájaként futó, a Kárpát-medence 10. századi pénz- és kardmelléklettel ellátott temetkezéseinek összegyűjtése. Folyamatban van az adatok értékelése és a katalógus összeállítása. Két fiatal kutató a zempléni (Zemplín) honfoglalás kori sír leletegyüttesének feldolgozását végezte német-szlovák együttműködésben, a munkát hagyományos régészeti elemzésen túl fémvizsgálatok, valamint a textil- és bőrmaradványok archaeometriai elemzése is kiegészítették.

Befejeződött a várnai „Stara Bălgarija” múzeumi magángyűjtemény kora középkori (6–11. századi) anyagának feldolgozása, leadás előtt áll a honfoglalás kori leletanyag dél-kelet-európai kapcsolatait tárgyaló doktori munka.

Egy munkatárs az isztambuli Koç Egyetemen együttműködésben a 9. századi Satyros kolostor feltárásában és anyagának feldolgozásában vesz részt. Belföldi társintézményekkel együttműködve folyik a Szegvár–orom-dűlői és a budakalászi avar kori temetők feldolgozása.

A bevándorló germán és a helyi romanizált népesség eredetét vizsgálja a szóládi langobard temető leletanyagának feldolgozása a Deutsches Archäologisches Institut munkatársaival együttműködésben. A fizikai antropológiai vizsgálatok mellett molekuláris biológiai (stroncium-izotóp, DNS) elemzésre is sor kerül, a népesség életmódját és egykori környezetét talaj- és pollenvizsgálatokkal, valamint szerves maradványok meghatározásával vizsgálja a projekt.

A magyarországi népvándorlás kori leletanyag új módszerek szerinti kutatása és egységes szempontú feldolgozása, valamint a népvándorlás kori germán és avar leletkorpuszok szerkesztése 2010-től OTKA-pályázat segítségével folytatódott.

Magyarország középkori és kora újkori régészete

A kutatócsoport tagjainak munkái az Árpád-kortól a kora újkorig terjedő időszakot fogják át, regionális jellegű, illetve szélesebb kitekintésű munkáik tudatos összekapcsolásával a Kárpát-medence középkori történetének tágabb összefüggéseit rajzolják meg.

2010-ben megjelent a munkacsoport két kutatója által szerkesztett és részben szerzőként jegyzett, a magyar középkor és a kora újkor régészetének legfrissebb eredményeit összefoglaló kétkötetes munka. A tanulmánykötet nem csak a középkori régészet egyes szakterületeivel foglalkozó kutatóknak kínál egyfajta összegzést, de kézikönyvként is szolgál.

A középkori Székelyföld régészeti, történeti, művészettörténeti emlékanyagát kutató program nagy része 2010 végére lezárult. Az eredmények összefoglalásáról nagyobb tanulmány jelent meg, a programot lezáró monográfia összeállítása a befejezéshez közeledik, megjelenése 2011-re várható. A középkor óta folyamatosan lakott csíksomlyói ferences kolostor vonatkozásában a székelyföldi kutatás tovább folyt, a kivételesen gazdag, az intézmény mindennapi életét, gazdálkodását, építészeti-művészeti tevékenységét tükröző forráskiadvány összeállítása folyamatban van.

A korábbi évek előzményei után 2010 óta OTKA pályázati támogatással folytatódott a Pilis-hegység két nagy emlékének, a pilisi ciszterci monostor és a dömösi prépostság régészeti leleteinek a monografikus feldolgozása. Az adatgyűjtés és a rajzi, képi feldolgozás mellett idén terepbejárások és a terület középkori úthálózatának felmérése, valamint a terület geofizikai kutatásainak és a légifotózás eredményeinek közlése történt meg. Kiadványainkat

és a bennük található hiteles adatokat szándékunk szerint nem csak szakemberek használják majd, de segítenek eloszlatni azokat a szélsőséges és tudománytalan képzeteket is, amelyek a Pilis-hegység vonatkozásában történelmünkhöz kapcsolódnak.

A munkacsoport tevékenységének másik fontos iránya a településtörténeti kutatás, amely egyrészt a régészeti topográfiai kutatásokból kinövő regionális szemléletet viszi tovább, másrészt a régészeti és történeti források együttes alkalmazását, valamint a természettudományokkal együttműködő környezettörténeti, a nagyobb léptékű, tájrégészeti értékelést tűzi ki célul.

OTKA támogatással valósul meg a Dél-Dunántúl három kisebb tájegységének (a Tolna megyei Sárköz, Barcs és környéke, Berzence térsége) komplex településtörténeti, régészeti, környezettörténeti kutatása. A kutatásokat az írott források, kéziratok térképek elemzése mellett idén is terepmunka, légi és víz alatti régészeti felderítés és a természettudományos mintavételek értékelése egészítették ki. A témához kapcsolódó, a Dráva és ártéri területe különböző korokban jellemző hasznosításának vizsgálatát célzó OTKA-NNF pályázat (Argonauta program) keretében régészeti terepmunka, vízalatti kutatások és egyes területek geomorfológiai felmérése jelentették az idei munkát.

A középkori Ete mezőváros területén több évig folyó ásatások rendkívül gazdag leletanyagának feldolgozása idén is folytatódott, a területről készült légifotók értelmezése és a térinformatikai adatbázis továbbfejlesztése segítette a kutatást.

A hazai régészeti légifotózásban jelentős szerepet vállaló kutató komplex kutatással (légi felderítés, fotózás, terepbejárás, ásatás, geodéziai felmérés, levéltári és szakirodalmi gyűjtés) Pest megye várainak teljességre törekvő felderítését végzi, amelynek során idén is több új, eddig ismeretlen erődítést sikerült megfigyelni.

A késő középkori udvarok lakáskultúrája, nemesi várak, kúriák belsőépítészeti kialakítása a munkacsoport fiatal kutatójának PhD-témája. Megjelenésre vár a 11. századi Magyarország építészetének bizánci provinciális elemeit taglaló monográfia és leadás előtt áll az *Észak-Balkán középkori régészete* című akadémiai doktori értekezés.

Magyarország Régészeti Topográfiája

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságával kötött együttműködésben, OTKA pályázati támogatással folytatódott a Pest megyei régészeti topográfia: lezárult az egykori aszódi és gödöllői járást ismertető kötet kézírata (28 településről, 793,5 km²-es területen regisztrált összesen 888 lokalizálható lelőhely közreadása képezi a kézirat gerincét). A régészeti topográfia számos további projekt kiindulópontját jelentette és jelenti ma is. A Tolna és Pest megyei földvár-kutatás, a régészeti légifotózás, az őskori és középkori regionális településtörténeti és tájrégészeti kutatások hasznosítják az intézet több évtizedre visszatekintő topográfiai tapasztalatait.

A Kárpát-medence biológiai- és környezettörténete a történeti korokban Archeogenetikai Laboratórium

A Móra Ferenc Múzeum megbízásából egy 30 mintás honfoglalás kori széria mtDNS vizsgálata készült el. Az intézet és a Mainzi Egyetem közti nemzetközi együttműködés keretében a munkatársak részt vesznek az alsónyéki újkőkori temető anyagának mintavételezéseiben, valamint ellenőrző vizsgálatokat végeztek a hartai és a balatonújlaki honfoglalás kori temetők már feldolgozott mintáin.

A szegedi múzeummal közös OTKA-pályázat keretében folytatódott a Szegvár–orum-dűlői és pitvarosi avar temetkezések vizsgálata.

A laboratórium éves munkáját jelentősen előrevitte annak átépítése. Ennek eredményeként – a nagyrészt saját erőből történő átalakítással – az intézetben belül sikerült megoldani a prePCR fázis teljes fizikai izolációját a többi technológiai folyamattól, ami önmagában is növeli a laboratóriumban végzett kutatások hitelességét.

Egyéb természettudományok részvétele a kutatásban

A hagyományos morfometrikus módszerrel dolgozó antropológus munkatárs elvégezte a PhD doktori témájául szolgáló Alsónyék 10/B lelőhely (lengyeli kultúra) ásatásából származó 900 sírjának és Pilismarót-Basaharc késő rézkori hamvasztott temetkezéseinek, valamint Tolna-Mözs avar kori temető embertani anyagának feldolgozását.

OTKA posztdoktori ösztöndíjas archaeozoológus munkatársunk a történeti korok közösségeinek életmódjára irányuló kutatásokat segítette az egyes lelőhelyek állatsontanyagának feldolgozásával.

Szinte minden kutatott korszakban zajlanak klíma- és környezettörténeti vizsgálatok. Az intézet geológus munkatársa révén és a Szegedi Egyetemmel kötött megállapodás keretében talaj- és pollenvizsgálatok, valamint a szerves maradványok meghatározása segíti a környezeti rekonstrukciót számos témában: a balatonszárszói újkőkori település értékelése, a déldunántúli településrégészeti kutatások, valamint a pilisi ciszterci monostor feldolgozása.

Az intézet és az MTA Geokémiai Kutatóintézete közt 2007-ben kötött keretmegállapodás alapján több kutatási témában folyik együttműködés.

A Bristoli Egyetem laboratóriumában végzett stroncium izotóp vizsgálatok a kora bronzkori bevándorolt közösségek életmódjának jobb megismerését szolgálják, az őskori lelőhelyek abszolút kronológiájának tisztázását és a környezetrégészeti mintavételek értékelését szinte minden esetben radiokarbon mérések segítik.

A nagyberuházásokat megelőző feltárások (kulturális örökségvédelem)

2010-ben a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálattal, utóbb a jogutóddal, a Magyar Nemzeti Múzeum részeként működő Nemzeti Örökségvédelmi Központtal kötött szerződés értelmében folytatódtak az M44 gyorsforgalmi út szakaszán az intézet munkatársai által irányított, és az Archeosztráda Kft. által kivitelezett feltárások. 2010. november végéig 40 ezer m² került feltárássra. A többi, szerződésben vállalt lelőhely kutatásának finanszírozását – a gazdasági helyzet miatt – a NIF a 2010. év folyamán leállította. Az ásatásvezető munkatársak eközben elkészítették a legtöbb 2010. évi ásatás dokumentációját, valamint folytatódott az M6 autópálya feltárásaihoz kapcsolódó leletanyag elsődleges feldolgozása is, az intézet szerződéses kötelezettségeinek megfelelően.

Restaurálás, fotóműhely, grafikai részleg, adattár

Az intézetben folyó kutatás elképzelhetetlen a restaurátorok, fotósok, grafikusok és az adattár munkatársainak munkája nélkül. Országosan elismert felkészültségű restaurátoraink 2010-ben is végeztek szerződéses külső munkát. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei és a Nógrád Megyei Múzeumok Igazgatósága megbízásából, és a Budapesti Történeti Múzeum restaurálásra kiírt közbeszerzési megbízásából összesen 4 lelőhely leletanyagának válogatása, ragasztása történt meg. Az év nagy részében az alsónyéki lelőhely leletanyagának restaurálását végezte négy

kerámia restaurátor munkatárs. A fémrestaurátor műhelyben a szőládi és a zalavári ásatások leleteinek restaurálása folyt.

A fotóműhelyben 6 020 digitális fotó készült. Folytatódott a régi diaképek szkennelése (11 614 db). A grafikus csoport készíti az intézeti kiadványok, valamint a kutatók máshol megjelenő munkáinak és előadásainak illusztrációs anyagát. A szokásos ábrázolásokon túl, a grafikai részlegben 3D rekonstrukciók, művészi grafikák és animációs megjelenítések is készülnek előadásokhoz, egyéb publikációkhoz. Az intézetben folyó tudományos munka dokumentációs anyaga (fotók, rajzok, geodéziai felmérések) az adattárban rendszerezett, nagyrészt leltározott gyűjteményekben található, az éves gyarapodás a digitális fényképek és a szkennelt diák nélkül 1864 db leltározott tétel volt.

Könyvtár

Az intézet könyvtára egyike a három hazai régészeti szakkönyvtárnak, közel százezer könyvtári egységet tartalmaz és 400 cserepartnerrel tart kapcsolatot.

2010-ben összesen 755 könyvtári egységgel gyarapodott a könyvtárunk, ebből 413 db könyv, 342 tétel pedig folyóirat, különnyomat illetve CD-ROM. Legtöbbjük csere útján került az állományba, a vásárolt könyvek száma számunkra elfogadhatatlanul alacsony (99), a folyóiratoké nemkülönben (48).

A digitalizált könyvtári egységek száma idén elérte a 39 579 rekordot, ezzel a könyvek 100 %-a számítógépes katalógusban is elérhető. A digitalizált katalógusállomány csaknem egésze a Hun-Téka integrált könyvtári rendszer részeként a világhálón is kereshetővé vált. A könyvtár anyagát évek óta mágneses beléptető kapu védi, minden könyvtári egységben vonalkód van.

Az intézet 2010-ben nyolc megjelent kiadványából 1 700 000 forint értékben postázott könyveket. E nyolc kiadvány összértéke: 31 295 000 Ft, a kötetek mindegyike külső pályázati forrásból jelenhetett meg. A könyvtári helyhiány megszüntetésére, a könyvtár jelenlegi alapterületének maximális kihasználása miatt átrendeztük a könyvtárat (összesen 1200 folyóméternyi anyagot mozgattunk meg).

b) Párbeszéd a társadalom és a tudomány között

Több olyan kutatási téma szerepel az intézet tudományos programjában, amelyek nem csak eredményeikkel járulnak hozzá a társadalmat foglalkoztató egyes kérdések megválaszolásához, de a témát érintő közgondolkodást is formálhatják.

Közülük talán legaktuálisabb az intézet Archeogenetikai Laboratóriumában, illetve más nemzetközi genetikai kutatóhelyekkel együttműködésben folytatott program. Az elmúlt években a DNS-sel kapcsolatos kutatások a tudomány sikerágazataként kerültek be a köztudatba. Az intézeti archeogenetikai vizsgálatok konkrét, tudományos eredményeken túlmutató jelentősége, hogy rávilágítanak: a különböző módszerekkel elemzett őstörténeti folyamatok bonyolultsága nem engedi, hogy a munka során nyert adatokat értékelési környezetükből kiragadva, a többi tudományterület eredményeit figyelmen kívül hagyva kezeljük. A genetikai kutatások eredményeit, s azok gyakorlati felhasználásának lehetőségeit körüljáró „Majd a DNS” című hat részből álló ismeretterjesztő filmsorozat *Génekkal üzen a múlt* című részében a leszármazás- és eredetkérdésekben hitelesen alkalmazható DNS vizsgálatok körét, a régészeti felhasználás lehetőségeit és korlátait mutatták be az intézet munkatársai. A filmsorozatot az MTV1, MTV2 és a Duna Televízió vetítette.

Intézeti munkatárs szerkesztésében lát napvilágot a Természet Világa hasábjain a *Régészet és a természettudományok* sorozat, amelyben laikusok számára is érthető és érdekfeszítő módon bontakoznak ki egy-egy tudományterület köré rendezve a különböző természettudományos vizsgálatok és módszerek régészeti alkalmazásának lehetőségei. Ebből a sorozatból két tanulmány jelent meg 2010-ben, és koncepció született a sorozat befejeztével egy könyvbe szerkesztett és megjelentetett változatról is.

A Pilis-hegység középkori régészeti emlékeit kutató projekt nem csak a kulturális turizmust és területfejlesztést támogató program, de a kutatás eredményei, valamint a témában megjelenő kiadványok segítenek eloszlatni azokat a téves képzeteket is, amelyek a tudomány peremterületein és a szélsőséges közgondolkodásban őstörténetünkhöz és Árpád-kori történelmünkhöz, Budához és Óbudához, illetve a Pilishez kapcsolódnak.

Hasonló, a közgondolkodást formáló céllal, az ún. újpogányság vagy ősmagyar szinkretizmus egyre népszerűbb (tév)tanainak és a valóságtól gyakran elrugaszkodó következtetéseinek tudományos cáfolata céljával vállalt szerepet két munkatárs a Keresztény Értelmisségek Szövetsége *Kard foglalta el, kereszt tartotta fenn a hazát* című előadás-sorozatában.

Az intézet vezető munkatársai mindvégig aktívan bekapcsolódtak a kulturális örökségvédelem szerkezeti átalakulása körüli társadalmi párbeszédbe, a témában számos közlemény, interjú, elemzés tájékoztatta a széles nyilvánosságot (HVG, Örökség, Magyar Nemzet, Népszabadság, Magyar Narancs, MTI, Múzeum Café).

Az év folyamán rendszeresen jelentkezett az intézet *Tudományról kedden a Régészeti Intézetben* előadássorozata, ahol a különböző kutatási programok legújabb eredményeit mutatták be a kutatók nem csak a szűkebb szakma, de a szélesebb nyilvánosság érdeklődésére is számot tartva. A munkatársak nyomtatásban megjelent jelentősebb munkáinak megismertetésére több sajtótájékoztatót és könyvbemutatót szervezett idén az intézet. A középkori és újkori régészet mai kutatási helyzetéről szóló összefoglaló, két kötetes mű, amelynek könyvbemutatója 2010-ben volt, a történelem iránt fogékony széles közönség érdeklődésére is számot tart. Minden évben nagy érdeklődés övezi a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából megrendezésre kerülő nyílt napot, ezeken rendszerint általános és középiskolás csoportok ismerkedhetnek a régészet műhelytitkaival. Az intézet nyilvános rendezvényeire minden esetben meghívást kapnak a sajtó munkatársai is, így az aktuális programokról rendszeres tudósítások jelennek meg a napi sajtóban.

Az intézet megújult honlapja naprakész információkat tartalmaz rendezvényeinkről, kutatási témáinkról, részletes adatokat nyújt a munkatársak tudományos tevékenységéről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

2010-ben az intézet két bilaterális megállapodást kötött, 3 éves szerződés született a Lengyel Tudományos Akadémiával és szintén 3 éves megállapodás az Orosz Tudományos Akadémiával.

Az intézet munkatársai az év folyamán 5 nemzetközi és 6 országos tudományos rendezvényt szerveztek vagy vettek részt ezek szervezésében.

A European Association of Archaeologists idén Hágában tartotta éves konferenciáját, megrendezésében az intézet egy kutatója, a szervezet tudományos tanácsának tagjaként vett részt, két munkatárs pedig bronzkori témában szekcióülést szervezett. A párizsi Louvre-ban megrendezett *Meroe, Empire on the Nile* című kiállítás és kollokvium szervezését az intézet

nubiológus munkatársa segítette. 2010 októberében az ELTE BTK Régészettudományi Intézetével közösen került megrendezésre Budapesten a *Romania Gothica. The Origins of European Identity* nemzetközi konferencia. Az intézet geológus munkatársa révén vett részt a *Conference of European Quaternary Malacological Association* Szegeden rendezett és a Mórahalmon tartott második *Croatian-Hungarian Geomathematical* konferenciák szervezésében.

A Magyar Nemzeti Múzeummal együttműködve vettek részt az intézet munkatársai a *Mosaburg/Zalavár a Karoling kortól a török kor végéig* című konferencia szervezésében, az ELTE BTK Régészettudományi Intézetével közösen rendezték a László Gyula születésének 100. évfordulója alkalmából megtartott konferenciát. Ugyancsak hazai intézményekkel közös szervezésben zajlott a *Fél évszázad terepen. Konferencia Torma István 70. születésnapja alkalmából* tartott tudományos rendezvény. 2010-ben 6 alkalommal került sor előadásokra az intézet *Tudományról kedden a Régészeti Intézetben* előadás-sorozata keretében, ahol az egyes kutatási programok legújabb eredményeit mutatták be a kutatók. Ezek a rendezvények idővel egy-egy téma hazai kutatóinak fontos fórumává váltak. Egy kutató szervezésében zajlott le két konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében: a *Kép – tizenkét nézetből* az MTA II. Osztálya rendezvényeként, és *Az MTA Régészeti Intézetének szíriai kutatásai – egy bizánci provincia mindennapjai* az intézet fiatal kutatóinak közreműködésével.

Az intézet kutatói az elmúlt két évben a tartuszi és a damaszkuszi múzeumokban (a Szír–Magyar Régészeti Misszió keretében, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen együttműködésben) folytatott kutatásokról számoltak be. A szíriai terepmunka 2010-ben is folytatódott, melynek során 3 hét tartuszi, illetve 2 hét damaszkuszi helyszíni munkára nyílt lehetőség. Ezalatt a Tartuszi Múzeumban az előző évben megkezdett anyagfelvétel (°Amrīt, Khirbat al-Libna, Madfan al-Nīhā, Madfan al-Shabūbiyya) befejezése mellett újabb lelőhelyek anyagát (Majdalūn al-Bustān) is sikerült vizsgálat alá vonni, ami megteremtette a helyszínen dokumentált leletanyag publikációra való előkészítésének alapjait; míg a Damaszkuszi Nemzeti Múzeum vezetősége által az intézet kutatócsoportjának rendelkezésére bocsátott lelőhelyről (Jabal Qāsiūn) származó szervesanyag-maradványok vizsgálata az interdiszciplináris kutatások előtt is megnyitották az utat. Mindennek elősegítésére a nagyszámú sírkerámia, a nem egy kiemelkedő darabot tartalmazó fémanyag és a lelőhelyek időrendi helyzetét a későókori szíriai sírleletekhez képest a megszokottnál jóval pontosabb kerek közé helyező numizmatikai emlékek vizsgálata céljából újabb specialisták csatlakoztak a kutatócsoporthoz.

Az intézeti kutatói mobilitás főbb irányait elsősorban az egyes munkacsoportok által kutatott témák nemzetközi kapcsolatai határozzák meg. A mezolitik és neolitik élelemtermelő népesek életmódját vizsgáló projektek keretében a Mainzi, Tübingeni, Wisconsini, és a Krakkói Egyetem kutatói, egy doktorandusz a Pozsonyi Egyetemenről, valamint a Szlovák Akadémia két munkatársa töltöttek hosszabb időt az intézetben. A rézkori és bronzkori kutatásokhoz kapcsolódóan a Berlieni Egyetem munkatársát, a Poznań-i Egyetem három kutatóját, és Chicagói Egyetem professzorát fogadta az intézet. A Bizánc munkacsoport tagjai Törökországban, a Münchener Egyetemen és Oroszországban töltöttek hosszabb időt vendégkutatóként. A középkori-kora újkori munkacsoport a Szlovák Akadémia két kutatóját fogadta, vezető kutatójuk több székelyföldi múzeumban folytatott kutatómunkát, egy munkatárs pedig a Mainzi Egyetem vendége volt.

Az intézet 9 kutatója oktat az ELTE BTK Régészettudományi Intézetében, Ókortörténet Tanszékén, az SZTE Földtani és Őslénytani Tanszékén, valamint a BME Műemlékvédelmi szakmérnöki képzésén. 7 kutató vett részt az ELTE BTK Régészettudományi Intézet, az

ELTE BTK Történettudományi, valamint Ókortörténeti Tanszékei, az SZTE Régészeti Tanszék és az SZTE Földtani és Őslénytani Tanszék doktori iskoláinak munkájában. Több kutató vezet múzeumi gyakorlatot, témavezetője, ill. konzulense szakdolgozatoknak (39) és doktori értekezéseknek (44). Egy-egy munkatárs a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, valamint az Edinburgh-i Egyetemen tartott kurzusokat.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2010-ben az intézet 3 kutatási OTKA-pályázatot nyert, 4 publikációs támogatást pályázott meg sikerrel és 3 kutató NKA-támogatással vehetett részt nemzetközi konferenciákon.

A magyarországi népvándorlás kori leletanyag feldolgozása OTKA K 81891, 2010–2013, 19 000 E Ft

A pályázat célja a magyarországi népvándorlás kori leletanyag új elméleti és gyakorlati módszerek alkalmazásával történő szervezett kutatásának és egységes szempontú feldolgozásának folytatása. A pályázat természettudományos vizsgálatok kezdeményezésével (vékonycsiszolat vizsgálat, fegyverek archaeometallurgiai vizsgálata, műszeres fémtechnológiai vizsgálat ékszereken, fémösszetétel-meghatározás bronzöntvények esetében, antropológiai és archaeozoológiai vizsgálatok), segítséget nyújt szakdolgozatok és disszertációk elkészítéséhez. A 2010–2013 közötti kutatási ciklusban közös programban valósul meg a germán és az avar leletek kiadása a Monumenta Avarorum Archaeologica (MAA), valamint a Monumenta Germanorum Archaeologica Hungariae (MGAH) sorozatokban.

A Pilis-hegység középkori régészeti emlékei OTKA K 81834, 2010–2014, 17.829 E Ft

Magyarország központi, a Pilis-hegységet is magába foglaló területén (lat. medium Regni) több királyi központ, további királyi udvarházak, illetve az ezek helyén alapított kolostorok találhatóak. Mindezek igazgatási és egyházi súlyukon túlmenően az építésük és működésük kapcsán alkalmazott korszerű technikák, továbbá az itt talált kiemelkedő jelentőségű leletek, az egyes emlékek településtörténeti és környezetrégészeti tanulságai miatt is nagyon fontosak. Történeti, régészeti és művészettörténeti jelentőségüket a pilisi ciszterci monostor (romjai Pilisszentkereszt határában) és a dömösi prépostság régészeti emlékeinek folyamatban lévő monografikus feldolgozásával kívánjuk alátámasztani. Ezen túlmenően a pályázat célja egy összefoglaló munka elkészítése, amely a Pilis-hegység középkori emlékanyagát átfogóan értékeli. Ennek fontos szempontja az egyes emlékek környezetrégészeti, technika- és építészettörténeti elemzése, az Árpád-kori királyi udvarházak és a kolostorok konkrét összefüggésének feltárása, a kisleletek értékelése, a középkori kőbányák és utak azonosítása, továbbá a Pilis-hegységgel kapcsolatban a műkedvelő helytörténészek által felvetett téves nézetek tudományos bírálata.

Alsónyék: az élelemtermelés kezdeteitől az újkőkor végéig OTKA K 81230, 2010–2013, 32 406 E Ft

Az alsónyéki telep és temető Európa legnagyobb kiterjedésű újkőkori lelőhelye. A neolitikum mintegy ezer éves történetében itt több népcsoport is megtelepedett. A legidősebb, Balkánról bevándorolt földművelők faluja jelentősebb, mint a kor eddig Magyarországon ismert hagyatéka együtt. Alsónyék késő neolitikus telepe azonban nemcsak ezért unikális. A hatalmas, Kr. e. 5. évezredi „város” házai között kétezer körüli az eltemetett lakók száma: e sírok közt jó néhány fejedelmi temetkezés lehetett, amint azt a négy oszlopon nyugvó sírépítmények, a korábban elképzelhetetlen gazdagságú sírmellékletek tanúsítják. Alsónyék tudományos feldolgozása az egyik legnagyobb régészeti és archeometriai feladat. Az elnyert

OTKA-támogatás lehetővé teszi a feldolgozás megindítását és számos interdiszciplináris vizsgálat elvégzését is.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Könyv

1. Zalai-Gaál I: Die soziale Differenzierung im Spätneolithikum Südtransdanubiens. Die Funde und Befunde aus den alten Ausgrabungen. *Varia Archaeologica Hungarica* 24, Budapest, 314 (2010)
2. Benkő E, Kovács Gy (szerk.): A középkor és a kora újkor régészete Magyarországon / *Archaeology of the Middle Ages and Early Modern Period in Hungary*. I–II. MTA Régészeti Intézete, Budapest, 953 (2010)
3. Buzás G, Orosz K (szerk.): A visegrádi királyi palota. MNM Mátyás Király Múzeuma, Budapest, 421 (2010)

Tanulmány

4. Marton T, Danyi J: Prehistoric finds. In U Luft (Ed.): *Bi'r Minayh*. Report on the Survey 1998-2004. *Archaeolingua*, Budapest, 33-58 (2010)
5. Bánffy E, Oross K: The „earliest” and the „earlier” phase of the LBK in Transdanubia. In D Gronenborn, J Petrasch (eds): *Die Neolithisierung Mitteleuropas: the spread of Neolithic to Central Europe*. RGZM Tagungen, Bd. 2. Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz, 255-272 (2010)
6. Oross K: Architecture of the Linearbandkeramik settlement at Balatonszárszó–Kis-erdei-dűlő in central Transdanubia. In D Gheorghiu (Ed.): *Neolithic and Chalcolithic Archaeology in Eurasia: Building Techniques and Spatial Organisation*. Proceedings of the XV World Congress UISPP (Lisbon, 4-9 September 2006). *BAR Int. Ser.* 2097. Oxford 63-80 (2010)
7. Zalai-Gaál I, Köhler K, Osztás A: Zur Typologie und Stellung von Kulttischchen der Lengyel-Kultur im mittel- und südosteuropäischen Neolithikum. *Acta Archaeol Acad Sci Hung* 61, 307-385 (2010)
8. Horváth T: Manifestation des Transcendenten in der Badener Siedlung von Balatonőszöd-Temetői dűlő – Zeremoniegefäße. *Acta Archaeol Acad Sci Hung* 61, 1-48 (2010)
9. Gál E: Animal bone remains from the multi-period site of Hajdúnánás–Fűrj-halom-dűlő Part I. The Sarmathian finds. *Acta Archaeol Acad Sci Hung* 61, 207-260 (2010)
10. Bálint Cs: Contribution to research on ethnicity: a view from and on the east. In Pohl W, Mehofer M (eds): *Archaeology of Identity – Archäologie der Identität*. *Forschungen zur Geschichte des Mittelalters* 17, Wien 145-182 (2010)
11. Bollók Á: Byzantine Jewellery of the Hungarian Conquest Period: a View from the Balkans. In Adams N – Entwistle C (eds): *'Intelligible Beauty' Recent Research on Byzantine Jewellery*. The British Museum, London 173-185 (2010)
12. Langó P: Crescent-shaped Earrings with Lower Ornamental Band. In Daim F – Drauschke J (eds): *Byzanz – das Römerreich im Mittelalter*. Teil 3. Peripherie und Nachbarschaft. Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz 369-410 (2010)
13. Vida T: Zur Formentwicklung der mediterranen spätantik-frühbyzantinischen Metallkrüge (4.-9. Jahrhundert). In Daim F – Drauschke J (eds): *Byzanz – das Römerreich im Mittelalter*. Teil 1. Welt der Ideen, Welt der Dinge. Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz 363-382 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Régészeti Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	62	Ebből kutató ² :	36
PhD, kandidátus:	15	MTA doktora:	4
		Rendes tag és levelező tag:	2
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			7

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	135		
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	124		
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	12	idegen nyelven:	7
külföldi folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	9
recenzió, kritika magyarul:	1	idegen nyelven:	3
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	2
tanulmánykötet magyarul:	2	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	21	idegen nyelven:	36
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	4	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés magyarul:	3	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	1614	Összes független hivatkozások száma:	1421
Kapott recenzió, kritika:	12		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	62	hazai:	68
Nyilvános esemény ¹³ :	11	kulturális rendezvények ¹⁴ :	6
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	26	hazai:	56
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	9	hazai:	26

6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :	11		
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	16
Diplomamunka (MSc):	23	PhD:	44

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	220,7	MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	3	Teljes saját bevétel:	96,83 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			20
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	78,11	MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			3
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	4,03 MFt
Egyéb:	3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			1
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0,27	MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	3,28 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

REGIONÁLIS KUTATÁSOK KÖZPONTJA

7621 Pécs, Papnövelde u. 22.
telefon: 72-523 801; fax: 72-523 803
e-mail: horvath@rkk.hu; honlap:www.rkk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A Regionális Kutatások Központja (RKK) a közfeladatként jelentkező alapkutatásokat tekintette elsődleges feladatának a 2010. évben is. Eredményeinek bemutatásaként 8 monográfia, 10 tanulmánykötet, mintegy 400 tanulmány megjelentetését, a Discussion Papers sorozat (5 kötet), a Kárpát-medence régiói monográfiásorozat (2 kötet) és a Tér és Társadalom folyamatos kiadását tervezte.

Az RKK a területi tudományok magyarországi bázisintézményeként hozzájárult a területi törvényszerűségek feltárásához, az eredmények hazai és nemzetközi terjesztéséhez, kutatásai megalapozták az Európai Unió és Magyarország területpolitikáját, fejlesztési stratégiáját. Alkalmazott kutatásai közvetlenül szolgálták a kiegyensúlyozott és fenntartható térszerkezet kialakítását és működtetését. Az intézet nyolc decentralizált kutatási egysége saját kutatási profilja mellett kiemelt feladatként kezelte a térségi sajátosságok elemzését.

2010-ben számottevő hangsúlyt kaptak a területi (regionális, agrár-, és vidékfejlesztési) politikák intézmény- és eszközrendszerének továbbfejlesztésével, a településhálózattal (határon átnyúló városrégiók), a 2010-es magyar EU-elnökséggel (területi kohézió, Dunastratégia), a gazdasági válság területi következményeivel (munkaerőpiac, újraiparosítás, pénzpiacok, üzleti szolgáltatások), a fenntartható fejlesztéssel (zöld gazdaság) kapcsolatos kutatások, továbbá a nyugat-balkáni országok regionális vizsgálata is.

Az intézet területpolitikai döntési centrumokkal kiépített másfél évtizedes tartalmas és kölcsönös elégedettséget kiváltó együttműködésében alapvető változások következtek be 2010-ben. A területpolitikai döntések tudományos megalapozása iránti érdeklődés visszaesett, veszélybe került az innovációs lánc fenntartása. A gazdasági szférával meglévő folyamatos együttműködés mellett új szereplőként jelent meg az IBM, amely gazdasági döntéseinek területi megalapozásához igényelt folyamatosan elemzéseket.

A 2010. évben is komoly feladatot jelentett a felsőoktatási tevékenység, az RKK negyvennyolc kutatója – köztük tizenhárom egyetemi tanár – vezetett, ill. témafelelősként támogatott doktori, mester- és alapképzéseket.

Az intézet húsz nemzetközi, harminc tudományos és öt kulturális rendezvény szervezését tervezte. A 2010. év a nemzetközi események és kapcsolatok terén kiemelkedő fontossággal bírt.

Az RKK hosszabb ideje nagy hangsúlyt fektet a tudományos és szakmai elismerések megszerzésére, melynek eredményeképpen a beszámolás évében 10 kitüntetéssel gyarapodott.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A területfejlesztés irányítási rendszere és a területpolitika jövője

A területfejlesztés körüli bizonytalanságra számtalan jel utal ma Magyarországon. A rendszerváltozás óta e feladatok megoldására nem sikerült stabil államigazgatási kereteket kialakítani. Az eltelt húsz év alatt már a tizedik központi államigazgatási szerv kapta feladatul e tevékenységet. A központi szint ciklusonkénti átszervezése bizalmatlanságot szül, gyengíti a magyar területpolitika európai presztízsét. A területfejlesztés olyan komplex feladat, amelynek megoldása tárcákon átívelő szabályozási és szervezési tennivalókat jelent. A központi irányításról alkotott kép másik eleme elvi kérdésnek tekinthető. Ez a szempont az eddig érvényes struktúrák kialakításában nem figyelhető meg. Erős régiók gyengébb központi kormányzati pozíciókat, gyenge régiók erőteljes központi irányítási centrumot igényelnek. Ma Magyarországon egyik modell sem érvényesül.

A kutatás a hazai intézményrendszer működési tapasztalatai és a nemzetközi összehasonlító elemzések alapján javaslatokat dolgozott ki a kormányzat számára, hogyan lehetne a fejlesztéspolitikai irányítási rendszert hatékonyabbá és integráltabbá tenni. A javasolt kormányzási modell lényege az integrált stratégiai megközelítés, a szervezeti koncentráció és a decentralizáció. Ezek az irányok olvashatóak ki az Európai Unió utóbbi időszakban született fejlesztéspolitikai dokumentumaiból is (Zöld könyv a területi kohézióról, Barca-jelentés, Európa 2020, ötödik kohéziós jelentés). A területi megközelítés/szemlélet sajátos, így irányítása sem hagyományos ágazati irányítási feladat. A területi szemléletnek egyrészt be kell integrálódnia minden központi politikába, másrészt a specifikus területfejlesztési, felzárkóztatási feladatokat is el kell látni. Ezért a területfejlesztés központi irányítása sem egy a hagyományos ágazatok közül, mert nem csupán a saját területfejlesztési feladatokat végzi, hanem mint horizontális politika koordinációs szerepkört is betölt. E kettős funkciót a nemzetközi tapasztalatok alapján elvégezheti egy kiemelt jogállású önálló tárca vagy hivatal.

A területfejlesztés eddigi kormányzati szervezeti megoldásai nem csak azért nem voltak hatékonyak, mert nem voltak stabilak, hanem azért sem, mert hagyományosan gyenge pozíciójú tárcák portfoliójába integrálódtak. Amennyiben a területfejlesztés beintegrálódik egy ágazati tárcába, akkor e koordinatív funkcióját jó esetben is csak a minisztériumon belül képes ellátni. Éppen ezért hatékonyabb megoldásnak tűnik, ha a területi koordináció és kohéziós politika valamilyen csúcstárca keretei között jelenik meg.

A központi kormányzati modell kialakításakor a területi szintekkel való összekapcsolás mikéntje is nagy jelentőségű. A központi és területi szintek összekapcsolásakor olyan szervezeti megoldást kell találni, ahol a stratégiai-fejlesztési kormányzásért felelős központ feladatkörében egyszerre valósítja meg a hazai és az európai forrásokkal megvalósuló stratégiai tervezés és forrásfelhasználás területi koordinációját. Ez a kormányzati központi szervezet kell, hogy irányítsa az integrált fejlesztési (a területfejlesztési intézményrendszert, az irányító hatóságokat és a közreműködő szervezeteket is magában foglaló) területi menedzserhálózatot, vagyis ebben megszűnik az ágazati minisztériumok irányítása és a szervezetrendszer elkülönülése.

Az irányítási rendszer kialakításában mindig mérlegelendő szempont a hatáskörök térbeli megosztása a különböző irányítási szintek között. Különösen a területfejlesztési politika esetében evidenciának tűnik, hogy a területi szereplők kulcsszerepet töltenek be, de nem csak

a végrehajtásban, hanem a stratégiai tervezésben is, sőt akár a forráselosztásban is. Ma már előfordul, hogy számszerűsíteni is igyekeznek a decentralizált kormányzásból származó fejlesztéspolitikai előnyöket. A decentralizáció és centralizáció arányának helyes kialakítása mellett a modellezésnek dönteni kell a léptékről és szervezeti formáról is. Az alkalmas területi szint, illetve szereplő kiválasztása során mérlegelni kell, hogy a feladatkörből mi telepíthető önkormányzati, képviselői keretekbe, milyen funkciókat kíván az állam dekoncentrált szervezeti formában megszervezni, és azt is, hogy milyen területi léptékben és hány szinten épül ki a szervezet és a funkció. A decentralizált megoldások előnye a szereplők közvetlen érintettsége, helyi tudása, forrásmozgósító ereje, komplex területi szemléletmódja, a döntések nagyobb legitimitása, nyitottsága. Ugyanakkor az is tény, hogy a centralizált megoldások egyik előnye az egyenlő mértékben érvényesülő méltányosság, a területi kiegyenlítés szempontjának érvényesítése a területi szereplők „önzésével” szemben. Az uniós virágzását élő ún. place-based politika, tehát a szakpolitikák területi alapú formálása kikerülhetetlenné teszi a területi szereplők érdemi bekapcsolását.

Természetesen a területfejlesztési politika szervezeti megoldásai és irányítási eszközei nem szakadhatnak el a teljes állami, közpolitikai intézményrendszer sajátosságaitól, ezért alapvető feladat a közigazgatási reform függvényében dönteni a fejlesztéspolitika területi szintjének modelljéről. Mindenesetre az eddigi hazai és a nemzetközi tapasztalatok egyaránt azt mutatják, hogy a nagyrégiós lépték fejlesztéspolitikai előnyei egyértelműek.

Részvétel az EU kohéziós politikájával kapcsolatos magyar álláspont kialakításában

Az intézet évek óta segíti a kormányzatot az uniós kohéziós politikához kapcsolódó szakértői véleményekkel, amelyek esetenként nem pusztán háttér tanulmányok készítésével, hanem szakértői tanácskozásokon, munkacsoportokban való részvételben testesültek meg. A magyar uniós elnökségre készülve került sor különböző uniós kohéziós politikai dokumentumok előkészítésére. Az ún. Territorial State and Perspectives of the EU c. dokumentum több fejezetéhez készültek előtanulmányok, azt követően pedig a Territorial Agenda szövegezéséhez kapcsolódott az RKK. Külön szakértői elemzés taglalta az uniós kohéziós politika jövőjéhez, illetve az Európa 2020 dokumentumhoz való magyar viszonyulás kérdéseit. Fontos eredményként könyvelhető el annak kimutatása, hogy a Magyarország kohéziós támogatását fenyegető legnagyobb veszély a támogatások tagországok közötti elosztásának módszerében rejlik. A 2007–2013 programozási időszakban az új tagállamok strukturális és kohéziós támogatásukat nem az 1999-ben elfogadott Berlini formula alapján kapják, hanem a GDP-arányos „abszorpciós kapacitás” alapján. A GDP nagyságát pedig az új programozási időszak előtti utolsó olyan 2-3 év adatai alapján állapítják meg, amelyekről már végleges statisztikai adatok állnak rendelkezésre. Magyarország GDP-je 2008–2009-ben együtt mintegy 8 százalékkal esett vissza, amit 2010–2011-ben még nem sikerül növekedéssel kiegyenlíteni. A módszer változatlansága esetén tehát Magyarország a 2013 utáni időszakban mintegy 7 százalékkal kevesebb strukturális és kohéziós támogatásra lenne jogosult, mint most, ami mintegy 1,6 milliárd euró elvesztését jelentené. A kutatás keretében bemutatásra kerültek az 5. kohéziós jelentés legfontosabb megállapításai is.

A zöld gazdaság területi dimenziói

A kutatás a zöld gazdaság területi vonatkozásainak elemzésekor alapvetően a fenntarthatóság szemléleti körből kiinduló stratégiai cselekvési logika mentén vizsgálta a gazdaságfejlesztés területi vonatkozásait. A koncepció szerint a zöld gazdaság valójában a gazdaság „zöld” ágazatfejlesztési folyamatainak keresztül történő „kizöldítése”, a fenntartható ipar és a kapcsolódó vállalkozói környezet ösztönzésével a gazdaság élénkítése, új munkahelyek

teremtése és az ipar környezetromboló hatásainak minimalizálása, egy olyan alacsony környezetterhelésű gazdaság kiépítése, ami a munkahelyek megteremtése mellett biztosítja az ökoszisztéma hosszú távú működését. A hazai zöld gazdaságot kialakítani szándékozó törekvések területi szempontú vonatkozásainak vizsgálata a zöld szektorokon keresztül valósult meg (takarékos építőipar, megújuló energiagazdálkodás, fenntartható közlekedés és mezőgazdaság, vízgazdálkodás, környezeti infrastruktúra), ugyanakkor a fentiek alapján, a területfejlesztés horizontális természetéből adódóan a folyamatok együttes szintézise integrált szemléletben történt. Az integrált „zöld” területfejlesztés átfogó célja a biológiai sokféleség védelme, az agrárgazdaság, a vidéki gazdaságok fejlesztése, valamint a szociálpolitika szempontjainak együttes figyelembevétele, továbbá a természeti és kulturális (hagyományos) lehetőségek kihasználása annak érdekében, hogy a vidék megtartó ereje, egyben a foglalkoztatás is növekedjen, és a helyi környezeti szempontokat is kielégítő gazdaság jöjjön létre (ökológiai agráripár). Mindezeket összhangba kell hozni a megújuló energiák elterjesztését, az agrárium fejlődését és a természeti, kulturális értékek védelmét célzó ágazatpolitikai intézkedésekkel.

A megújuló energiaforrások arányának növelése a fenntartható fejlődést is elősegíti, továbbá a magas energiainport-függőség csökkenésével az energiabiztonságot is növeli. Ugyanakkor a megújuló energia felhasználásával szemben fontos elvárás, hogy rövid és hosszú távon egyaránt gazdaságilag versenyképes legyen a nem megújuló energiaforrásokkal szemben is.

A kutatás egyik fő eredménye annak megállapítása, hogy a mezőgazdaság más ágazatokhoz való szoros kapcsolódása miatt a zöld gazdaságfejlesztés katalizátora lehet Magyarországon. A zöld agrárfejlesztés a más szektorokra gyakorolt multiplikátor hatása mellett kedvező folyamatokat indukálhat a környezetvédelemben és a vidéki társadalomban is. Ezeknek az egyik legfontosabb színterei lehetnek a tanyák, hiszen azok kitűnő lehetőséget nyújthatnának a zöld gazdálkodás megvalósítására. Itt a hatás nem csupán az egyes lokális pontokon, hanem települési és térségi szinteken is megmutatkozna, hiszen a tanyák – nagy számukból fakadóan – hozzájárulhatnának az egyes vidéki zónák megújulásához, népességmegtartásához és fejlődéséhez is. A zöld gazdaság agrárágazatát érintően: a Duna–Tisza köze homokos talajú tájain, Békés megye déli, jelentős számú kistermelő által művelt területein, a Jászságban a versenyképes családi gazdasági modell támogatása lenne célszerű, melynek fő iránya a biogazdálkodás keretei között termelt zöldség-gyümölcs, valamint a legeltetéses állattartás lehetne. Ez utóbbi tevékenység a természetvédelmi érdekeket is szolgálja, gondoljunk csak a Kiskunsági vagy a Körös–Maros Nemzeti Park gyepterületeire. Az energetikai kihívásokat tekintve a magyar mezőgazdaság két módon érintett: egyrészt javítani kell a termelés energiahatékonyágát – ez azért is fontos, mert a WTO tárgyalások agrárkereskedelmi liberalizációra irányuló törekvéseinek megvalósulása esetén versenyképesebbé teheti a magyar árukat, – másrészt a biomassza energetikai célú felhasználásával az ország energiainport-függőségét lehet csökkenteni, a mezőgazdasági termékek piacát stabilizálni, az agrárium jövedelmezőségét emelni, valamint új vidéki munkahelyeket teremteni.

A vizsgálat külön kitért arra, hogy a zöld gazdaság elméleti alapjai hogyan érvényesülnek a helyi szintű területfejlesztési politikákban (integrált városfejlesztés). A gazdasági növekedés és a környezeti fenntarthatóság közötti egyensúly megléte alapvetően kihat a lakosság jólétére, életminőségének javulására, valamint a városi terek környezeti biztonságára is. Annak érdekében, hogy a gazdaság prosperitásának biztosítása mellett városaink élhetősége ne kerüljön veszélybe, új stratégiai és koncepcionális elemek bevezetése szükséges. Ezért a fenntartható városfejlesztési politikáknak fel kell vállalniuk a gazdaságba ágyazható

környezetorientált irányelveket, amelyek alapján megteremthető az optimális környezetgazdálkodás lehetősége.

Határon átnyúló városrégiók

A városrégiók problematikájának kutatására az INNOTÁRS (NKTH) keretében művelt „Határtalan várostérségek a Kárpát-medencében” projekt éves feladatai keretében nyílt lehetőség. A 2010. évi munkafázisban a hazai városrégiók területi lehatárolásának két – Magyarországon kevéssé használt – módszerének alkalmazására került sor (területi autokorreláció, gravitációs modell). A III. munkacsomag lezárásaként megtörtént annak becslése, hogy a hazai várostérségek mennyiben járulnak hozzá a nemzeti össztermékhez (GDP), illetve mennyiben változott súlyuk az 1990-es évek közepéhez képest. Az eredmény részben meglepő lett: a vidéki várostérségek hozzájárulása a nemzeti érték termeléséhez nem nőtt, de a szuburbanizációs jelenség hatása kimutatható volt, mert a nem centrumtelepülések súlya emelkedett, ami a népesség, a munkahelyek és vállalkozások relokációjának az eredménye.

A határon átnyúló várostérségek kutatása a korábbi hasonló tematikájú vizsgálatokhoz képest új eredményeket hozott:

- A városrégiók munkaerőpiacán belül az együttműködés erősödik, ez alól a magyar munkaerő romániai munkavállalása a kivétel, elsősorban a bérszínvonal különbségei okán;
- A várostérségek ingatlanpiaca egységesül, a külföldi lakó- és ipariingatlan-fejlesztők szerepe markánsabbá vált az elmúlt években;
- Az áramlások szűk keresztmetszeteinek felszámolása megindult, a szükséges fejlesztési programokat a két oldalon a partnerek egyeztetették, a tervpályázatok futnak, de a tényleges fejlesztések időtávja ma még nem látható;
- A globális válság az együttműködés mennyiségi mutatóit visszavetette, de egyúttal ráébresztette a feleket a szorosabb, integráltabb kooperáció fontosságára;
- A fejlődés súlypontja az intézményi és személyes síkról egyre inkább áthelyeződik az üzleti életre és a személyi szolgáltatások piacaira, ahol az eredmények sokkal jobban mérhetők;
- A várostérség nagyságrendjétől függően, de minden esetben sikerült azonosítani a kulcsszereplők egy-egy jól definiálható körét, akik, mintegy katalizátorai a kapcsolatok fejlődésének.

Az újraparositás lehetőségei Magyarországon a gazdasági válság alatt és után

A gazdasági válság időszakában az Európai Unió amúgy is sérülékenyebb gazdaságú tagállamai (Kelet-Közép-Európa országai, balti államok, mediterrán országok) jelentősebb visszaesést szenvedtek el mind az ipari kibocsátás, mind a foglalkoztatás tekintetében. Magyarországról – közvetlen versenytársaival összehasonlítva – elmondható, hogy nemcsak a válságfolyamatok érintették mélyen a hazai ipart, hanem a lendületes kilábalás esélye is kérdéses. Hazánkban a válság jelei először az exportorientált vállalkozások körzetében – a fejlettebb vidéki térségekben – jelentek meg, majd a válságfolyamatok általánossá válásával egyre inkább a kisebb teljesítményű régiók recessziója erősödött, amelyek feltehetően a válság elmúltával sem lesznek képesek megújulni, átmeneti leépítés helyett bezárások valószínűsíthetők. Mindazonáltal a korábban uralkodó megyei-regionális fejlődési pályák módosulása az ipar ezredfordulóra megszilárdult térszerkezetét alapvetően nem változtatta meg, így a némileg oldódó területi egyenlőtlenségek a majdani visszarendeződés hatására

várhatóan újratermelődnék. A multinacionális cégek dominanciáját ellensúlyozandó és a gazdaság duális jellegét oldandó a releváns fejlesztési politikák számára megfogalmazott javaslatok három hangsúlyos kérdése:

- a gazdasági szereplők térségi szerveződését és a koordinációhoz szükséges intézményi háttér megteremtését célzó intézkedések;
- új iparpolitika megteremtésének szükségessége, amely a nagy értékű ipari bázisokhoz kapcsolja a felsőoktatást, a szakképzést, a kutatást és fejlesztést, továbbá a magyar közép- és kisvállalatok bedolgozói és alvállalkozói kapacitásait, ezzel egyben bővítve a minőségi foglalkoztatást;
- az ágazati és a területi tervezés és a vonatkozó dokumentációk összhangjának megteremtése.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program félidős értékelése

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) 3–4. (vidékfejlesztési) tengelyeinek értékelése számos összefüggést tárt fel, amelyek arra mutatnak rá, hogy

- a LEADER-csoportok közbeiktatásával végzett, elvben decentralizált döntéshozatal és kérelemkezelés túrhetetlen mértékű késedelmet okozott, olyannyira, hogy megingott a programba vetett bizalom mind a szereplők, mind a potenciális pályázók körében. Ennek legfőbb oka az „agyonkontrollált decentralizáció”, vagyis a LEADER akciócsoportokhoz delegált döntési jogkörök megkurtítása és a kérelemkezelés túlzó ellenőrzése;
- az eljárásrendi problémák – amellett, hogy a 3–4. tengely intézkedései esetében előleg sem folyósítható – semlegesítik az előnyöket, amelyeket az ÚMVP vonatkozó jogcímei ígértek, ezért megfontolandó legalább a vállalkozásfejlesztés egységes kezelése az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) Gazdaságfejlesztési Operatív Programján belül. Ez egyben a lehatárolással kapcsolatos problémákat is megszüntetné.

Hiába az egyes intézkedések területi kiegyenlítő hatása, az ÚMVP vidékfejlesztési intézkedéseinek többségét érintő eljárásrendi problémák, az ÚMFT-vel való koordináció hiánya, továbbá a fejlesztési források volumenének csekély volta a hátrányok növekedésével, a leszakadás erősödésével fenyeget a vidéki térségekben.

Közszolgáltatás-fejlesztési hálózat Pozsony határon átnyúló agglomerációjában

Az AGGLONET, magyar–szlovák agglomeráció Pozsony környékén című kutatás az RKK vezetésével, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet, valamint 3-3 magyar és szlovák önkormányzat együttműködésében valósult meg. A munka középpontjában a Pozsony határon átnyúló, illetve Csallóköz – többségében magyar lakta – területeire kiterjedő szuburbanizáció hatásainak feltárása, és ennek lehetséges kezelési módjai álltak.

Más szuburbanizációs vizsgálatokhoz képest Pozsony esetében a kutatás egyediségét az adta, hogy a szlovák fővárosból kiköltözők – mintegy 80%-ban szlovák nemzetiségű családok – a magyar többségű Csallóközben (Szlovákiában), valamint az államhatár magyar oldalán telepednek meg. Tehát mindegyik esetben magyar etnikai közegben. Különösen a vizsgált jelenség magyarországi vonatkozása jelentett újdonságot, mivel a szlovák állampolgárok nagyszámú letelepedése az utóbbi négy évben indult meg. Ugyanakkor sok hasonló probléma azonosítható a határ mindkét oldalán, ezért ezeket a területeket együtt vizsgálták a kutatók. Munkájuk célja volt, hogy felderítsék azokat a részben ismert, részben rejtett, avagy lehetséges problémákat és előnyöket, amelyekkel a céltelepülések önkormányzatai,

közszolgáltatói, lakossága és civil szervezetei találkoznak a letelepülő népességgel kapcsolatban. További célként határozták meg, hogy a problémák kezeléséhez, a lehetőségek kihasználásához a szakértő kutatók konkrét segítséget is nyújtsanak. Ezért a munkába a tudomány művelői mellett bevontak hat érintett önkormányzatot (ebből öt befogadó település, egy pedig – Pozsony városrészeként – kibocsátó).

Gyakorlati céljaik megvalósítását egy hálózatépítési folyamat szolgálta. Workshopjaikra a partnerek mellett az adott téma (hatósági ügyek, közszolgáltatások, közlekedés, oktatás, egészségügy, gazdaság, etnikai kérdések stb.) magyar és szlovák gyakorlati szakembereit is meghívták. A kidolgozott együttműködési megállapodást a projekt zárására a hat partner önkormányzat aláírta. A létrehozott AGGLONET szervezet nyitott további önkormányzatok és közszolgáltatók csatlakozása felé. Célja, hogy a feltárt problémák megoldására fejlesztési projekteket valósítson meg.

A kutatás legfontosabb megállapítása, hogy a szlovák családok kiköltözése kapcsán szlovák oldalon elsősorban a nyelvi és kulturális problémák áthidalása jelent kérdést, míg magyar oldalon ezeket a különbségeket a kiköltözők természetesnek fogják fel. A magyarországi településeken a nyelvi problémák áthidalása egyelőre megoldott, nagyobb gondot jelent azonban az idegen állampolgárok hatósági, közszolgáltatási kérdéseinek megoldása. A jövőben a településeken növekvő arányuk – amely jelenleg 10 és 25% között mozog – politikai, társadalmi kérdéseket is felvet. Ugyanakkor látni kell, hogy Pozsony fejlődéséből a kedvező térszerkezeti, földrajzi adottságoknak köszönhetően a magyar oldal is jelentős előnyöket élvez, mivel a lakossági kiköltözés mellett megindult a gazdasági szereplők kiáramlása is. Középtávon ez a térség Pozsony határon átnyúló agglomerációjához tartozhat, és része lehet egy Bécs központtal fejlődő transznacionális régióknak. A kutatómunka ennek a nem túl gyakori térbeli jelenségnek a további vizsgálatát is megalapozta.

Az eredmények magyar és szlovák nyelven is kötetben kerültek publikálásra. A projekt gyakorlati üzeneteit az egyes vizsgált közszolgáltatásokhoz (igazgatás, oktatás, egészségügy, tömegközlekedés) kapcsolódóan szintén két nyelven, rövid füzetben foglalták össze. Az eseményeket és a teljes kutatómunkát mindkét nemzet oldaláról kiemelt figyelemmel kísérte az írott és elektronikus sajtó, emellett valamennyi projektrendezvényen képviseltette magát Magyarország szlovákiai nagykövetsége. A nyitó és a záró rendezvényen nagykövet úr személyesen is részt vett. A projekt jó alapokkal szolgál egy több országra kiterjedő hasonló határ menti szuburbanizációs folyamatok hatásait feltáró nemzetközi projekt indításához is.

Regionális munkaerőpiac

Ma már talán valamennyi döntéshozó számára is világos, hogy a növekedési problémák egyik legfontosabb magyarázata éppen a munkapiac zavaraiiban rejlik. A stagnáló foglalkoztatásban részben a munkaerő-keresletet és -kínálatot érintő gazdaságpolitikai, foglalkoztatáspolitikai intézkedések is felelősek. A pozitív változásokhoz a foglalkoztatáspolitikai, a gazdaságpolitikai, az ágazati politikák, a fejlesztéspolitika szoros együttműködése szükséges.

A tanulmány áttekinti a hazai munkaerő-piaci folyamatok alakulását, mindenképp a munkaerőpiac regionális egyenlőtlenségeit, és valamennyi régióról olyan elemzéseket mutat be, amelyek középpontjában a foglalkoztatási lehetőségek állnak. A tanulmány rámutat azokra az ágazatokra, amelyeknek fejlesztése, támogatása segítheti a regionális foglalkoztatási problémák oldását, amelyek megfelelően menedzselve kitörési pontok lehetnek a régió számára.

Elemzésre került a területfejlesztés és a foglalkoztatáspolitikai közötti komplex kapcsolatrendszer, ez alapján a kutatók hangsúlyozták a fejlesztéspolitika és a foglalkoztatáspolitikai közötti koordináció szükségességét, hiszen a területfejlesztés és a foglalkoztatás egymást kölcsönösen feltételező kategóriák. A foglalkoztatáspolitikai eszközök és intézményeinek hatáskörük annyiban korlátozott, hogy központi jellegéből adódóan kevésbé képes figyelembe venni a helyi adottságokat és mobilizálni a helyi erőforrásokat. A foglalkoztatáspolitikai eredményessége ezért igényli, feltételezi a területfejlesztési politika, az ahhoz tartozó eszköz-, intézmény- és forrásrendszer támogatását. Ezért szükséges olyan intézményeket, eljárásrendeket kialakítani, amelyek segítségével a lokális szereplők bevonhatók a foglalkoztatáspolitikai rendszer alakításába.

Az aktivitás, a foglalkoztatás és a munkanélküliség területi mutatói jól tükrözik az egyes régiók átlagos gazdasági fejlettségét is. A centrum és a periféria gazdasági teljesítménye folyamatosan távolodik egymástól, a fővárost magában foglaló régió kivételével az összes többi régió relatív teljesítménye csökken, következésképpen a területi egyenlőtlenségek egyre markánsabbak lesznek. Mindez azt jelenti, hogy nincs gazdasági értelemben felzárkózás, a „spillover”-hatás nem működik. Ez nyilvánvalóan lecsapódik a munkaerő-piaci mutatókban is. A fejlesztéspolitika regionális céljaiban Magyarországon az ezredfordulótól megjelenő klaszterorientált gazdaságfejlesztési szemlélet az uralkodó. A stratégiák felismerik, hogy a külföldi működőtőke-beruházásokra alapuló növekedés nem képes megoldani a régiók lemaradását. A versenyképes klaszterek kialakítása a belső erőforrások mozgósításával valósít meg hosszú távú szerkezetváltást, amelynek eredményeként a regionális gazdaságba integrálódott, a delokalizáció veszélyének kevésbé kitett állások jönnek létre. Ennek lehetősége különösen jó az innovatív iparágak multiplikátor-hatásaként létrejövő vállalkozásokban; a foglalkoztatás közvetlen forrásai elsősorban az üzleti szolgáltatások lesznek, amelyek terjedését azonban a tudástermelés és az innovatív ipar teszik lehetővé.

A feladat tehát kettős: egyrészt megtalálni a (keves számú) húzóágazatot, és ezek hatékony fejlesztését megvalósítva elérni a régió gazdaságának fejlődését, a foglalkoztatás (multiplikatív) növelését. Másrészt sok apróbb lehetőséget, elsősorban kis- vagy mikrotársadalmi szempontoknak megfelelő innovatív foglalkoztatási projektet támogatni (a szociális gazdaságtól a szociális földprogramon át a helyi termékek feldolgozásáig), valamint megtalálni a régió egyéb adottságaihoz igazodó specializációt (hol a turizmusban, hol a feldolgozóiparban, hol a kulturális iparban).

Regionális átalakulás a Nyugat-Balkán országaiiban

A Balkán évszázadok óta a magyar politikai cselekvés és tudományos kutatás érdeklődésének homlokterében áll. A történetileg változó magyar hatalmi törekvések jóval megelőzték a modern tudományok kialakulását. A modernizáció időszakában a magyar tudomány politikai célmeghatározóvá vált a Balkánnal kapcsolatban.

Jugoszlávia széthullása a regionális egyenlőtlenségeket új dimenzióba helyezte. A korábbi régiók államosodása területi változásokhoz vezetett. Az új országokon belüli kisebb térségek között megmutatkozó különbségek szemmel láthatóbbakká váltak. Komoly gondok mutatkoztak az állami berendezkedés következtében is. Az új államalakulatok szervezésének kezdeti idő-szakában a területi szempontok értelemszerűen háttérbe szorultak. A régióból állammá alakulás nem tekinthető a szokványos területszervezés gyakorlatának. E tapasztalatokban híján lévő társadalmi gyakorlat következményei érzékelhetőek az új nyugat-balkáni államok fejlődési pályájának alakulásán. Az új országok államszervezési prioritásai között szerepel ugyan a területi különbségek mérséklésének az igénye, az új állami identitás

megteremtésének a garantálását szolgáló intézmény- és eszközrendszerre összpontosító állami politikák azonban ezt a szempontot kevésbé érvényesítették.

Ma a balkáni térség stabilizálásának kérdései állnak a nemzetközi politikai gondolkodás, tervezés és cselekvés homlokterében. Az utóbbi másfél évtizedben számtalan politikai dokumentum foglalkozott a Nyugat-Balkán békés fejlődésének céljaival, eszközeivel és intézményeivel. Jelentős anyagi ráfordítások jelzik e politika fontosságát. Több nyugat-balkáni állam európai uniós tagságát sok uniós tagállam támogatja. Az új államok fejlesztési stratégiájában az EU-csatlakozás prioritást élvez. A korábbi évtizedekben megmutatkozó területi differenciák növekedésének lehetünk tanúi. Az egyes régiók közötti korábbi tízszeres különbségek mára növekedést mutatnak. A Balkán fejlődésének egyik kulcseleme – a békés politikai fejlődés mellett – a kohézió erősítése, a strukturális politika hatékony alkalmazása lehet.

A Régiók Európája sorozatban megjelent, a nemzetközi irodalomban is hiánypótlónak számító kötet a Nyugat-Balkán országainak területi sajátosságait mutatja be. Összegzi a térség átalakulásának különböző korszakait, értékeli a regionális különbségek hatásait, áttekinti a térség fejlődésének perspektíváit.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet alapelve, hogy a szilárd tudományos alapokon álló régió- és településfejlesztés az európai versenyképesség és a gazdasági gyarapodás záloga. Ennek érdekében az RKK nagy hangsúlyt helyez a kutatási eredmények disszeminációjára és megvitatására mind a szélesebb értelemben vett szakmai, mind a civil közélet szereplőivel. A párbeszéd konkrét keretét és fórumát szolgáló események közül 2010-ben az alábbiak emelendők ki. Az Európa Kulturális Fővárosa programsorozat részeként: „Társadalomtudósok az értelmiség vándorlásáról”, „Teret adó milió”. A vidéken élő társadalommal: „Párbeszéd a vidékért”, „Vidékfejlesztők napja”, „Tanyakollégium”. Nagyobb nyilvános érdeklődés övezte könyvbemutatók: „Dél-Alföld” monográfia (kötetbemutató sorozat 10 helyszínen), a „Világváros Budapest két századfordulón” (3 alkalom), „Kirekesztve. Falusi gettók az ország peremén”. Az intézet felsőoktatási tevékenysége nem merül ki a hagyományos oktatási és témavezetői kötelezettségek teljesítésével: a kutatók éjszakája, a szabadegyetemi és szakkollégiumi programsorozatok, valamint területfejlesztési nyári egyetem hozták közelebb az érdeklődő hazai és határon túli fiatalokat a tudományhoz. A kétirányú kapcsolat másik oldalát jelenti, hogy az RKK alapkutatásai, pályázati és tanácsadói tevékenysége alapvetően támaszkodik a térségi szakemberek és lakosság véleményére, javaslataira. A projektek közül ki kell emelni az UMFT TÁMOP-programjait (A regionális tudomány társadalmisítása, Közösség–Tudás–Könyvtár), amelyek kifejezett célja a szélesebb közönség elérése, valamint a horvát és szerb EU-csatlakozást előkészítő IPA-programok ún. stakeholder rendezvényeit. Szélesebb érdeklődést váltott ki továbbá az RKK vezető kutatóinak részvétele rádiós és televíziós vitasorozatokban (MTV Ma reggel, MR1 Kossuth Anyanyelve magyar, Jelenlét).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Hazai együttműködések

Az intézet *területpolitikai döntési centrumokkal* kiépített másfél évtizedes tartalmú és kölcsönös elégedettséget kiváltó együttműködésében 2010-ben alapvető változások következtek be. A területfejlesztés kormányzati intézményi szerkezete nem alakult ki, a területpolitikai döntések tudományos megalapozása iránt nem mutatkozott érdeklődés.

Veszélybe került a magyar regionális tudomány nemzetközileg is elismert teljesítménye, a kutatás–fejlesztés–versenyképes területpolitikai alkalmazás innovációs lánc fenntartása.

A területfejlesztési kutatások másik fontos partneri körével, *a települési és területi önkormányzatokkal* fennálló kapcsolatok intenzitásában is visszaesés érezhető. Szemmel látható a forráshiányos önkormányzatok érdektelensége fejlesztési koncepcióik tudományos megalapozásában. Az uniós támogatások elnyeréséért folyó küzdelemben a helyi erőforrások optimális összehangolásának és hasznosításának tudatos tervezését és programozását pályázatírással helyettesítik.

*A felsőoktatási kapcsolatrendszer*et illetően is új jelenségeknek lehettünk tanúi. Egyrészt érezhető a vidéki főiskolák szívó hatása az intézet néhány osztályának kutatói állományára. A kvalifikációs gondokkal küszködő főiskolák kedvezőbb bérajánlataikkal (és moderáltabb követelményrendszerükkel) az elmúlt három évben hét minősített kutató távozását idézték elő. Másrészt nőtt annak az igénye, hogy egyetemekkel működtetett közös tanszékek a doktori képzésben erősítsék pozícióikat. A Széchenyi István Egyetemen és a Debreceni Egyetemen szélesedett ily módon az együttműködés. Az intézet egyetemi képzésben elfoglalt pozícióit erősítette két tudományos tanácsadó egyetemi tanárrá való kinevezése és egy főmunkatárs habilitációja.

A gazdasági szférával meglévő folyamatos együttműködés (Paksi Atomerőmű) mellett új szereplőként jelent meg az IBM Magyarország, amely gazdasági döntéseinek területi megalapozásához igényel folyamatosan elemzéseket.

Nemzetközi kapcsolatok

A 2010. év kiemelkedő nemzetközi eseménye a Regional Studies Association *Regionális válaszok a globális változásokra* című nemzetközi konferencia volt. A kongresszuson 50 országból 575 kutató és gyakorlati területfejlesztési szakember vett részt, 525 előadás hangzott el. A konferencia szervezője az MTA Regionális Kutatások Központja volt. Előadást tartott Dirk Ahner, az Európai Bizottság regionális politikai főigazgatója is. A konferencia eredményei a regionális tudomány fejlődése szempontjából az alábbiakban összegezhetők:

- A magyar regionális tudomány, az MTA Regionális Kutatások Központja a nemzetközi tudományos élet elismert szereplőjévé vált. A konferencia tovább erősítette az intézet nemzetközi tekintélyét.
- A konferencia tudományos programjából levont következtetések új erőforrást jelentenek a magyar regionális tudomány számára, jövőbeli kutatási irányok, programok, együttműködési hálózatok körvonalazódtak.
- A fiatal kelet- és délkelet-európai regionális kutatóknak felajánlott konferenciatámogatás fontos szerepet játszott a Magyarországról kialakult kép kedvező alakításában.
- A kelet-európai regionális tudomány eddig nem tapasztalt erőteljes jelenléte az MTA Regionális Kutatások Központja tudományszervező munkájának köszönhető. Ez is bizonyítéka annak, hogy az intézet a térség vezető tudományos intézményei közé került.

Az európai regionális folyamatok elemzésében új irányt nyitott Balkán-kutatások új partnerrel, az *OECD LEED Local Economic Development Trento* intézettel bővítették az RKK nemzetközi partnerhálózatát. Az együttműködés eredményei a Regionális átalakulás a Nyugat-Balkán országaiban c. kötetben mutatkoztak meg.

A kelet-közép-európai regionális kutatóhelyek együttműködését reprezentálta a hat műhely 20 képviselőjének részvételével szervezett konferencia a kelet-európai regionális változásokat bemutató eredményekről. Jelentős tudományos eredményt felmutató és nemzetközi visszhangot kiváltó együttműködés teljesedett ki a somorjai Fórum Társadalomtudományi Intézettel, valamint a kassai Šafarik Tudományegyetemmel.

Három IPA-pályázati (Instrument for Pre-accession Assistance) részvétel eredményeként biztató jelek mutatkoztak horvát és szerb kutatóhelyekkel való kapcsolatok fejlesztésében. A balkáni országokban megnőtt az érdeklődés a magyar területi kutatások iránt, az RKK modelljének alapos tanulmányozása figyelhető meg.

2010-ben az intézet kutatócsoportjai négy FP-7-es keretprogramban és hét egyéb nemzetközi együttműködésben vettek részt, hat konzorciális partnerrel folyamatos tárgyalások zajlottak új nemzetközi pályázatokban való közreműködésre. A folyó nemzetközi projektek keretében az intézet 12 alkalommal szervezett szemináriumokat, kerekasztal-beszélgetéseket, munkacsoporti üléseket több mint 100 fő külföldi résztvevő közreműködésével.

A nemzetközi programok szervezése jelentős feladatot adott az intézet közösségének. Mindennek következtében mára az RKK-ban kialakult a nemzetközi kapcsolatépítés professzionális bázisa. Szervezeti szempontból ez tekinthető a 2010. év meghatározó eredményének.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

- *ESPON SEMIGRA*: A projekt keretében a szelektív migrációs folyamat feltárása zajlik két magyar és három más országbeli mintaterületen.
- *Magyar–Román CBC CrisKör Environmental cadastre and ecological action plan of the Rivers Fehér-, Fekete- and Kettős-Körös*: A projekt az érintett térségben bekövetkezett környezetre ható tevékenységek számbavételével és értékelésével foglalkozott, valamint a jövőbeli fenntartható környezethasználati és természetvédelmi metódusokra tesz javaslatot.
- *Magyar–szerb IPA InnoAxis projekt*: A projekt célja a határnak két oldalán elterülő és hasonló adottságokkal és problémákkal rendelkező terület közös fejlesztési céljainak, stratégiai irányainak, valamint az ezekhez kapcsolható operatív programoknak a megalkotása.
- *Magyarország–Horvátország regionális turisztikai termék terve IPA határon átnyúló együttműködési program 2007–2013 Magyar–Horvát Regionális Turisztikai Termékterv Projekt*: Az együttműködés egy közös, átfogó terv elkészítését célozza meg, amely a jövőbeni turisztikai és kulturális fejlesztési programok irányait jelöli ki. Kiemelkedő jelentőségét az adja, hogy ezt a terméktervet kell alapul vennie minden olyan jövőbeni projektnek, amelyet a Magyarország–Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Programból kívánnak a pályázók megfinanszíroztatni. A kutatók kialakítottak egy földrajzi információs rendszert (GIS) a turizmus közvetlen fejlesztéséhez.
- *Regionális egyetemek a nemzetek közötti tudásrégió létrehozói (UNIREG IMPULSE) IPA határon átnyúló együttműködési program 2007–2013*: A projekt célja a „szolgáltató egyetemek” határon átnyúló összefogásának, tanácsadói, koordinációs és szervező tevékenységének a regionális fejlesztésekben való kamatoztatása. A projekt a vidékfejlesztés, az élménygazdaság és a környezetvédelem témái köré csoportosul, célterülete a horvát–magyar határ menti térség. A tanulmányok stratégiai ajánlásokat is

tartalmazzák a régió fejlesztésére vonatkozóan. A projekt eredményeként a partnerek közös adat- és információbázist, valamint interaktív weboldalt alakítottak ki.

- *A regionális tudomány társadalmisítása (TÁMOP, 2010–2011)*: A projekt során az intézet előadás-sorozatokat, nemzetközi konferenciát szervezett, fejlesztette az intézeti honlapot, amelyek hozzájárultak a regionális tudomány eredményesebb disszeminációjához.
- *Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (2007–2013) félidei (mid-term) értékelése*: Az értékelés célja volt, hogy a programvégrehajtás, az eredmények és a hatások vizsgálatán keresztül megalapozza a program esetleges kiigazítását, és inputokat szolgáltatott a soron következő stratégiai tervezési és programozási ciklus számára.
- *IQ-Net Paper on EU Cohesion Policy and the Implementation of the Lisbon Agenda: Lessons for EU2020*: A Strathclyde Egyetemen működő Európai Politikai Kutatóközpont megbízásából három kiválasztott operatív programot részletesen elemeztek a kutatók, emellett vállalkoztak valamennyi uniós forrást felhasználó OP általános bemutatására is.
- A HU–SK határ menti program támogatásával megvalósult *AGGLONET projekt* magyar és szlovák nyelven megjelent könyvvel zárult. A vizsgálat középpontjában a határon átnyúló pozsonyi szuburbanizáció állt.
- Zárásához közeledik az NKTH támogatásával megvalósuló, két éves átfutási idejű *NETINNOV projekt*. A korábbi nyugat-dunántúli innovációs vizsgálatokat országos szintűvé szélesítő munka a felmérések kiértékelésénél, összegzésénél tart, amelyek az adott terület széles érdeklődésére számíthat, és kiindulópontja lehet későbbi nemzetközi együttműködéseknek.
- A második évébe értek az osztrák–magyar határ menti együttműködési program által támogatott három, illetve négy év átfutási idejű *ESPAN és IRIS projektek*, valamint a Leonardo Program finanszírozásával megvalósuló *E-Ruralnet*. Az ESPAN célja egy osztrák–magyar határ menti megújuló energiastratégia, valamint a Nyugat-Dunántúl energiastratégiájának elkészítése.
- Befejeződtek a fejlesztéspolitikáért és a területfejlesztésért felelős minisztérium (NFGM, NFM) megbízásából a Duna-stratégiához kapcsolódó vizsgálatok.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb publikációk

Könyvek

1. Barabas D, Mezei I, Hardi T, Koós B, Gallay M, Kandráčová V (szerk.): Geografické poznatky bez hraníc.: výber z maďarských a slovenských príspevkov z fyzickej a humánnej geografie. Kosice: Univerzita Pvlá Jozefa Safarika, 281 (2010) (ISBN: 978-80-7097-810-8)
2. Barta Gy, Beluszky P, Földi Zs, Kovács K (szerk.): A területi kutatások csomópontjai. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 531 (2010) (ISBN: 978-963-9899-32-2)
3. Barta Gy, Keresztély K, Sipos A (szerk.): A „világváros” Budapest két századfordulón. Budapest: Napvilág Kiadó, 373 (2010) (ISBN: 978-963-9697-72-0)
4. Gál Z: National financial centres with international aspirations IFC development in the CEE region. In: Regional Responses and Global Shifts: Actors, Institutions and Organisations: Regional Studies Association Annual International Conference 2010. Pécs, Magyarország, 2010.05.24-2010.05.26. Regional Studies Association, 62 (ISBN: 9781897721360)
5. Hajdú Z (szerk.): Szubszidiaritás és regionalitás az egyház- és államszervezetben. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 147 (2010) (ISBN: 978-963-9899-25-4). Bibliogr. a lábjegyzetekben. A könyv a Szubszidiaritás és regionalitás az egyház- és

államszervezetben című konferencia (Pécs, 2009. szept. 17.) szerkesztett előadásait tartalmazza.

6. Hardi T, Lados M, Tóth K (szerk.): Magyar-szlovák agglomeráció Pozsony környékén = Slovensko-madžarská aglomerácia v okolí Bratislavy. Győr; Somorja: MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet - Fórum Kisebbségkutató Intézet, 223 (2010) (ISBN: 978-80-89249-43-5)
7. Horváth Gy, Hajdú Z (szerk.): Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országaiban. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 614 (2010) (Régiók Európája; 4.) (ISBN: 978-963-9899-35-3)
8. Kovács K, Cartwright A: Controlled Decentralisation.: Institution-Building and Regional Development in Hungary. Pécs: Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, Discussion Papers, 78: 58 (2010) (ISBN 978-963-9899-26-1)
9. Kovács T: A paraszti gazdálkodás és társadalom átalakulása. Budapest: L'Harmattan, 256 (2010) (ISBN: 978-963-236-247-2)
10. Mészáros R, Nagy G, Nagy E, Boros L, Pál V: A globális gazdaság földrajzi dimenziói. Budapest: Akadémiai Kiadó, 391 (2010) (Modern regionális tudomány szakkönyvtár). (ISBN: 978-963-05-8936-9)
11. Pálné Kovács I, Kutsar D (szerk.): Internationalisation of Social Sciences in Central and Eastern Europe. The „Catching Up” – a Myth or a Strategy? London; New York: Routledge, 234 (2010) (Routledge/European Sociological Association Studies in European Societies; 13.)
12. Szirmai V (szerk.): Közép-Dunántúl. Pécs; Budapest: MTA Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó, 503 (2010) (A Kárpát-medence régiói; 12.). (ISBN: 978-963-9899-31-5)
13. Váradi MM (szerk.): Esélyteremtők. Budapest: Vita, 247 (2010) (ISBN: 978-963-508-596-5)
14. Virág T: Kirekesztve. Falusi gettók az ország peremén. Budapest: Akadémiai Kiadó, 266 (2010) (ISBN: 978-963-05-2228-7)

Közlemények

15. Beluszky P, Sikos T T: Changing Village: Typology of Rural Settlements in Hungary at the Beginning of the Third Millennium. Pécs: Centre for Regional Studies of the Hungarian Academy of Sciences, (Discussion Papers, 66) 53, ISBN 978-963-9899-02-5 (2008)
16. Czirfusz M: Faktoranalízis, a látszattmegoldás. Tér és Társadalom 24:(1) 37-49 (2010)
17. Czirfusz M, Szabó P: The nearest-neighbour analysis and its application. In: Kulcsár L, Kulcsár JL, Marosi L (szerk.). Regional Aspects of Social and Economic Restructuring in Eastern Europe: The Hungarian Case. Budapest: Hungarian Central Statistical Office, 167-177 (2010) (ISBN: 978-963-235-293-0)
18. Erdősi F: A klímavédelem eddigi mérlege és kilátásai. Tér és Társadalom 24:(1) 1-14 (2010)
19. Faragó L: A tervezési rendszer korszerűsítésének indokai és szemléleti alapjai. Pénzügyi Szemle 55:(3) 448-451 (2010)
20. Gál Z: Miért nem lett Budapest a kelet-közép-európai régió pénzügyi központja?: Budapest pénzügyi szerepköre az ezredfordulón. In: Barta Gy, Keresztély K, Sipos A (szerk.). A „világváros” Budapest két századfordulón. Budapest: Napvilág Kiadó, 137-165 (2010) (ISBN: 978-963-9697-72-0)
21. Gál Z: The role of research universities in regional innovation.: The case of Southern Transdanubia, Hungary. In: Longworth N, Osborne M (ed.): Perspectives on Learning

- Cities and Regions: Policy Practice and Participation. Leicester: &, 84-106 (2010) (ISBN: 978-1-86201-448-0). NIACE (National Institute of Adult Continuing Education)
22. Hamar A: Megújuló folytonosság. Közfoglalkoztatás egy észak-alföldi kistérségben. *Esély* 21:(1) 65-78 (2010) (2010)
 23. Horváth Gy: Inequalities in the Central and Eastern European research area.: Challenges of regional decentralisation. In: Pálné Kovács I, Kutsar D (szerk.) *Internationalisation of Social Sciences in Central and Eastern Europe: The „Catching Up” – a Myth or a Strategy?* London; New York: Routledge, 115-129 (2010) (Routledge/European Sociological Association Studies in European Societies, 13.) (ISBN: 978-0-415-54823-6)
 24. Horváth Gy: Regionalism in a unitary state.: The case of Hungary. In: Scully R, Wyn Jones R (szerk.) *Europe, Regions and European Regionalism*. London: Palgrave MacMillan, 184-202 (2010) (Palgrave Studies in European Union Politics) (ISBN: 978-0-230-23178-8)
 25. Horváth Gy: Ways and experiences of regional transition to market economy in Eastern and Central Europe. The case of research area. In: Heimpold G (ed.): *20 Jahre deutsche Einheit: Von der Transformation zur europäischen Integration*. Halle: Institut für Wirtschaftsforschung, 133-147 (2010) (ISBN: 978-3-941501-05-8)
 26. Horváth Gy, Lelkes G: Területi kohézió a Kárpát-medencében: trendek és teendők [Regional cohesion in the Carpathian basin. Trends and tasks]. In: Bitskey B (szerk.): *Határon túli magyarság a 21. században: Tanulmánykötet. Konferenciasorozat a Sándor-palotában, 2006-2008*. Budapest: Köztársasági Elnöki Hivatal, 233-262 (2010) (ISBN: 978-963-06-8928-1)
 27. Koós B: A gazdasági tevékenységek agglomerálódása egy vállalat-demográfiai modell tükrében. *Tér és Társadalom* 24:(1) 51-64 (2010)
 28. Kovács K: Social and administrative crises interlocking: the misery of rural peripheries in Hungary. *Eastern European Countryside* 16: 89-113 (2010)
 29. Lux G: Az ipar hagyományos terei. A régi ipari térségek. *Tér és Társadalom* 23: (4) 45-60 (2009) (ISSN: 0237-7683)
 30. Lux G: From industrial periphery to cultural capital?: Restructuring and institution-building in Pécs. In: Sucháček J, Petersen JJ (ed.): *Developments in Minor Cities: Institutions Matter*. Ostrava: 103-126 (2010) (ISBN: 978-80-248-2213-6)
 31. Maurel M-C, Póla P: L'émergence du développement local: le cas de Bóly en Transdanubie méridionale. In: Halamska M, Maurel M-C (ed.): *Les acteurs locaux à l'épreuve du modèle européen. LEADER: France - Hongrie - Pologne*. Prague, 149-184. Prague, Cefres; Varsovie, Irwir Pan (2010) (ISBN: 978-80-86311-22-7)
 32. Pálné Kovács I: Equal status and different conditions of local governments in Hungary. In: Hoff W (ed.): *The Critique of Law: Independent Legal Studies*. Warszawa, 131-146. (Equality; III.). (2010) (ISBN: 978-83-61408-42-0)
 33. Pálné Kovács I: Középszintű reform és/vagy területi léptékváltás. *Új magyar közigazgatás* 3:(1) 13-21 (2010)
 34. Póla P: Problémák és dilemmák a magyarországi gazdasági kamarai rendszerben. In: Dobák M, Kardos J, Stausz P, Zachar PK (szerk.): *Társadalmi és gazdasági érdekérvényesítés a XX. században*. Budapest: L'Harmattan, 239-253 (2010). (ISBN: 978-963-236-255-7)
 35. Rácz K, Tóth M: Identitás, etnicitás, önszerveződés egy kistalusi közösségben. In: Lányi A, Farkas G (szerk.): *Miért fenntarthatatlan, ami fenntartható?* Budapest: L'Harmattan, 101-126 (2010). (Környezet és társadalom; XXI. századi forгатókönyvek) (ISBN: 978-963-236-322-6)
 36. Rechnitzer J: A régiók a magyar területi politikában. *Jog – Állam – Politika* 2:(2) 3-25 (2010)

37. Rechnitzer J, Smahó M: Cross-border co-operation of higher education institutions in Western Hungary. In: Langer J, Vlastic G, Alfirevic N (ed.) Knowledge Region: Alps-Adriatic Challenges. Frankfurt am Main; New York; Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Wien: Peter Lang Verlag, 183-190 (2010). II. Actors and Cases. (ISBN: 978-3-631-58557-3 pb)
38. Romelić J, Nagy I, Bjeljac Ž: Degradation processes in rural borderline settlements in the region of Vršac Mountains. Zbornik Radova Geografski Institut Jovan Cvijic 60:(1) 1-15 (2010)
39. Smith A, Timár J: Uneven transformations: Space, economy and society 20 years after the collapse of state socialism. European Urban and Regional Studies 17:(2) 115-125 (2010).
40. Somlyódyne Pfeil E: Emerging local authority networks within the framework of local administration reform in Hungary. Geographia Polonica 82: (2) 5-20 (2009) (ISSN: 0016-7282)
41. Somlyódyne Pfeil E: Hungarian public service reform: Multipurpose microregional associations. In: Swianiewicz P (ed.): Territorial Consolidation Reforms in Europe. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 255-264 (2010). (ISBN: 978-963-9719-16-3)
42. Timár J, G Fekete É: Fighting for recognition: feminist geography in East-Central Europe. Gender Place and Culture - The Journal of Feminist Geography 17:(6) 775-790 (2010)
43. Váradi MM: A közfoglalkoztatás útjai és útvesztői egy aprófalvas kistérségben. Esély 21:(1) 79-99 (2010)
44. Váradi MM: Az „Út a munkához” program hatásvizsgálatának eredményei. In: Ferge Zs, Darvas Á (szerk.): Gyerekesélyek Magyarországon: A „Legyen jobb a gyermekeknek” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának 2009. évi jelentése. Budapest: MTA GYEP Iroda, 221-256 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Regionális Kutatások Központja

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	115,0	Ebből kutató ² :	65,0
PhD, kandidátus:	36	MTA doktora:	13
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			14

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			437
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			361
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 42	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	11
recenzió, kritika	magyarul: 8	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 6	idegen nyelven:	2
tanulmánykötet	magyarul: 7	idegen nyelven:	3
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 130	idegen nyelven:	33
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	8
Sorozatszerkesztés	magyarul: 3	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	1115	Összes független hivatkozások száma:	1114
Kapott recenzió, kritika:	17		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	5	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	109	hazain:	178
Nyilvános esemény ¹³ :	36	kulturális rendezvények ¹⁴ :	6
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			17
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	45	hazai:	142
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	13	hazai:	23

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			48
Témavezetések száma: TDK munka:	10	Diplomamunka (BSc):	88
Diplomamunka (MSc):	39	PhD:	90

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	303,7	MFt		
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	5	Teljes saját bevétel:	170,44	MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			2	
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	12,0	MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0	
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			2	
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	109,74	MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			7	
EU forrásból:	7	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	40,01	MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			70,25	MFt

SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49.; 1250 Budapest, Pf. 20
telefon: 1-224 0786; fax: 1-224 0790
e-mail: tiberit@socio.mta.hu; honlap:www.socio.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet kutatásai az alap-és közfeladatokhoz kapcsolódtak. Az alapító okiratban megfogalmazott kutatási célok összhangban voltak a társadalomkutatások azon hazai és nemzetközi áramlataival, amelyek döntően a társadalomszerkezetre, a szociálpolitikára, az értékekre, az új technológiákra és tudásokra, valamint a környezet változásainak méréseire összpontosítva mutatják be a társadalmi folyamatokat.

A kutatások négy téma köré csoportosultak. Az esélyegyenlőség köré szerveződött vizsgálatok az egyenlőtlenségek okait kutatták, különös tekintettel a nők, a romák, a fogyatékkal élők, az idősek, az LMBT (leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű) emberek helyzetére, továbbá a társadalmi nemek területén foglalkoztak a család és a munka összeegyeztetésének kérdéseivel, a nők munkaerő-piaci hátrányaival, a családon belüli erőszak mértékével, érintettjeivel, és a gondoskodással. A tudás és a tudástársadalom átalakító szerepének kutatása a döntéshozatalra, a versenyképességre és fenntarthatóságra, a magyar K+F rendszerre, valamint a munkahelyi pszicho-szociális kockázatokra irányult. Az értékvizsgálatok foglalkoztak az értékek átrendeződésével, azok kultúrára gyakorolt hatásával és magatartásformáló szerepével, a magyar társadalom kulturális megosztottságával, a narratív élettörténeti interjúk feldolgozásával és a hazai kvalitatív kutatók hagyatékának gyűjtésével és rendszerezésével, a szellemi termelési mód megnövekedett szerepével. Az intézet környezeti és társadalmi fenntarthatósági vizsgálata a természeti és környezeti károk társadalmi konfliktusait tárták fel, elemezték a globális klímaváltozás társadalmi összefüggéseit, a fenntartható városfejlődés hazai lehetőségeit, és a modern nagyvárosi fejlődés területfogyasztási következményeit.

Speciális feladat volt az Európai Társadalomtudományi Elemzések (EUTE/ESS) ötödik adatfelvételének lebonyolítása, és az előző felvétel elemzése, valamint a szociológiatörténeti archívum (20. Század Hangja) továbbfejlesztése. Az intézet hangsúlyt fektetett a kutatások interdiszciplináris jellegére, melyek lehetőséget adtak a társadalmi jelenségek feltérképezésére és a működési mechanizmusok bemutatására, értelmezésére. Az elmúlt évekhez hasonlóan a szükséges források csak részlegesen álltak rendelkezésre, ezért a munkatársak részben új pályázati lehetőségeket kerestek, részben saját kezdeményezésű kutatásokat folytattak. Az intézet kiemelt feladatának tekintette a tudományos eredmények minél szélesebb körben történő bemutatását és a társadalmi párbeszédet.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Esélyegyenlőség

Az oktatáson belüli etnikai különbségek és a városi ifjúság széttartó életpályái a kibővített Európában (EDUMIGROM) (EU FP7)

A kutatás alapján elkészült első nemzetközi összehasonlító elemzések rávilágítottak arra, hogy – a jóléti berendezkedésekben, és az iskoláztatás rendszerében mutatkozó jelentős

különbségek ellenére – Európa „látható” kisebbségei az iskolai pályafutás első szakaszának végére rendre hátrányba kerülnek a „többségi” társadalmakhoz képest. A másodgenerációs migráns és roma gyerekek iskolai teljesítménye, továbbtanulási kilátása és távlatosabb életpályája esélye kedvezőtlenebb. A háttérben meghúzódó problémák különbözőek: a történetileg-kulturálisan alakított együttélési viszonyok divergálnak, komoly kihívás az iskolán belüli integráció lehetőségeinek és korlátainak újragondolása, illetve azoknak a tágabb intézményi és strukturális feltételeknek a tisztázása, amelyek hosszabb távon előmozdíthatják Európa „másként kezelt” társadalmi csoportjainak teljes jogú részvételét azokban a társadalmakban. Az eredmények kilenc ország 105 iskolájában, 287 osztályban 5086 diákkal készült kérdőív, és mintegy 300 egyéni és 70 fókuszcsoporthoz tartozó interjú összehasonlító elemzésére, valamint etnográfiai módszerekkel történő megfigyelésekre támaszkodnak. Bár a részt vevő országok mindegyikében törekvés mutatkozik a kisebbségek társadalmi integrációjának az oktatáson keresztül (is) történő előmozdítására, a politikai akarat gyakran megtörik a többségi ellenállás különböző intézményes és személyes gyakorlatain, a kirekesztés és megkülönböztetés mindennapi formáin, valamint az ezeket meghatározó ideológiák és a közvélemény befolyásán.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogtudatosság növekedésének mértéke – fókuszban a nők, a romák, a fogyatékos és az LMBT emberek (Egyenlő Bánásmód Hatóság)

A kutatás célja az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogtudatosság, illetve az ennek mértékében bekövetkezett változások mérése és elemzése a teljes lakosság, illetve a védett tulajdonságokkal rendelkező csoportok körében. A két hullámból álló, többféle mintavételi módszert alkalmazó kutatás első eredményei azt mutatják, hogy az egész népesség több mint egyharmada (férfiak és nők egyaránt), a fogyatékos személyek több mint fele, az LMBT emberek háromnegyede, végül a roma megkérdezettek négyötöde tapasztalta meg élete során a diszkriminációt. Magyarországon jellemző a halmozott diszkrimináció, ami a diszkrimináltak kétharmadát jelenti. A védett csoportokban a halmozott diszkrimináció még inkább jellemző, egyre súlyosabbá válva a fogyatékosoktól haladva az LMBT embereken át a romák csoportjáig.

A fogyatékossgal élő fiatal felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon (NKTH, INNOTARS 08)

A fogyatékossgal élők integrációja a felsőoktatásban megvalósulni látszik integrációjuk, de figyelembe kell venni, hogy ebben az oktatási formában azonban azok tudnak részt venni, akik megfelelő családi, társadalmi és gazdasági háttérrel rendelkeznek. Hallgatótársaik csak addig fogadják el őket, amíg ez egyéni életüket nem korlátozza. Egyéb esetben az egyéni érdekek felülírják a közösségieket, diszkriminálják őket, különösen néhány egyetem hallgatói esetében.

Legfőképpen a piaci és állami szereplők foglalkoztatnak alacsony számban fogyatékos munkavállalót. Ez egyrészt a társadalmi elfogadás és befogadás hiányára, a munkahelyi negatív attitűdökre, másrészt a szervezet tevékenységének típusára, harmadrészt az intézményi akadálymentesítés problémájára vezethető vissza. A munkaerőpiac komolyan szelektál, a szervezet típusától, a szervezetben foglalkoztatottak körétől, a vezetőtől, illetve a szervezet jövőképétől függően. A hazai munkaadók többnyire komoly előítéletekkel, diszkriminációval rendelkeznek. A fogyatékos fiatalok elhelyezkedésének esélye minimális, mely tovább gyengíti a társadalmi kapcsolataikat, integrálódásuk esélyeit.

A hazai internetes portálok többnyire nem, vagy csak részben használhatóak az érintettek számára.

A kutatás egyik hosszú távú eredménye az Esélyegyenlőség és Társadalom című kurzus bevezetése a Szegedi Egyetemen és a Zsigmond Király Főiskolán, amelyhez egy tanulmánykötet is készült. A kutatás során számos workshop, konferencia került megrendezésre, és több publikáció született.

Polgárok sokfélesége (CiD: Citizens in Diversity) és Európai helyi önkormányzatok a homofóbia ellen (AHEAD: Against Homophobia. European Local Administration Devices) (Európai Bizottság)

Az AHEAD program keretében született „fehér könyv”-ben ajánlások és jó gyakorlatok szerepelnek arról, hogyan lehet helyi önkormányzati szinten lépéseket tenni a szexuális orientáció és a nemi identitás alapú diszkrimináció elkerülése, illetve visszaszorítása érdekében. A CiD kutatási együttműködés eredménye olyan jó gyakorlatok és jogi javaslatok gyűjteménye, melyek más országokban is hatékonyan alkalmazhatók a homofóbia elleni küzdelem terén, valamint a meleg és leszbikus polgárok alapvető emberi és állampolgári jogainak kiteljesítése érdekében.

Munka és jól-lét összehangolása Európában (RECWOWE) (EU FP6)

A 29 nemzetközi kutatóhely együttműködésével zajló program a munka és a jól-lét összehangolásának témakörével foglalkozó európai kutatások eredményeit dolgozza fel.

Termékenység, (női) munkaerő-piaci részvétel és munka-magánélet harmonizációs szabályozás alprogram: a munka-család egyensúlyának vizsgálata különösen a gyermekvállalási szándékokkal és a megvalósuló termékenységgel összefüggésben válik fontossá. A dolgozó családok embereket érintő feszültségekkel foglalkozó nemzetközi összehasonlító kutatás a munka és a magánélet, illetve a családi élet hatékonyabb harmonizációs lehetőségeinek elemzésével az emberi életminőség javításához járult hozzá. A magyar országjelentés felhívta a figyelmet a rendkívül alacsony magyar termékenységi adatok hátterében fellelhető társadalmi sajátosságokra: a gyermekvállalási készségek és képességek (capabilities) korlátozottságára, mely elsősorban a több gyermek vállalásának ritkulásában és a gyermek nélkül élők számának növekedésében mutatkozik meg.

Munkahely-megőrzés és a munkáltatók toborzási döntései alprogram: a kutatás megállapította, hogy az alacsony képzettségű munkaerő toborzásakor elsősorban az informális toborzási csatornákat és a közvetlen (direkt) toborzási módszereknek adnak prioritást a munkáltatók. Az alapvetően nem formális toborzási eszközök használata miatt az álláslehetőségek jelentős része nem kerül nyilvánosságra, így a rosszabb társadalmi networkkel rendelkező hátrányos helyzetű csoportok ismét hátrányt szenvednek az álláshoz jutásban.

A gondoskodás fogalmainak nemi konstrukciója a rendszerváltozás után Magyarországon (ERSTE Stiftung, Vienna)

Az új elméleti kiindulópontból (ethics of care) végzett empirikus kutatás új szempontokkal gazdagította a gender kutatásokat. Megállapításokat tett a gondoskodói munkakörben dolgozók munkakörülményeiről, értékeiről, attitűdjeiről. Képet alkotott továbbá két más foglalkozási körben dolgozók körében megfogalmazott gondoskodás koncepciókról. Típusokat alkotott a nemekhez kötődő szerepfelfogásokból, és rámutatott arra, hogy a gondoskodói munkakörben dolgozók legtöbbje nemi meghatározottság nélkül konstruálja meg a gondoskodói feladatkört. A nem-sztereotip válaszok értelmezése új utat nyit a nemek kutatásában.

Idős nők ellen irányuló partner-erőszak (EU DAPHNE III)

A nyugat-európai országokban a partnerek közötti – ezen belül a nők elleni fizikai-, szexuális-, érzelmi- és anyagi – bántalmazás kutatások alapján értékes tudás gyűlt össze a bántalmazás folyamatáról, a bántalmazó személyiségéről, magáról a bántalmazás formáiról. Hazánkban ez a kérdés a szükségesnél kevesebb figyelmet kap. Még inkább így van ez az idős nők esetében. Az intézményrendszer nem készült fel az idős, bántalmazott nők speciális problémáinak kezelésére, a szakemberek képzettsége nem megfelelő a kialakult helyzetek kezelésére, a problémák delegálására. Az áldozatok képviselője sem megoldott. Jogalkotási, intézményfejlesztési és képzési lépésekre van szükség annak érdekében, hogy a bántalmazott idős nők helyzete javuljon. Ebben fordulatot jelentenek a kutatás eredményei.

Kint és bent – háromszor (OTKA)

A kutatás a határhelyzetek komplex vizsgálatán alapul. Abból a belátásból indul ki, hogy bizonyos társadalmi egyenlőtlenségek, így a gazdasági és társadalmi szerkezetváltás területi egyenlőtlenségei, az uniós és az unión kívüli szomszédságokból következő egyenlőtlenségek, valamint a bizonyos határrégiók területén koncentrálódó etnikai egyenlőtlenségek e határtérségekben koncentráltan jelennek meg. Ez a háromszoros peremhelyzetet négy metszetben értelmezi: országhatár közelsége (lehetőségek és korlátok), gazdasági határok (a modern, globális kapitalizmus és a rendies, poszt-szocialista gazdasági formációk mezsgyéi), társadalmi határok (osztályhelyzetek és kulturális azonosságok reprodukciója helyi szinteken), etnikai határok, etnikai hálózatok, interetnikus kapcsolatok.

Migránsok az idősgondozásban (OTKA)

A kutatás a fekete munkaerőpiacon jelenlévő migránsok által nyújtott hazai idősgondozást vizsgálta. Megállapította, hogy a rejtett migránsok családok által történő alkalmazása jelentős, és nagymértékben tehermentesíti a formális gondozást. Ugyanakkor ez a megoldás a migráció irányának megváltozásával, illetve a migránsok által nyújtott szolgáltatás drágulásával és a családok anyagi teherbíró képességének csökkenésével változni fog, elfogynak az idősgondozást vállaló erdélyi és kárpátaljai személyek. Ezzel egyidejűleg a hazai gondozási forrás is csökkenést mutat, a régi EU-tagországok idősödése miatt nagy az idősgondozók iránti kereslet mind a látható, mind a fekete munkaerőpiacon. Ezek a trendek olyan kihívást jeleznek, amelyekkel sem a formális idősgondozási, illetve egészségügyi rendszer, sem a munkaerőpiac, sem a családok nem számolnak. A formális gondozás iránti igény robbanásszerűen nőni fog annak finansziális vonzatával. A láthatatlanul zajló trendek feltárása következtében lehetővé válik az átgondolt társadalompolitikai, gazdasági és munkaerő-piaci kihívások megfelelő kezelése.

Tudásgazdaság

A tudás szerepe az egészség- és oktatáspolitikai megalkotásában és irányításában – Európában. Hasonlóságok és eltérések ágazatok és országok között (KNOWandPOL) (EU FP6)

A kutatás keretében empirikus vizsgálat folyt az egészségpolitika területén. Ennek eredménye a 2010-es évben két angol nyelvű kutatási jelentés: az egészségügyi elszámoltathatóság, illetve a HBCs-alapú (Homogén Betegségcsoportok alapú) finanszírozás témájában. Mindkét tanulmány azon mechanizmusok feltárását célozta, amelyek egyfelől a – gyakran egymásnak is ellentmondó – szakértői tudások, másfelől a gyógyítói gyakorlat, harmadrészt az állami (és részben önkormányzati) döntéshozók egészségügyről alkotott elképzeléseinek eredőjeként bizonyos egészségpolitikai döntések meghozatalához, vagy éppen elmaradásához vezetnek.

Pszicho-szociális kockázatok, szolgáltatóipar és társadalmi párbeszéd (EU)

A tárgyévben több műhelybeszélgetésre került sor, ahol a kutatók és a pénzügyi szféra különböző területeit és szereplőit képviselő szakszervezetek és munkáltatók, valamint a témával foglalkozó külső szakértők vettek részt. Elkészült a magyar nemzeti, és a nemzetközi összehasonlító kutatási jelentés is. A projektben részt vevő társadalmi partnerek a munkahelyi stresszt elsősorban strukturális (szervezeti szintű) tényezőkkel magyarázták, de annak mérséklésében nem tudtak túllépni az egyéni szintű kezdeményezéseken, mint például a pszichológiai tanácsadás, a munkavállalók képzése. A jövőbeni kutatásoknak azokra a szemléleti (kognitív) és intézményi korlátokra kell koncentrálniuk, amelyek akadályozzák a munkavállalók és menedzserek együttműködésén alapuló kezdeményezések bevezetését.

Európai együttműködési és sikerindikátorok a magyar K+F rendszerben – Mérési rendszerfejlesztés és empirikus felvétel (NKTH, INNOTARS08)

A vizsgálat a magyar K+F rendszerben az EU belépés óta felhalmozódott együttműködési tapasztalatokat és kooperációs készségeket vizsgálja. A kifejlesztett indikátorrendszert a jövőben országos, ágazati, regionális, intézményi és egyetemi kutatópolitikusok is használhatják. Az eredmények azt mutatják, hogy:

Az EU-tagság első éve alatt a magyar kutatók pozíciói mérsékelten javultak. A tagság nem hozott intellektuális áttörést a projektekben, de új trendek ismeretéhez és részben korszerű műszerekhez segített. Az EU-hálózatok főleg alkalmazott jellegéből következően az e projektekben részt vevő magyar intézmények távolodnak az alapkutatástól.

A magyar kutatásirányítás az EU-projektekkel kapcsolatos sikereket fontos eredményként értékeli, de ezzel megnehezíti a projekteken belüli pozíciók áttekintését.

A magyar sikerek egyre inkább a hálózat „pályázni megtanult”, vagy ehhez szükséges személyi kapcsolatokkal rendelkező hányadába kerülnek. Egyre több elnyert projekt egyre kevesebb kutatócsoporthoz kerül. Az országos részvétel ily módon még a magyar közreműködésű projektek emelkedésénél sem, vagy csak igen kevésbé bővül.

Az értékelés eredménye az NFÜ belső értékelési rendszerén keresztül hozzájárult a további támogatási projektek előkészítéséhez.

Érték és kultúra

Európai Társadalomtudományi Elemzések (EUTE/ESS) (OTKA)

2010-ben megtörtént az ESS 5 hullám adatfelvétele, és a 2009-es adatfelvétel (ESS 4. hullám) elemzése. Ennek eredménye a European Social Register 2010 című angol kötet. A kötet három fejezete az európai társadalmakban zajló értékváltozásokat foglalja össze, ahol a kutatók által kidolgozott értékválság-mutató a magyar társadalom válságtüneteit mutatja meg; a bizalom csökkenését és ennek okait és következményeit taglalja, a bizalmi indikátorok segítségével, melyek összefüggenek az igazságosság iránti érzékenységgel és a tolerancia iránti hajlandósággal, valamint az általános elégedettséggel. A politikai és a társadalmi aktivitás mutatói is beszédesek, hiányuk részben a beletörődés mértékét jelzi; tolerancia, befogadás attitűdjeinek alakulását tárgyalja, melynek eredményeként megállapítja, hogy a gazdasági stagnálás és a válság negatívan befolyásolja az integrációhoz való viszonyt.

20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely (OTKA)

A kutatás a magyar szociológia hangzó örökségének összegyűjtésére és digitalizálására vállalkozik. Már elérhető a kutatói adatbázis és az eddigi szakmai eredmények (ld.:

www.20szazadhangja.hu). Emellett 20 szakmatörténeti interjú készült a kvalitatív szociológia meghatározó alakjaival. Workshopok, konferenciák segítségével pedig folyamatosan épül ki a kutatói és donátori hálózat. A Műhely szakmai elismerését, hiánypótló szerepét jelzi, hogy alig egy év alatt közel 80 kutató regisztrált a kutatóműhely e-kérdőíves felületén, akik több mint 100 kutatásról töltöttek fel adatokat.

A szellemi termelési mód

A többéves kutatás eredményei a szellemi termelés megnövekedett szerepét értelmezik a 20. században, mely egyszerre tekinthető a kapitalizmus belső tendenciájának és egy alternatív formáció lehetőségének. A monográfia foglalkozik a „szellem” filozófiai kategóriájával, mint a szellemi termelés fogalmi magjával, a szellemi termelési mód szociológiai reprezentánsainak meghatározásával. Újraértelmezi a kelet-európai szocializmus évtizedeit és kimutatja a marxi formációelméleti koncepció tévedéseit. A kutatás eredményei használható eszközöket kínálnak a jelen társadalmi struktúrájának értelmezéséhez, új nézőpontot nyújtanak a közelmúlt differenciáltabb elemzéséhez és a jövő lehetőségeinek mérlegeléséhez.

Környezeti és társadalmi fenntarthatóság

A legfontosabb eredmények ezen a téren azt mutatják, hogy a természet és társadalom közötti egykor harmonikus kapcsolat olyan mértékben megromlott, hogy ennek következményei már a társadalmak működőképességét veszélyeztetik. Ez a felismerés paradigmaváltáshoz vezetett a társadalomtudományok terén, és az új megközelítés már több intézeti kutatásban is új eredményeket hozott.

Fenntartható fogyasztás, termelés és kommunikáció (Norvég Alap)

A budapesti városrégióban lebonyolított 1000 fős reprezentatív empirikus felvétel, 50 elit mélyinterjú és esettanulmányok alapján összegző elemző tanulmány készült. A budapesti városrégió társadalmi szerkezete hierarchikus: a városi terjeszkedés hatására erősödtek a centrum és a környék közötti társadalmi dichotómiák, a fenntarthatatlan környezeti, társadalmi, és térségfejlesztési feszültségek, valamint a város és a környék együttműködésének a nehézségei. A szuburbanizációs folyamatok trendjei megváltoztak a belső városnegyedek megújulása miatt, de a mai gazdasági válság hatására (is) enyhültek a kiköltözési törekvések. Mindez a városterjeszkedés visszafogott dinamizmusára utal.

Egységes módszer fejlesztése és alkalmazása technológiák várható fenntarthatóságának értékelésére (PROSUITE)

Az első kutatási eredmény egy átfogó szakirodalmi összefoglaló a társadalmi fenntarthatósággal kapcsolatos indikátorok fejlesztéséről és alkalmazásáról, különös tekintettel a technológiák társadalmi értékelése szempontjaira, továbbá az intézményi stabilitás, a társadalmi jólét, az igazságosság, a kockázatok és előnyök megoszlása kérdéseire. A második eredmény egy olyan empirikus kutatás, amely a korszerű technológiáknak (pl. info-kommunikációs technológiák) egy idősödő társadalomban várható társadalmi hatásait vizsgálja.

Civil társadalom és fenntarthatóság (CSS) (EU FP7)

Az intézet 2010-ben az Energiaklubbal közösen két mintaprojektet készített. Az első egy helyi éghajlatvédelmi stratégia kialakítása Gyöngyösön, amely az önkormányzat, a főbb helyi érdekcsoportok és a lakosság bevonásával zajlott. A nem-szakértők is megismerték a klímaváltozással kapcsolatos megelőzés, kárenyhítés és alkalmazkodás lehetőségeit, és szakértők segítségével javaslatot dolgoztak ki arra vonatkozóan, hogy saját maguk és más

szereplők milyen feladatokat vállaljanak mindezek érdekében. A második egy döntési konferencia közös lebonyolítása volt, egy energiahatékonysági koalíció létrehozásának érdekében.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Több kutatás vizsgálta az oktatásban résztvevők helyzetét. Az egyik esetben (EDUMIGROM) a kutatás magyarországi eredményeit a kutatók a tárgyévben a részt vevő terepek iskoláinak pedagógusaival, valamint a helyi önkormányzatok vezetőivel fél napos terepkonferencián vitatták meg. Az eszmecsere – a helyi visszajelzések szerint – fontos támpontokat nyújtott az integrációs törekvések újrafogalmazásához és a helyi oktatáspolitikai formálásához. A másik esetben (KNOWandPOL) az egészség- és oktatáspolitikai állt a kutatás fókuszában. A döntéshozók számára két kutatási jelentés készült annak érdekében, hogy feltárja az adott területen működő mechanizmusokat, amelyek befolyásolják a résztvevők felfogását, valamint a finanszírozás rendjét. A fogyatékossgal élő fiatal felnőttek elhelyezkedési esélyeinek vizsgálata alkalmat adott arra, hogy feltárja a munkaerő-piaci ellentmondásokat, az integrálódás lehetőségeit és korlátait. Két felsőoktatási intézményben elindult az esélyegyenlőség és társadalom elnevezésű kurzus, mely erősítette a hallgatói toleranciát. Ugyancsak ebben a témában lehetőség nyílt a hazai – döntően fogyatékosok informálására célzó – internetes portálok tartalmának kritikai elemzésére, amelynek tanulságai hozzájárulhatnak az akadálymentesítéshez. Jelentős az a hazai és nemzetközi eredmény, amelyet a homofóbia elkerülésében végeztek azok a kutatók, akik az Európai Bizottság megbízásából összegyűjtötték a jó gyakorlatokat, és elkészítették azoknak a jogi javaslatoknak a gyűjteményét, amelyek eredményesen alkalmazhatók a homofóbia elleni küzdelemben.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az Európai Bizottság „Fundamental Rights and Citizenship” program keretében részvétel a homofóbia elleni küzdelem munkacsoportjában.

A RESCAPE projekt keretében nemzetközi munkacsoport létrehozása a Karta (Varsó), a Dokumenta (Zágráb), a Visual History Archive (Berlin) és a Mauthausen Documentation Center (Bécs) kutatóival, továbbá az ELTE Társadalomtudományi Szakkollégiumával, a HAVER Alapítvánnyal és a Történelemtanárok Egyesületével.

4CITIES UNICA Euromaster in Urban Studies programban együttműködés 4 európai város 6 egyetemével az „Urban Development and Planning in Eastern Europe” című modul oktatása keretében.

Az MTA és a CNRS együttműködése keretében közös kutatás az Université de Paris 8 (Département de Géographie) részvételével.

Az Energiaklubbal közösen éghajlatvédelmi stratégia kialakítása a civil társadalom képviselőinek bevonásával.

A „Klíma barát települések” programjában rendszeres tájékoztatás a kutatás és a „klímakörök” munkájáról – workshop formájában.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az infokommunikációs technológiák szektor oktatás-képzés vizsgálata és problémáinak feltárása (NSZFI, 2010)

Az IKT szektor fejlődése szempontjából meghatározó, hogy a vállalkozások találnak-e szabad és megfelelően képzett munkaerőt. A kutatás arra keresi a válaszokat, hogy mi okozza a kereslet és a kínálat közötti különbséget, és hogyan, milyen eszközökkel kezelhető ez a probléma.

Kultúra, változás, társadalom (NKA, 2010–2011)

A hazai kultúráközvetítést végző intézmények NKA által támogatott sikeres pályázatainak elemzése, a tartalom és településszerkezet figyelembevételével.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogtudatosság növekedésének mértéke – fókuszban a nők, a romák, a fogyatékos és az LMBT emberek (Egyenlő Bánásmód Hatóság, 2010–2013)
A kutatás alapkérdése, milyen mértékű és szerkezetű a társadalom toleranciafoka, jogtudatossága, jogosultságérzékenysége, és mennyire hatékony a kisebbségvédelmi, antidiszkriminációs, esélyegyenlőség elősegítésére irányuló intézményes rendszer.

A munkaszolgálat az emlékezők elbeszélésében (OTKA, 2010–2013)

300 narratív élettörténeti interjú szisztematikus feldolgozása.

Return and Escape. Forced Migration Between 1938-1956 (Európai Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Ügynökség, 2010–2011)

A RESCAPE projekt az EU Europe for Citizens, Active European Remembrance program keretében zajlik. Az egyéves projekt megvalósítása során a 20. Század Hangja műhely két interjú gyűjteményt dolgoz fel: RETURN (audio interjúk koncentrációs táborból visszatérőkkel) és ESCAPE (videó interjúk emigráns magyarokkal). A feldolgozás magában foglalja interjúk szisztematikus feldolgozását, háttéranyagok gyűjtését, oktatócsomag készítését.

Citizens in Diversity (CiD): A Four-Nation Study on Homophobia and Fundamental Rights (Európai Bizottság, 2010–2011)

A homoszexualitással kapcsolatos kulturális sztereotípiák terjedési mechanizmusainak áttekintése, és a homofóbia terjedésével összefüggő jogalkalmazás feltérképezése.

Európai helyi önkormányzatok a homofóbia ellen (AHEAD) (Európai Bizottság, 2010–2011)

Ajánlások és jó gyakorlatok összeállítása a helyi önkormányzatok számára a nemi identitás alapú diszkrimináció elkerülése, illetve visszaszorítása érdekében.

Egy új városfejlődési modell szerveződése? Átmenet és globalizáció a magyarországi „új városokban” és térségeikben (OTKA 2010–2011)

A kutatás fő célja, hogy feltárja a magyar (poszt-szocialista) „új városokban” és térségeikben az 1990-es évek második felétől kibontakozott területi társadalmi folyamatok jellegzetességeit, a poszt szocialista új városi fejlődéstörténeti adottságok, a polgári átmenet, valamint a modernizáció és a globalizáció meghatározó hatásmechanizmusai szerint.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Csanádi G, Csizmady A, Kocsis J, Kőszeghy L, Tomay K: Város-Tervező-Társadalom Budapest: Sík Kiadó, 550 (2010)
2. Dupcsik Cs: Mentalitások és kutatások. *Esély*, 21(2): 73-82 (2010)
3. Füstös L, Antalóczy T, Hankiss E: Ördögháromszög – Ördögszekér. Magyarország kulturális térképe. In: Jelentés a magyar kultúra állapotáról. Budapest: MTA SZKI, 2010/1. 7-54 (2010)
4. Gárdos J: Az előítéletekutatások előfeltevései. *Anblokk*, 4: 21 (2010)
5. Iwasaki I, Szanyi M, Csizmadia P, Illéssy M, Makó Cs: Privatization, Foreign Acquisition, and Firm Performance: A New Empirical Methodologies and its Application to Hungary. *The European Journal of Comparative Economics (EJCE)*, 7:2 (2010)
6. Kovács É, Melegh A, Gödri I: „Azt hittem célt tévesztettem”. A bevándorló nők élettörténeti perspektívái, integrációja és a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök nyolc európai országban. Budapest: KSH NKI, 220 (2010)
7. Szirmai V, Baranyai N, Kovács Sz, Schuchmann J, Váradi Zs: Sustainability consumption issues of the urban sprawl in Central European metropolitan areas, especially in Budapest region. *Society and Economy*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 220 (2010)
8. Takács J: Hungary. In: Chuck Stewart (ed.): *The Greenwood Encyclopedia of LGBT Issues Worldwide*. Volume 2. Greenwood Press: Santa Barbara, CA – Oxford, England, 219-233 (2010)
9. Tardos K: Társadalmi befogadás és felelősségvállalás a vállalati szférában. *Kultúra és közösség*, 2: 85-98 (2010)
10. Tibori T: Nem-et mondás? Igaz-mondás. Emlékezés Gábor Kálmánra. *Educatio*, 10(2): 191-202 (2010)
11. Szalai J, Messing V, Neményi M: Ethnic and Social Differences in Education in a Comparative Perspective. Budapest: Central European University, Center for Policy Studies, 190 (2010)
12. Szalma I: Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról. *Demográfia*, 8(1): 38-67 (2010)
13. Szalai J: Elfojtott félelmek béklyójában. *Holmi*, 22(11): 1478-1486 (2010)
14. Szirmai V: Regionális folyamatok – társadalmi hatások. In: Barta Gy. et al (szerk.): *A területi kutatások csomópontjai*. Pécs: MTA RKK, 359-377 (2010)
15. Vári A: Nyugdíjasok új utakon: Tanulás, alkotás, technológiák. Budapest: MTA SZKI, 500 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Szociológiai Kutatóintézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	52	Ebből kutató ² :	42
PhD, kandidátus:	22	MTA doktora: 7	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			12
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			5
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			146
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			110
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 28	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	8
recenzió, kritika	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
tanulmánykötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 28	idegen nyelven:	16
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	131	Összes független hivatkozások száma:	131
Kapott recenzió, kritika:	6		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 1	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	93	hazai:	109
Nyilvános esemény ¹³ :	11	kulturális rendezvények ¹⁴ :	12
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			11
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	9	hazai:	23
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	23	hazai:	14
<u>6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			23
Témavezetések száma: TDK munka:	15	Diplomamunka (BSc):	146
Diplomamunka (MSc):	87	PhD:	41
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		227,56	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	4	Teljes saját bevétel:	174,66 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			7
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	30,1	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			5
NKFP: 4	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Egyéb: 1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	26,96	MFt
ÚMFT témák száma: 0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			11
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	31,56	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			18
EU forrásból: 15	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	88,48	MFt
Egyéb: 3	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	21,36	MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:		0	MFt

TÁRSADALOMKUTATÓ KÖZPONT

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf.: 5.
telefon: 1-224 6791; fax: 1-224 6792
e-mail: bal8686@helka.iif.hu; margit@mtatk.hu; honlap: www.mtatk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az MTA Társadalomkutató Központ az akadémiai intézethálózaton belül az egyetlen olyan fórum, amelynek egyik alapfeladata, hogy a társadalomtudományok és a természettudományok művelőit – inter- és multidiszciplináris rendezvények, kutatási programok révén – különböző tudományos problémák közös vizsgálatára, elemzésére kérje fel. A Társadalomkutató Központ 2010-re a következő főbb célokat tűzte ki:

- A stratégiai kutatási programok koordinálása, az eredmények publikálása, tudományos konferenciák rendezése, e programok között kiemelten a *Balkán-kutatás* és a *Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében* című programok folytatása.
- A Gyermekszegénység Elleni Program koordinálása.
- A *Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat* elnöksége körüli feladatok koordinálása.
- A programokkal összefüggő rendezvényszervezés, kiadványok megjelentetése, folyóirat-kiadás, adatbázis-építés.
- A vári akadémiai épülettömb üzemeltetése és felújítási munkálatainak végzése (a várgondnokság munkáját is tartalmazó beszámolót lásd a központ honlapján: <http://www.mtatk.hu/?mid=2&page=beszam>).
- Az MTA Vendégház üzemeltetése.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Balkán-program

A Társadalomkutató Központ is egyik közreműködője a 2005-ben megkezdett Balkán-kutatásoknak, amelyben 2010-ben a központ mellett az MTA Történettudományi Intézete és az Európa Intézet vett részt. A korábbi kutatási időszakokban egy tartós munkaközösség jött létre a balkáni térség iránt érdeklődő, annak jelen gazdasági, politikai (biztonság- és nemzetiség-politikai folyamataival) és történetével foglalkozó kutatókból. A munkaközösségben helyet kapnak az ország vidéki és fővárosi kutatóintézeteiben, tanszékein dolgozók éppúgy, mint a politikai adminisztráció, az országgyűlés és a vállalkozói társadalom tagjai.

A 2010-ben futott projekt (*A Balkán mint stratégiai térség Magyarország számára MeH-VII.5/2009.*) kutatásainak középpontjában az Európai Unió és a magyar állam és társadalom regionális beágyazottságának vizsgálata állt. A munka során elsősorban a következő témákkal foglalkoztak: a nyugat-balkáni térség európai perspektívájának fenntartásával összefüggő kérdések vizsgálata, a gazdasági világválság hatása a térség eurointegrációs távlataira, a magyar szerepvállalás lehetőségei és irányai a bővítés kérdésében, a nyugat-balkáni államok integrációs érdekeltiségének alakulása, valamint belső fejlődésük magyar szempontból fontos folyamatainak elemzése.

Oroszország és a Balkán témakörében mindvégig aktuális kérdés volt a gazdasági világválság hatása a Balkánra és az evvel összefüggő balkáni gazdasági átrendeződések, különös

tekintettel az energiapolitikára. Az Egyesült Államok Nyugat-Balkánnal kapcsolatos elképzeléseinek kiinduló elemzését a 2010. április 14-én az Egyesült Államok európai ügyekben illetékes külügyi szenátusi albizottsága *Befejezetlen ügy Délkelet-Európában: lehetőségek és kihívások a Nyugat-Balkánon* címmel tartott ülés adta. A térség országai az elmúlt évtizedben drámai változáson mentek keresztül. A terület egy háborús konfliktuszónából független, demokratikusan berendezkedett országok régiójává vált, amelyben békés módon oldják meg vitákat, és a térség országai hozzájárulnak a globális problémák rendezéséhez (pl. afganisztáni misszió). Az elért eredmények nagyrészt az USA és az európai államok politikájának köszönhetőek. A jelenlegi politika egyik legfőbb eszköze a NATO- és EU-kiterjesztés. A kutatás során komoly figyelem irányult a görög válság vizsgálatára. 2010. májusban műhelybeszélgetés volt a K&H Bank elemzési igazgatójával, közösen elemezve a válság okait és következményeit.

A központ működteti a 2006 júniusában indított www.balkancenter.hu című honlapot, ahol folyamatosan közzéteszik kutatásaik eredményeit. A Balkán-kutatás 2010. évi eredményeinek összefoglalását a felügyeleti szerv külön kiadványban jelentette meg.

Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében

A program 2007-ben indult a következő intézetek bevonásával: MTA Regionális Kutatások Központja, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, MTA Történettudományi Intézet, MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet, MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vízi Közmű és Környezetmérnöki Tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem, Európa Intézet Budapest.

A MeH–MTA stratégiai kutatási program keretében művelt projekt egyik kiemelt kutatási célja a 2011-es magyar EU-elnökség előkészítése, a vízgazdálkodás aktuális kérdéseinek feltárása volt. Az előző években összefoglalt témák – kárpát-medencei globális víz-stratégia, Duna-stratégia, kormányzati és tudományos adminisztrációk együttműködése – után a 2010. évi program a következő kérdéskörökkel foglalkozott:

- a vízgazdálkodási lemaradások (vízvisszatartás, vízgazdálkodás a vidéki térségekben, stb.) számbavétele,
- a kelet-közép-európai (kárpát-medencei) határokat átlépő projektek áttekintése,
- az EU Víz Keretirányelv (VKI) végrehajtásának felmérése,
- társadalomkutatói intézmények és szakértők bevonása a „társadalom és víz” témakör feldolgozásába (az eddig elsősorban mérnökökből, vízügyi szakemberekből és ökológusokból álló csapat mellett),
- átfogó társadalmi kutatás indítása, amelynek eredményeként erősödhet Magyarországon a „környezetgondos”, környezettudatos magatartás,
- *Víz és társadalom* című honlap kiépítése,
- visszatekinteni az 1945 utáni hazai vízgazdálkodási eredményekre és mulasztásokra (különös tekintettel a rendszerváltás időszakára), egy vízgazdálkodási kronológia kidolgozása.

A program keretében több rendezvényre került sor, ezek közül kiemelendő a 2010. március 2-án megtartott *Víz – táj – társadalom* című konferencia-előadások: *Vízfelhasználás és társadalom. Víznyerés, víz visszatartás, de milyen célból?; Vízgazdálkodás és kormányzati politika; Mezőgazdálkodás és vízvisszatartás; Vízvisszatartás lehetőségei és korlátai; Vízrendezés és területrendezés; Vízrendezés és környezetvédelem; A csapadék sorsa; Éghajlatváltozás és vízgazdálkodás; Víziközmű-fejlesztési kényszerek.*

A program részletes beszámolója leadva a felügyeleti szervnek, amely azt külön kiadványban jelentette meg.

Gyermekszegénység Elleni Program

A Gyermekszegénység Elleni Program (GYEP) 2006-ban indult el a Magyar Tudományos Akadémián belül, Ferge Zsuzsa akadémikus vezetésével. A GYEP 2010. évi feladatait az MTA–MeH közötti Stratégiai Kutatási Megállapodás, valamint a 2007-ben, az országgyűlés által elfogadott Legyen Jobb a Gyermekeknek! – 2007–2032 közötti időszakra szóló Nemzeti Stratégia adja. Az MTA–MeH megállapodás keretében végzett Szociális egyenlőtlenségek, gyermekszegénység, mélyszegénység, generációs szegénység stratégiai kutatás negyedik, 2009/2010. évi projektjének célja a Nemzeti Stratégia megvalósításának elősegítése, követése, kísérleti alkalmazása bővülő körben, az alkalmazás monitorozása. Ennek keretében a csoport kutatási háttérrel adott a Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának. További kutatások segítségével nyomon követte a gyermekek helyzetének alakulását, a gyermekszegénység változását különös tekintettel a válság hatásaira, továbbá olyan eszközöket, javaslatokat dolgozott ki, amelyek elősegíthetik a stratégiai elkötelezettség és célok fenntartását a válság körülményei között is.

2010-ben a következő kutatásokra került sor:

- (a) 1000 gyermekes háztartás helyzetének vizsgálata (2009. évi TÁRKI felvétel, utolsó 5 évvel összehasonlítás);
- (b) A 15–23 éves korosztály (KSH Munkaerő-felvétel másodelemzés) összetétele, integrálódása (munka, iskola);
- (c) Nevelőszülői rendszer működésének vizsgálata; Pedagógiai szakszolgálatok működése LHH (Leghátrányosabb Helyzetű) kistérségekben; Anyák munkavállalásának feltételei jó és hátrányos helyzetű térségekben (KSH Munkaerő-felvétel másodelemzés); Policy paperek előkészítése egyszülős családokról, korai terhességről stb.
- (d) A Szécsényi Gyerekesély Program folytatása az akciókutatás által igényelt adatfelvételekkel és tanulmányokkal, pl. szécsényi helyzetfelmérő adatfelvételek, a beavatkozási területeket monitorozó kutatások, a cigány–nem cigány viszony követése egy telepprogram kapcsán; A gyermekszegénység csökkentésére szolgáló komplex kistérségi program módszertani-szakmai előkészítése, illetve kísérése további 11 kistérségben; a kistérségi tükrök módszerének fejlesztése.

Ezen feladategyüttes pénzügyi forrása kizárólag külső bevételből (MTA-MEH együttműködésből, illetve pályázati forrásból) állt össze.

Az MTA Társadalomkutató Központ 2010-re elvégezte az intézmény felnőttképzési akkreditációját. Ennek révén lehetőség nyílt arra, hogy a GYEP keretében született kutatási eredmények bekerüljenek a társadalomtudományok terén dolgozó szakemberek továbbképzésébe. Első lépésben akkreditálást nyertek a Gyermekszegénység Elleni Program keretében elkészült képzési csomagok, amelyek alapjául szolgálnak a TÁMOP 5.2.1 projektbe bevont hátrányos helyzetű kistérségekben dolgozó szakemberek felkészítéséhez. Ehhez kapcsolódóan 2010-ben 10 db, a képzők felkészítését célzó képzés valósult meg. Az intézmény további 12 műhely jellegű találkozót tartott a projektbe bevont kistérségek felkészítése érdekében. Az új szolgáltatás nemcsak a Központ ismertségét és elismertségét növeli, de a forrásbevonás lehetőségeinek körét is bővíti. A TÁMOP 5.2.1 konstrukció keretében továbbá folytatódott a bevont 11 leghátrányosabb helyzetű kistérségben megvalósuló gyermekszegénység elleni programok előkészítése, illetve a már nyertes pályázatok megvalósításának támogatása.

A program biztosította a stratégiával összefüggő tevékenységek nyilvánosságát. Szakmai konferenciákon és tájékoztatókon 45 alkalommal szerepeltek. A nemzetközi értékelést biztosító ún. Peer Review konferencia 6 ország és az EU Szociális és Foglalkoztatási Főigazgatóságának együttműködésével jött létre, erről kiadvány is készült. Elkészült és megjelent a stratégiai kutatás eredményét összefoglaló éves jelentés. A *Gyerekesély Füzetek* sorozatban további két szakmai kiadvány, valamint egy angol nyelvű ismertető kiadvány jelent meg. Az év folyamán 20, a kutatási eredményeket összefoglaló tanulmány készült el, 8 publikációval. A program munkatársai 30 alkalommal szerepeltek különböző, országos sajtóorgánumban, és mindezeket túl folyamatosan tart kapcsolatot már angol nyelvű oldalon is az érdeklődőkkel, szakemberekkel a naponta frissített www.gyerekesely.hu honlap üzemeltetésével.

Stratégiai kutatások

A beszűkült anyagi lehetőségek miatt 2010-ben is csupán három stratégiai kutatási program futott:

1. *Balkán* (több évre tervezett program), tartalmi összefoglalása az MTA–MeH együttműködésnél.
2. *Magyar örökség* című program.
3. *Magyarország és a magyar kisebbségek*. Ez a stratégiai program szinte egy időben a stratégiai kutatásokkal, 2010-ben az MNVH programjaival összekötve folytatták művelését. Konkrétan vizsgált kérdés volt a határokon túli vidékfejlesztés kibővítése. Főbb megállapítása, hogy a vidékfejlesztés a kárpát-medencei magyarság életképességének megtartója, mert a határokon túli tömbmagyarság vidéken él. A tömbmagyarság, a székelység kivételével, a szomszéd államokkal közös határok mentén helyezkedik el. Az EU 2008 óta kiemelten támogatja a határokat átlépő vidékfejlesztéseket. Új lehetőségeket kínál tehát az uniós politika a kárpát-medencei táj- és vízgazdálkodásnak, úthálózat fejlesztésnek, és új lehetőséget kínál a magyar-magyar kapcsolatrendszernek. A vidékfejlesztés tehát a közép-kelet-európai térségben új lehetőségeket teremt a helyi közösségek egyben tartására, és az érdekközösségek felismeréséhez.

Népesedéstudományi vizsgálatok

Még a 2006-ban megszűnt Népesedéstudományi Kutatócsoport kezdett hozzá a második világháború utáni epidemiológiai változások fő vonulatának feltárásához, és ennek folyamányaként a központ továbbra is kap közreműködési lehetőségeket több olyan kutatásban, amelyek a magyarországi halandóság és a társadalmi-gazdasági, politikai környezet átalakulása közötti összefüggéseket, a magyarországi epidemiológiai fejlődést, a szív- és érrendszeri, a daganatos betegségek, valamint a májcirrózis miatti elhalálozás trendjeit vizsgálják. Így 2010-ben Budakalász önkormányzatának felkérésére megkezdődött a településen élő emberek egészségi állapotának felmérése, s ebben a munkában a központ munkatársa is közreműködik tanácsadóként. A vizsgálat a kardiovaszkuláris morbiditást és mortalitást kívánja elemezni társadalmi-gazdasági, kulturális kontextusban. Az elemzések alapján határozódnak meg azok a teendők, amelyek az életmód változtatása esetében relevánsak, és amelyek valójában az orvosi intervenciókat jelentik, a korszerű követelményeknek megfelelően. Mindezeket azért, hogy mérhetően javuljon a népesség egészségi állapota. A longitudinális vizsgálat 2010 IV. negyedévében kezdődött el. A 400 fő kérdőíves vizsgálatának területi része befejeződött. A próbafelvétel elemzése 2011 I. negyedévének végére várható.

Egy másik vizsgálat az élet minőségét mérő, módosított humán fejlettségi mutató (MHFM) és a halálzási viszonyok, illetve az életkilátások közötti összefüggést méri ökológiai megközelítésben. Az elemzés annak bemutatására vállalkozik, hogy milyen módon befolyásolja az élet minősége a halálzási viszonyokat és az életkilátásokat térségi viszonylatban. A megfigyelési időszak: 2006–2009, a térségi viszonylat a régióktól a kistérségekig terjed, az életminőség a társadalmi-gazdasági környezetre vonatkozik. A 2010-ben elkezdődött vizsgálat 2012-ben fejeződik be.

A harmadik vizsgálat az élet minőségét mérő módosított humán fejlettségi mutató (MHFM) és a termékenység közötti összefüggésekre irányul. A vizsgálat ökológiai megközelítésben arra kíván válaszolni, hogyan befolyásolja az egy főre jutó adóköteles jövedelem, a tudásállomány és a születéskor várható élettartam triászja a termékenységet. A megfigyelés időszaka 2006–2009, a megfigyelés egységei a területi beosztás egységei a régióktól a kistérségekig bezárólag. A vizsgálat 2010-ben kezdődött és 2012-ben fejeződik be.

2010-ben folytatódott a *Magyarország népességének halandósági atlasza, 2004–2007* című, magyar és angol nyelven megjelentetendő kiadvány munkálatai is. Az atlasz a régiók, a megyék és a kistérségek, a főváros és kerületei, a települések lélekszáma és típusa szerint ábrázolja a halálzási viszonyokat és az életkilátásokat. Az atlasz várhatóan 2011-ben jelenik meg. Az MSD vállalat az első, a második és a negyedik vizsgálat támogatásában vett részt.

Tudománytár

A Tudománytár munkacsoport közreműködött A *Nők és férfiak esélyegyenlősége a kutatás-fejlesztésben Magyarországon a 20. századtól napjainkig* (NKFP-B3-2006-0003. számú Jedlik Ányos B) projektben amelyek részeként befejeződött a 19–20. századi magyar tudósok szerepének feltárását célzó adatgyűjtés, és ennek alapján 2010 tavaszán megjelent egy több mint 60 szerzői íves kötet *Nők a magyar tudományban* címmel. A kötet négyszáz Magyarországon alkotó és/vagy magyar származású női tudós életútját és tudományos munkásságát foglalja össze enciklopédiaszerűen. A teljes, négyéves kutatási program – amelyben a BME, a Pécsi Egyetem, a Politikatörténeti Intézet és a TÉT Alapítvány vett még részt – célja ennél természetesen összetettebb volt; így a központ munkatársai többek között azt is vizsgálták, hogy a felsőoktatási expanzió, és azon belül a felsőoktatásban a nők arányának emelkedése milyen statisztikailag megragadható hatással van a K+F szektor nemi összetételének alakulására. Az eredmények azt mutatják, hogy a felsőoktatásban a nemi arányok megváltozása nem eredményezett hasonló tendenciát a kutatóhelyek személyi állományában, sőt: jelenleg a nők aránya a kutatók között csökkenő tendenciát mutat. Ezzel ellentétes folyamat csak az orvostudományok és az agrártudományok területén figyelhető meg. A tudományos pálya egyes állomásain (felsőfokú végzettség, első fokozat szerzése, nagydoktori, akadémikusság) való előrehaladásban igen erős esélyegyenlőtlenség mutatható ki a kutatónők rovására – ebben a kérdésben az elmúlt közel húsz évben alig történt elmozdulás az esélyek kiegyenlítése irányában.

A munkacsoport közreműködött az MTA Kutatásszervezési Intézetében folyó akadémiai adatbázis-építésben is. 2010-ben egy fő fiatal kutató dolgozott a *Magyar örökség* elnevezésű adatbázis-építésén.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat

Az MTA elnökének egyetértésével a központ lett a gazdája a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) szakmai programjainak. 2010-ben az MNVH elnöksége munkájának segítése képezte a központ mondhatni eddigi legnagyobb, országos horderejű tudományszervezői feladatát. A feladat anyagi alapját a Miniszterelnöki Hivatal és az FVM-mel kötött, 2010 júniusában, illetve decemberében lezárult megállapodások képezték.

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatot (MNVH) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokról szóló 2005. szeptember 20-i 1698/2005/Ek. tanácsi rendelet 68. cikke szerint a Magyar Köztársaság, mint az Európai Unió tagállama hozta létre. Az MNVH megalakításáról a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatról szóló 1060/2008. (IX. 9.) Kormányhatározat rendelkezett. A megalakítás technikai részleteiről, a testületek összetételéről, a szervezet felépítéséről az UMVP IH 2/2009. (FVÉ.2.) FVM utasításában foglaltak szerint, a 131/2008. (X.1.) FVM rendelet intézkedett. A fentiek alapján a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat 2008. december 2-án létrehozta a Hálózati Tanácsot és megválasztotta elnökségét, valamint annak elnökét. Az Elnöki Titkárság elnevezésű szervezeti egység az, amelyet a központ üzemeltetett. 2010 folyamán 7 alkalommal vezetői testületi ülést szerveztek.

Az elnökség által megvitatott országos vidékpolitikai témák:

a) *Leghátrányosabb helyzetű kistérségek.* Az Elnökség felkért szakmai referensek, valamint az NFÜ főosztályvezetőjének előterjesztése alapján részletes vitát folytatott a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség fejlesztési programjáról. b) *Vidéki térségek a költségvetésben.* A szakmai elemzés két fő kérdésre fókuszált: a) anyag mekkora a valós ráfordítás a költségvetésből a vidékfejlesztésre, a vidéki térségek támogatására; b) mennyire érvényesül a térségi szemlélet. c) *„Út a munkához”* program. d) *Országgyűlési határozat a tanyákról.* Az FVM kérésére az Elnökség véleményezte a Minisztériumnak az Országgyűlés 49/2009. (V. 27.) OGY határozatára készített, *a tanyák és tanyás térségek megőrzéséről, fejlesztéséről* szóló jelentést. e) *Romakérdés Európában és Magyarországon.* f) *Határokon átnyúló vidékfejlesztés.* g) *Vízgazdálkodás a vidéki térségekben.* Különös súlyt ad e témakörnek, hogy 2011-ben Magyarország látja el az EU szoros elnökségét, és az időszak egyik fő kérdésköre lesz a víz. h) *Fórum a közös agrárpolitikáról.*

Tudományszervezői feladati részeként a központ öt nagy, átlagosan 200–400 fő részvételével tartott országos rendezvény szervezett, ezek közül három Országos Vidéki Fórum volt. Ezekon a konferenciákon ismertette a vidékfejlesztés terén folytatott kutatások eredményeit.

Az MNVH feladatainak részeként a központ új folyóirat indított *Párbeszéd a vidékért* címmel, a korábbi folyóirathoz, az *Ezredfordulóhoz* hasonló terjesztési módszerrel. 2010-ben három tematikus szám jelent meg: 1.) *Határokon átnyúló vidékfejlesztés és nemzetpolitika;* 2.) *A közös agrárpolitika és jövője;* 3.) *Polgárosodó mezőváros – Hódmezővásárhely és vidéke.* Ugyanilyen cím alatt egy új könyvsorozat is indult. 2010-ben 5 kötet jelent. 2009 óta működik a *Párbeszéd a vidékért* elnevezésű elektronikus folyóirat, amely az MNVH Elnökségének honlapja (www.parbeszedavidekert.hu), és rendszeres tájékoztatást adott az elnökségi munkáról, összefoglalásokat közölt a testületi ülésekről, valamint híreket tett közzé a magyarországi vidéki társadalmat érintő napi kérdésekről. 2010 márciusában elindult az MNVH angol nyelvű honlapja (www.hungariannationalruralnetwork.com) is.

2010. november 30-án jelent meg a vidékfejlesztési miniszter 36/2010. (XI. 30.) VM számú rendelete a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatról. Ennek alapján az elnök és az Elnökség megbízatása 2010. december 3-ától megszűnt.

Egyéb kutatások

A Társadalomkutató Központ előbbieken vázolt kutatási programjai mellett említésre érdemesek azok az egyéni kutatómunkák, amelyeket a központ tudományos besorolású munkatársai folytatnak, kiegészítve a központ évi teljesítését.

A központ kutató- és munkacsoportjai 2010-ben: Európa-történeti Munkacsoport, Tudománytár, Stratégiai Tanulmányok Programirodája, Gyermekszegénység Elleni Program (a Népesedéstudományi Kutatócsoport 2006-ra megszűnt, de OTKA-pályázat révén a központban még két kutató foglalkozik demográfiai problematikával).

Az Európatörténeti-kutatásokkal összefüggő rendezvényeik kiegészülnek a magyarországi Európa-történeti kutatások koordinálásával, a nemzetközi együttműködések kiépítésével, valamint az Európa-történeti tanulmányok írásával. A munkacsoport koordinálja a Balkán-kutatások programot.

Munkatársaik közül egy-egy környezetvédelemmel, egyháztörténettel, valamint a vietnámi háború történetével foglalkozik. Ezen kívül tudományos témavezetői feladatokat lát el több innovációs kutatási projektben a környezetvédelmi, megújuló energetikai és társadalomtudományi területeken.

A központ egyik tudományos munkatársának 2010-ben egy szabadalma (*P1000265 – Eljárás és berendezés vegyes elegyekből és/vagy szennyezett oldatokból értékes komponens (oldószer/folyadék) kinyerésére a Venturi egység alkalmazásával*), és három mintaoltalma (*U1000122 – Eljárás és berendezés vegyes elegyekből és/vagy szennyezett oldatokból értékes komponens (oldószer/folyadék) kinyerésére a Venturi egység alkalmazásával; U1000031– Energia- és helytakarékos, biológiai szennyvíztisztító rendszer; U1000030 – Egyszerű kialakítású, nagy hatásfokú, alacsony üzemeltetési költségű kilevegőztető berendezés*) nyert bejegyzést.

A központ konferenciáira mezőgazdasági és ipari szervezeteket, valamint szakminisztériumi tisztviselőket is meghív. A központ 2010-ben az alábbi válogatott rendezvények szervezője volt:

A központ által szervezett főbb tudományos rendezvények

- 2010. március 2. *Víz – táj – társadalom*,
- 2010. március 26–27. *Párbeszéd a történelemtankönyvekről* (Nemzetközi konferencia, közös szervezésben az Oktatókutató és Fejlesztő Intézettel, valamint az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeummal),
- 2010. április 1. Lajosmizse. „*Leader workshop*”,
- 2010. április 21–22. *Mezőváros és vidéke* (Hódmezővásárhely–Szarvas),
- 2010. május 28. *Nemzetközi konferencia a versaillesi békerendszerről* (közös az MTA Történettudományi Intézetével),
- 2010. április 26–május 2. *II. Tanyakollégium* (a Lakiteleki Népfőiskolával közös),
- 2010. május 20. „*Esélyhajó*” Szerb–magyar tanácskozás a fogyatékkal élő gyermekek és felnőttek jogairól,
- 2010. július 6. *Magyar nemzeti tanácsok a Vajdaságban, 2010*,
- 2010. október 15. *A magyar külpolitikai változásai*.

A központ által szervezett társasági rendezvények

A Jakobinus teremben az MTA Régészeti Intézet munkatársának képeiből fotókiállítást rendeztünk. 2010. december 14-én immár 10. alkalommal megtartottuk a karácsonyi koncertet az Akadémiai vonósok előadásában.

A központ közreműködésével tartott egyéb rendezvények

A központ feladatai közé tartozik, hogy segítse más intézetek tudományos rendezvényeit, illetve hogy – elsősorban a Várgondnokság kötelező bevételi előirányzata teljesítéseként – szolgáltatást nyújtson egyéb, a termeket (Jakobinus, Budavári Díszterem) igénylők részére. 2010-ben a Jakobinus Teremben 65, az MTA Budavári Dízstermében (a Kongresszusi Terem 2008 végétől használatos megnevezése) 64 rendezvény volt, összesen tehát 131. Ez a szám lényegében évek óta hasonló nagyságrendet mutat, ez a reális kihasználási lehetőség, ami az év napjaira kivetítve 36%-os kihasználtságot jelent. Munkanapokra vetítve viszont ez a szám azt jelenti, hogy a központ munkatársaira 2,4 munkanaponként jutott egy-egy rendezvény (s a megvalósult rendezvényeken kívül legalább ugyanennyi alkalommal kellett a díszteremek iránt csupán érdeklődőkkel foglalkozni). A 131 rendezvényből 82 volt tudományos-szakmai rendezvény – ebből a Budavári Díszteremben 24, a Jakobinus Teremben 58; kulturális (hangverseny, kiállítás-megnyitó) és egyéb jellegű (gazdasági vezetői értekezlet, vacsora, díjkiosztó, esküvő) 49 – (részletes kimutatás a www.mtatk.hu honlapon).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A Társadalomkutató Központ tartós szakmai kapcsolatokat épített ki több akadémiai intézettel, a hálójába tartozókon kívül kivált az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetével, az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetével, valamint az MTA Regionális Kutatások Központjával.

A központ tudományos besorolású munkatársai közül tízen oktatnak hazai felsőoktatási intézményben, közülük hárman doktori képzésben is. Munkatársai közül többen rangos rendezvények előadói voltak. Kiemelkedő a központ tudományos tanácsa elnökének szereplése számos nemzetközi és hazai fórumon. 2010. évi munkásságának egyik csomópontja magyar–szerb együttműködés koordinálása volt, csak e témakörhöz kapcsolódóan 16 műhelybeszélgetés- vagy konferencia-felkérésnek tett eleget. A MTA elnöke és a külügyminiszter személyes támogatásával megalakult 2009-ben a magyar–szerb akadémiai vegyesbizottság, ennek két kijelölt elnöke 2010. december 13–15. között Budapesten tárgyalt. A két bizottság egyezményt írt alá a közös bizottság tevékenységének alapelveiről, megállapodott a kutatásokhoz, a közös tanulmány- és forrásgyűjtemény, valamint az elektronikus honlap indításához szükséges feltételek biztosításáról.

A határon túli együttműködések másik fontos eseménye volt 2010. május 19-én Pozsonyban a *Hullámvasút* című könyv bemutatójával egybekötött tanácskozás: az elnök megállapítása szerint a rendszerváltozás legnagyobb hozadékát a magyar nemzeti kultúra terén a határon túli magyarok jelentették.

A központ részt vállalt a Magyar–Szlovák Történész Vegyesbizottság munkájában és a Határon Túli Magyar Tudományosságért ösztöndíjprogram lebonyolításában. A feladat részeként folytatta a 2009-ben megkezdett magyar–szlovák történeti kézikönyv munkálatait. Ehhez kapcsolódóan a központ részt vett a *Párbeszéd a történelemtankönyvekről c.*, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézzel, valamint az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeummal közösen szervezett nemzetközi (francia–német–szlovák–magyar) konferencia

lebonyolításában. A konferencia legfőbb célja az volt, hogy párbeszédet kezdeményezzen különböző országok történészei és történelemtanárai között a történelemtanítás nemzeti és nemzetközi szerepéről, felelősségéről, hogy megismerkedjenek egymás történelemszemléletével, nemzeti identitásával, illetve a különböző identitásokból fakadó konfliktusforrások okaival és természetével, továbbá lehetséges (fel)oldásuk módozataival. A rendezvényen bemutatták a francia–német történelmi megbékélés egyik szimbolikus csúcsteljesítményét, a közös francia–német tankönyvet. A konferencia második nagyobb egysége a történelemoktatás különböző szereplőinek – történészek, történelemtanárok, diákok, tankönyvszerzők és kiadók stb. – párbeszédét tartalmazta. A konferencia második napjának középpontjában a tankönyvkutatás, illetve a korszerű tankönyvtár sajátosságainak bemutatása állt.

Továbbra is élő a kapcsolat a Bécsben működő Institut für den Donauraummal, ahol kiemelten foglalkoznak a balkáni térséggel.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2010-ben a központban nyolc pályázat futott. Közülük kiemelendő az MTA és a Miniszterelnöki Hivatal együttműködésében végzett három kutatási program: 1.) *A Balkán mint stratégiai térség Magyarország számára*; 2.) *Vizgáldázkodás a Kárpát-medencében*; 3. *Gyermekszegénység Elleni Program* (a három téma 80 M Ft összegű finanszírozást nyert). A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat feladataira 2010-ben a központ 200 M Ft támogatást kapott (MeH).

A gyerekszegénység elleni komplex program kistérségi kiterjesztése című program TÁMOP-támogatást nyert (TÁMOP 5.2.1/07/1-2008-0001 szerződésszámú projekt, 220,5 M Ft), konzorciumi partner a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet. 2009-ben a program munkatársai a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség felkérésére részt vettek a leghátrányosabb helyzetű kistérségek fejlesztésére benyújtott projektjavaslatok szakmai értékelésében és bírálatában, valamint a TÁMOP 5.2.3 *Integrált helyi programok a gyerekszegénység csökkentésére* című pályázati konstrukció pályázat-előkészítő munkacsoportjában, és a pályázati dokumentáció elkészítésében is.

OTKA pályázat: Alacsony végzettségű roma és nem-roma nők gyermekvállalása a hátrányos helyzetű térségekben (PD 78513) c. témára, kétéves futamidőre 4,9 millió forintot nyert el.

A magyar–szlovák történelmi szöveggyűjtemény munkálataira (XLVI-2/448/4/2010.) a központ 5,3 millió forint támogatást kapott a Miniszterelnöki Hivaltól.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

A *Párbeszéd a vidékért* c. könyvsorozat keretében 2010-ben öt kötet jelent meg. A központ gondozza az azonos című folyóiratot, 2010-ben három tematikus szám jelent meg. A központ 2010-ben is folytatta kiadványainak terjesztését a bookline.hu és a szakkönyv.hu elektronikus könyvtárakban.

A központ társkiadásában megjelent művek:

1. Glatz F (szerk.): Sikeres vidéki térségek. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ–MTA Történettudományi Intézet, 192 (Párbeszéd a vidékért) (2010)

2. Glatz F (szerk.): Az európai és a magyarországi agrárpolitika jövője. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ–MTA Történettudományi Intézet, 152 (Párbeszéd a vidékért) (2010)
3. Ladányi J: A burkolt szelekciótól a nyílt diszkriminációig. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ–MTA Történettudományi Intézet, 160 (Párbeszéd a vidékért) (2010)
4. Csete L: A vidék fenntartható fejlődése, Budapest: MTA Társadalomkutató Központ–MTA Történettudományi Intézet, (Párbeszéd a vidékért) (2010)
5. A magyar tanyás vidékek (szerk. Glatz F), Budapest: MTA Társadalomkutató Központ, MTA Történettudományi Intézet, 152 (2010)

A központ munkatársainak publikációiból:

6. Balogh M, Palasik M (szerk.): Nők a magyar tudományban. Budapest: Napvilág Kiadó, (2010)
7. Bóday Á (szerk.): A XXI. századi magyar gasztronómia. Budapest: CORDI K+F Nonprofit Kft. (2010)
8. Bognár Sz: Vermögenskonziszierungen, Vermögensentziehung und Vermögenszuweisungen in Budaörs (1945–1948.) In: Grósz András (szerk.): Entrechtungen in Budaörs (1944–1948). Budaörs: Jakob Bleyer Heimatmuseum, 273–316 (2010)
9. Darvas Á, Kende Á: Egész napos iskola – tapasztalatok és lehetőségek. Esély (Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat.) (XXI. évf.), 23–47 (2010)
10. Farkas Zs: Gyerekes családok helyzetének változása két hátrányos helyzetű kistérségben, 2004–2009. In Ferge Zs, Darvas Á (vál., szerk.): Gyerekesélyek Magyarországon. A „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának 2009. évi Jelentése. Budapest: MTA GYeP, 283–317 (2010)
11. Horváth Zs, Marelyn Kiss J, Toldi L: Jobboldali radikális mozgalmak és pártok Magyarországon, 1989–2010. In: Pártok, politika, történelem. Tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szerk.: Réfi A, Sziklai I. Budapest: MTA–ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, 283–304 (2010)
12. Varjú T: A foglalkozási rehabilitáció modelljei és folyamatai. In: A foglalkozási rehabilitáció támogatása pszichológiai eszközökkel. Szerk. Juhász Mária. (Baccalaureus Scientiae sorozat.) Budapest: Typotex, 81–103 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Társadalomkutató Központ

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	77	Ebből kutató ² :	13
PhD, kandidátus:	5	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			48
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			180
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			180
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 18	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 16	idegen nyelven:	3
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 10	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	279	Összes független hivatkozások száma:	279
Kapott recenzió, kritika:	2		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 1	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	7	hazai:	41
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	9
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0
<u>6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			10
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	8
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		188,0	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	3	Teljes saját bevétel:	304,01 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0,87 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			6
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	62,5 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			1
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	124,25 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			30,07 MFt

TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Úri utca 53.; 1250 Budapest Pf. 9.
telefon: 1-224 6755; fax: 1-224 6756
e-mail: titkarsag@tti.hu; honlap: www.tti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A 2002-ben kidolgozott hosszú távú elképzeléseknek megfelelően az intézet 2010-ben is az alapvető kézikönyvek készítését, az államalapítástól 1990-ig terjedő időszak egyetemes történeti összefüggésekbe ágyazott magyar történetére vonatkozó alapkutatások végzését, az eredmények szakszerű, széles körű publikálását, a magyar társadalom történeti közgondolkodásának formálását tekintette legfontosabb feladatának. A 2010. évben az intézet az egyes főbb kutatási és kutatásszervezeti feladatok teljesítése terén az alábbi előrelépéseket érte el.

Az 1993-ban megindított magyar történeti kézikönyvtár sorozat (*História Könyvtár Monográfiák*) alsorozatában nagyszabású áttekintés látott napvilágot a Habsburg Monarchia és a Magyar Királyság 16. századi viszonyrendszeréről; a *Forráskiadványok* alsorozatban nyomdában van Bél Mátyás alapvető 18. századi országleírása I. kötetének kritikai kiadása. Előrehaladt az *Árpád-kori történeti földrajz* sajtó alá rendezése: Pozsony megyéről kutatási beszámoló készült és hangzott el. 2010 júliusában indult a magyar történelmi digitális adattár (*Történelmi Tár*), amelynek szerkesztése és feltöltése folyamatosan történik. Az év végéig a következő alsorozatok készültek el és jelentek meg: *Magyar történeti kronológia kezdetektől 1541-ig*; *Magyar történeti atlasz kezdetektől 1541-ig*; *Magyar történelmi képtár kezdetektől 1541-ig*; *Archontológia. Közéleti Almanach 1945–1990*; *Elektronikus könyvtár* (az intézet korábban papíralapon publikált 9 kötete, elsősorban a történeti kronológiák és adattárak közül).

Az intézet koordinálja és szervezi a 2007-ben megindított *Történelmi megbékélés a Kárpát-medencében* elnevezésű programot. A 2010. év intézeti programjai jelentősen hozzájárultak az osztrák–szlovák–román történeti viták rendezéséhez, mindenekelőtt az 1918–1920 közötti államalakulásokról, a második világháborús konfliktusokról és az 1945–1946. évi kitelepítésekről. A program a második világháború alatti a szerb–magyar kapcsolatok tematikájának kidolgozásával folytatódott. Az MTA elnökének felkérésére az intézet koordinálja magyar részről a szerb és magyar államfő közös kérésére létrehozott szerb–magyar akadémiai vegyesbizottság munkáját. Az intézet 2010-ben indította meg újabb kutatási irányát, *Délkelet-Európa összehasonlító története* címmel (1389–2007), amelynek kutatására az intézeten belül újabb szervezeti egységet (kutatócsoportot) hoztak létre. A 2008-ban indult új kutatási projekt, a *Vízgazdálkodás és a Duna-völgy történelme a Kárpát-medencében* kutatási program első tervtanulmánya szintén 2010-ben látott napvilágot.

Az intézet legnépszerűbb, országos körű szakmai rendezvénysorozata, a 2003-ban újraindult *Előadások a Történettudományi Intézetben* folyamatosan működik: 2010-ben összesen 10 rendezvény, köztük a *Fiatalkutatók Fóruma*, a *Nemzetközi Történetírás a Történettudományi Intézetben*, *Akadémiai Fórum*, *Hanák Péter és Niederhauser Emil Emlékelőadások* kerültek megrendezésre.

A Történettudományi Intézet kiadványrészlege jelenleg a hazai tudományos történeti könyv- és folyóirat-kiadás talán legfontosabb műhelye. Az 1986-ban alapított kiadványrészleg

intézeti, külső történettudományos és összakadémiai megrendeléseknek is eleget tesz. Kiadja az intézet folyóiratát (*Történelmi Szemle*), a História alapítvánnyal közösen a történelmi kézikönyvsorozatot (*História Könyvtár*), megrendelésre adja ki a *História* című folyóiratot, szintén megrendelésre az *Ezredforduló* című akadémiai stratégiai folyóirat-mellékletet, valamint az Akadémia által befogadott vidékpolitikai projekt folyóiratát, a *Párbeszéd a vidékért*et.

Valamennyi alap- és alkalmazott kutatásuk kelet-közép-európai regionális és tágabb európai összefüggésekben vizsgálja az egyes témákat. E szemléletet tükröző rendezvényeik közül különösen jelentős volt a versailles-i békerendszerről az MTA Európa-történeti Munkacsoportjával és a Budapesti Európa Intézettel közösen szervezett nemzetközi konferenciájuk, amely a trianoni békeszerződés 90. évfordulójához kapcsolódó legfontosabb hazai tudományos rendezvény volt. Az intézet biztosítja a működési feltételeket a magyar történész szakma legfontosabb intézményei (MTA Történettudományi Bizottsága, Magyar Történelmi Társulat) számára, intézeten kívüli munkatársak számára is szervezte a részvételt a nemzetközi történész szakma legrangosabb rendezvényén, az ötévenként (2010-ben Amszterdamban) lebonyolított Történész Világkongresszuson. Nemzetközi szakmai ismertségüket és elismertségüket mutatja, hogy a 2015. évi világkongresszust előkészítő közgyűlést 2012-ben Budapesten, az intézetben tartja a világkongresszusokat szervező Comité International des Sciences Historiques.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az év folyamán a 2002-ben meghatározott tervek alapján folytatódtak a történeti adatbázisok, elsősorban a *Magyar Történelmi Kronológia* munkálatai. A szerzők és a szerkesztők a magyar technika-, tudomány- és éghajlattörténeti kutatások újabb eredményeivel jelentős mértékben bővítették a korábbi kronológiák adatbázisát. Minden eddigi hazai történeti kronológiánál nagyobb súlyt fektetnek a magyar történeti események nemzetközi beágyazására, a hagyományos politika-centrikus ábrázolás valóságos meghaladására. A rendkívül nagy terjedelmű, számos, e projekt kapcsán kezdeményezett alapkutatás eredményeit összegező kézirat szerkesztése során úgy döntöttek, hogy on-line formában publikálják ezt az alapvető kézikönyvet. A kronológia fokozatosan kerül fel az intézet által az év során létesített www.tortenelmitar.hu című honlapra, amely a magyar történelem alapvető adatainak bárki számára díjmentesen hozzáférhető gyűjteménye. Sok szempontból kereshető esemény-, kép-, név-, térkép- és más történeti emlékek tára mellett statisztikákat, átfogó magyar történeti krónikát és számos intézeti kiadvány teljes anyagát tartalmazza a folyamatosan bővülő adatbázis.

A *középkori osztály* 2010-ben is a magyar medievisztikai alapkutatások terén meglévő adósságok törlesztését tekintette fő feladatának. A program legfontosabb elemei: az archontológiai adatbázisok továbbépítése, forráskiadványok készítése, az Árpád-kori történeti földrajz folytatása. Az archontológiai kutatások részeként megjelent az Árpád-kori történeti archontológia. Ez a sokéves kutatómunkával készült kézikönyv az 1000–1301 közötti időszak magyarországi világi tisztségviselőiről ad teljességre törekvő képet, és megkerülhetetlen alampunka a kutatás és az egyetemi oktatás számára. A kutatóintézeti munkakörülmények nélkül aligha készülhetnének ilyen rendkívül nagy mennyiségű forrás elmélyült elemzésén alapuló munkák. Hosszú alapkutatás eredménye a Szatmár megye hatóságának 1284 és 1524 közötti okleveleit tartalmazó forráskiadvány, amely – ugyanúgy, mint az osztály tagjainak

Vas megye történetével kapcsolatos számos publikációja – korántsem pusztán helytörténeti jelentőségű, hiszen jelentős hozzájárulás a középkorban keletkezett – a magyar kulturális örökség szerves részét képező – levéltári források feltárásához (egyúttal további kutatásokat alapozva meg). A Vas megye történetét érintő tanulmányok valójában országos jelentőségű kérdéseket dolgoznak fel a 13–14. századi tartományurak jellegét és a Mátyás-kor politikatörténetét illetően, és szervesen kapcsolódnak az intézetben folyó – a középkori Magyar Királyság egészére kiterjedő – archontológiai kutatási programhoz. Az osztály a középkori magyar gazdaságtörténet műhelye is, az év során publikált középkori vásártörténeti tanulmányaik az utóbbi években elhanyagolt középkori gazdaságtörténeti kutatások egy fontos kérdéskörének jobb megismeréséhez járulnak hozzá a korábbi feldolgozásoknál jóval szélesebb forrásbázis alapján, a térhasználat történetével foglalkozó nemzetközi összehasonlító történeti kutatásokhoz is kapcsolódva. Eredményeik a középkori magyar állam pénzügyi lehetőségeinek, gazdasági erejének tisztázását segítik elő. Francia nyelven publikált tanulmányaik az Anjou-kor nemzetközi összehasonlító jogtörténeti irodalmát gazdagítják, egyúttal sikeresen kapcsolják be az intézetben folyó kutatásokat a nemzetközi Anjou-kutatás vérkeringésébe. Számos publikációt eredményeztek a szlovák kollégákkal folytatott, a középkori magyar történelem alapkérdéseit tárgyaló, rendszeres találkozók.

A kora újkori osztály kutatómunkájának hagyományosan igen erős vonulatát jelenti az oszmanisztika művelése, amely – tárgyánál fogva – erőteljes nemzetközi érdeklődésre tart számot. A magyarországi oszmán-török uralmat ténylegesen fenntartó és működtető közép- és felsőszintű hivatalnokokról és katonákról nagyon keveset tudunk. Ezért érdekes és kivételes, hogy egy tanulmányuk sokféle török állami dokumentum felhasználásával, meglepő részletességgel és több mint harminc éven át (1560-as évek–1590-es évek) tudta nyomon követni Oszmán aga/cselebi/bég magyarországi pályáját. Oszmán egyszerre volt katona, kiváló pénzügyigazgatási tisztviselő, dzsámi- és iskolaépítő, s mint ilyen azok közé a helyi notabilitások közé tartozott, akik az oszmán-török hatalom magyarországi „honalapítói”-nak tekinthetők. Egy másik tanulmányuk a 16. század második negyedének sorsdöntő változásait tekinti át az Oszmán Birodalom irányításában, mégpedig egy szerelmi háromszög történetén keresztül, egyfajta „gender study” keretében. A legfontosabb fejleménynek a hatalmi elit női tagozatának látványos térnyerése és a háremre támaszkodó frakciók létrejötte és egymással folytatott harca tekinthető. Az újítások többsége I. Szülejmán szultán kedvenc ágyasához, Hürrem nevéhez köthető: kíméletlen egyénisége és hatalomvágya véres események sorához és a hárem politikai jelentőségének ugrásszerű növekedéséhez vezetett, ami a következő száz évben óriási instabilitást eredményezett az oszmán állam politikai vezetésében. Ugyancsak vizsgálták az oszmánok háborúhoz és békéhez való viszonyát. A török politikai kultúra mai vizsgálói számára is érdemi következtetésük szerint a birodalom harciasságáért joggal tehető felelőssé a dinasztikus politika és a sajátos társadalom- és hatalomszerkezet, az ellenséghez való viszonyt azonban végső soron a kultúra és a vallás határozta meg. A törökök csak a 19. század közepén szakítottak azzal felfogással, hogy a béke a szent háború (a dzsihád) folytatása más eszközökkel, ezért nem véletlen, hogy igen későn, 1856-ban fogadták be őket hivatalosan az európai népek családjába.

Három önálló, alapkutatásokra épülő összefoglaló monográfiát jelentettek meg a Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia viszonyának történetéről. E művek a Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia 1526 és 1608 közötti sokrétű kapcsolatrendszerét és kölcsönös egymásrautaltságát tárgyalják új megvilágításban és fogalomrendszerben, pontosítják és árnyalják a középiskolai tankönyvekben a korszakról eddig olvasható ismereteket, elsősorban a Bocskai-felkelés sokszínűségét és a magyar rendiség kiemelkedő szerepét emelve ki. Az amerikai Columbia University Pressnél napvilágot látott a magyar nyelvű monográfia

nemzetközi szakmai közönség számára elkészített, rövidített angol változata is, amely világnyelven elsőként ad monografikus jellegű áttekintést a Magyar Királyság 16. századi sorsfordító történetéről. Horvátországban pedig önálló monográfia formájában jelent meg az Akadémiai Kiadó *Magyarország történeté*-be írott kora újkori fejezet kibővített és gazdag képanyaggal ellátott változata az 1526–1711 közötti magyar történelemről. Mivel e korszakról a nyolcszáz éves horvát–magyar együttélés ellenére még sohasem jelent meg magyar szerző tollából önálló horvát nyelvű kötet, az összegzés jelentős mértékben segítheti a két ország történetírásának közeledését és kutatóinak együttműködését. Igen hosszú előkészítő munka után az intézet és a lipcsei egyetemen működő *Geisteswissenschaftliches Zentrum der Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas (GWZO)* közös kutatási projektjének eredményeként, a rangos Franz Steiner Verlagnál jelent meg a Magyarország új berendezkedésére vonatkozó tervezet („Einrichtungswerk des Königreiches Ungarn”) kritikai kiadása. 1688 nyarán I. Lipót császár egy héttagú bizottságra bízta, hogy kidolgozzák a török kiűzése utáni Magyarország újjáépítésének alapvonalait. A Kollonich Lipót vezetésével 15 hónap alatt megalkotott „Einrichtungswerk” a korszak egyik legtöbbit emlegetett, de modern kiadásban mindeddig elérhetetlen forrása volt. A magyar – és közép-európai – történettudomány régi adósságát törleszti ez a mintaszerű kiadvány, amely több mint félezer oldalon nemcsak az alapforrást, hanem a magyar arisztokraták által párhuzamosan készített alternatív tervezetet, illetve számos további vonatkozó dokumentumot is tartalmaz.

A 18. századi történelemmel kapcsolatos, folyamatban levő kutatások közül az egyik legfontosabb Bél Mátyás hatalmas művének, a „Notitiá”-nak tíz kötetesre tervezett kiadása. Az osztály két munkatársa 2010-ben elkészítette az első kötetet, Árva és Trencsén vármegyék leírását, amely az intézet és a Magyar Országos Levéltár közös kiadásában lát napvilágot. Bél munkásságának kutatása az intézet munkaprogramjában az 1970-es évek óta folyamatosan jelen van, a most folyó szövegkiadási munkálatok nyomán végre remény van arra, hogy történetírásunk eme másik nagy adósságát is rendezik. Bél Mátyás országleírása ugyanis egyedülálló forrás a 18. századi Magyarország megismeréséhez, emellett jelentős munkának számít Bél történelemszemlélete és Magyarország népeivel kapcsolatos álláspontja miatt is. Bél már fontosnak tartja saját szlovák származását és a szlovák múltat, de a magyarsággal szemben soha nem ellenséges, a közös múltat hamis felhangok nélkül, nagy felkészültséggel kutatja. Álláspontja példaértékű a mai magyar és szlovák társadalom és politika számára is, „útjelző tábla” lehet a megbékéléshez.

A kora újkori osztály harmadik jelentős kutatási területe az egyháztörténet, ezen a téren részben a 16–17. századi szerzetesség- és missziótörténettel, részben pedig a 20. századi egyháztörténettel kapcsolatban születtek jelentős új eredmények. Rangos angol folyóiratban publikált tanulmányuk vizsgálja a 16. századi szerzetesi reformokat, az eddigi kutatásoknál több összefüggést mutatva ki a katolikus és protestáns reformok között. Eredményesek örmény vonatkozású kutatásaik, ezek rangos nemzetközi armenisztikai fórumokon is napvilágot látnak. Reprezentatív művészettörténeti kötet számára állították össze Szlavónia és a Szerémség török kori katolikus templomainak topográfiáját, amely az első kísérlet a térség szakrális földrajzának római levéltári dokumentumok alapján történő rekonstrukciójára.

Az *újkori osztály* munkásságának tengelyében 2010-ben is az 1848-ban kibontakozó nemzeti polgári átalakulás vizsgálata, a modernizálódó ország politikai rendszere működésének problematikája, a nemzeti-nemzetiségi kérdés reálfolyamatainak kutatása, valamint eszmetörténeti elemzések álltak. Mai történeti-nemzeti gondolkodásunk fejlődésének is első nagy kulcskorszaka az 1825–1918 közötti periódus – ennek sokoldalú modern szaktudományos elemzése egyben hosszabb távú, nemzetközi kooperációt is magába foglaló

feladat. Az újkori osztály munkatársai által publikált könyvek és könyvrészletek a 19. században induló nagy transzformációval foglalkoznak. Kiemelendő az Egyesült Államokban az Osztrák-Magyar Monarchia „újraértékelését” adó tanulmánykötet, melyben 5 intézeti kutató összegzi a tudományos eredményeket. A mű idegen nyelven először publikált korábbi és új kutatások alapján mutatja be a Habsburg Birodalom közös piacát, annak hatékonyságát és benne Magyarország fejlődési lehetőségét, kimutatva, milyen mértékben tudta ezt az ország kihasználni, elmaradottságát csökkenteni. A dualizmus államrendszere olyan szerkezetben működött, hogy biztosította a nemzeti és a birodalmi érdekek összehangolását – először 1526 óta. Ezek napjaink európai együttműködései, így az önkorlátozó érdekérvényesítés szempontjából kifejezetten tanulságosak. Egy magyarul, németül és bosnyákul is publikált konferenciakötet Thallóczy Lajos történétíró és politikus szakmai munkájával, kultúrpolitikájával foglalkozik, aki boszniai és világháborús kormányzati tevékenységével tűnt ki, s új korszakot nyitott a magyar–bosnyák tudományos kapcsolatokban. A kötet egy olyan politikust mutat be, elsősorban szaktudományos munkásságán keresztül, aki ugyanakkor az elsősorban általa alakított polgári adminisztráción keresztül a multikulturális Bosznia-Hercegovinát fejlesztette. A polgári adminisztráció jobban megfelelt a helyi körülményeknek, mint a katonai igazgatás, s valós modernizációs funkciót töltött be – már akkor kifejezetten a tartományok Európa fejlettebb régióihoz közelítését, Európával való megismertetését tűzte ki célul. A térségünkbeli kiemelendő másik kutatási vonal a lengyel-magyar kapcsolatoké, mely egyrészt az 1848–49. évi nemzeti és társadalmi szabadságtörekvések összefonódásaira terjed ki, másrészt a magyar párhuzamok miatt is fontos, bővebb modern lengyel múlt. A 20. századi Lengyelországról cseh kiadásban, az 1848–49-es szabadságharc lengyel résztvevőiről pedig Varsóban jelent meg könyvük.

A reálfolyamatok és a modern eszmetörténet összefüggéseiről új képet ad az év folyamán második, javított kiadásban megjelent, több mint 600 oldalas tankönyv-monográfiájuk *A modern Magyarország születése* címmel Magyarország 1711–1914 közötti történetéről. Az eszmetörténet és a történeti módszertan területéről a mindenkor történetírás társadalmi helyének bemutatásában fontos, nálunk alig művelt témakörökbe tartozik *A tapasztalat mint emlékezet és történelem* című tanulmánygyűjteményük.

A nemzetközi együttműködéssel készült munkákból – a már említett boszniai együttműködésen túl – a régi, megszilárdult osztrák kapcsolatot kell kiemelni: az Osztrák-Magyar Monarchia közös minisztertanácsi jegyzőkönyvei újabb kötetének kiadását s az ugyancsak reprezentatív tudományos kézikönyv, a *Die Habsburgermonarchie 1848–1918* című bécsi akadémiai sorozat 8. kötetét, ahol intézeti szerzők társadalomtörténeti, háborútörténeti fejezeteket publikáltak és térképkötet-lektorokként is közreműködtek. A tanulmányok sorából az általunk az Európai Unió működése szempontjából hasznosítható tanulsággal szolgáló közös osztrák-magyar birodalom adminisztratív működésével, a demográfiai fejlődéssel, a nemzetelméletekkel, metodikával, a marxizáló történetszemlélet egykorú kialakulásával és későbbi tükröződéssel foglalkozókat említjük meg.

Huszadik századi kutatásaik eredményeként az év folyamán négy magyar és egy idegen nyelvű könyv jelent meg. A jugoszláv állam két világháború közötti történetét részletes monográfiájuk vizsgálja. Jugoszlávia szétesése és az ennek kapcsán keletkezett és állandósult balkáni válságövezet különösen aktuálissá teszi a délszláv egység megteremtésének folyamatát az első világháború után. Az eltérő történelmi régiókból kiszakított, eltérő gazdasági fejlettségű, hagyományú és vallású, féltucatnyi népet és vallást összefogni szándékozó állam csak a nemzetközi erőternek köszönhette létét és hét évtizedes fennállását. Ennek első két évtizedét tekinti át a kötet, bemutatva azokat a társadalmi viszonyokat,

amelyek a délszláv integráció kiindulópontját jelentették, a politikai és adminisztratív intézményrendszer kiépítésének folyamatát, majd a gazdasági egység megteremtésére tett lépéseket. Külön fejezetben mutatja be a korszak oktatáspolitikáját, ez lett volna ugyanis hivatott az eltérő történelmi hagyományokat összegyűrve megteremteni a „jugoszláv nemzettudatot” – mint tudjuk: sikertelenül.

A két világháború közötti osztrák történelmet vizsgáló monográfiájuk a magyar nyelvű szakirodalomban először mutat rá arra, hogy a 20. századi „nagynémet egység”, a két világháború között mind Németországban, mind Ausztriában folyamatosan napirenden tartott Anschluss megakadályozását legkövetkezetesebben a náciellenes és az önálló osztrák államiságot támogató osztrák legitimisták képviselték. Bár a reálpolitikai folyamatok 1938-ban véget vetettek ennek az állami szintű tradicionalizmusnak, a monarchisták két évtizedes tevékenységének is köszönhető, hogy a II. világháború után magától értetődően ment végbe Ausztria elválása Németországtól.

A két világháború között a tradicionálisan meglévő magyar–oroszl ellenérzéseket újabb, ideológiai alapú ellentétek mélyítették. Ez azonban nem zárta ki teljesen, hogy a két állam reálisan gondolkodó vezetői az ideológiai averziókat legyűrve, időről időre országaik reális gazdasági és külpolitikai érdekeit helyezték előtérbe – ha ez a kapcsolat egyik ország szempontjából sem volt túlságosan jelentős. E kérdéskört elemző monográfiájuk bemutatja, hogy a magyar–szovjet gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok intenzitását és volumenét főként a két állam nemzetközi helyzetéből fakadó politikai megfontolások és feltételek befolyásolták, továbbá hogy a gazdasági kényszer, a gazdaság racionális érdekei jelentős nyomást gyakoroltak a politikai szférára és hozzájárultak a politikai közeledés feltételeinek megteremtéséhez is.

A mind a politológiában, mind a történettudományban úttörő kötetük a föderalizmus általános jellemzőinek, történetének és a nyugati etnoföderális államok (Belgium, Kanada, Svájc) sajátosságainak összegzése után a közép- és kelet-európai etnoföderalizmus történetét mutatja be. Elemzésében összehasonlítja a térség többnemzetiségű szövetségi államait (Szovjetunió, Jugoszlávia, Csehszlovákia) és ezek fölbomlásának folyamatát, majd a kötet végén arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen feltételek megléte mellett lehet jövője a föderalizmusnak Közép- és Kelet-Európában. Egy terjedelmes, román nyelven publikált monográfiájuk a román kommunista rendszer nemzetiségpolitikájának változásait vizsgálja a népi demokratikus állam létrejöttétől Nicolae Ceaușescu hatalomra jutásáig. Széles körű levéltári kutatásra, a román, magyar és nemzetközi szakirodalomra alapozva arra a következtetésre jut, hogy a Groza-kormány idején indított, majd Gheorghiu-Dej által folytatott „demokratikus” és integratív nemzetiségi politika kedvező visszhangot váltott ki, főleg az erdélyi magyarok körében. A kulturális és nyelvi jogok kiterjesztése 1952-ben tetőzött a Magyar Autonóm Tartomány megalakításával, de az 1956-os magyar forradalom hatására megállt, sőt ellentétes irányba fordult. A kötet szerint a Ceaușescu-rendszer kulturális alapjai éppen az 1950-es végén végrehajtott nemzetiségpolitikai fordulatban keresendők. A könyv fő erőssége a kommunista társadalomépítési folyamat összekapcsolása a nemzetiségi ügyek kezelésével, valamint az 1956-os megtorlások és azok hosszú távú következményeinek szisztematikus feltárása.

Az intézetben dolgoznak a hidegháborús Közép- és Kelet-Európával kapcsolatos szovjet és orosz, továbbá amerikai, francia és kínai külpolitika, valamint a Balkán történetének legismertebb magyarországi szakértői. Munkásságuk eredményeként a politológiában és a jelenkor-történetben egyaránt meghatározó jelentőségű tanulmányok sora mutatja be a

Szovjetunió szétbomlása óta végbement orosz fejlődés sajátosságait és ezek hatásait Kelet-Közép-Európában. Angol és magyar nyelvű tanulmányaik jelentek meg az 1941–1989 közötti magyar–amerikai kapcsolatokról, továbbá a szakmán kívül is érdeklődést keltve az 1989–1990-es magyarországi rendszerváltozás nemzetközi körülményeiről, a folyamatot kísérő-elősegítő, esetenként azt lassítani kívánó nyugati politika változásairól. Angol nyelvű tanulmánykötetben jelent meg összegzésük a sztálini terror magyarországi korszakáról. Új források sorát tárták föl magyar és szlovák nyelven közreadott tanulmányaik a magyar–szlovák kapcsolatok 1938–1944 közötti szakaszáról, bemutatva a feszítő ellentétet a magyar revíziós külpolitikai célok és a közös külpolitikai elkötelezettség között. A Balkán-történeti kutatócsoport a már említett két könyvön kívül számos tanulmányt jelentetett meg Jugoszlávia szocialista periódusáról és vezetőjéről, Joszip Broz Titóról, a kisebbségek helyzetéről és a területi autonómia időben változó lehetőségeiről. Magyar, angol és kínai nyelven is jelentek meg tanulmányaik a szovjet–kínai és az ennek mindenkori intenzitásától függő magyar–kínai kapcsolatokról a szocialista korszakban.

Széles skálán mozog legújabb kori kutatásaik másik, igen sok eredményt hozó területe, a társadalom- és mentalitástörténet, különösen a mindennapi élet története. Ennek keretében tanulmányokat jelentettek meg a vasúthálózat kiépülésének a hagyományos paraszti gazdálkodásra gyakorolt hatásáról, Budapestnek Európa közlekedési és kommunikációs tér szerkezetében betöltött szerepéről és a hiánygazdaságnak a mindennapi életre gyakorolt hatásáról, nevezetesen a Kádár-korszak telefonhasználati szokásairól. Tanulmányok sora született a korszak szociálpolitikájáról, részletesen bemutatva, hogy a Kádár-korszak politikai ellenzéke megszerveződésének egyik terepe éppen a szegénykérdés kezelésére tett kísérlet volt (SZETA).

A kerek évfordulók keltette megnövekedett érdeklődés és az ezt kielégíteni szándékozó kiadványoknak köszönhetően számos tanulmányt, könyvrészletet publikáltak az első világháború lezárulása, az őszirozsás forradalom és a tanácsköztársaság, valamint a versailles-i békerendszer történetéről. Magyar és francia nyelvű tanulmányokban mutatták be a trianoni békeszerződés kelet-közép-európai hátterét a francia külpolitika perspektívájában. Különös társadalmi jelentőséggel bírnak ezek a szakszerű, higgadt hangú írások napjaink Trianon körül ismét hiszterizált légkörében, mikor egyes politikai körök újra a bűnbakkeresés sokszorosán cáfolt és lejárt eszközéhez nyúlnak.

Számos tanulmányuk vizsgálta a 20. századi magyarországi katolikus egyháztörténelem csomópontjait. Eddig ismeretlen dokumentumok alapján mutatták be a magyar jezsuita rendtartomány megalakulásának (1909) pontos hátterét, tisztázták a magyar főpapok részvételének pontos részleteit a II. Vatikáni Zsinaton. Francia nyelvű, Rómában megjelent írásuk elemezte XXIII. János pápa új keleti politikája kezdeteinek mozgatórugóit. Nagyrészt szintén római dokumentumok alapján tárták fel a magyar jezsuiták törökországi missziójának történetét a 20. században. Ez a nagyra hivatott vállalkozás szervesen kapcsolódott a magyar társadalom és politika törökbarát szellemiségéhez az 1930-as évek elején, kudarcához mindenekelőtt az iszlám–keresztény párbeszéd nehézségei és a Szentszék megváltozott missziós koncepciója vezetett. Jezsuita szerzetessel együttműködve, önálló kötetben tették közzé a 20. század egyik legnagyobb hatású katolikus közéleti személyiségének, Bangha Béla páternek az elmúlt években felfedezett naplóját. A napló felbukkanása a szakma számára igazi szenzációt jelentett, a kötet a forrásközlés mellett a jezsuita rend római levéltárának több száz eddig feltáratlan dokumentumát dolgozta fel, bemutatta a rend működési mechanizmusait a 20. század első felében s Bangha konfliktusokkal terhelt viszonyát a rendi vezetéssel. A jezsuita renden belül több irányzat feszült egymásnak, amelyek eltérő módon képzelték el a

20. század kihívásaival való szembenézést, ebben a harcban Bangha sok tekintetben a leginkább progresszívnek tekinthető csoporthoz tartozott.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Kutatási eredmények eljuttatása a társadalomhoz elképzelhetetlen igen sok energiát lekötő saját könyv- és folyóiratkiadási tevékenységük nélkül. Az év folyamán 12 kötetet és 14 folyóiratszámot tettek közzé. Ezek részben az intézet saját sorozatában, a *Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok* sorozatban, részben a História Alapítvánnyal közösen működtetett *História Könyvtárban* jelentek meg. Most indult új intézeti kiadványsorozat – 15 kötetre tervezve – a *Magyarország a szovjet zónában és a rendszerváltásban*, valamint a *Párbeszéd a vidékért* című sorozat. Gondozásukban jelenik meg a számos intézeti kutatási eredményt publikáló *Történelmi Szemle*. Az intézet kiadványcsoportja bér munkában adja ki a *História* folyóiratot, amely 17 500 példányban éri el a történelem iránt érdeklődő értelmiségieket, szerkesztőségében és szerzői között túlnyomóan az intézet munkatársai találhatóak.

Az intézet és kutatói a szakmai eredmények ún. interaktív bemutatására törekedtek, és tudományos igényű népszerű előadások egész sorát tartották, igyekezvén megfelelni a felelős állampolgári történeti-politikai közgondolkodás erősödő igényeinek, követelményeinek. Az új kommunikációs rendszerek kiszélesedésének átmeneti időszakában, amikor még nem alakult ki a szakszerűség és a féltudományosság elválasztásához elégséges értelmiségi tapasztalat sem, rövid távon is megnövekszik a nyilvánosság közvetlen dialógust is lehetővé tevő felhasználása, és – a különböző évfordulók vonatkozásában néha kiemelten – fontos a szélesebb értelmiségi közönséggel való kapcsolattartás.

Munkatársaik igen fontos új kutatási eredményekkel kapcsolódtak be a 2010. évi kulturális főváros, Pécs történeti múltjának feltárásába. Alapos bevezető tanulmány kíséretében közzétették a pécsi pénzügyi körzet (mukáta) 1555–1572 között keletkezett elszámolásait, amelyek nemcsak az oszmán pénzügyigazgatás, hanem a hódoltság gazdasági, sőt tágabban társadalmi és kulturális életének is igen fontos forrásait jelentik, ezért kiadásukkal oszmanisták eddig alig használt forráscsoportot tesznek hozzáférhetővé a szélesebb történész szakma számára. A pécsi dokumentumokban szereplő boltösszeírások, a dzsámik fizetési listái vagy a hagyatéki leltárak a hódítók városi világába is bepillantást engednek. A másik reprezentatív kiállítású pécsi vonatkozású kötet a Jakováli Haszán-dzsámi történetét dolgozta fel a kezdetektől napjainkig. A korábbi 16. századi keletkezéssel szemben megállapította, hogy a dzsámi valójában a 17. században épült, és tisztázta az építető családi és politikai kapcsolatrendszerének főbb jellemzőit. Emellett kimutatta, hogy a dzsámi melletti mevlevi kolostor egyedülálló az európai dervisrendek történetében, hiszen ez a rend a Balkánon a pécsi rendház előtt nem rendelkezett kolostorral. A könyv bemutatja a dzsámi építéstörténetének pontos fázisait, így ez a munka a jövőben Pécs szimbolikus jelentőségű történeti épületének kutatásához az első számú kiindulópont lesz. E munka szerzője kurátorként jegyezte a dzsámiban rendezett *Allah útján* című kiállítást, amely a kései nyitás ellenére 30 000 látogatójával a Műemlékek Nemzeti Gondnokságának egyik legsikeresebb kiállítása volt ebben az évben. Ugyancsak a kulturális főváros rendezvényeihez kapcsolódik a pécsi oszmán művészettörténeti kiállítás, amelynek Isztambulban kiadott török és angol nyelvű katalógusába az osztály munkatársai közreműködésével készült összefoglaló a magyarországi török uralomról és következményeiről.

Számos munkatársuk működik közre a széles körben forgalmazott, a Balassi Intézet által kiadott *Nemzeti Évfordulóink* című évkönyv történeti anyagainak készítésében és szerkesztésében. A hagyományos történész-programoknak a közgondolkodás felé orientálásával módszertani és szemléleti tekintetben kiemelkedett *Szépirodalom és történettudomány* című rendezvényük, ahol három elismert szépirodalom és történettudomány regényeik szellemi forrásvidékéről, a történettudománnyal való diszkurzív viszonyokról, szépirodalom és történetírás kapcsolatáról.

A konferenciák közül a társadalmi érdeklődés számára különösen tanulságos volt *Az első világháború új megközelítésben* című. E rendezvény azt a tendenciát vizsgálta, mely világszerte kezdi újraértékelni az első világháború történelmi jelentőségét, a két világháború egymáshoz való viszonyát, s ehhez új forrásanyagot is feltár. Igen fontos a hadviselés 1915-ben kezdődő alapvető átalakulásán túl a háború elvadulásának, technicizálódásának folyamata, az a morális krízis, amely 1916-tól bontakozik ki, s amely lehetetlenné teszi később a „boldog békeidők” visszatérését. Megerősítette a tanácskozás azt a nézetet, hogy a második világháború jelentős mértékben „folytatása” az elsőnek.

Alig telik el nap, hogy munkatársaik ne szerepeljenek valamely rádiós vagy televíziós műsorban; az év folyamán különösen a trianoni békeszerződés okairól, tényeiről és következményeiről kérdezték őket. Az MTA illetékes alelnökének felkérésére az intézet koordinálta a budapesti Francia Kulturális Intézet által kezdeményezett kétnapos nemzetközi konferenciát a versailles-i békerendszer máig ható következményeiről.

A legközvetlenebb társadalmi igényt elégítik ki a szakértői tevékenységek, a Külügyminisztérium és egyes önkormányzatok kéréseinek teljesítése, köztük az utcák, intézmények elnevezésével, emléktáblák, szobrok állításával kapcsolatos, sok körültekintést igénylő állásfoglalások.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az intézet kapcsolatban van valamennyi jelentős magyarországi történettudományi kutatóhellyel, és továbbra is otthont ad a két legfontosabb szakmai szervezetnek, az MTA Történettudományi Bizottságának és a Magyar Történelmi Társulatnak, továbbá a legfontosabb szakmai folyóiratok, a *Századok*, a *Történelmi Szemle* és a *História* szerkesztőségének. Hangsúlyozandó részvételük a hazai történettudományi intézményrendszer működtetésében, ami napjaink átalakuló tudományos-közéleti világában egyre nagyobb jelentőséggel bír. Az állandó szakbírálói munkák, szerkesztések mellett számos megbízás (szerkesztői bizottságtól kuratóriumi, véleményezői feladatokig) jutott munkatársaiknak. Változó körülményekben ennek jelentős minőségbiztosítási funkciója van.

Átlagosan havi két-három, különböző típusú szakmai rendezvényt szerveztek. Legrangosabb az *Intézeti előadások* sorozata, ebben 6 intézeti és 4 intézeten kívüli szakember szerepelt. 2 fiatal kolléga mutathatta be eddigi teljesítményét a *Fiatal Kutatók Fórumán*. Készülőben lévő nagyobb vállalkozásokat tekintenek át a *Műhelybeszélgetések*: 2010-ben 9 ilyen rendezvényük volt. A vendégelőadók közül különösen nagy visszhangot váltott ki a *Két válság között: Európa átalakulása, 1973–2010* című előadás, amelyet hosszú vita követett az 1989–1990 utáni kelet-közép-európai politikai folyamatok és a globális gazdasági társadalmi fejlődési tendenciák összefüggéseiről. Vezető román kutatók beszéltek a 17–18. századi erdélyi multikulturalitásról, politikai, társadalmi folyamatok mai román értelmezéseiről, a sok éve zajló finn–magyar szakmai együttműködés részeként neves finn történész ismertette kutatási

eredményeit a két világháború közötti és a II. világháború alatti magyar–finn kapcsolatokról, ismert holland professzor elemezte a nyugati „abszolutista” királyi udvarok kialakulását és működését.

Több könyvbemutatót rendeztek: intézeti és intézeten kívüli kollégák műveit is bemutatták a szakmai és a tágabb nyilvánosság számára (*A magyar–amerikai kapcsolatok, 1945–1989; Magyarország környezettörténete az újkorig; A haladás hitele; Pártok és politikusok Magyarországon, 1944–1994*).

A Balkán-történeti kutatócsoport két nagy Balkán-konferencia előkészítésében és lebonyolításában vett részt, az év folyamán magyar részről koordinálta a második világháború alatti és utáni szerb–magyar kapcsolatokkal foglalkozó közös szerb–magyar kutatást. Széles körű tudományos és társadalmi együttműködés eredménye volt és jelentős médiavisszhangot kapott a versailles-i békerendszer működéséről tartott nagy nemzetközi konferenciájuk.

Az intézet szervezte a Magyar–Román Történész Vegyes Bizottság budapesti konferenciáját (*Irodalom és történelem*), a Magyar–Bolgár Történész Vegyes Bizottság működését, fontos szerepet vállalt a Szlovák–Magyar Történész Vegyes Bizottság munkájában, két konferenciájuk lebonyolításában, egy kiadványuk a Magyarország–Románia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 keretein belül jelent meg. A szlovák kollégákkal folytatott rendszeres találkozók, az eszmecserék eredményeit tükröző magyar és szlovák nyelvű publikációik bizonyítják, hogy a két ország kutatói közötti korrekt tudományos együttműködés akkor is lehetséges, ha a külső körülmények nem kifejezetten támogatják azt. Ennek a kapcsolatrendszernek a további fenntartása tehát nemcsak a sajátos történelmi körülmények – a magyar és a szlovák történelem legszorosabb összefonódása – miatt indokolt, hanem tudománydiplomáciai szempontból is. Segítik az MTA Határon Túli Magyar Tudományosságért ösztöndíjprogram működését.

Munkatársaik folyamatosan oktatnak valamennyi jelentős magyarországi egyetemen, külön megállapodás keretében működnek közre az ELTE BTK történelem záróvizsgáin; opponensként, bizottsági tagként dolgoznak a tudományos minősítés fórumain, a Doktori Tanács, a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj, az OTKA, az Akkreditációs Bizottság tisztségviselőiként és szakértőiként.

2010 folyamán is együttműködtek – többek között – az alábbi intézményekkel: a bécsi egyetem Kelet-Európa Története Intézete, a regensburgi Südost-Institut, a Francesco Datini Nemzetközi Gazdaságtörténeti Intézet, a European Science Foundation, belgrádi, bukaresti, kolozsvári, pekingi, pozsonyi, prágai, szófiai, varsói, zágrábi akadémiai kutatóintézetek, a lipcsei Geisteswissenschaftliches Zentrum für Ostforschung, a potsdami jelenkortörténeti kutatócentrum, a londoni egyetem kelet-európai és szlavisztikai intézete, a New York-i Columbia Egyetem Európa Intézete, a jénai, innsbrucki, jeruzsálemi, kolozsvári, rzeszowi egyetemek történelem tanszékei. Az együttműködések fő formái: kutatók, doktoranduszok fogadása, tevékenységük szakmai segítése, kiadványok cseréje, részvétel konferenciákon.

Könyvtárunk körültekintő beszerzési stratégiájával, rendszeres állomány-karbantartásával és bibliográfiai tanácsadással nélkülözhetetlen segítséget nyújt intézeti munkatársaiknak és intézeten kívüli kollégáknak.

Rendszeres kapcsolatban vannak a Közép-Európa Egyetem Történelem Tanszékével, az Andrassy Egyetemmel, a Collegium Budapesttel, a budapesti amerikai, azerbajdzsáni, dán,

finn, izraeli, lengyel, német, orosz, osztrák, török nagykövetséggel, a cseh, dán, francia, kínai, lengyel, német, olasz, orosz, osztrák, román kulturális intézettel.

A széles körű nemzetközi kapcsolatrendszert tükrözi az intézeti rendezvények előadóinak összetétele is: a konferencia-részvevőkön kívül öt külföldi kollégát láttak vendégül. Egyik munkatársuk felkérést kapott az Oxford University Press gondozásában készülő ötkötetes historiográfiai kézikönyv egyik kötetének társszerkesztésére. Az intézet koordinálja Magyarország részvételét az *Emlékezet és Szolidaritás hálózata* nevű német–lengyel–magyar–szlovák kutatási és történetpolitikai együttműködésben, amely az európai autoriter rendszerek máig ható örökségét elemzi. Munkatársaik számos hazai és külföldi tudományos intézmény kuratóriumaiban és tudományos tanácsaiban dolgoznak. Rendszeresen publikálnak külföldön, többen tagjai külföldi folyóiratok szerkesztő bizottságainak vagy tanácsadó testületeinek, részt vesznek nemzetközi projektekben és képviselik intézetüket különböző nemzetközi konferenciákon. A nemzetközi szakmai integráció elmélyülésének örvendetes jele a munkatársak külföldi idézettségének szaporodása.

Tanácsadással és előadók küldésével rendszeresen segítik a külföldön működő magyar kulturális intézetek munkáját, valamint a kisebbségi magyarság tudományos rendezvényeit.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

OTKA:

Egyház, jog és társadalom: az Apostoli Penitenciária magyarországi kérelmeinek kiadása és feldolgozása	1700 E Ft
NSZK–magyar kapcsolatok 1949–1990	3112 E Ft

NKA:

<i>Történelmi Szemle</i> 1–4 sz.	1500 E Ft
Thallóczy Lajos – <i>Bosznia múltjának felfedezése és a modern történettudomány</i>	850 E Ft
<i>A Habsburg uralkodók isztambuli követei által készített és Bécsbe küldött jelentések</i> (1. kötet)	1000 E Ft
<i>Itt a Szabad Európa Rádió</i> című kötet megjelentetése	300 E Ft

MTA Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottsága az MTA II. Osztálya keretéből:

<i>Történelmi Szemle</i>	1669 E Ft
<i>Kanizsai L. számadáskönyve</i>	200 E Ft
<i>Magyar–szovjet gazdasági kapcsolatok</i>	150 E Ft

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Monográfiák

1. Bíró L: A jugoszláv állam 1918–1939. Budapest: História–MTA Történettudományi Intézete, (História könyvtár. Monográfiák; 26.) (2010)

2. Bottoni S: Transilvania roşie. Comunismul român şi problema naţională, 1944-1965. Cluj-Napoca: ISPMN-Kriterion, 344 (2010)
3. Juhász J: Föderalizmus és nemzeti kérdés – az etnoföderalizmus tapasztalatai Közép- és Kelet-Európában. Budapest: Gondolat, 221 (2010)
4. Fiziker R: Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az Anschluss ellen, az önálló Ausztriáért. Budapest: Gondolat Kiadó, 306 (2010)
5. Gyáni G: Az elveszített múlt. A tapasztalat mint emlékezet és történelem. Budapest: Nyitott Könyvműhely, 376 (2010)
6. Hegyi K: Török források Pécs 16. századi történetéhez. Pécs: Pécs Története Alapítvány, 294. (Források Pécs történetéből; 3.) (2010)
7. Pálffy G: A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században. Budapest: História–MTA Történettudományi Intézet, 564. (História könyvtár. Monográfiák; 27.) (2010)
8. Pálffy G: The Kingdom of Hungary and the Habsburg Monarchy in the Sixteenth Century. Translated from the Hungarian by T J and H D DeKornfeld. Boulder, Colorado: Social Science Monographs–Wayne, New Jersey: Center for Hungarian Studies and Publications, Inc.–New York, Distributed by Columbia University Press, 2009 [2010]. xviii, 410 (East European Monographs; DCCXXXV.; CHSP Hungarian Studies Series; 18.) (2010)
9. Pók A: A haladás hitele. Budapest: Akadémiai Kiadó, 368 (2010)
10. Seres A: Magyar–szovjet gazdasági kapcsolatok 1920–1941. Budapest: MTA Történettudományi Intézet, 164 (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok; 42.) (2010)
11. Sudár B: A pécsi Jakováli Haszan pasa-dzsámi. Budapest: Műemlékek Nemzeti Gondnoksága, 150 (Épített örökségünk; 3.) (2010)

Ismeretterjesztő kötetek, szerkesztett kötetek

12. Glatz F (szerk.): Az európai és a magyarországi agrárpolitika jövője. Budapest: MTA Történettudományi Intézet–MTA Társadalomkutató Központ, 152 (Párbeszéd a vidékért. Szerk. Glatz F) (2010)
13. Molnár A, Szabó F SJ (szerk.): Bangha Béla SJ emlékezete. Budapest: JTMR–Távlatok, 400 (2010)
14. Ress I: Dževad Juzbašić, in Zusammenarbeit mit Andreas Gottsmann (szerk.): Lajos Thallóczy, der Historiker und Politiker. Die Entdeckung der Vergangenheit von Bosnien-Herzegowina und die moderne Geschichtswissenschaft. Sarajevo, Akademie der Wissenschaften und Künste von Bosnien-Herzegowina–Budapest: Ungarische Akademie der Wissenschaften, Institut für Geschichte, 264 (2010)

Folyóiratcikkek – Magyar folyóiratokban

15. Weisz B: Vásárok a középkorban. Századok 144:(6) 1397–1454 (2010)
16. Zsoldos A: III. András nádorai. Történelmi Szemle 52:(3) 303–327 (2010)
17. Fodor P: A váci „harmincad” és egy hódoltsági főember a 16. századból: Oszmán aga, cselebi és bég. Történelmi Szemle 52:(3), 329-340 (2010)
18. Tóth G: Felekezetiesség és történelmi emlékezet. A Rákóczi-szabadságharc a 18. századi honi történetírásban. Történelmi Szemle 52:(1), 13-66 (2010)
19. Konrád M: Vallásváltás és identitás: A kitért zsidók megítélésének változásai a dualizmus korában. Századok 144:(1), 3-46 (2010)
20. Janek I: A Magyarországgal szembeni szlovák propaganda és revíziós elképzelések 1939-1941 között. Limes 85:(1) 25-40 (2010)

21. Gyáni G: A hazai történetírás nemzetközi beágyazottsága – egykor és most. *Aetas* 25:(4) 15–27 (2010)

Folyóiratcikkek – Külföldi folyóiratokban

22. Somogyi É: Professionalisierung und Veränderungen der nationalen Identität von ungarischen Beamten im gemeinsamen Ministerium des Äußern. Teil 1: Professionalisierung als Vorbedingung und Symptom der Verbürgerlichung im diplomatischen Dienst. *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* 118, 140-167 (2010)
23. Bottoni S: Reassessing the Communist Takeover in Romania. Violence, Institutional Continuity, and Ethnic Conflict Management. *East European Politics & Societies* 24:(1) 59–89 (2010)
24. Fejérdy A: Aux origines de la nouvelle „Ostpolitik” du Saint-Siège. La première tentative de Jean XXIII pour reprendre le contact avec les évêques hongrois en 1959. *Archivum Historiae Pontificae* 46 (Vol. 2008 [2010]) 389–411 (2010)

Tanulmányok Magyarországon megjelent tanulmánykötetekben

25. Molnár A: Szlavónia és a Szerémség katolikus templomai a 17. században az egyházlátogatások és a kamarai összeírások tükrében. In: Kollár Tibor (szerk.): *Építészet a középkori Dél-Magyarországon. Tanulmányok.* Budapest, 393-433 (2010)
26. Katus L: Budapest népessége, népesedése és társadalma a 19–20. század fordulóján. In: Barta Gy, Keresztély K, Sipos A (szerk.): *A „világváros” Budapest két századfordulón.* Budapest: Napvilág Kiadó, 247-287 (2010)
27. Frisnyák Zs: Budapest Európa közlekedési és kommunikációs térszerkezetében. In: Bartha Gy, Keresztély K, Sipos A (szerk.): *A „világváros” Budapest két századfordulón.* Budapest: Napvilág Kiadó, 169-207 (2010)
28. Fejérdy A: Titkos püspökszentelés(ek) Magyarországon 1960 őszén. Az első Regnum-per helye a magyar egyházpontikában és a szentszéki Ostpolitikban. In: Bánkuti G, Gyarmati Gy (szerk.): *Csapdában. Tanulmányok a katolikus egyház történetéből, 1945–1989.* Budapest: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–L’Harmattan, 129-155 (2010)

Tanulmányok külföldön megjelent tanulmánykötetekben

29. Csukovits E: La pratique de l’enquête sur les droits royaux dans le royaume de Hongrie au XIVe siècle. In: Pécout T (dir.): *Quand gouverner c’est enquêter. Les pratiques politiques de l’enquête princière (occident, XIIIe-XIVe siècles).* Actes du colloque internationale d’Aix-en-Provence et Marseille, 19-21 mars 2009. Paris: De Boccard, 493-504. (Romanité et modernité du droit) (2010)
30. Erdélyi G: Conflict and Cooperation: the Reform of Religious Orders in Early Sixteenth-century Hungary. In Maria Crăciun and Elaine Fulton (eds.): *Communities of Devotion: Religious Orders and the Secular World in East Central Europe, 1450-1800.* London: Ashgate, 174-258 (2010)
31. Glatz F: Staat und Nation in Osteuropa. In: M Wakounig, W Mueller, M Portmann (Hrsg.): *Nation, Nationalitäten und Nationalismus im ostlichen Europa. Festschrift für Arnold Suppan zum 65. Geburtstag.* Wien: LIT Verlag, 163-176 (2010)
32. Gyáni G: Grossstadterfahrung am Beispiel Budapests. In: H Rumpler, P Urbanitsch (Hrsg.), U Harmat (Redaktion): *Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band IX. Soziale Strukturen, 1. Teilband. Von der feudal-agrarischen zur bürgerlich-industriellen Gesellschaft. Teilband 1/1. Lebens- und Arbeitswelten in der industriellen Revolution.* Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 539-560 (2010)

33. Pálffy G: Bündnispartner und Konkurrenten der Krone: die ungarischen Stände, Stefan Bocskai und Erzherzog Matthias 1604–1608. In: V Bůžek (ed.): Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608–1611). České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Historický ústav, 363-399 (Opera historica; 14.) (2010)
34. Pók A: Radical Democratic Criticism of the Dualist Monarchy: A Present Day Perspective. In: A Gerő (ed.): Revisiting the Austro-Hungarian Monarchy. Boulder, Colorado: Social Science Monographs–Wayne, New Jersey: Center for Hungarian Studies and Publications, Inc.–New York: Distributed by Columbia University Press, 113-133 (2010)
35. Szulovszky J: Die gewerblich-industrielle Arbeitswelt in Ungarn. In: H Rumpler, P Urbanitsch (Hrsg.), U Harmat (Redaktion): Die Habsburgermonarchie 1848–1918. Band IX. Soziale Strukturen, 1. Teilband. Von der feudal-agrarischen zur bürgerlich-industriellen Gesellschaft. Teilband 1/1. Lebens- und Arbeitswelten in der industriellen Revolution. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 379-422 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Történettudományi Intézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	104	Ebből kutató ² :	77
PhD, kandidátus:	50	MTA doktora:	8
		Rendes tag és levelező tag:	3
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			3
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			14
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			490
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			448
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 126	idegen nyelven:	3
külföldi folyóiratban	magyarul: 11	idegen nyelven:	6
recenzió, kritika	magyarul: 16	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 12	idegen nyelven:	4
tanulmánykötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 80	idegen nyelven:	36
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 16	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 17	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	2094	Összes független hivatkozások száma:	2094
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 2	MTA doktora:	1
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	62	hazai:	147
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			11
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	24	hazai:	42
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	20	hazai:	49
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			23
Témavezetések száma: TDK munka:	9	Diplomamunka (BSc):	20
Diplomamunka (MSc):	29	PhD:	33
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		380,76	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	5	Teljes saját bevétel:	18,39 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			17
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	49,95 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			7
NKFP:	7	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	3,35 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			8,42 MFt

VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1535 Budapest, Pf. 936

telefon: 1-224 6760; fax: 1-226 6761

e-mail: ainotai@vki.hu; honlap: www.vki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A Világgazdasági Kutatóintézet (VKI) kutatási tevékenységét 2010-ben (is) alapvetően meghatározta a világgazdaságban az elmúlt években lezajlott – de befejezettnek nem tekinthető – globális pénzügyi és gazdasági válság tanulságainak, a kilábalás és a gazdasági növekedés esélyeinek, továbbá a válságkezelés várható következményeinek elemzése. A kutatómunka során készült tanulmányok következtetéseikben, ajánlásaikban messzemenően kitérnek az adott témához kapcsolódóan a magyar gazdaság mozgásterére, lehetőségeire, stratégiai feladataira is.

Az utóbbi években mind Magyarországon, mind nemzetközi szinten jelentősen megnőtt a független akadémiai tudományos elemző munka, ezen belül is a VKI kutatómunkája és annak eredményei iránti igény, illetve felértékelődtek az intézeti kutatók által már korábban készített átfogó világgazdasági elemzések és publikációk. Ezek jelentős, közvetlenül hasznosítható információkat és következtetéseket tartalmaznak a magyar gazdaságpolitikai döntéshozók számára és a szélesebb közvélemény tájékoztatására is.

A 2010-es kutatómunkában mind elméleti, mind gazdaságpolitikai szempontból kiemelt figyelmet kapott – a válságkezelésen és a gazdaságpolitikai válaszokon túl – a világgazdaság és az Európai Unió, ezen belül Magyarország jövőjét is meghatározó stratégiai kérdések elemzése. Néhány kiemelt téma ezek közül: a világgazdasági fejlődés főbb központjai és hatalmi viszonyai, régebbi és új centrumok közötti erőviszonyok változása (kiemelt kutatások keretében Kína, Oroszország, a FÁK-országok vizsgálata), a globalizáció természete, hatásai és következményei, energetikai kérdések, a nemzetközi, főleg gazdasági intézményrendszert érő növekvő kihívások, az Európai Unió lehetséges válaszai, ezen belül Magyarország mozgásterére.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatóhely – a Miniszterelnöki Hivatal megbízásából – 2010 közepén zárta le azt a nagyszabású kutatást, amelyet 2008 utolsó negyedében az ECOSTAT-tal együttműködve kezdett el. A közös munka célja az volt, hogy széles nemzetközi összefüggésben elemezze, értékelje az akkor kibontakozó gazdasági és pénzügyi válságot, valamint levonja annak gazdaságpolitikai tanulságait, felhívja a figyelmet a válság és a válságkezelés rövid-és középtávú következményeire.

A kutatás jelentős megállapításokat fogalmazott meg a világgazdasági válság lényegi jellemzőiről, tendenciáiról, illetve a magyar gazdasági stratégia saroktényezőiről a globális válság tükrében. (A kutatás – néhány jelentős új tematikai súlyponton – folytatódott 2010-ben „A globális gazdasági és pénzügyi válság újabb szakasza, különös tekintettel a válságkezelés gazdasági következményeire” című projekt keretében.)

A kutatás megállapította, hogy törékeny, bizonytalanságokkal teli, igen szerény növekedés tapasztalható a fejlett országokban. A fenntartható növekedés aspektusainak elemzése mellett a kutatás kitért a fiskális konszolidáció, a beruházás és az export szerepére, valamint az európai munkaerőpiacon megnyilvánuló strukturális problémákra is, továbbá áttekintést nyújtott a válságkezelés új stratégiáiról, és hangsúlyozta ezek jövőbeni költségeit is. Rámutatott arra, hogy globális szinten továbbra is hiányzik a gazdaságpolitikai koordináció, valamint a válság kétségtelen romboló hatása ellenére tetemes termelői túlkapacitás van jelen, mindenképp a gazdasági növekedés motorját jelentő távol-keleti országokban, ezen belül is főleg Kínában. A kutatás fontos megállapításokat tartalmaz az Európai Unió jövőjét és további – növekedést serkentő – stratégiai feladatait illetően, illetve értékeli az EU-2020 programot is.

A kutatás alapvető jellemzője a stratégiai, előretelkintő megközelítés és a világ jelentős régióit áttekintő nemzetközi összehasonlító elemzés volt. A kutatási zárójelentés konkrét és szakmai indokokkal alátámasztott ajánlásokat tartalmaz, amelyek közvetlenül hasznosíthatók a magyar gazdaságpolitika stratégiai döntési folyamataiban és a társadalmi tudat formálásában.

Az MTA és a MeH között fennálló kutatási szerződések értelmében egy négyéves, nagyszabású – Magyarország Kínával kapcsolatos stratégiáját megalapozó, *policy-oriented* – kutatási projekt zárult le a VKI-ban 2010 nyarán. A 2010-es évben a korábbi kutatási témákat kibővítve a kutatócsoport kiemelt figyelmet fordított Kína, a világgazdasági válság fő nyertese belső viszonyaira, különös tekintettel a válság kezelésére és következményeire, valamint nemzetközi kapcsolatrendszerének átalakulására. A válság nyomán még erősebb hangsúlyt kapott a kutatásban Kína világgazdasági szerepének erősödése, továbbá ennek következményei a globális munkamegosztásra és a kiemelt gazdasági viszonylatokra (beleértve az EU–Kína viszonyt). A projekt célkitűzéseinek és a magyar gazdaságpolitikai prioritásoknak megfelelően 2010-ben külön munkacsoport elemezte a Kína és Magyarország közötti kapcsolatokat regionális összehasonlításban, kitérve a kínai–magyar beruházási és pénzügyi együttműködés lehetőségeire is.

A terveknek megfelelően a kutatási eredményekről összefoglaló tanulmányok készültek, ezek 2011 elején két kötetben jelennek meg (1. kötet: Kína belső viszonyai, belső reformok, valamint a válság kezelése és következményei, illetve a kínai modell fejlődése és következményei; 2. kötet: Kína nemzetközi kapcsolatai és világgazdasági szerepének erősödése, illetve a kínai–magyar kapcsolatok).

Szintén az MTA-MeH stratégiai kutatások keretében zajlott a „Magyarország FÁK-stratégiája, különös tekintettel Oroszországra, Ukrajnára és Kazahsztánra” című projekt, amely 2010 nyarán zárult le a VKI-ban. A harmadik éve folyó stratégiai kutatás elmúlt évi legfontosabb témája a világgazdasági válság posztszovjet térségbeli hatásainak vizsgálata volt. A kutatás külön hangsúlyt fektetett Oroszországra és Ukrajnára, a magyar szempontból két legfontosabb posztszovjet gazdaságra. Az oroszországi és az ukrajnai válságot különböző szempontok mentén vizsgálták, továbbá esettanulmány készült Belorussziáról és a közép-ázsiai országokról is. A posztszovjet térségbeli migrációs folyamatok elemzése képezte a kutatás másik fókuszát.

A VKI nemzetközi hálózati együttműködése, továbbá saját kutatói révén jelentős új ismereteket halmozott fel – részben e projektnek köszönhetően – az energiakutatás témakörében is. A kutatás a VKI kutatói mellett bevont hazai és nemzetközi kutatókat is a

projekt széles szakmai kutatói hálózatába. Az elkészült tanulmányok megjelentek, illetve kiadásuk folyamatban van.

A VKI a volt szovjet térség államainak kutatásával kapcsolatban nemzetközi viszonylatban is sok tekintetben egyedülálló bázist épített ki saját kutatóival és külső szakértők bevonásával. A volt szovjet térséggel foglalkozó kutatás egyik fontos dimenziója a kapcsolatépítés és együttműködés orosz és ukrán intézetekkel, ami közvetlenül is segítette pl. a magyar–ukrán államközi együttműködést.

A projekt eredményeit az egyetemeken, főiskolákon is széles körben hasznosítják a szűken vett tudományos műhelyeken kívül.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megbízásából 2010-ben fejezte be a kutatást a VKI a Poszt-Lisszaboni Stratégia (PLS) és a külső dimenzió kapcsolatának témájában. A Poszt-Lisszaboni Stratégia (PLS) elemzése során 2010-ben áttekintés készült az EU külső versenyképességéről. A VKI rámutatott arra, hogy gazdasági értelemben csak a tagországoknak van versenyképessége, az EU-nak nincs. Az EU nemzetközi szerepvállalását értékelve a kutatás arra a következtetésre jutott: a sikeresség függ attól, mennyire valósul meg az integráció mélyülése, és hogy ennek eredményeként a szupranacionális szint egyre erősebbé válik-e.

A brüsszeli székhelyű Foundation for European Progressive Studies (FEPS) megbízásából a VKI 2010-ben kutatást végzett, amelyben a tíz új tagállam befolyását és hatását elemezte az uniós döntéshozatalra. A 2010 nyarára elkészült angol nyelvű tanulmánykötet egy módszertani és egy elméleti bevezetőt, tíz egységes, az összehasonlítást lehetővé tevő szerkezetű ország-fejezetet tartalmaz, bemutatva az országok adott témakörökben tanúsított magatartását, érdekérvényesítését.

2010-ben zárult le a VKI és az EIIW (European Institute for International Economic Relations, Wuppertal) közös projektje, mely a tudástársadalom keretei között zajló európai strukturális változásokat, a regionális innovációs dinamikát és a klaszter-képződéseket tette vizsgálatá tárgyává. A VKI a klaszteresedési tendenciák elméletéről és magyarországi gyakorlatáról készített tanulmányt a projekt keretében, valamint az IKT-ipar magyarországi fejlődéséről és klaszteresedési tendenciáiról közép-kelet-európai összehasonlításban. Szintén a VKI hozzájárulása volt az áttekintés az autóipar magyarországi fejlődéséről közép-kelet-európai összehasonlításban. A projekt eredményeiről 2011 márciusában megjelenik egy német nyelvű könyv, a VKI-s kutatók egy-egy fejezetet jegyeznek benne. A német partnerek tervezik 2011-re a kötet angol nyelvű kiadását is.

2010-ben fejeződött be egy nagyszabású OTKA-projekt, „Oroszország a globális rendszerben és Európában” címmel. A program keretében készült jövőorientált tanulmányok, összekapcsolva az elméleti vonatkozásokat, a reálfolyamatokkal, a Szovjetunió szétesése nyomán létrejött új orosz állam eddigi fejlődésének sikereit és kudarcait, kedvező és kedvezőtlen következményeit, távlati fejlődésének főbb tényezőit, világgazdasági, világpiaci reintegrálódásának, politikai és gazdasági hátterét, formálódó globális szerepét világították meg. Az orosz állam és a főbb partnerek oldaláról is vizsgálták a kapcsolatok alakulásának tényezőit a világ főbb térségeiben, mindenekelőtt a volt szovjet térségben, az Európai Unióban és Ázsiában. Különös súlyt fektettek annak elemzésére, hogy az Orosz Föderáció és Magyarország nemzetközi gazdasági és politikai kapcsolatait milyen hagyományos és új tényezők alakítják. A kutatás eredményeit 2011-ben az Akadémia Kiadó kötetben jelenteti meg.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet mindig is kiemelt szakmai feladatai részének tekintette, hogy aktívan kommunikáljon a társadalommal, kutatási eredményeit a tudományos ismeretterjesztés, médiakapcsolatok, nyitott rendezvények révén ismertesse az érdeklődő szakmai közönséggel, a szélesebb értelemben vett nyilvánossággal.

Az intézet 2001 óta működtet a honlapján – jelentős és folyamatos médiaérdeklődés mellett – egy *short notice* cikksorozatot. Ebben a kutatók fontos és aktuális eseményekről mondják el szakmailag megalapozott véleményüket. Mindez alapos, naprakész tudást, gyors reagálást és hatékony szerkesztési elveket kíván meg. 2010-ben 27 ilyen cikk jelent meg ebben a sorozatban, ez 2011-ben angol nyelvűekkel is bővül, tekintettel a magyar EU-elnökség iránt megnyilvánuló fokozott figyelemre.

Igen népszerűek az évente kétszer-háromszor megrendezett szakmai rendezvények, mint pl. a világgazdasági kilátásokat elemző, szakmai beszélgetéssé váló éves rendszeres sajtótájékoztatók, valamint az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája által kiadott *World Investment Report* éves bemutatója.

A VKI szakmai konferenciái szintén a tudományos párbeszéd eszközei, hisz a meghívottak köre nyitott, az adatok, a háttéranyagok a honlapon is elérhetőek. Erre kiváló példa a jelentős érdeklődést kiváltó „Schumpeter és a mai magyar kapitalizmus” című konferencia, amely alapvető közgazdaság-elméleti kérdések mellett korunk néhány aktuális alapkérdését, mint pl. gazdaság és etika viszonyát, a vállalkozó fogalmát is témájává tette.

A VKI kutatói hagyományos jó kapcsolatokat ápolnak az írott és elektronikus sajtóval, interjúk, riportok számára szinte mindig rendelkezésre állnak. Becslések szerint évente kb. 60–70 interjút adnak a kutatók, ezen felül a sajtó előszeretettel támaszkodik a VKI-honlapon megjelenő *short notice*-jellegű cikkekben található információkra is.

A kutatók számtalan ismeretterjesztésen, közönségkapcsolatot szolgáló rendezvényen vesznek részt. Kiemelendő a 2010-ben a Corvinus Egyetemen tartott előadássorozat, amelyet a VKI és a Közgáz Alma Mater egyesülete (Alumni) szervezett a világgazdasági válság globális következményeiről és hatásairól Magyarországra. A VKI kutatói által tartott előadásokon átlagosan 100–150 fő vett részt.

2010 egyik nagy közönségsikere volt az a rendezvény, amelyen a Magyar ENSZ Társaság és a VKI szervezett. Ezen a világ szociális helyzetével és a Millenniumi Fejlesztési Célok témáival foglalkozó ENSZ-csúcskonferenciáról számoltak be a kutatók. A rendezvényen számos civil szervezet és szakmai érdeklődő képviseltette magát.

A nemzetközi konferenciákon gyakran neves külföldi előadók szerepelnek, akiket az intézet szakmai hálózata révén szólít meg. Mindezek kiváló példái az akadémiai tudásanyag társadalmi hasznosításának: a kutatóintézet jelentős tudásbeli „hozzáadott értéket” jelenít meg Budapesten, amelyet a nyitott rendezvények során közcélok szolgálatába állít.

A tudomány és a társadalom kapcsolatának egy új – a gazdaság, a magyar befektetők érdekeit gyakorlati megközelítéssel támogató – formáját kezdte kidolgozni a VKI 2010-ben, felismerve a Kína-projekt során előtérbe került vállalkozói igényeket, illetve azt, hogy a kutatásban nyert ismeretek a kereskedelemfejlesztés terén is hasznosíthatóak. A tudomány és

a gazdasági szféra együttműködésének egyik gyümölcse volt az a fórum, amelyet a Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Ügynökség (ITD Hungary Zrt.) támogatásával a Világgazdasági Kutatóintézet szervezett „Együttműködéseink a Távolségen” címmel. A fórum célja az volt, hogy a Kínával gazdasági, tudományos kapcsolatban álló, vagy ebben érdekelt hazai szereplők együttműködését elősegítse kötetlen szakmai párbeszéd formájában. A rendezvény – amely a résztvevők szerint régen fennálló igényekre adott hatékony választ – lehetőséget teremtett a magyar–kínai kapcsolatok terén érdekelt magyar vállalkozók, állami szervezetek, kutatók, felsőoktatási intézmények, érdekvédelmi szervezetek számára a közös stratégiai feladatok, lehetőségek felvázolására, a párbeszédre és információcserére, valamint a további hatékony hálózatépítésre.

Ennek a megközelítésnek a jegyében második lépésként a kutatóhely egyik fiatal kutatója négy hónapos terepmunkát végzett Vietnámban, Kínában és Délkelet-Ázsiában, melynek célja az üzleti környezet felmérése az ázsiai régióban a hazai kis- és középvállalatok befektetési szemszögéből, illetve ezen a téren kitérési pontok előterjesztése a kormányzat számára.

A kutatóhely szakmai profilja, küldetése egyértelműen feltételezi és megköveteli a nyitottságot, a társadalmi párbeszédet, az aktív – és komoly időráfordítást is igénylő – részvételt a tudományos ismeretterjesztésben. A médiaszereplések részei a kutatói tevékenységnek, ebben a VKI kutatói valószínűleg az akadémiai átlagot meghaladó módon vesznek részt.

Az elmúlt évek tapasztalatai kiváló példáját nyújtják a kutatási tevékenység és az eredmények gazdaságpolitikai, társadalmi hasznosításának is, hisz a világgazdasági válság nyomán ismét fokozott szakmai és média-érdeklődéssel szembesül a kutatóhely. A VKI kutatásai hozzájárulnak a magyar gazdaságpolitikai döntéshozók, állami intézmények sokoldalú informálásához. Nemzetközi összehasonlításban és mélyebb összefüggésekbe ágyazva mutatják be a válságkezelés eddigi tapasztalatait, illetve felhívják a figyelmet a válság következtében felerősödött újabb feszültségekre, a válság utáni átmenet stratégiai kérdéseire.

A VKI-kutatások eredményeit tartalmazó kiadványok gyakran kerülnek felhasználásra a felsőfokú oktatásban.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az intézet egyedüli magyar tagja a brüsszeli székhelyű *Trans European Policy Studies Association* (TEPSA) nemzetközi – EU-tagországokat és tagjelölteket is magába foglaló – kutatóintézeti hálózatának. A szervezet előírásainak megfelelően 2010 decemberében a VKI szervezésében Budapesten került sor a hagyományos *Pre-Presidency* konferenciára, mely a magyar EU-elnökség prioritásait, célkitűzéseit volt hivatott bemutatni. A nagyszabású nemzetközi konferencián a magyar közigazgatás, a Magyarországra akkreditált nagykövetségek, a tudományos élet és a szakmai érdeklődők is jelentős számban képviseltették magukat.

A magyar EU-elnökséghez kapcsolódóan említendő továbbá az a két nemzetközi konferencia is, amelyet a VKI 2010 novemberében, illetve decemberében szervezett a tíz új tagállam, illetve a Keleti Partnerséghez tartozó hat tagállam magas rangú szakértőivel.

Az intézet 2010-ben is elkészítette a berlini székhelyű Institut für Europäische Politik, IEP által kiadott *EU-27 Watch* című jelentéshez kért magyar hozzájárulást. A rendszeres

elektronikus kiadvány minden tagállam partner-intézeteitől válaszokat, rövid elemző anyagokat kér az IEP által feltett aktuális uniós kérdésekre. Ezekből megismerhetők és összevethetők a tagállamok állásfoglalásai és érdekei az adott uniós témakörben. A 27 országot átfogó elemzés elérhető a VKI honlapján is.

2010-ben a kutatóhely ukrain szakmai kapcsolata tovább gazdagodott a kijevi Centre for European and Transatlantic Studies intézettel folytatott együttműködéssel. A VKI az ukrán partnerrel és lengyel kutatókkal (a Centre for Eastern Studies és a Polish Institute of International Affairs képviseletében) közösen vett részt az ukrán projektben, amely a magyar és a közeli jövőbeli lengyel EU-elnökségek ukrán euro-integrációs hatásaival foglalkozott. A projekt keretében került sor 2010. november 9-én Kijevben egy közös workshopra, amelynek előadásanyaga, benne a VKI kutatóinak prezentációival 2011-ben kerül publikálásra egy „E-book” formájában.

Az MTA kétoldalú bilaterális kapcsolatokat támogató programja révén az intézet kutatói román partnerintézeteikkel közösen szervezett konferencián vettek részt Budapesten február 25-27-én.

2010-ben 4 hónapot tartózkodott az intézetben vendégkutatóként Ovidiu Christian, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem kutatója. A kutatóhely több orosz vendégkutatót is fogadott 2010 folyamán.

A nemzetközi szakmai együttműködés sajátos területét képezik a Magyarországon működő német alapítványokkal évek óta intézményesített kapcsolatok, amelyek közös konferenciákban, előadásokban, megbízásos kutatómunkában és regionális hálózatépítésben öltenek testet (Friedrich Ebert Stiftung, Hanns-Seidel Stiftung, Adenauer Stiftung). Ennek jó példája a 2010-ben megrendezett konferencia a Duna-menti együttműködés esélyeiről és problémáiról, amelyet a Hanns-Seidel-Alapítvány, az Europäische Akademie Berlin, az Andrassy Gyula Német nyelvű Egyetem és a Világgazdasági Kutatóintézet közösen szervezett. Szintén jelentős szakmai érdeklődést váltott ki a VKI és Bertelsmann Alapítvány közös rendezvénye, amelyen az OECD országokat elemző Sustainable Governance Index-et mutatták be a szakértők.

Az intézet igazgatója volt a vendégszerkesztője a *Südosteuropa* folyóirat 2009-4. számú kiadványának, melyet a VKI mutatott be egy konferencia keretében Budapesten. A kötet egy főleg az új tagországokban igen aktuális, de kevésbé tárgyalt témát vizsgált: a migráció hatásait a küldő országokra a délkelet-európai régióban.

Az intézet évek óta kialakult együttműködés révén rendszeresen bemutatja egy konferencia keretében az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája által kiadott, *World Investment Report* néven ismertté vált jelentést a közvetlen külföldi tőkebefektetésekről. A 2010-es kötet kiemelt témája volt a válság következményeinek, illetve a széndioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló beruházások elemzése.

A kutatóhely szakértői kerekasztal-sorozatot, majd országos konferenciát szerveztek 2010-ben „Az elmúlt 20 év gazdaságpolitikájának értékelése és az elkövetkező időszak irányai a fenntartható fejlődés szempontjából” címmel, a Nemzeti Fenntartható Fejlesztési Tanács felkérésére. A rendezvénysorozat a Budapesti Corvinus Egyetem, a Magyar Közgazdasági Társaság és a VKI együttműködése révén jött létre.

Az intézet szoros szakmai kapcsolatokat ápol több magyar felsőoktatási intézménnyel. A Corvinus Egyetem doktori iskolájában, a győri Széchenyi Egyetem, a PPKE Történettudományi, illetve a Debreceni Egyetem doktori iskolájában is oktatnak – illetve tisztagok – a VKI kutatói. Az intézet együttműködési szerződést kötött a Zsigmond Király

Főiskolával, ennek keretében több közös rendezvényt is szerveztek a partnerek 2010-ben. Külföldön egy fő végző oktatási tevékenységet a College of Europe két intézményében.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézet 2010-ben kezdte meg partnerként a munkáját egy 7. keretprogramos projektben, a Kölni Egyetem vezetésével szervezett konzorciumban (*Integrated Training Programme for Analysis, Assessment and Advice on EU External Action and its Institutional Architecture, EXACT*). Az integrált program célja, hogy PhD-diákokat készítsen fel az Európai Unió külső akcióinak elemzésére, értékelésére és tanácsadásra. Az előzetes terveknek megfelelően 2010-ben lezajlott, a megfelelő szakmai előkészítés és konzultációk után, a Marie Curie ösztöndíjjal támogatott fiatal pályázók kiválasztása és szakmai programjuk egyeztetése a fogadó intézményekkel, így a VKI-val is. A két vendégkutató szakmai feladatainak összeállítása, tervezése a Budapestre készülő vendégkutatókkal egyeztetve történik. A VKI ebben a projektben a nemzetközi fejlesztési együttműködés témakörében készíti fel a két vendégkutatót, és vonja be őket a VKI ezirányú kutatási munkáiba.

A VKI partnerként vesz részt a 2010-ben pályázati támogatást nyert *LISBOAN, Linking Interdisciplinary Integration Studies by Broadening the European Network* c. projektben (Reference number: 177316-LLP-1-2010-1-DE-ERASMUS-ENWA), melynek célja, hogy figyelemmel kísérje és európai áttekintésben elemezze a Lisszaboni Szerződéssel foglalkozó kutatást és oktatást, amiről a partnerintézetek egységes formátumban készítenek beszámolókat. A 2010 őszi kezdődő tevékenység eredményeit 2011 tavaszán mutatják be egy nemzetközi konferencia keretében.

2010 elején a VKI a MeH-től újabb megbízást kapott a globális gazdasági és pénzügyi válság újabb szakaszának elemzésére, különös tekintettel a válságkezelés gazdasági következményeire. A kutatást indokolta, hogy a válság messze nem ért véget a pénzügyi rendszer felszíni stabilizálásával, illetve felmerültek a válság utáni időszakba való átmenet tartalmi (gazdaságstratégiai) és időzítési (mikor és milyen mértékben szükséges az állam kivonulása a válságkezelésből) kérdései. Az elkészült tudományos és gazdaságpolitikai elemzéseket két nagy témakörbe lehet csoportosítani. Az első a 2009 második fele és a 2010 első negyede közötti válságjelenségeket és kormányzati intézkedéseket vizsgálta. A második – összhangban azzal az általános trenddel, hogy a világgazdaság 2010 első felében kilábalni látszott a globális válságból, újraindult a növekedés és gyors ütemben tért magához a világkereskedelemből – a válság „megoldásának”, részben már a válság utáni gazdaságpolitikák jellemzőinek feltérképezésére összpontosított. Eközben azonban számos alkalommal fel kellett hívnia a figyelmet azokra a továbbélő, valamint éppen a válság következtében felerősödött feszültségekre (lásd például az eurózóna súlyos válságát 2010 első felében), valamint nem egy új trendre, amelyek nemcsak a válságból való kilábalás időpontját, még inkább pedig költségeit befolyásolják, de az úgynevezett válság utáni periódus (*post-crisis period*) fejlődési irányzatait is esetenként lényeges mértékben meghatározzák. A kutatás – a nélkülözhetetlen és az esetek nagy részében igen hasznos átfedések mellett – hármas szerkezetben folyt:

- általános világgazdasági kérdések,
- az egyes fontosabb országok és országcsoportok elemzése meghatározott, azonos felépítésű tematika alapján,
- az Európai Unió válságkezelése, különös tekintettel néhány kiemelt integrációs területre.

A kutatás eredményeit a VKI kötetekben publikálta.

Bár Magyarország bemutatkozása mint soros EU-elnök nemcsak a VKI nemzetközi kapcsolati hálójában bír elsőrangú jelentőséggel, a soros elnökséget átvevő ország prioritásairól szóló másfél napos nemzetközi konferenciáját (*Pre-Presidency Conference*) a VKI – hazai támogatás teljes hiányában – csak külső pályázati segítséggel tudta megszervezni. A hagyományokhoz híven a budapesti rendezvény is megszólaltatott magas szintű hazai döntéshozókat, az államigazgatás szakértőit, diplomatákat, az uniós intézmények képviselőit, továbbá a nemzetközi és a hazai akadémiai világ képviselőit is. Az eseményen több mint ötven külföldi vendég és több mint száz hazai résztvevő vett részt. A december eleji magyar Tanács-elnökségről szóló nemzetközi konferencia az alábbi, szekcióban, illetve plenáris formában tárgyalt témákat foglalta magában: a spanyol és a belga elnökségek tapasztalatai; TEPSA-ajánlások a magyar elnökség számára; a magyar elnökség fő prioritásainak bemutatása; a további bővítés és a Keleti Partnerség. Külön hangsúlyt kapott az EU válság utáni versenyképessége; az európai gazdasági kormányzás fő kérdései és az euróövezet jövője; a Lisszaboni Szerződés intézményi újításainak kiértékelése; az EU következő költségvetési keretének vitája; az Európai Duna Stratégia tervezete; valamint a belbiztonság megteremtése az EU-ban.

A VKI 2010 szeptemberében indított egy 12 hónapos szerződéssel alátámasztott kutatást „Magyarország EU-elnöksége” tárgy körben. Ebben nem a magyar elnökségi prioritásokat vizsgálták a kutatók, hanem globális, az európai integráció szinte valamennyi (gazdasági-intézményi) területét átfogó megközelítést alkalmaztak. Köztudott, hogy az előzetesen tervezett elnökségi prioritásokat a valóság – a jelenlegi bizonytalanságokkal teli világgazdasági környezet – bármikor felülírhatja. Ugyanakkor – ismerve az integrációs problémák sokszorosán kölcsönös összefüggéseit – bármelyik téma bármikor egy nagyobb téma részeként előtérbe kerülhet (nem utolsósorban a 2014-ben kezdődő új pénzügyi kerettel kapcsolatos érdemi tárgyalások megindulása kapcsán). A magyar EU-elnökséget a tervek szerint három különböző szakaszban vizsgálja a kutatóhely, ennek első, a felkészülést elemző fázisa zárult le 2010 decemberében. Ennek keretében 30 írásos dokumentumot készítettek a VKI munkatársai, amelynek fő célja az adott terület jelenlegi állapotának felmérése, és az ebből a magyar elnökség idejére várható fejlemények előrejelzése volt.

A projekt keretében a VKI több nagyszabású nemzetközi konferenciát is szervezett:

- November 26–27: tíz új tagállam szakértőivel az eddigi új tagállami elnökségek (Szlovénia és Csehország) tapasztalatairól, valamint a magyar és lengyel felkészülésről, arról, hogy ki hogyan látja az EU rövid- és középtávú fejlődését, valamint, mit várnak a magyar elnökségtől,
- December 02–03: mint a Transeuropean Policy Studies Association (TEPSA), a legnagyobb európai nem-kormányzati szervezet magyar tagintézete, a TEPSA-val közösen rendezte meg a VKI az immár több évtizedre visszatekintő hagyományt követve a „Hungarian Pre-Presidency Conference”-t, amelyen a plenáris ülések mellett hét – a magyar elnökség során várhatóan előtérben álló kérdéseket megvitató – szekcióban folyt a munka.
- December 17–18: a magyar elnökség egyik kiemelkedő témájában, a Keleti Partnerség kérdésében rendezte a VKI konferenciát a Keleti Partnerséghez tartozó hat tagállam vezető szakértőivel (ismeretes, hogy ez lesz az egyetlen „csúcstalálkozó” Magyarországon a magyar elnökség idején). A projekt első négy hónapos szakasza sikeresen lezárult.

Témáját illetően igen aktuális kutatás kezdődött 2010-ben „Az élelmezésbiztonság világgazdasági dimenziói” című OTKA-projektben. A kutatócsoport az elmúlt hónapokban

Kína élelmezésbiztonságát, illetve az élelmezési helyzet alakulását vizsgálta a Millenniumi Fejlesztési Célok (MDG) teljesítése tükrében. A kutatási eredmények 2010-ben publikálásra kerültek. A projekt egyik partnere révén aktuális és fontos információk kerültek be a tanulmányokba 2010-ben Afrika élelmezéséről is.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Éltető A: Foreign direct investment in Central and East European Countries and Spain- a short overview. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, 22 (2010)
2. Fóti G, Ludvig Zs (szerk.): Economic crisis and political turmoil in Ukraine. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet, 153 (East European Studies; 2.) (2010) (ISBN: 978-963-301-560-5)
3. Inotai A, Pisani-Ferry J: Internal and external challenges for the EU: the economic agenda of the Spanish, Belgian and Hungarian trio presidency of the European Union. In: Elvire Fabry, Gaetane Ricard-Nihou (ed.): Think global - act European: The contribution of 14 European Think Tanks to the Spanish, Belgian and Hungarian trio presidency of the European Union. Paris: Notre Europe, 136-141 (2010)
4. Inotai A, Juhász O (szerk.): Kína és a válság. Budapest: Akadémiai Kiadó, 484 (2010) ISBN: 978 963 05 8919 2
5. Inotai A, Juhász O (szerk.): Kína és a válság, 1. Kína a globális válság első szakaszában. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet, 237 (2010)
6. Inotai A, Juhász O (szerk.): Kína és a válság. 2. A magyar-kínai gazdasági kapcsolatok kelet-közép-európai regionális összehasonlításban. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet, 150 (2010)
7. Inotai A: La crisis financiera mundial y su impacto macroeconomico en la Unión Europea. In: Fernando Alonso, Wladimir Andreff, Fernando Luengo (szerk.): Unión Europea y agenda estratégica. Una visión desde centro y el este del continente. Madrid: Entimema, 43-63 (2010)
8. Ludvig Zs, Novák T (szerk.): EU-orosz kapcsolatok és a Keleti Partnerség: Néhány tagállami érdek és álláspont. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet, 201 (2010)
9. Simai M: Bonds or conflicts? Religious organizations in the evolving global order 29: (1)31-48 (2010)
10. Szalavetz A: Outward direct investment versus technology licensing: An SME perspective *Competitio*: (9)55 (2010)
11. Szanyi M: Cluster Development in Hungary: Searching for a 'Critical Mass' of Business via Cluster Mapping. In: B Dallago, C Guglielmetti (szerk.): Local Economies and Global Competitiveness. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 113-133 (2010)
12. Szanyi M: Foreign Direct Investment, Information, Spillover and Export Decision: The Concentric-Circle Model with Application to Hungarian Firm-Level data. (527) (2010)
13. Túry G, Vida K (szerk.): Monitoring jelentés, 2010: Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott Tizek teljesítményéről. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet, 116 (2010)
14. Vida K.(ed.): The impact of the 10 new member states on EU decision-making: The experience of the first years. Budapest, FEPS-IWE, 123 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Világgazdasági Kutatóintézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	49	Ebből kutató ² :	30
PhD, kandidátus:	16	MTA doktora:	3
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			5
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			175
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			147
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 43	idegen nyelven:	3
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	8
recenzió, kritika	magyarul: 2	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	5
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 50	idegen nyelven:	18
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 6	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	219	Összes független hivatkozások száma:	157
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	1
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	68	hazai:	73
Nyilvános esemény ¹³ :	16	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			5
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	13	hazai:	14
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	20	hazai:	10
<u>6. A HAZAI FELSOROKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			12
Témavezetések száma: TDK munka:	23	Diplomamunka (BSc):	85
Diplomamunka (MSc):	21	PhD:	11
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		199,53	MFt
Fiatalkutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	3	Teljes saját bevétel:	43,17 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			4
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	11,46	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			1
NKFP:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2,1 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			4
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	44,00	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			1
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,44 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0,46 MFt

ZENETUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 7.; 1250 Budapest, Pf. 28.

telefon: 1-356 6858; fax: 1-375 9282

e-mail: director@zti.hu; honlap: www.zti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

- zenetörténeti kutatások: régi zenetörténet, magyar zenetörténet, Bartók-kutatás
- a népzene gyűjtése, archiválása, rendszerezése, közreadása
- a néptánc kutatása és közreadása
- zenei muzeológia és bibliográfia
- a *Studia Musicologica* nemzetközi zenetudományi folyóirat szerkesztése

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Zenetörténeti kutatások

Régi zenetörténet

A 2009-ben megkezdett, majd 2010-től az OTKA támogatásában is részesülő *GRADUALIA* projekt munkálatai keretében 10 kódex tartalmi indexét készítették el (Németújvári Missale Notatum, zágrábi, osztrák, velencei, wrocławai és krakkói egyházmegyes, valamint rendi források). A projekt távlati célja a középkori miseforrások repertoárjának széleskörű összehasonlítását lehetővé tevő módszer kidolgozása és az ehhez szükséges számítógépes háttér megteremtése.

Kiemelten foglalkoztak a gregorián ének Tridentinum utáni történetével, illetve a pálos rend zeneéletével: Hét korábban ismeretlen pálos eredetű zenei forrást tártak és dolgoztak fel, továbbá tanulmányban összegezték a 18. századi pálos zsolozsma jellemzőit. Áttekintették az esztergomi Hittudományi Főiskolán, az Országos Széchényi Könyvtárban (OSzK) és az Egyetemi Könyvtárban található pálos gradualékat. Tanulmányozták a magyarországi tonáriusok anyagát, és tanulmányban értékelték a częstochowai pálos Cantuale tonáriusát. Előkészítették a 2011-es *Cantus planus* konferencia Tridentinum utáni fejleményekkel foglalkozó szekciójának ülését. Megjelentették az *Újhelyi Pálos Graduale* tanulmánnyal és mutatókkal kísért faksimile-kiadását.

A közép-európai zsolozsma lokális változatait közreadó CAO-ECE-projekt keretében elkészítették az aquileia-cividalei hagyomány *Sanctoraléjának* kiadásához a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket. Kiadásra előkészítették a párizsi Bibliothèque Mazarine 541. számú kéziratának tanulmánnyal kísért, modern kottára átírt kiadását. Az Ottawában megjelenő *Historiae*-kiadványsorozat keretében nyomdakész állapotba hozták a Szent Demeter-zsolozsma kiadását és megjelentették a Szent István officiumot. A Corpus Hollandrinum közép-európai traktátus-hagyomány kiadására alakult nemzetközi kutatócsoport keretében befejezték a zsolozsma mintapéldák feldolgozását.

A digitalizáló munkacsoport 25 kódex feldolgozását végezte el. Ehhez járult 15 további digitális alakban beszerzett vagy a helyszínen fényképezett forrás archiválása. Áttekintették és a kutatás számára adatbázisba rendezték kb. 1500 internetes forrásból származó digitalizált liturgikus kézirat adatait. A kialakult gyakorlatnak megfelelően a digitalizált források

hozzáférhető az intézet belső hálózatán, illetve áttekintés található róluk az interneten is (<http://www.zti.hu/earlymusic/cd-catalogue/cd-catalogue.html>).

Magyar zenetörténet

Jegyzetekkel, forrásleírásokkal és a latin nyelvű minták felhasználási módjáról szóló tanulmány-fejezettel egészítették ki a magyar nyelvű graduálok antifónáinak közreadását. A passió átírásával, a teljes kottaanyag grafikázásával (184 tétel, 112 oldal), a közreadói megjegyzések és mutatók elkészítésével kiadásra készítették elő a Nyizsnij Novgorodból visszakerült *Csáti graduált* (1602). A *Vietoris* tabulaturás könyv új kiadásához (Musicalia Danubiana 5) elvégezték az újonnan grafikázott 368 tétel szerkesztését és lektorálását. Leírást és tanulmányt készítettek egy Marosvásárhelyen őrzött, 16. század közepi, három introitust tartalmazó töredékről. Tanulmányokat írtak a Sopronban használt németnyelvű népénekekről és a gregorián kontrafaktumokról.

Összefoglaló idegen nyelvű tanulmányt készítettek Magyarország 18. századi egyházi kotta- és hangszerjegyzékeiről, a pálos rend 18. századi zeneéletéről és a magyaros stílusról.

Az Erkel Ferenc Operái Kritikai Kiadás keretében befejezték a *Sarolta* II. felvonásának kottagrafikáját a mű kritikai kiadásához. Tanulmányt közöltek az Erkel közreműködésével készült népszínművekről. Tanulmányozták az *Erzsébet* kompozíciós dokumentumait és a mű genezisének folyamatát. Vizsgálták az „Erkel-műhely” működését, az Erkel nevéhez kapcsolható szerzői kéziratok írásrétegeit, valamint Erkel népszínműveinek kompozíciós eszközeit, illetve dallamvilágát. Helyszíni kutatásokat folytattak az aradi Szépművészeti Múzeumban, a kolozsvári Magyar Opera, a Román Akadémia, a Zeneakadémia gyűjteményeiben. Erkel-korabeli sajtó- és kottakiadványokat, 19. századi színház- és operatörténeti dokumentumokat digitalizáltak az OSzK Színháztörténeti Tárában és az Operaház Emlékgyűjteményében. *Erkel Ferenc három operája* címmel tanulmánykötetet készítettek elő kiadásra. Erkel bicentenáriuma alkalmából tanulmányokat közöltek a zeneszerző életéről és művéről. Tanulmányt jelentettek meg a reformkori magyar operakritikáról. (Lásd még *Zenei muzeológia* cím alatt.)

Az OTKA támogatásával kutatásokat végeztek az operett műfajának magyarországi történetéről. Feltárták és rendszerezték az OSzK Színháztörténeti és Zeneműtárában és az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézetben található operett-forrásokat, valamint tanulmányozták Offenbach korai pesti és budai recepcióját. Tanulmányt publikáltak Offenbach *Orfeusz az alvilágban* című operettjének kontextusáról.

Dohnányi Ernő életműve kutatásának keretében disszertációt védtek meg a zeneszerző amerikai éveinek átfogó monografikus feldolgozása témájában. Dohnányi Ernő zeneműveinek tematikus katalógusához befejezték a kottaincipitek elkészítését (összesen kb. 1000 tétel). Digitális másolatokat gyűjtöttek a zeneszerző több, korábban nem tanulmányozott kéziratából Londonból és Bécsből. Részben egy norvégiai tanulmányút eredményeként 100, az 1912 előtti évekből származó tétellel gyarapították a sajtógyűjteményt. Tanulmányt közöltek a zeneszerző korai műveiről és Dohnányi tématranszformációs technikáiról. (Lásd még *Zenei muzeológia* cím alatt.)

A Magyarország zenetörténete sorozat 20. századi kötetének előmunkálatai keretében vizsgálták a Pester Lloyd, a Pesti Hírlap, az Egyetértés, a Magyarország, a Népszava és a Budapesti Hírlap kortárs magyar zenéről szóló 1945 előtt megjelent kritikákat. Adatbázist hoztak létre az 1960–1970-es években megjelent kortárs zenei kritikákról. Gyűjtés készült a

külföldön tevékenykedő magyar muzsikuskok bibliográfiájához. Gondozták a *Magyar zeneszerzők* című, alap kutatásokra épülő monográfia-sorozat köteteit. Vizsgálták az 1930 után született zeneszerző-nemzedék („Harmincasok”) 1967 előtt írt zenéjét és Pierre Boulez magyarországi recepcióját. Tanulmányt készítettek Csiky Boldizsár népzenei ihletésű műveiről, Durkó Zsolt pályakezdéséről és a Kodály Zoltán emlékére készült kompozíciókról. Elkészítették és megjelentették Ligeti György írásainak magyar nyelvű válogatását.

Közreműködtek a *Studia Musicologica* szerkesztésében, amelyben közreadták a *Haydn 2009: A Bicentenary Conference* előadásait.

Bartók-kutatás

A Bartók Béla Zeneműveinek Kritikai Összkiadása előkészítésének keretében tanulmányozták *A kékszakállú herceg vára* Londonban felbukkant kéziratot zongorakivonatának sajátosságait. Forrásleírás készült *A csodálatos mandarin* két rendezői zongorakivonatáról. Vizsgálták *A fából faragott királyfi* egyes komponálási stádiumaiban végrehajtott szerzői rövidítéseket. Elkészítették a *Cantata profana* kottagrafikájának magyar–román–német nyelvű változatát, a *Gyermekeknek* változatai szinoptikus kiadásának kéziratát, továbbá 37 összehasonlító dallamtáblázatot Bartók népdalfeldolgozásaihoz. Eddig ismeretlen Bartók-kéziratot és számos egyéb dokumentumot tanulmányoztak a Kodály Archívum gyűjteményében.

A gyűjtemény hosszú távú megőrzése, védelme érdekében a Bartók Hagyatékban jelentős digitalizálási munkálatokat folytattak: összesen mintegy 6.000 kép-file terjedelemben elkészült a román népzenei támlapok feldolgozása, valamint megkezdődött Bartók kisebb írásai kéziratot forrásainak szkennelése. 177 tétellel (Bartók, Kodály és Gruber/Kodály Emma, valamint Bartók és Brăiloiu levelezésével) bővült a levelek katalógusa. Folyamatosan gondozták a Bartók-szakirodalom bibliográfiáját.

A korábbiaknál részletesebb, magyar nyelvű Bartók-műjegyzéket készítettek, amely a szokásos adatokon kívül tartalmazza a művek hangszerelését, ajánlását, tételcímeit, azok időtartamát, több kiadás adatait, az ősbemutató és további fontos bemutatók, valamint a szerzői hangfelvételek adatait.

Tanulmányt jelentettek meg az 5. vonósnégyes zárótételéről, Bartók és a folklór kapcsolatáról. Disszertációt készítettek Bartók ritmikájáról.

A Bartók Új Sorozat című lemezkiadás két kiadványához előkészítették a kottás forrásanyagot, illetve javaslatot tettek a felvételre kiválasztandó műalakokról. (Lásd továbbá a *Zenei muzeológia* cím alatt).

Népzenei kutatás és archiválás

Népzenei gyűjtőutakat tettek Erdélyben és Moldvában. A népzenei lejegyzésgyűjteményt 990 egységgel, a játékgyűjteményt 299 adattal gyarapították; leírtak 14 játék-típust. Állagmegőrző tevékenység keretében digitalizáltak 192 órányi, veszélyeztetett hordozón tárolt hangfelvételt. Mintegy 200 órányi időtartamban szegmentáltak, ellenőriztek és importáltak a népzenei adatok integrált adatbáziskezelő-rendszerébe az 1950–1960-as években készült hangfelvételeket. Az EuropeanaConnect projekt European Digital Library pályázata keretében feldolgoztak 1000 hangzó felvételt és azok metaadatait, és részt vettek a *Weddings in Eastern Europe* című online audio kiállítás előkészítésében (<http://econnect.ait.co.at/wedding-exhibition/>).

Elkészült *A Magyar Népzene Tára*, a magyar népzene kritikai összkiadása XI. és XII. kötetének teljes kézírata, összesen 1496 főszovegi és 514 jegyzetdallammal, bevezető tanulmánnyal, terjedelmes jegyzetekkel és szövegmutatókkal, továbbá valamennyi szöveges rész angol nyelvű fordításával. Ugyancsak elkészült a magyar népzene új stílusát reprezentáló, háromkötetes forráskiadvány kézírata is, 1600 daltípus 2664 kottapéldájával, bevezető tanulmánnyal és mutatókkal.

Előkészítették a *Magyar Népzenei Antológia* hangzó kiadvány DVD-ROM közreadását, valamint *Magyar népdaltípusok példatára* címmel a korábbi *Régi magyar népdaltípusok* CD-ROM internetes változatát (<http://nepzeneipeldatar.hu/>).

A török és mongol népek népzenejének gyűjteménye számára elkészítették a törökországi és kaukázusi karacsajok népzenejéből és vallásos zenéjéből mintegy 1200 dallam lejegyzését. Tanulmányozták három 18. századi szlovák nyelvű betlehemes-játék énekszámainak liturgikus és népzenei párhuzamait és a 18. századi sajtó népzene- és hangszer- említéseit. A jelenkori használati zene kutatása terén mintegy 100 napnyi terepmunka keretében vizsgálták egy Tolna megyei falu zeneéletét, 80 órányi hangfelvételt és 50 órányi videofelvételt készítettek.

Megjelentették a Bartók Béla–Kodály Zoltán: *Száz magyar katonadal* című, osztrák–magyar együttműködéssel készült, kétnyelvű kiadványt, *Az ugrós táncok zenéje* című kötetet (CD-melléklettel), Tari Lujza 1983 és 2006 közötti népzenei gyűjtéseit, Vászolyi Erik komi népdal-gyűjteményét, valamint a sámánénekeket bemutató kiadványt. Részt vettek az Utolsó Óra program 50 audió CD-jének szerkesztésében. Tanulmányt jelentettek meg a cigányzene előadásmódjáról, Kodály népének-gyűjtéseiről, a pentatóniáról, a muzsikálással kapcsolatos személynevekről, az azeri, tuvai, bektasi és osztyák népzeneéről, a beások lakodalmi szokásairól és a Kalyi Jag együttesről. Kiállítást rendeztek a kolozsvári Erdélyi Néprajzi Múzeum Galloway-gyűjteményéből.

Néptánc kutatás és archiválás

Terepgyűjtéseket végeztek a Szigetközben, Észak-Bánátban és Kalotaszegen. A kézírattárat 17 tétellel gyarapították, 2315 oldal terjedelemben. Lejegyezték 1 táncfolyamatot (680 ütem terjedelemben), számítógéppel átszerkesztettek 13 korábbi lejegyzést (összesen 1620 ütem terjedelemben). Lugossy Emma hagyatékából feltártak 22 levéltári doboznyi iratanyagot.

Kidolgozták és közreadták a *LabanGraph* táncjelírás szerkesztő alkalmazást az AutoCAD grafikus programhoz. Kialakították Az Ugrós táncok monográfia-sorozat második, *Táncközlések* című kötetének elkészítése során kialakították a táncok közlésének koncepcióját, elkészítették a közlésre kiszemelt 77 táncfolyamat és kísérőzenéjük lejegyzését (új, újbóli vagy korrigált formában) és számítógépes szerkesztését. Többek között a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattára teljes áttekintése eredményeként 3000 tétellel egészítették ki a magyar folklórszemlélet 20. század eleji változását rögzítő adatgyűjteményt.

DVD-t szerkesztettek és adtak ki a felvidéki Jóka táncagyományából. Szerkesztőként részt vettek *Az ugrós tánc zenéje* című kötet előkészítésében. Tanulmánykötetet jelentettek meg Pesovár Ernő emlékére, valamint részt vettek Karsai Zsigmond festői életművének közzétételében. Tanulmányt jelentettek meg Réthei Prikkel Marián és Seprődi János levelezéséről, Jakab József pontozóiról és egy marosszéki falu 20. századi táncéletéről.

Zenei muzeológia

A Zenetörténeti Múzeum 2009-ben megújult kiállítóterének folyamatos kihasználása céljából az év során öt kiállítást mutattak be, illetve rendeztek. Ezek előkészítésében a magyar zenetörténet és Bartók életművének kutatói jelentős szerepet vállaltak. Jelentős közművelődési szerepükön túl a zenetörténeti kiállítások az intézet aktuális tudományos eredményeinek publikációs fórumaként is szolgálnak.

Március 31-én bezárták és lebontották a *Joseph Haydn és Magyarország* című jubileumi kiállítást, és megnyitották a *Zeneélet Magyarországon a 18–19. század fordulóján* című tárlatot, amely autográf, másolt, illetve korabeli nyomtatott kották, kéziratok és nyomtatott dokumentumok, hangszerek, valamint műtárgyak segítségével adott szemléletes képet a polgári zeneélet hazai kezdeteiről.

Június 3. és augusztus 28. között *Bartók és Kodály – Anno 1910* címmel kiállításon emlékeztek meg a két zeneszerző 1910 márciusában tartott szerzői estjeiről. A Bartók Archívum, a Kodály Archívum és a Gödöllői Városi Múzeum gyűjteményéből válogatott dokumentumok, ipar- és képzőművészeti tárgyak segítségével bemutatták a két zeneszerző baráti és munkatársi kapcsolatának első éveit, 1910 előtt keletkezett alkotásaikat, a magyar népzene kutatás kezdeteit, valamint törekvéseik irodalmi és képzőművészeti párhuzamait. A kiállításhoz a tárgyak leírását és ismertető tanulmányokat tartalmazó katalógus készült.

Június 3. és augusztus 28. között kiállítással emlékeztek meg az ötven elhunyt Dohnányi Ernőről. Az intézet Dohnányi-gyűjteményére támaszkodva kéziratok, személyes tárgyak és dokumentumok segítségével ábrázolták a mester életútját. A kiállításhoz katalógus is készült.

Október 1-én *Opera és nemzet* címmel Erkel Ferenc születése kétszázadik évfordulójának tiszteletére megnyitották a Zenetörténeti Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Nemzeti Múzeum nagyszabású közös emlékkiállítását, melyen a társrendezők saját gyűjteményét képviselő dokumentumok mellett húsz további hazai és több külföldi közgyűjteményből kölcsönzött tárgy, nyomtatvány, grafika, festmény és más műtárgy – összesen több mint 1000 exponátum – kerül bemutatásra. A kiállítás négy egységben (*Opera és nemzet, Opera és világ, Opera és történelem, Opera és nép*), művelődéstörténeti összefüggésbe állítva ismerteti Erkel Ferenc életművét, karnagyai és intézményszervezői tevékenységét és ezen keresztül a 19. századi magyarországi operatörténet főbb mozzanatait.

Tanulmányokat jelentettek meg a múzeum gyűjteményében található zenélő órákról és zenedobozokról, valamint a *Brankovics György* bemutatójának díszletterveiről.

A gyűjtemény egy ajándékozás útján bekerült zenélő fűrésszel és több Haydn-éremmel gyarapodott. Elkészült egy neogótikus zongora, egy 20. század eleji karmesterzongora és egy klasszicista asztali oszlopos óra restaurálása.

Konferencia

Erkel Ferenc születése 200. évfordulója tiszteletére 49 külföldi és 7 hazai előadó részvételével megrendezték az *Opera and Nation* című konferenciát, amely az utóbbi évek legnagyobb nemzetközi érdeklődést kiváltó zenetudományi eseménye volt Magyarországon. 30 külföldi résztvevővel ugyancsak az intézetben tartotta ez évi ülését a European Seminar in Ethnomusicology *Musical Traditions: Discovery, Inquiry, Interpretation and Application* címmel. Ülészakkal emlékeztek meg Ujfalussy József akadémikusról és Szomjas-Schiffert

György születésének évfordulójáról. Intézeti munkatársak szervezésében rendezték meg a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság *Műelemzés – ma* című szimpóziumát.

Intézeti kiadványok

Megjelenésre előkészítették a *Zenetudományi dolgozatok* 2010. évi kötetét. Az intézetben szerkesztették a *Studia Musicologica* 2010. évi négy füzetét. Külső kiadókkal együttműködve jelentettek meg több kötetet.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet munkatársai folyamatos közönségszolgálati teendőket láttak el zenetörténeti, népzenei és néptánc témákban. Több könyvbemutatón ismertették az intézet munkatársainak közreműködésével készült kiadványokat. Az intézeti publikációk közül különösen a kottás kiadványok (Musicalia Danubiana-sorozat) a zenetudományi szakmán kívül a gyakorló muzsikusok között is folyamatosan hatnak. Az intézet munkatársai külső kiadóval együttműködve részt vesznek az Új Pátria-sorozat CD-kiadványainak szerkesztésében.

Jelentős érdeklődői kört vonzanak az intézet honlapján közzétett dokumentumok (különösképpen a népzenei- és néptánc-felvételek): az éves egyedi látogatószám 75.000 volt, a letöltött objektumok száma 3,2 millió, összesen 430 GB mennyiségben.

Az intézet által közreadott Erkel Ferenc Operái kritikai kiadásban megjelent partitúrák alapján vitte színre a *Hunyadi László* eredeti formáját a Debreceni Csokonai Színház, illetve mutatta be az *ős-Bánk bánt* a szerző születésnapján rendezett ünnep előadásán a Magyar Állami Operaház.

Az intézet munkatársai a zene- és táncstudomány szűkebb körén túl a zeneélet számos területén tevékenykednek. A zenetörténet kutatói zenei és kulturális folyóiratokban, valamint a Magyar Rádióban kritikusként elemzik a kortárs magyar zeneszerzést, zenei előadóművészetet, operajátszást. A népzene- és néptánc-kutató munkatársak többsége tanácsadóként, zsűritagként folyamatosan részt vállal a népzenei és néptánc mozgalom irányításában.

A Zenetörténeti Múzeum a tárgyév folyamán összesen 7885 látogatót fogadott. 86 szervezett csoport érkezett, amelynek többsége a tárlatvezetéssel együtt rövid hangversenyt is hallhatott. Kiemelt rendezvény volt június 19-én a Múzeumok Éjszakája, amelyen a 16 órától 2 óráig tartó folyamatos programoknak összesen 1700 látogatójuk volt.

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium megbízásából lebonyolították az állami tulajdonban levő mesterhangszerek szemléjét.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Felsőoktatás

Az előző évekhez hasonlóan az intézet szorosan együttműködik a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszékével a zenetudományi képzésben, annak fontos gyakorlókutató bázisát alkotja. A zenetudományi PhD-program vezetője az intézet osztályvezetője, oktatói között számos intézeti munkatárs tevékenykedik előadóként, témavezetőként, bírálóként. Intézeti munkatárs tanítja a népzenei ismereteket. Az intézet osztályvezetője vezeti a Népzenei szakirány munkáját, és az oktatásban számos munkatárs közreműködik.

A munkatársak valamennyi kutatási témában rendszeresen fogadnak magyar és külföldi doktorandusokat és kutatókat alkalmi konzultációra. A néptánc- és táncíráskutatás területén tevékenykedő munkatársak a felsőfokú néptánc-oktatás több intézményében tanítanak, illetve időszakos tanfolyamokat tartanak. 2010 folyamán az intézet munkatársai kinevezett oktatóként vagy óraadóként a következő felsőoktatási intézményekben tevékenykedtek: ELTE BTK (Folklore Tanszék), Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (Zenetudományi Tanszék, Egyházzenei Tanszék, Népzenei Tanszék, Zeneelméleti Tanszék), Pécsi Tudományegyetem (Romológiai Tanszék), Szegedi Tudományegyetem (Néprajzi és Kultúrantropológiai Tanszék, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar), Magyar Táncművészeti Főiskola Néptáncpedagógiai Tanszaka.

Tudományos együttműködések

Az intézetnek érvényes együttműködési megállapodása van a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszékével és Egyházzene Tanszékével, az ELTE BTK Folklore Tanszékével, a Magyar Táncművészeti Főiskolával, a Néprajzi Múzeummal, az OSZK-val, az Egyetemi Könyvtárral és az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárával. A tudományos együttműködést segítik a szakmai szervezetekkel, a Magyar Néprajzi Társasággal, a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társasággal, Magyar Táncstudományi Társasággal kialakított jó kapcsolatok. Az intézet munkatársainak az akadémiai bizottságokban való részvétele (Zenetudományi Bizottság, Néprajzi Bizottság, Művelődéstörténeti Bizottság, Táncstudományi Munkabizottság) a kapcsolatokat még intenzívebbé teszi. Az intézet munkatársai szakmai kapcsolatokat ápolnak a Hagyományok Házával, az Európai Folklór Intézettel, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságával.

Nemzetközi kapcsolatok

Az intézetnek az akadémiák közötti csereegyezmények keretében tématervben rögzített együttműködési megállapodása van közép- és kelet-európai országokban működő partnerintézetekkel (Szlovénia, Szlovákia, Csehország, Szerbia, Horvátország, Románia, Moldáv Köztársaság, Ausztria, Lengyelország, Észtország, Litvánia). A munkatársak aktívan részt vesznek a nemzetközi szakmai szervezetek munkájában, s többen tisztséget is viselnek ezek bizottságaiban. Ilyenek a Nemzetközi Zenetudományi Társaság (IMS), a Nemzetközi Hagyományos Zenei Tanács (ICTM), Nemzetközi Tánc Tanács (CID), a Lábán Kinetográfia Nemzetközi Tanácsa (ICKL). A Népzenei Archívum részt vett az európai népzenei archívumok szakmai szervezetének megalapításában. A régi zenetörténet, a magyar zenetörténet, a zenei muzeológia és Bartók életművének kutatói Aix-en-Provence-ban, Bangorban, Belgrádban, Bécsben, Brüsszelben, Cambridge-ben, Genfben, Lausanne-ben, Leedsben, Londonban, Pisában, Szabadkán és Szalonikiben, a népzene- és néptánckutatók Berlinben, Dortmundban, Lisszabonban, Nairobian, Prágában, Tallinnban, Trestben (Csehország) és Törökországban vettek részt nemzetközi konferenciákon. Az intézet munkatársai zenetörténeti tárgyú kiállítást rendeztek Genfben, Lausanne-ban és Moszkvában, valamint részt vettek a Osmaniyében (Törökország) létrehozott Bartók-émlékszoba előkészítésében.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2010-ben OTKA-témaként kezdődött a közép-európai graduálok vizsgálata és az operett magyarországi történetének kutatása. Tizenkét zenetörténeti és népzenei téma részesült OTKA támogatásban, többek között a magyar népzene keleti kapcsolatainak vizsgálata, egy dunántúli falu jelen idejű zeneéletének kutatása, a gregorián ének 1526 utáni magyarországi

történetének feltárása, processziós tételek zenei elemzése, Bartók Béla műveinek kritikai összkiadása, a 20. századi magyar zeneszerzés és zenekultúra vizsgálata (össztámogatás: 82 264 E Ft). Az OTKA által támogatott témák változatossága és a támogatásoknak a humán tudományok terén jelentősnek mondható összege jól kifejezi az intézet kutatási területeinek sokoldalúságát, illetve ennek a tudományos közösség általi elismerését.

Az Erkel-évforduló kapcsán megrendezett *Opera és nemzet* című kiállítást támogatta a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (korábban: Oktatási és Kulturális Minisztérium), a Nemzeti Kulturális Alap és a Balassi Bálint Intézet Nemzeti Évfordulók Titkársága (összesen: 26 500 E Ft). A NEFMI-től támogatást kapott a Dohnányi-kutatás (3000 E Ft), az NKA-tól a *Zenetudományi dolgozatok* megjelentetése (600 E Ft), a BBI-től pedig az *Opera and Nation* nemzetközi konferencia (8000 E Ft).

Az EU 7. kutatási keretprogramja keretében 2009-ben indult pályázat az EuropeanaConnect European Digital Library szervezetébe kapcsolja be a Népzenei Archívumot.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Önálló kötetek

1. Baranyi A, Vikárius L (szöveg és szerk.): Bartók és Kodály / Bartók and Kodály – Anno 1910, kiállítási katalógus / An Exhibition Catalogue. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet – Timp Kiadó, 88 (2010)
2. Felföldi L, Müller A (szerk.): Hagyomány és korszerűség a néptánckutatásban: Pesovár Ernő emlékezete. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 447 (2010)
3. Paksa K: Az ugrós táncok zenéje / Music of Ugrós Dances. Felföldi L – Fügedi J (szerk.): Budapest: MTA Zenetudományi Intézet – L'Harmattan, 366 [CD melléklettel] (2010)
4. Szalay O (s.a.r és szerk. / Hrsg.): Száz magyar katonadal: Bartók Béla és Kodály Zoltán kiadatlan gyűjteménye, 1918: Dokumentumok és történeti háttér / Hundert ungarische Soldatenlieder: Béla Bartóks und Zoltán Kodálys unveröffentlichte Auswahl, 1918: Dokumente und historischer Hintergrund. Budapest: Balassi Kiadó – MTA Zenetudományi Intézet, 662 (2010)

Tanulmányok folyóiratban vagy kötetben

5. Dalos A: Una rapsodia ungherese: Új zene és hagyomány Durkó Zsolt művészetében (1965–1972). *Magyar Zene* 48/2: 215–224 (2010)
6. Fügedi J: A mozdulatpár mint motivikus mikrostruktúra Jakab József pontozóiban. In: Hagyomány és korszerűség a néptánckutatásban: Pesovár Ernő emlékezete (Ed. Felföldi L, Müller A), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 37–46 (2010)
7. Gilányi G: Retrospective or not? Pauline Introits in the 18th Century Hungary. In: *Der Paulinerorden: Geschichte – Geist – Kultur* (Ed. Sarbak, G) (Művelődéstörténeti Műhely. Rendtörténeti Konferenciák II/2), Budapest: Szent István Társulat, 503–510 (2010)
8. Kusz V: „A Wayfaring Stranger”: Dohnányi *Amerikai rapszódia*ja. *Magyar Zene* 48: 161–186 (2010)
9. Pávai I: 19. századi havasalföldi és székelyföldi adatok a magyar tánc kultúráról. In: Hagyomány és korszerűség a néptánckutatásban: Pesovár Ernő emlékezete (Ed. Felföldi L, Müller A), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 177–186 (2010)
10. Richter P: Die Musik der ungarischen Pauliner im 17.–18. Jahrhundert. *Studia Musicologica* 51: 405–418 (2010)

11. Sipos J: Categorization of Thracian Bektashi Melodies and Their Relations to Eurasian Melody Styles. *Forschungszeitschrift über Alevitentum und Bektaschitentum* 2: 35–46 (Winter 2010)
12. Tallián T: *Die Ringträger in Budapest: Persönliches, Statistisches und Historisches zur Ring-Rezeption in Ungarn*. In: Richard Wagners *Der Ring des Nibelungen: Europäische Traditionen und Paradigmen*. (Ed. Isolde Schmidt-Reiter), Wien: ConBrio Verlagsgesellschaft, 171–180 (2010)
13. Tari L: Vortragsweisen ungarischer dörflicher und städtischer Zigeunermusiker in historischen Tonaufnahmen: Allgemeine Bemerkungen, forschungsgeschichtliche Ausblicke. *Acta Ethnographica Hungarica* 55/1: 31–56 (June 2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: Zenetudományi Intézet

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	68	Ebből kutató ² :	36
PhD, kandidátus:	23	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			6
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			184
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			121
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 22	idegen nyelven:	8
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
recenzió, kritika	magyarul: 14	idegen nyelven:	3
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 6	idegen nyelven:	7
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 34	idegen nyelven:	13
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 9	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	201	Összes független hivatkozások száma:	154
Kapott recenzió, kritika:	4		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 2	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	42	hazain:	50
Nyilvános esemény ¹³ :	5	kulturális rendezvények ¹⁴ :	97
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	17	hazai:	75
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	5	hazai:	10
<u>6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			17
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	17	PhD:	28
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		219,92	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	3	Teljes saját bevétel:	32,26 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			16
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	82,26 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP: 0		A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb: 0		A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma: 0		A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			16
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	5,55 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			1
EU forrásból: 1		A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2,85 MFt
Egyéb: 0		A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0,5 MFt

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
TÁMOGATOTT TANSZÉKI KUTATÓHELYEK

BCE DEMOGRÁFIAI KUTATÓCSOPORT

Moksony Ferenc, az MTA doktora
1093 Budapest, Közraktár u. 4-6.
telefon: 1-482 7333; fax: 1-482 7348
e-mail: ferenc.moksony@uni-corvinus.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport elsősorban a népesedési folyamatok földrajzi és társadalmi különbségei terén végez vizsgálatokat.

A halálózási viszonyokkal és az életkilátásokkal kapcsolatban a 2010-re tervezett munka a kutatócsoport által kifejlesztett ún. módosított humán fejlettségi mutató különböző területi egységekre és időpontokra való kiszámítása, a tendenciák megállapítása és elemzése volt.

Több éve folyó munka a halandóság területi különbségeinek ábrázolására vállalkozó *Magyarország népességének halandósági atlasza 2004-07* című kiadvány elkészítése. A 2010. évre a cél a munkálatok tartalmi részének befejezése volt.

Folytatódott a hátrányos helyzetű kistérségek demográfiai viszonyait elemző vizsgálat. Ennek keretében a csoport OTKA-támogatással először borsodi, majd baranyai kistérségekben végzett empirikus adatfelvételt a termékenység társadalmi különbségeinek feltárására. 2010-ben a két adatbázis összehasonlító elemzésére került sor.

A kutatócsoport tagjai előadások és szemináriumok tartásával kapcsolódnak be az egyetemi oktatásba, emellett részt vállalnak a tananyag-fejlesztésben is. Ez utóbbival kapcsolatban a tavalyi évben a feladat egy statisztikai témájú e-tananyag kidolgozása volt.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az életminőség területi különbségeinek vizsgálata

Az élet minőségét mérő módosított humán fejlettségi mutató (MHFM) alkalmazásával összehasonlították a 2003-06 időszak értékeit a 2006-09 időszak értékeivel a geográfiai megfigyelési egységek hierarchiájában. Magyarország viszonylatában javuló tendencia volt megfigyelhető: egy 0-tól 100,0 százalékgig terjedő skálán a MHFM az első időszakban 41,1 százalék volt, a második időszakban 44,7 százalék. A régiók esetében a javulás 2,7 és 4,1 százalék között változik: a fővárost magába foglaló Közép-Magyarországon volt a legnagyobb és a Nyugat-Dunántúlon a legkisebb. Míg az első időszakban az Észak-Alföld régióban volt a legalacsonyabb a MHFM, a második időszakban az Észak-Magyarország régióban. A kutatás főbb megállapításai egy angol nyelvű tanulmánykötetben kerültek ismertetésre. A projekt alapkutatás, azonban eredményei a kormányzati döntés-előkészítésben is hasznosíthatók.

Halandósági Atlasz készítése

Elkészült a *Magyarország népességének halandósági atlasza, 2004-07* című magyar és angol nyelvű kiadvány. Az atlasz a régiók, a megyék és a kistérségek, a főváros és kerületei, a települések lélekszáma és típusa szerint ábrázolja a halálózási viszonyokat és az

életkilátásokat. A kiadvány táblázatokat, kartogramokat és diagramokat tartalmaz. A nyomdai feladatok áthúzódtak 2011-re, ezért az atlasz várhatóan ebben az évben jelenik meg. A projekt eredményei segíthetik az életminőség javítását szolgáló közpolitikai döntések előkészítését.

Termékenységi különbségek vizsgálata a hátrányos helyzetű kistérségekben

A hátrányos helyzetű kistérségek demográfiai jellemzőit vizsgáló projekt keretében elkészült a borsodi és a baranyai empirikus felvétel adatainak összehasonlító elemzése. A kutatás kiemelten foglalkozik az etnicitásnak a termékenységben és családalakításban játszott szerepével. A vizsgált hátrányos helyzetű térségekben az alacsony iskolázottságú nők körében kimutatható volt, hogy a gyermekszám a nem-roma populációban kismértékben, a roma népességben jelentősen magasabb, mint az azonos végzettségi csoportra jellemző országos átlagérték. A cigányságon belül északon szignifikánsan nagyobb a termékenység, ami a gyerekvállalás mintázatát tekintve azt jelenti, hogy a nők egyfelől korábban kezdik, másfelől viszont később is fejezik be a gyerekszülést, mint délen. Ilyen különbség a nem-cigány nők esetében nem volt tapasztalható. A kutatás eredményeit a csoport munkatársa hazai és nemzetközi konferenciákon ismertette, azok publikálása a 2011. év feladata. A projekt alap kutatás, azonban egyes eredményei a szociálpolitika számára is relevanciával bírnak.

Módszertani e-tananyag fejlesztése

Elkészült a hatáselemzés statisztikai módszereivel foglalkozó angol nyelvű e-tananyag szakmai-tartalmi része. Az interneten keresztül használható, interaktív jellegű tananyag e-könyvvé való technikai átalakítása jelenleg folyik, megjelenése ez évben várható. A projekt társadalmi hasznosulása a felsőoktatás minőségének és hatékonyságának javítása terén várható.

A nemzetközi migráció és a társadalmi struktúra kapcsolatának vizsgálata

A kutatás arra a kérdésre keres választ, hogy a nemzetközi migráció milyen hatással van az anyaországban maradtak helyi társadalomszerveződésére. A vizsgálat három moldvai csángó településen folyik kvantitatív és kvalitatív módszerek együttes alkalmazásával. A 2010. évben elkészült a kvalitatív adatgyűjtés, melynek keretében 30 interjú és félszáz kapcsolatháló került felvételre. A projekt alap kutatás, az eredményekből 2011-ben PhD-disszertáció készül.

PhD-fokozatszerzés

A kutatócsoport egyik doktorandusz munkatársa az év folyamán elkészítette és sikerrel megvédte PhD-dolgozatát, és ezzel doktori fokozatot szerzett.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A csoport kutatásai témájuknál fogva nem csak a szűkebb szakmai közönség, de a társadalom szélesebb rétegei számára is érdekesek. Jelzi ezt az a médiaérdeklődés, amely elsősorban a különböző napi- és hetilapok részéről történő megkeresésekben nyilvánul meg. A munkatársak kutatási eredményeket ismertető előadásaiából és tanulmányaiból rendszeresen jelennek meg idézetek, ismertetések hazai sajtóorgánumban.

A párbeszédet erősíti továbbá a csoport egy munkatársának szakértői tevékenysége Budakalász lakosságának egészségi állapotfelmérésében. A település önkormányzata megbízta a Semmelweis Egyetem Kardiológiai Központját egy vizsgálat elvégzésére a településen élő emberek egészségi állapotáról. A vizsgálat célja az egészségi közállapotok

javításához szükséges önkormányzati szintű feladatok kijelölése. A munkához tanácsadóként felkérték a kutatócsoport munkatársát, aki a kardiovaszkuláris morbiditás és mortalitás elemzését végzi társadalmi-gazdasági és kulturális kontextusban.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatócsoport tagjai a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézetében aktív oktatási tevékenységet folytatnak. A csoport munkatársai bekapcsolódtak az alap- és felsőfokú graduális képzésbe, ahol az év során összesen 20 kurzust oktattak. A kutatócsoport vezetője nemzetközi posztgraduális képzés keretében a trentoi és a regensburgi egyetemen tartott előadásokat.

A csoport kis létszáma miatt elengedhetetlen a más kutatóhelyekkel való tudományos együttműködés. A munkatársak az év során közös kutatásokat folytattak a BCE Szociológia és Társadalompolitika Intézetének, a BCE Politikatudományi Intézetének, valamint a SOTE Kardiológiai Központjának munkatársaival, továbbá közös OTKA-pályázatot nyújtottak be az MTA Szociológiai Kutatóintézetének kutatóival.

A csoport munkatársai különböző akadémiai és egyéb tudományos szervezetekben, szakmai egyesületekben töltenek be tisztségeket. Tagjai az Archives for Suicide Research, a Corvinus Journal of Sociology and Social Policy, a Statisztikai Szemle, a Szociológiai Szemle és a Demográfia c. szakfolyóiratok szerkesztőbizottságának és szakértői testületének.

A csoport a nemzetközi tudományos tisztségek és tagságok révén kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik (European Public Health Association (EUPHA) Tudományos Bizottsága, EAPS, IUSSP, ESA, International Academy of Suicide Research), valamint az egyik munkatárs PhD-disszertációját az Universitat Autònoma de Barcelona Antropológia Tanszéke oktatójának tutorálása mellett készíti.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport tagjai jelenleg egy OTKA-kutatásban témavezetőként, valamint a Budapesti Corvinus Egyetemen folyó két TÁMOP-projektben szakértőként, ill. kutatóként vesznek részt. Az egyik TÁMOP-kutatás 2010-ben indult; a kutatócsoport munkatársa a számos alprogramból álló projekt azon részében vesz részt, amely a társadalmi és kulturális erőforrásokat vizsgálja a helyi társadalom fejlesztésében. Feladata a gyermekvállalás és családalakítás szerepének feltárása a nők munkaerőpiaci részvételében.

A csoportban dolgozó PhD-hallgató ez évben elnyerte a Deák Ferenc ösztöndíjat, továbbá az MTA Határon Túli Magyar Tudományosságért Ösztöndíj Program egyéni kutatási ösztöndíját.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Balogh S, Papp R, Józan P, Császár A: Continued improvement of cardiovascular mortality in Hungary – impact of increased cardio – metabolic prescriptions; BMC Public Health 2010, 10:422; 1-8.
2. Józan P: The Modified Human Development Index (MHDI) and its Applicability in Measuring Life Quality. In Regional Aspect of Social and Economic Restructuring in Eastern Europe: the Hungarian Case; Edited by László Kulcsár and László J. Kulcsár; Budapest: Hungarian Central Statistical Office, 195-209 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: BCE Demográfiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK			
Átlagléttség ¹ :	2,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
2. PUBLIKÁCIÓK			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			4
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			4
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 1	idegen nyelven:	1
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	1	Összes független hivatkozások száma:	1
Kapott recenzió, kritika:	0		
4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 1	MTA doktora:	0
5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	2	hazai:	5
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	4
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	0
6. A HAZAI FELSOROKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			3
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	15	PhD:	1
7. PÉNZÜGYI ADATOK			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,3	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	0,9 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0,9	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			2
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

BME KOGNITÍV TUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Kovács Ilona, az MTA doktora
1111 Budapest, Stoczek u. 2.
telefon: 1-463 1053; fax: 1-463 1072
e-mail: ikovacs@cogsci.bme.hu; honlap: <http://www.cogsci.bme.hu/kutcsop.php>

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Ebben az évben a kutatócsoport az emberi készségtanulásra valamint az alvás és a tanulás összefüggéseinek feltárására összpontosított. A fő kutatási feladatok a következők voltak: a humán perceptuális és motoros fejlődés összevetése; az alvásfüggő perceptuális és motoros tanulás különböző komponenseinek feltárása; a Williams szindrómával élők alvásmintázatának leírása; a korai perceptuális tapasztalat és a fejlődés viszonyának feltárása; valamint a perceptuális tanulás hátterében álló integrációs folyamatok modellezése.

A csoport közfeladatai közé tartozott a hazai és külföldi tudományos/felsőoktatási bírálati illetve véleményező szervezetekben való aktív részvétel (pl. OTKA Idegtudományi zsűri, MAB Pedagógusképzési Bizottság, BME Egyetemi Doktori Tanács, Vision Research és BMC Neuroscience szerkesztőbizottság), valamint az oktatásban való aktív részvétel (lásd III. fejezet).

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- Kimutatták, hogy a vizuális perceptuális tanulás késői szakaszában csak a gyakorlás utáni éjszakai alvást követően mutatkozik teljesítményjavulás, tehát ez a fajta készségtanulás „alvásfüggő” (megjelent: *J Vision*, 2010).
- Megmutatták, hogy Williams szindrómában a kognitív deficiteket megváltozott alvásprofil és esetenként alvászavarok kísérik. (megjelent: *J Intellectual Disability Res*, 2010; beküldve: *Clinical Neurophysiology*).
- Tipikusan fejlődő gyerekeknél azt találták, hogy az agy occipitális területeinek érésehez köthető vizuális fejlődés körülbelül két évvel gyorsabban zajlik le, mint a motoros területek érésehez köthető fejlődés (megjelent absztrakt: *Learning & Perception*, 2010; beküldve: *PNAS USA*).
- Megmutatták, hogy a binokuláris látás koraszülött emberi csecsemőkben két hónappal korábban jelenik meg, ami az emberi agykéreg tapasztalatfüggő fejlődését támasztja alá az előre programozott fejlődéssel szemben (beküldve: *Science*).
- A csoport által kifejlesztett vizuális teszt a CNTRACS Consortium (USA) tesztbateriájába került. A teszt sikeresen elkülöníti a szkizofrénia egyes alcsoportjait (megjelent absztrakt: *Biological Psychiatry*, 2010, beküldve: *Schizophrenia Bulletin*).
- Megmutatták, hogy a hosszú távú serkentő kapcsolatokkal ellátott, irányhangolt neurális egységek hálózatán terjedő aktiváció komplex szegmentációt tud végrehajtani (megjelent könyvfejezet: *MIT Press*, 2010; beküldve: *PLoS Computational Biology*).

Kutatásaik relevanciáját a jelenlegi társadalmi viszonyok között egyértelműen kiemelkedővé teszi, hogy az emberi agy fejlődésével, s a fejlődés zavarai foglalkoznak. A tanulási képességeket és az agykéreg fejlődését meghatározó tényezők nyilván nem csak alapvető kutatási szempontból fontosak, hanem a neveléstudományt és számos klinikai területet is érintenek. A fejlődési rendellenességgel, s ennek következtében mentális retardációval élők súlyos terhet

róhatnak a társadalomra, mivel nem képesek önálló életvitelre, és hosszú távú gondozásukat, a családok támogatását biztosítani kell. A kutatás kétoldalról könnyít ezen a problémán: korai diagnózist, és ezáltal korai fejlesztési lehetőségeket nyújt, valamint a már kialakult súlyos problémákat is kezelni tudja az epigenetikus tényezők (például alvásmintázat) viselkedéses vagy gyógyszeres javításával. Ezáltal a sérültek életminősége javul, és az önálló életvezetés lehetősége is felmerülhet.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Azon túl, hogy a csoport az általuk vizsgált sérült alanyokat (Williams és Down szindrómával élőket), hozzátartozóikat és kezelőorvosait folyamatosan tájékoztatja vizsgálatainak eredményeiről és implikációjáról, szélesebb társadalmi érdeklődésre számot tartó kutatási eredményeiket is rendszeresen hozzáférhetővé teszik. A csoport látással, fejlődési zavarokkal, valamint alvással és alvászavarokkal kapcsolatos kutatásai közvetlen és fokozott érdeklődést váltanak ki, hiszen mind a fejlődési-, mind az alvászavarok a populáció jelentős részét komolyan érintik, akár szenvedő alanyként, akár szülőként. Kutatásai eredményét ismeretterjesztő nyilvános előadások, televíziós műsorok, és írások révén teszik a laikusok számára is elérhetővé, így például:

- Kutatók Éjszakája 2010, szept. 24. Előadás a látásról, Millenáris/Központi rendezvény.
- Kutatók Éjszakája 2010, szept. 24. A tudomány vonzásában, Collegium Budapest.
- Előadás a látáskutatásról a Varga Tamás Módszertani Napokon, ELTE TTK Matematikatanítási és Módszertani Központ. 2010. nov. 5.
- Kétrészes műsor a látáskutatásról a Duna televízióban (Női Pulzus, 2010. nov. 4., 8.)
- Aludjunk rá egyet: Álom és kreativitás, Mindennapi Pszichológia 2010. 6.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Jelentősebb nemzetközi kapcsolatok

- A csoport tagjai szervezték a „II. Dubrovnik Conference on Cognitive Science: Perceptual Learning” című konferenciát (Dubrovnik, Horvátország, 2010, május 6–9.), mely a Central European Cognitive Science Association (CECOG) nemzetközi konferenciája (USA és európai részvétellel), és jelentős számú diák támogatottsággal. (<http://www.cecog.eu/>)
- A csoport vezetője fő szervezője volt a „Symposium on Perceptual Bistability” című konferenciának, mely kiemelkedő amerikai és európai szakembereket szólaltatott meg. (http://cogsci.bme.hu/~ktkuser/PERCEPTUAL_BISTABILITY/index.html)
- A csoport vezetője meghívott oktatóként részt vett a „Visual Neuroscience: From Spikes to Awareness, FENS-IBRO Summer School”-ban (Rauischholzhausen, Németország, 2010. aug. 29–szept. 10.). (<http://www.allpsych.uni-giessen.de/rauisch/>)
- A kutatócsoport tagjai konzorciumi partnerként részt vesznek az EC támogatást elnyert “Middle European interdisciplinary Master Programme in Cognitive Science”-ben, melynek keretében hallgatócsere zajlik a BME és más európai egyetemek között. (<http://www.meicogsci.eu/>)
- Aktívan részt vesznek a CNTRACS1/5-Cognitive Neuroscience Task Reliability & Clinical Applications Consortium (Washington U. St Luis, USA) munkájában. (<http://ccpweb.wustl.edu/CNTRACS.html>)

Jelentősebb hazai kapcsolatok

- A csoport vezetője a BME Pszichológia Doktori Iskola (Kognitív Tudomány témakörben) vezetője, és tagjai aktívan részt vesznek az iskola munkájában, valamint a Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskolájának tevékenységében.
- A csoport vezetője a 2010-ben indult magyar nyelvű Kognitív Tanulmányok, és az ekvivalens angol nyelvű Cognitive Studies mesterképzési szak szakfelelőse. (<http://cogsci.bme.hu/~ktkuser/Cognitive Science/index.html>)
- A csoport tagjai jelentős feladatokat látnak el a BME Pszichológia MA, a PPKE Pszichológiai Intézet BA, illetve a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi és Fogorvostudományi Karának magyar és angol nyelvű Orvosi pszichológia képzésében.
- PTE ÁOK Élettani Intézetével, a Dr. Jandó Gábor által vezetett csoporttal együttműködésben, konkluzív eredményekkel sikeresen lezártak egy nagy nemzetközi visszhangra számot tartó munkát a koraszülöttek látórendszerének érésevel kapcsolatban.
- Az év során a csoport együttműködését kérte az SE I. sz. Gyermekgyógyászati Klinika gyermek és ifjúságpszichiátere, Dr Pászthy Bea, az anorexia nervosában szenvedő fiatalok viselkedéses diagnosztikus tesztsomagjának kidolgozására. Ezt a munkát megkezdték, és a tesztek kipróbálása 2011 elején megtörténik.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

- TÁMOP-4.2.2-08/1/KMR-2008-0007 „Ember és informatikai rendszerek kapcsolatának új, etológiai modell alapú generációja”. Ez a pályázat új egyetemen belüli és kívüli kollaborációkra adott lehetőséget.
- OTKA NF 60806 „Procedurális tanulás normális és károsodott agyi fejlődés esetén vezető kutató: Kovács Ilona. A pályázat utolsó évében a procedurális tanulásra vonatkozó adatok összefoglaló elemzése, és az adatok publikációja történt.
- Cognitive Neuroscience Task Reliability & Clinical Applications Consortium (CNTRACS), National Institute of Health, NIH 1 R01 MH0844840-01 támogatásával. A csoport által kifejlesztett módszer tesztelése történt ennek keretében.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Gervan P, Kovacs I: Two phases of offline learning in contour integration. Journal of Vision, 10:(6) 7 p. Paper 24. (2010)
2. Gombos F, Bodizs R, Kovacs I: Atypical sleep architecture and altered EEG spectra in Williams syndrome. Journal of Intellectual Disability Research (2010)
3. Kovács I: "Hot-Spots" and Dynamic Coordination in Gestalt Perception. In: von der Malsburg C, Phillips W A, Singer W (szerk.) Ernst Strüngmann Forum: Dynamic Coordination in the Brain. Cambridge: MIT Press, 2010. 215-227. (2010)
4. Lázár AS, Lázár ZI, Bíró A, Gyori M, Bódizs R et al: Reduced fronto-cortical brain connectivity during NREM sleep in Asperger syndrome: An EEG spectral and phase coherence study. Clinical Neurophysiology, 121:(11) 1844-1854 (2010)
5. Bódizs R, Gombos F, Kovács I: Evidence for the acceleration of thalamocortical oscillatory dynamics in Williams syndrome: lessons from the EEG fingerprints of NREM sleep. In: IBRO International Workshop 2010. Pécs, Magyarország, 2010.01.21-2010.01.23. Paper P3-07. (Frontiers in Neuroscience) Conference Abstract: IBRO International Workshop 2010

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: BME Kognitív Tudományi Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	4,5	Ebből kutató ² :	3,5
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			25
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			25
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	6
recenzió, kritika	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	186	Összes független hivatkozások száma:	153
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	4	hazai:	6
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			3
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	6
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	2
<u>6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			3
Témavezetések száma: TDK munka:	6	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	10
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		18,8	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	33,4 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	6,1 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	27,3 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

DE KLASSZIKUS MAGYAR IRODALMI TEXTOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

Debreczeni Attila, az MTA doktora
4010 Debrecen Egyetem tér 1.
telefon/fax: 52-512 934
e-mail: papp.eleonora@arts.unideb.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport 2010-es feladatai a vállalásban szereplő kiadások előrehaladására és befejezésére összpontosultak. Ugyancsak ebben az évben kellett az elektronikus kiadás platform-fejlesztésének megtörténnie, ami részben a kiadás koncepciójának részletes kidolgozását jelenti, részben pedig informatikai fejlesztéseket foglal magában.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Megjelent a Kazinczy-émlékév országos konferenciájának anyagából szerkesztett, lektorált kötet, amely irodalomtörténészek, történészek, nyelvészek és művészettörténészek 38 tanulmányát tartalmazza mintegy félezer oldal terjedelemben. A két soron következő Kazinczy-önéletrész (az *Utazások I.: Erdélyi levelek és a Fogságom naplója*) sikeres 2010-es pályázást követően kiadói szakaszban van. A *Pályám emlékezete* 1400 oldalas genetikus elvű kiadása alapján a sajtó alá rendező, aki a kutatócsoport segédmunkatársa, PhD-fokozatot szerzett, s fokozatszerzésre jelentkezett két másik munkatárs ugyancsak Kazinczy témájú értekezésekkel. A munkában lévő kötetek (pl. *Levelezés 25.*) ütemesen készülnek, s újak is elindultak (pl. *Költemények*).

Új elemet jelent a kiadási tervben a jelenleg *Az én Pandektám* címet viselő kötet, amely Kazinczy hatalmas kéziratos hagyatékából a rekonstruálható jegyzetfüzeteket (pandektákat) tartalmazza majd. Ezek feltárásával nemcsak az írói műhely és műveltség keretei és forrásvidéke válik feltérképezhetővé, de a korabeli műveltségáramlás, a könyvforgalom és -forgalmazás jellegzetességeihez is közelebb lehet kerülni. Mostanra már elkészült a Kazinczy által használt művek adatbázisa az akadémiai kézirat-hagyaték feltárása alapján.

Megtörtént az OSZK Kézirattárában lévő Kazinczy-hagyaték összegyűjtése és archiválása (13.219 db fotó). A hagyaték további archiválásához megállapodás született a Ráday Gyűjteménnyel és a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárával. Az akadémiai kézirattárban lévő levelezésanyag kézirat-katalógusának munkálatai során átvizsgálásra kerültek a kötetes kéziratgyűjtemények, s megtörtént a bennük található levelek leírása. A kutatócsoport új, digitalizálási programja keretében elérhetővé vált a Kazinczy-levelezés 23 kötetes kiadása (http://irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/textologia/kazinczy_levelezese.php), valamint elkészült és kiadói fázisban van Váczy János részben máig kiadatlan Kazinczy-monográfiájának elektronikus kiadása. A Kazinczy és a Csokonai elektronikus kiadás közös platformfejlesztése során elkészült a TEI-XML alapú 1.0-ás verzió, a Kazinczy verseit tartalmazó tesztváltozat formájában (<http://deba.unideb.hu/kazinczy>)

A Csokonai-kiadás négy prózakötetének elkészült az elektronikus változata. A költemények öt kötetének adaptációja során szembesülni kellett a ténnyel, hogy a verseket tekintve az alapokig menően szükséges újragondolni a kronológiát és az életmű határainak kijelölését. E munka egy kismonográfiát eredményezett (*Csokonai költői életművének kronológiai rendje*),

ennek lektorálása hamarosan megtörténik. Közben elkészültek a költemények olvasói és kritikai szövegei, a másolatos szövegforrások kivételével. A kutatócsoport konzorciumi csoportvezetője Csokonai életművéről nyújtotta be nagydoktori értekezését.

Az év során megjelent a Pántzél Pál-kiadás, kismonográfia méretű kísérőtanulmánnyal, valamint sikeres volt a Virág- és a Berzsenyi-kiadás megjelentetésére benyújtott pályázat: az utóbbi megjelent, az előbbi kiadói szakaszban van. Elkészült a *Barátságos mulatozások: Episztolagyűjtemények az 1770-es, 1780-as évekből* c. kötet, amely a végső lektorálás előtt, de már betördelve B/5 méretben 527 oldal teszt ki. Ugyancsak lektorálás előtti fázisban van a Jókai-kiadás *Elbeszélések 9. (1861–62)* c. kötete.

A Gyulay Lajos naplóját közzétevő vállalkozás keretében (OTKA K68866, SZTE) két kötet papírkiadása jelent meg: *Hamuszín könyv*, illetve *Syllabus: Közeledik*. A hálózati kiadás (www.gyulaynaplok.hu) újabb kötetei: *Syllabus: Közeledik* és *Izlet*. Megkezdődött a *Cara Patria* és a *Fekete könyv* hálózati feltöltése, a lektorálás fázisában van a *Cara Patria*, az *Egy századja!* és az *Izlet* papírkiadása.

Megtörtént a Horánszky Lajos hagyatékában fennmaradt, Batsányi János leveleiről készített másolatok (OSZK Kt Fol. Hung. 1315. I–IV.) jegyzékének elkészítése, valamint a szövegek átírása és begépelése. A levelek szövege 300 oldal terjedelmet jelent. Arany László meséinek kiadásához huszonegy népmese és hetvenegy találós kérdés kéziratának szövegkritikai feldolgozására került sor, összesen 67 oldal terjedelemben.

A kutatási program folytonosságának biztosítása érdekében új kötetek munkálatai is megindultak, ilyenek például a Verseghy-drámák és Kisfaludy Sándor dalciklusainak kiadásai. Az öt Verseghy-drámának első megjelenése óta nincs új edíciója, gyakorlatilag alig hozzáférhetőek, ebből háromnak már elkészült a szövegkritikai feldolgozása. Az 1807-es *Himfy szerelmei* és a *Regék a magyar előidőkből* Kisfaludy meghatározó népszerűsége szert tett művei, ezek szövegkritikai feldolgozása és a változatokkal való összevetés is megtörtént. Régi vállalkás volt, de a sajtó alá rendező kiválása miatt megrekedt Horváth Ádám műveinek kiadása, új sajtó alá rendező belépésével megindultak (és kibővültek) a munkálatok, készen van két *Holmi*-kötet, a *Hunniás* és a *Psychologia* főszövege.

A sajtónyilvánosságot feltáró programrészen belül a sajtó alá rendezés alatt álló kötetek (Mindenes Gyűjtemény, Erdélyi Múzeum) munkálatainak befejeződéshez közeledése mellett a legnagyobb eredmény a digitalizálási program felgyorsítása. Ennek eredményeképpen 5 folyóirat, 2 hírlap és 2 melléklap teljes anyaga szabadon hozzáférhetővé vált, s elkezdődött a hírlapok és melléklapok repertóriumai feldolgozása is a DEENK elektronikus adatbázisában (http://irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/textologia/regi_f_h.php).

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatóhely munkatársai rendszeresen vállalnak ismeretterjesztő előadásokat és publikálnak ilyen jellegű cikkeket. A megjelent könyvek könyvbemutatói (2010-ben három alkalommal) ugyancsak a tudományos eredményeknek az érdeklődő nagyközönség körében való megismertetését szolgálják. Folyamatos az elektronikus médiában való jelenlét, elsősorban tv-műsorokban való szakértői interjúk, beszélgetések formájában. Az új kutatócsoporti honlap (<http://irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/textologia/>) az információszolgáltatáson túl tartalomszolgáltatást is nyújt.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatóhely az eddigi években bemutatottakhoz képest jelentősen új kapcsolatokat nem épített ki. Megemlíthető azonban a kolozsvári egyetemen tartott textológiai mesterkurzus, amelyen a kutatócsoport tagjai egy-egy kétnapos foglalkozást vezettek.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2010-ben a kutatócsoport *A sajtóvilvánosság kialakulása a 18–19. század fordulóján* címet viselő témája a kutatóegyetemi program (TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0007) keretében két évre mintegy 3,8 M Ft támogatásban részesült.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Szövegkiadások

1. *Pántzél Pál önéletrása és más munkái*, kiad. Fazakas Gergely. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 216 (2010)
2. *Berzsenyi Dániel prózai művei*, kiad. Fórizs Gergely. Budapest: Universitas Kiadó (2010)
3. *Gyulay Lajos naplói: Hamuszín könyv*, kiad. Zentai Mária és Szalisznyó Lilla. Szeged, 2009

Könyvek, könyvfejezetek

4. Bódi K: *Könny és tinta (A magyar levélregény és heroida történeti és poétikai háttere)*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 239 (2010)
5. *Ragyogni és munkálni, Kultúratudományi tanulmányok Kazinczy Ferencről*, szerk.: Debreczeni Attila és Gönczy Monika. Debrecen, 486. (2010) (a kutatócsoport 11 tagjának tanulmányaival)
6. *Tanulmányok a klasszikus magyar irodalom köréből*. Studia Litteraria, XLVIII. kötet, Debrecen (a kutatócsoport 5 tagjának tanulmányaival) (2010)
7. *Sic itur ad astra*, 61. kötet, Kazinczy-émlékszám, Budapest, 2009 (a kutatócsoport 5 tagjának tanulmányaival)
8. *Építész a kőfejtőben*, szerk.: Hites Sándor és Török Zsuzsa, Budapest (a kutatócsoport 5 tagjának tanulmányaival) (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			3
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			47
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			47
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 15	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 26	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	108	Összes független hivatkozások száma:	87
Kapott recenzió, kritika:	8		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 1	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	3	hazai:	2
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	1
<u>6. A HAZAI FELSOROKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			12
Témavezetések száma: TDK munka:	7	Diplomamunka (BSc):	35
Diplomamunka (MSc):	20	PhD:	11
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		19,0	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	10 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	9,0	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	1,0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

DE NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT

Bartha Elek, az MTA doktora
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
telefon: 52-512 900/22249; fax: 52-512 958
e-mail: barthaelek@yahoo.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

- A kutatócsoport a pályázati ciklus negyedik évében fő feladatként vállalta a korábban megkezdett empirikus néprajzi kutatások folytatását. Ennek helyszíne a Kárpát-medence északkeleti régiója volt (a történeti Gömör, Abaúj, Zemplén, Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa, Bihar vármegyékben), beleértve a jelenlegi országhatár mindkét (magyar, szlovák, ukrán, román) oldalát. A kutatómunka célja az előzetes szempontrendszer alapján kiválasztott településeken és az azokat magukba foglaló történeti-néprajzi kistájakon, a kutatási pályázatban meghatározottak szerint, elsősorban az átalakuló szociokulturális környezet, a változó társadalmi és gazdasági viszonyok feltárása volt. A kutatócsoport tagjai 2010-ben kiemelt jelentőségű témaként vizsgálták a rendszerváltozás utáni társadalmi-gazdasági változás-folyamatoknak a falusi lakosság mindennapi életmódjára gyakorolt hatását és a kulturális alkalmazkodást is. Ezzel párhuzamosan valósult meg a pályázati ciklus korábbi szakaszában összegyűjtött kutatási eredmények feldolgozása és publikálása.
- Tudományos könyvek, szakfolyóiratok szerkesztése, kiadása.
- 2010 novemberében az MTA DE Néprajzi Kutatócsoportja, a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékével és a Györffy István Néprajzi Egyesülettel közösen szakmai napot rendezett a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. A sokszínű programot (előadások, interaktív programok, filmvetítés, kiállítás) kínáló rendezvény elsődleges célja a szaktudományos eredmények társadalmi hasznosítása, a népi kultúra és a magyar kulturális örökség iránti érdeklődés felkeltése és a tudományos ismeretterjesztés volt.
- Bekapcsolódás a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének oktatási tevékenységébe a 2009/2010-es és 2010/2011-es tanévekben. Továbbá részvétel a Debreceni Egyetem néprajzi doktori programjában és a debreceni kutatóegyetem Magyar emlékezhelyek c. alprogramjában.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- A kutatócsoport 2010. évi munkája során a korábbiakhoz hasonlóan nagy hangsúlyt helyezett mind a határmenti térségekben, mind az egyéni kutatások színterein végzett terepmunkára – a benyújtott kutatási tervben meghatározott módon. Az előző hároméves időszakhoz hasonlóan tehát a helyszíni terepmunka, az empirikus adatok gyűjtése és az azt kiegészítő levéltári kutatás jelentette a tudományos tevékenység alapját. A kutatócsoport tagjai 145 munkanapot töltöttek terepen, emellett folyamatosan végeztek kutatást könyvtárakban és levéltárakban. A forrásfeltáró munka eredményeként – múzeumi levéltárakból, parókiák irattáraiból, könyvtári kéziratgyűjteményekből – sikerült értékes történeti forrásanyagot archiválni. Ezek beletárolva megtalálhatók a Debreceni Egyetem Néprajzi Intézet Archivumában (DENIA) és a Gömör Archivumban (GA). A levéltári (egyházi és állami) kutatások helyszínei: Budapest, Debrecen, Nyíregyháza, Rozsnyó, Beregszász és Bákó voltak.
- A vállalt feladat megvalósításában részt vevő tagok elsősorban a pályázati ciklus negyedik évében kiemelt témaként megjelölt területhez, az átalakuló társadalmi és gazdasági

környezethez kapcsolódó tudományos problémákat vizsgálták. A kutatók egyrészt a hagyományos paraszti műveltség máig fellelhető jelenségeinek feltárására törekedtek, másrészt a szociokulturális és gazdasági változások hatásait igyekeztek megérteni és elemezni. A terepkutatás helyszínei elsősorban határmenti és egyéb magyarlakta, illetve vegyes lakosságú települések voltak (például Nagykálló, Ópályi, Hajdúsámson, Máriapócs). Emellett referenciaterrületként a moldvai csángók körében is végeztek kutatómunkát, elsősorban a rendszerváltozást követő társadalmi, kulturális és gazdasági változások okozta konfliktusokat vizsgálták (például Lujzikalagorban, Bákóban).

– A kutatócsoport vezetője és tagjai *A víz kultúrája* címmel magyar nyelvű kötetet szerkesztettek, valamint egy idegen (angol, német, román) nyelvű kiadványt, az *Ethnographica et Folkloristica Carpathica* c. sorozat 15. kötetét.

– A kutatócsoport vezetője szerkesztette Magyar Néprajzi Könyvtár sorozatnak 2010-ben újabb 2 kötete jelent meg: Paládi-Kovács Attila 1965-ben publikált *A keleti palócok pásztorkodása* c. művének reprint kiadása; Szonda István *Céh – ipartestület – szövetkezet* c. monográfiája.

– A kutatócsoport vezetője szerkeszti a magyarországi néprajztudomány vezető szakmai folyóiratát, az *Ethnographiát*. Emellett a kutatócsoport tagjai részt vesznek az *Ethnica* c. néprajzi folyóirat, valamint a határon túli magyarság néprajzának újabb eredményeit bemutató *Néprajzi Látóhatár* c. folyóirat szerkesztésében, illetve ez utóbbi internetes elérhetőségének kidolgozásában és folyamatos frissítésében (www.neprajzilatohatar.hu).

– A kutatócsoport egy tagja 2010-ben benyújtotta doktori (PhD) értekezését a nyilvános vitára, amelynek kitűzött időpontja 2011. március 31.

– 2010 márciusában a kutatócsoport vezetőjét a Györffy István Néprajzi Egyesület elnökévé választották, egyik tagját pedig az egyesület titkárává. A civil szervezet folyóiratán és kiadványain keresztül kínál fórumot a határon túli néprajzos szakemberek és fiatal kutatók tudományos eredményeinek bemutatására. Emellett szerepet vállal a tudományszervezésben és a tudományos ismeretek terjesztésében is, a nemzeti műveltség közvetítésében a laikus közönség felé.

– Az elmúlt esztendő folyamán folytattuk a máriapócsi kegykép legújabbkori hagyományanyagának vizsgálatát. A székesegyház felújítási munkálatai miatt a kegyképet több ezer zarándok kísérte ideiglenes helyére és vissza. A zarándokútvonal egyes pontjain a hívek kisebb szakrális emlékhelyeket alakítottak ki. A kutatás során gyűjtött anyagok feldolgozása konferencia-előadások és kéziratok formájában valósult meg.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

– A kutatócsoport 2010 novemberében a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékével és a Györffy István Néprajzi Egyesülettel együttműködve szervezte meg a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából tartott, *Kultúrakutatás határok nélkül* c. szakmai napot. A kutatócsoport főszervezőként vett részt az esemény lebonyolításában, amelynek elsődleges célja a néprajztudomány ismereteinek széles körben történő társadalmi hasznosítása és a tudományos ismeretterjesztés volt. A néprajztudomány határterületeihez kötődő előadások és az elsősorban középiskolásokat és egyetemistákat megszólító különböző interaktív programok mellett az érdeklődők részt vehettek az egyetemi múzeum anyagából létrehozott kiállítás megnyitóján és néprajzi-antropológiai filmek vetítésén is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

– 2010 áprilisában a kutatócsoport közreműködött a VII. Gyomaendrődi Tudományos Néprajzi Konferencia megszervezésében és lebonyolításában. A kutatócsoport két tagja

előadást tartott a konferencián. 2010. május 14–15-én a kutatócsoport és a Magyar Vallástudományi Társaság közösen szervezte meg a *Szent és Profán* című konferenciát. A kutatócsoport vezetője a Társaság alelnökeként nemcsak szervezőként volt jelen, hanem a csoport másik három tagjával együtt előadást is tartott. 2010 szeptemberében a kutatócsoport vezetője az MTA Néprajzi Bizottságának elnökeként részt vett a néprajztudomány két akadémikusának, Ortutay Gyulának és Tálasi Istvánnak emléket állító, az MTA I. Osztálya által tartott konferencia megszervezésében.

– A kutatócsoport vezetője és tagjai 26 hazai és nemzetközi konferencián tartottak előadást (például Budapest, Bonn, Bloomington, Újiráz, Szeged, Miskolc, Debrecen, Pécs, Rózsahegy, Nyitra, Beregszász, Gyomaendrőd, Sajópetri).

– A Turkuai Egyetem Összehasonlító Vallástudományi Tanszékének tanszékvezető professzora 2010 májusában vendégkutatóként Debrecenbe látogatott. A szakmai tapasztalatok cseréje mellett angol nyelvű kurzust tartott a DE Néprajzi Tanszék graduális és doktori képzésében részt vevő hallgatóknak. Ebben az időszakban egy neves észt kutató is ismertette az orosz–észt együttélésről végzett legújabb jelenkutatásának eredményeit a kutatócsoport tagjaival.

– A kutatócsoport új nemzetközi kapcsolatot létesített a Bonni Egyetem Zenetudományi Osztályával (Abteilung für Musikwissenschaft, Universität Bonn) a kelet-európai német zenekultúra (Deutsche Musikkultur im östlichen Europa) kutatását célzó projekt keretén belül. A tudományos programhoz a csoport egy tagja a szatmári svábok népzenejének és tánckultúrájának vizsgálatával csatlakozott.

– A kutatócsoportnak 2010-ben egyik kiemelt törekvése volt, hogy az akadémiai program megvalósítása során gyűjtött empirikus adatokat és a tudományos eredményeket közérthető formában közvetítse a szélesebb nagyközönség irányába. Ennek érdekében a kutatócsoport csatlakozott a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat tevékenységéhez. Emellett igyekezett a vallási-etnikai együttélés témakörben szerzett szakmai ismereteket társadalmi szempontból hasznosítani és szaktanácsadással, előadásokkal hozzájárulni a társadalmi, etnikai és vallási konfliktusok feloldásához, a másik csoport idegenségének, sajátos hagyományainak bemutatásához és megértéséhez. A kutatócsoport ilyen irányú törekvéseit jelzi az, hogy 2010-ben többek között termékeny kapcsolatot és együttműködést alakított ki a régióban működő több kisebbségi önkormányzattal.

– A kutatócsoport szoros kapcsolatban áll az ország második legnagyobb felsőoktatási intézményével, a Debreceni Egyetemmel. A tagok az előirányzott terveknek megfelelően rendszeresen vállalnak oktatási feladatokat az egyetem néprajz szakos képzésében. 2010-ben, a korábbiakhoz hasonlóan, szakszemináriumokat, előadásokat tartottak, terepkutatásokat szerveztek és vezettek. Számos szakdolgozat és 2 OTDK-munka született témavezetésükkel. Bekapcsolódtak az egyetem néprajzi doktori programjába, ahol a kutatócsoport tagjainak témavezetésével 2010-ben 3 doktorjelölt rendezte meg disszertációjának munkahelyi vitáját.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport vezetője 2010 júliusától társpályázóként (TÁMOP–4.2.1./B-09/1/KONV–2010–0007) vesz részt a két évre szóló uniós támogatással működő debreceni Kutatóegyetemi programban. A kutatócsoport a Nyelvtechnológia és bioetika kiemelt kutatási területen belül az „Emlékezhelyek a népi kultúrában – a népi kultúra emlékezete” c. kutatási programot teljesíti.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

A publikációs lista 39 tételből áll (a pontos bibliográfiai adatokat lásd az MTMT-ben). A csoport ezek közül a következőket tartja a legfontosabbnak:

1. Orosz I: A jobbágyság megszűnése Magyarországon. Debrecen (2010)
2. Ujváry Z: Száz kis írás. Mondák, anekdoták, szólások. Debrecen (2010)
3. Ujváry Z: Mária Terézia a folklórban. Debrecen (2010)
4. Bartha E: A templomhoz jutás módjai görög katolikus egyházközösségekben. *Ethnographia*, 121. 2010/3: 225-253.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: DE Néprajzi Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlaglétszám ¹ :	4,3	Ebből kutató ² :	4,3
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	2
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			48
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			36
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 13	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 4	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 12	idegen nyelven:	4
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 5	idegen nyelven:	1
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	15	Összes független hivatkozások száma:	12
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	5	hazai:	21
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	12
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	8
<u>6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			7
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	18
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:	10
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	13,0	MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	7,0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	4,2	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2,8 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

DE-PTE-SZTE ELMÉLETI NYELVÉSZETI KUTATÓCSOPORT

Kertész András, az MTA rendes tagja

4010 Debrecen, Pf. 47.

telefon: 52-512 942; fax: 52-512 942

e-mail: andras.kerteszt@t-online.hu; honlap: <http://nyfk.unideb.hu/kutatocsoport>

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A 2010-re meghatározott fő kutatási célokkal összhangban a kutatócsoportnak a következő feladatokat kellett végrehajtania:

- (A) Újabb esettanulmányokat kellett kidolgozni.
- (B) Az esettanulmányok tanulságainak levonásával a p-modell további finomítását kellett elvégezni.
- (C) A p-modellt a kutatócsoport ki kívánta terjeszteni a kognitív nyelvészetben alkalmazott kísérletek tudomány-módszertani alapjainak tisztázására.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Ad (A). A kutatócsoport munkatársai lezártak és nemzetközi kiadványokban publikáltak mintegy 20 esettanulmányt. A szemantika és a pragmatika területén a nyelvészeti adatok szerkezetére és funkciójára vonatkozó esettanulmányokat a Mouton de Gruyter kiadónál megjelent *The role of data at the semantics-pragmatics interface* c. tanulmánykötet összegzi. A tanulmányok a szemantikán belül a kognitív és a formális szemantika adatkezelését is megvizsgálják, a pragmatikán belül pedig a szinkrón elemzések mellett a történeti pragmatika adatfogalmára is kitérnek. A történeti nyelvészet adatfogalmát általánosságban elemzi a p-modell fogalomrendszerének alkalmazásával a *Data in historical linguistics* c. kötet, mely a *Sprachtheorie und germanistische Linguistik* c. ERIH B-kategóriás nemzetközi folyóirat különszámaként jelent meg. A *Nézőpont és jelentés* c. tanulmánykötet magyar nyelven tesz közzé a szemantika adatkezelésével foglalkozó elemzéseket. További esettanulmányok jelentek meg egyéb neves fórumokon is. Többek között a *Journal of Historical Pragmatics* c. folyóiratban a történeti pragmatikai adatokat, a *Pragmatics and Cognition* c. folyóiratban a kognitív szemantika és a pragmatika metszéspontján található adatokat, a *Journal of Pragmatics* c. folyóiratban az implicit argumentumokkal kapcsolatos adatokat, a *Dialogue* c. folyóiratban pedig a formális szemantika keretében feldolgozott adatokat elemző esettanulmányok jelentek meg.

Ad (B). Részben az esettanulmányok tanulságainak levonásával elkészült a kutatás fő eredményeit összefoglaló angol nyelvű monográfia, melyet *Data and evidence in linguistics: A plausible argumentation model* címmel megjelenésre elfogadott a Cambridge University Press. A 2009. évre vonatkozó beszámolóban említett változathoz képest a 2010-es munka eredményeképpen a könyv terjedelme közel duplájára nőtt: jelentősen bővült a nyelvészeti példák száma, elkészült egy terjedelmes, a metaelméleti modell egészét átfogóan bemutató esettanulmány, valamint maga a metaelméleti modell is lényegesen kidolgozottabbá vált. A könyvben kifejtett p-modell radikálisan új megvilágításba helyezi a nyelvészeti adatok szerkezetét és funkcióját.

2010 tavaszán a Szegedi Egyetemen sor került a tervezett workshopra, melynek célja a munkatervvel összhangban a következő év végén a kutatást lezáró angol nyelvű tanulmánykötet előkészítése volt.

Ad (C). A fő kutatási céloknak megfelelően 2010-ben megszületett több esettanulmány a kognitív nyelvészetben alkalmazott kísérletek tudományelméleti alapjairól is. Egyiküket elfogadta a *Language Sciences* c. folyóirat, mely a pszicholingvisztikai kísérletek mint nyelvészeti adatforrások természetére és hatáira vonatkozó metaelméleti reflexiót veti össze egyfelől a kísérletekkel dolgozó nyelvészek tevékenységére vonatkozó tudományelméleti reflexióval, másrészt pedig a természettudományos kísérleteket tanulmányozó tudományfilozófusok meglátásaival. Egy hosszabb tanulmány két részre bontva 2011 elején jelenik meg a *Sprachtheorie und germanistische Linguistik* tematikus különszámában, és azt szemlélteti, hogy a p-modell alkalmas a kognitív nyelvészeti kísérletek eredményeit bemutató publikációkban található érvelések rekonstrukciójára és értékelésére.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

2010 szeptemberében a Debreceni Egyetemen került sor a *Nyelvtechnológia és bioetika* c. konferenciára, melynek célja az volt, hogy közérthetően, szélesebb közönség számára ismertesse a TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KONV-2010-0007 sz. projekthez kapcsolódó kutatásokat. E konferencián a kutatócsoport vezetője előadásban számolt be a kutatócsoport jelen kutatásának koncepciójáról, módszeréről, eddig elért és a közeljövőben várható eredményeiről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A Münsteri Egyetem meghívására a kutatócsoport vezetője Münsterbe látogatott, ahol tárgyalásokat folytatott a tudományos rektorhelyetttel, a nyelvészeti doktori iskola vezetőjével és több nyelvészprofesszorral. Megállapodás született a doktorképzésben és egy tervezett nemzetközi projektben való együttműködésről. A kutatócsoport munkatársai és közreműködői számos nemzetközi és hazai konferencián tartottak előadást a jelen kutatás témájából. A korábbi beszámolókból említett együttműködések továbbra is folyamatosak.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A téma alapkutatás-jellegének megfelelően a munkatársak fő pályázati forrása az OTKA.

- A kutatócsoport vezetőjének témavezetésével eredményesen lezárult az *Adatszerkezet a kognitív szemantikában* c., OTKA NI 68436 sz. tudományos iskola pályázat.
- Szintén a kutatócsoport vezetője a témavezetője a K 77823 sz., *Az inkonzisztencia problémája az elméleti nyelvészetben* c. OTKA-kutatásnak.
- A kutatócsoport egyik közreműködőjének témavezetésével folytatódott a K 72983 sz., *A magyar nyelv lexikai-funkcionális megközelítése* c. OTKA-kutatás.
- Egy másik közreműködő kutató vezetésével sikeresen folyik a *Paradigmaváltás az orosz nyelvészeti kutatásokban* c., K 68568 sz. OTKA-kutatás.
- A kutatócsoport egyik főállású alkalmazottjának részvételével folytatódott *Az ige történeti morfoszintaxisa az iberoromán nyelvekben* c., K 72778 sz. OTKA-projekt.
- 2010 januárjában indult a kutatócsoport egyik közreműködő kutatójának részvételével a *Pécs a többszintű kormányzás csapdájában* c., K 81571 sz. OTKA-projekt.

– A TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KONV-2010–0007 sz. projekt *Nyelvtechnológia és bioetika c.* alprojektje a 2010–2012 időszakra 289 874 893 Ft támogatást nyert el a kutatócsoport vezetőjének témavezetésével.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Agyagási K (szerk.): *Data in Historical Linguistics*. Münster: Nodus, 123. (2010)
2. Agyagási K: *Loanwords as data in Historical Linguistics: An areal linguistic study*. In: Agyagási K (szerk.): *Data in Historical Linguistics*. Münster: Nodus, 197-222. (2010)
3. Bibok K: *From syntactic alternations to lexical pragmatics*. In: Németh T, Enikő, Bibok K (szerk.): *The role of data at the semantics-pragmatics interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 261-304. (Mouton Series in Pragmatics; 9.) (2010)
4. Kertész A: *On Stage Setting Thought Experiments in Cognitive Linguistics: A Case Study*. In: Stroh C (szerk.): *Von Katastrophen, Zeichen und vom Ursprung der menschlichen Sprache*. Bochum: Studienverlag Brockmeyer, 7-30. (Diversitas linguarum; 28.) (ISBN:9783819607769) (2010)
5. Laczkó T: *A new account of possessors and event nominals in Hungarian*. In: Alexiadou A, Rathert M (szerk.): *The Semantics of Nominalizations across Languages and Frameworks: Interface Explorations 22*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 81-106. (2010)
6. Laczkó T, Forst M, King T H: *Particle verbs in computational LFGs: Issues from English, German, and Hungarian*. In: Butt Miriam, King Tracy H (szerk.) *Proceedings of the LFG '10 Conference*. Ottawa: 228-248. (2010)
7. Maleczki M: *On the definiteness effect in existential sentences: Data and theories*. In: Németh T E, Bibok K (szerk.): *The role of data at the semantics-pragmatics interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 25-56. (Mouton Series in Pragmatics; 9.) (2010)
8. Nagy C K: *The cognitive background of grammaticalization*. In: Németh T E, Bibok K (szerk.): *The role of data at the semantics-pragmatics interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 207-260. (Mouton Series in Pragmatics; 9.) (2010)
9. Nagy C K: *The pragmatics of grammaticalisation: The role of implicatures in semantic change*. *J HIST PRAGMAT* 11: (1) 67-95 (2010)
10. Németh T E, Bibok K: *How lexical-semantic factors influence the verbs' occurrence with implicit direct object arguments in Hungarian*. In: Németh T E, Bibok K (szerk.): *The role of data at the semantics-pragmatics interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 305-348. (Mouton Series in Pragmatics; 9.) (2010)
11. Németh T E, Bibok K: *Interaction between grammar and pragmatics: The case of implicit arguments, implicit predicates and co-composition in Hungarian*. *J PRAGMATICS* 42: 501-524 (2010)
12. Németh T E, Bibok K: *Introduction: The semantics-pragmatics interface and from linguistic and metalinguistic perspectives*. In: Németh T E, Bibok K (szerk.): *The role of data at the semantics-pragmatics interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 1-22. (Mouton Series in Pragmatics; 9.) (2010)
13. Németh T E, Bibok K (szerk.): *The role of data at the semantics-pragmatics interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 426. (Mouton Series in Pragmatics; 9.) (2010) (ISBN:978-3-11-024026-9)
14. Vecsey Z: *On the pluralistic conception of logic*. *Pragmatics and Cognition* 18: (1)1-16 (2010)
15. Vecsey Z: *On the semantics and pragmatics of shifted indexicals*. In: Németh T E, Bibok K (szerk.): *The role of data at the semantics-pragmatics interface*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 57-94. (Mouton Series in Pragmatics; 9.) (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: DE-PTE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	3	Ebből kutató ² :	3
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :		Rendes tag és levelező tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			26
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			26
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	6
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 1	idegen nyelven:	12
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	18	hazai:	11
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	12
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	9
<u>6. A HAZAI FELŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			10
Témavezetések száma: TDK munka:	7	Diplomamunka (BSc):	23
Diplomamunka (MSc):	11	PhD:	25
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,3 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	19,2 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			6
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	7,0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	12,2 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE ATELIER, EURÓPAI HISTORIOGRÁFIA ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK KUTATÓCSOPORT

Gergely András, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8. I. em. 131.
telefon/fax: 1-485 5208
e-mail: jklement@ludens.elte.hu; honlap: www.atelier-centre.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport a 2010. évi feladataiban is az eredetileg kitűzött négy területre összpontosított: oktatás, kutatás, publikációk, tudományszervezés. Az oktatási feladat részeként a kutatócsoport tagjai szemináriumok és előadások tartásával vettek részt az ELTE BTK és PTE KTK graduális képzésében, valamint doktori képzéseiben. A kiemelkedő teljesítményű hallgatók felkészítést kaptak francia ösztöndíjas MA-képzés, illetve PhD-képzésben való részvételt támogató pályázat beadására. Ugyancsak a tudósutánpótlást szolgálta, hogy az Atelier 2010 márciusában konferenciát rendezett doktori hallgatói számára, amelyen beszámolhattak kutatásaik állásáról.

A kutatási feladatot a kutatócsoporti tagok az elmúlt évben kisebb tematikai egységek mentén, csoportokba szerveződve folytatták, amelynek célja a tudományos eszmecsere elmélyítése volt. Műhelymegbeszélések során, ilyen eszmecserék eredményeként készítették elő a 2011-es zárókonferencia tematikáját és programját.

2010 első felében jelent meg az Atelier és a Napvilág Kiadó együttműködésében Pierre Nora, neves francia történész tanulmányainak első magyar nyelvű gyűjteménye *Emlékezet és történelem között* címmel. A kötet a történelmi emlékezet és a nemzet fogalmának összefüggéseit tárgyalja a szerző által kidolgozott és világszerte hivatkozott „az emlékezet helyei” koncepcióba illesztve, és kapcsolódva a kutatócsoport identitás-kutatásához. Az év végén látott napvilágot a kutatócsoport egyik tagjának szöveggondozásában az a kötet, amely a 18. századi politikai kultúra világát tárja fel korabeli írásokat egybegyűjtve, s a modern identitás-fogalom kialakulásának miliójét megelevenítve.

Az Atelier élénk nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően 2010-ben is számos külföldi kutató érkezett a műhely meghívására előadást tartani elsősorban Franciaországból, de az Egyesült Államokból is. A műhely ebben az évben sikeresen vett részt az Európai Unió Erasmus Mundus pályázatán. A pályázat keretében egy európai mesterképzési program indult el 2010-től az Atelier koordinálása mellett a párizsi EHESS, a prágai Károly, illetve a Cataniai Egyetem részvételével.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A 2010. év kiemelkedő eredményének számít, hogy a kutatócsoport több tagjának aktív közreműködésével és az Atelier koordinálásával az ELTE Erasmus Mundus pályázatot nyert a 2016-ig terjedő időszakra, melynek keretében közös európai mesterképzést indít a párizsi École des Hautes Études en Sciences Sociales, az olasz Università degli Studi di Catania és a prágai Károly Egyetem európai felsőoktatási intézményekkel. A *European Territories (Civilisation, Nation, Region, City): Identity and Development / Territoires européens (civilisation, nation, région et ville): identité et développement* elnevezésű, kétnyelvű (angol–

francia) programot 14 társult tag és 8 Európán kívüli egyetem is támogatja. A mesterképzés a legkiválóbb Európán kívüli és európai hallgatók számára áll nyitva, akik tanulmányaik sikeres elvégzésével a résztvevő egyetemek közös diplomáját kapják, miközben megismerkedhetnek a fogadó országok kultúrájával is.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport tagjai az elmúlt év során is több alkalommal vállaltak szerepet a tudományos ismeretterjesztésben médiaszereplések, kerekasztal-beszélgetések és újságcikkek révén. A csoport programjai közül napjaink társadalmi és közéleti problémáival leginkább a Balkán regionális átalakulási folyamatairól megjelent kötet, illetve a szlovák nacionalizmus kialakulásáról és mechanizmusairól tartott előadás és vita foglalkozott. Annak érdekében pedig, hogy kutatásaink eredményei a szélesebb közvéleményhez is eljuthassanak, a csoport 2009 végén megjelent konferenciakötetének tanulmányait elhelyezték az Atelier internetes honlapján.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az Atelier immár két évtizedes nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően 2010-ben is érkeztek vendégtanárok a párizsi École des Hautes Études en Science Sociales (EHESS) intézetéből az MTA–EHESS kétoldalú egyezményes kapcsolata keretében doktori előadásokat tartani. Az *Európai kultúrák* témában négy, a *Historiográfia* témában pedig két alkalommal került sor neves francia kutatók előadására, amelyek több vonatkozásban is tárgyalták a tér és identitás történeti összefüggéseit.

2010 folyamán a kutatóműhely tovább növelte nemzetközi ismertségét, kapcsolatainak körét. Egyrészt Új-Zélandról és az Amerikai Egyesült Államokból is fogadhatott egyetemi oktatókat, akik angol nyelvű előadásaikban számoltak be legújabb tudományos eredményeikről. Másrészt az Erasmus Mundus program által támogatott pályázata alapján az Atelier elindította francia, cseh és olasz partnerével konzorciumban európai mesterprogramját.

A kutatócsoport munkatársai 9 hazai és 7 nemzetközi tudományos rendezvény szervezésében vettek részt 2010 folyamán. Az Atelier kutatócsoport tagjai közül 11 fő rendszeres oktatói munkát végzett graduális képzésben az ELTE Bölcsészettudományi Karán és a PTE Közgazdaságtudományi Karán. A posztgraduális oktatásban a kutatócsoport tagok közül 6 fő vett részt az ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola Atelier programjában, továbbá a PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskolában.

A kutatócsoport tagok által felkészített diákok közül kettő sikeresen felvételizett a párizsi EHESS MA-képzésére. Az Erasmus diákszereprogram keretében, az Atelier koordinálásában magyar diákok tanulhattak az EHESS, a Prágai Károly Egyetem és a Cataniai Egyetem graduális programjaiban.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport még 2007-ben elnyerte egy fiatal kutatói álláshely-támogatását a Magyar Tudományos Akadémiától. A fiatal kutató 2010-ben lejárt kutatási programja integrálódott a kutatócsoport vizsgálati témájába.

A kutatócsoport tagjainak részvételével is folyt 2007 ősze óta az OTKA támogatásával működő, *A 19. századi nemzetépítés elemeinek ártértékelése új szempontok és új források alapján* című, hároméves kutatás, amely 2010-ben zárult le.

Jelentős eredmény a 2010-ben megnyert Erasmus Mundus pályázat, amely lehetővé teszi a korábbi években kidolgozott európai mesterképzés elindítását az Atelier koordinálása mellett a párizsi, prágai és cataniai egyetemek közreműködésével.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Pierre N: Emlékezet és történelem között. Válogatott tanulmányok. Budapest, Atelier – Napvilág Kiadó, 408 (2010)
2. Kovács Á A – Szűcs Z G: „Lelkek az Elízium mezején.” Szövegek a 18. századi magyar politikai kultúra tanulmányozásához. Atelier – Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest (2010)
3. Klement J: Gőzmalmok a Duna partján. A budapesti malomipar a 19–20. században. (Iparkodó Budapest.) Budapest, Holnap Kiadó, 164 (2010)
4. Cieger A: A politikus mint hivatás a 19. században? Korall (11. évf.) 42. 131–150 (2010)
5. Czoch G: Gondolatok a szlovák és magyar történészek együttműködéséről. In Czoch G, H de Montety (szerk.): Szolgálhat-e mintaként a francia–német kibékülés? Magyarország 20. századi történelme az európai építkezés fényében. Budapest: Gondolat Kiadó, 65–78 (2010)
6. Gergely A: Life and Afterlife [of István Széchenyi]. The New Hungarian Quarterly, Vol LI. 2010. No. 200. Winter: 5–19 (2010)
7. Gergely A: Régi nemzetek, új Európa. In: Szegedy-Maszák M (főszerk.): Nemzeti művelődés – egységesülő világ. Budapest, 290–298 (2010)
8. Sonkoly G: Kulturális örökség és történelem a városban. In: Gábor Gy, Vajda M: A lét hangoltsága. Tanulmányok a tudás sokféleségéről. Budapest: Typotex Kiadó, 83–91 (2010)
9. Takács Á: Totalitarianism as an Atmosphere. Morality and Mentality in Hungary under the Kádár regime. Divinatio. Vol. 31. 2010. Spring-Summer, 113–123 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Atelier, Európai Historiográfia és Társadalomtudományok

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			23
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			23
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 6	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 10	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	139	Összes független hivatkozások száma:	139
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	28	hazai:	36
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	8	hazai:	10
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	4	hazai:	6
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			11
Témavezetések száma: TDK munka:	6	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	21	PhD:	43
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	17,0	MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	43,0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	19,0	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,2 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE ÁLTALÁNOS IRODALOMTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Kulcsár Szabó Ernő, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/a
telefon: 1-485 5200/5113; fax: 1-485 5200/5413
e-mail: ksze@t-online.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport 2010. évi egyik fő feladata a modern filológiai és a klasszika-filológiai kutatások közötti kapcsolat elmélyítése volt. Ezt szolgálta a mindkét tudományág által használható oktatási segédanyagok előállításának, ami már az előző években megkezdődött, és aminek az első szakasza (egy kétkötetes szöveggyűjtemény első kötetének összeállítása) 2010-ben lezárult. Az anyaggyűjtő és feltáró munka eredményeképp létrejövő, és a 2009-ben indult „Filológia”-sorozat részeit képező kötetek azzal az elvárással készülnek, hogy általánosan elterjedő kézikönyvei lesznek a filológiaelmélet és -történet oktatásának.

Az erre az évre kijelölt másik fő tudományos feladat a filológiai vizsgálatok horizontjának tágítása volt, hogy a hagyományosan filológiai problémákra az ún. „irodalmi nyilvánosság” kialakulása és működéséről felől is rávilágítás nyíljon. Ettől a kutatócsoport azt várja, hogy a filológiai problémák általános irodalomtudomány-történeti összefüggései mellett kirajzolódjanak e problémák szélesebb média- és társadalomtörténeti összefüggései is.

A kutatócsoport a szövegkiadások terén két feladatot hajtott végre sikeresen. Egyfelől megteremtette az intézményi alapját annak, hogy további Szabó Lőrinc-dokumentumok válhassanak hozzáférhetővé mind a kutatás, mind az érdeklődő nem professzionális olvasóközönség számára, másrészt lezárult a József Attila esszéit és tanulmányait közlő második kötethez készült kommentár összeállítása.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport 2010. évi kiemelkedő eredményei közé tartozik a hagyományosan (szöveg)filológiai kérdéseknek az irodalmi, pontosabban írásalapú nyilvánosság kérdéseivel való összekapcsolása. Ennek a feladatnak a jegyében került megrendezésre a „Történet – Médium – Nyilvánosság” című workshop (2010. április 8–9.), amelyen csak a kutatócsoport tagjai vettek részt, valamint a „Filológia – nyilvánosság – történetiség” című konferencia (2010. november 25–27.), amelyen a filológiai kérdésekkel foglalkozó legtöbb vezető hazai kutató képviseltette magát és összesen 28 előadás hangzott el. Így ez a konferencia tekinthető a 2010-es év legfontosabb kutatócsoportos rendezvényének.

Ezek a tanácskozások mind abba a sorba illeszkednek, amelyet még előző évben az „Antik irodalmi nyilvánosság – modern elméleti horizontok” (2009. december 4–5.) című workshop nyitott meg, és amelynek anyagát az *Ókor* folyóirat tematikus különszámában (2010/3) közölte. A filológiaelméleti és -történeti kutatás ilyen értelemben vett szélesítése mellett a kétkötetesre tervezett filológiaelméleti szöveggyűjtemény anyaggyűjtési és szerkesztési munkáinak 2010-es részleges lezárulása is előmozdította a projekt egyik fő célkitűzését: a modern filológiai és klasszika-filológiai tudományágak közötti hagyományos határvonal felszámolását.

A digitális szövegkiadás tekintetében nagy előrelépésnek tekinthető a www.krk.szabolorinc.hu weblap létrehozása, amely kritikai igénnyel kívánja közölni a nagyrészt az MTAKK tulajdonában lévő Szabó Lőrinc verskéziratokat, valamint az MTAKK Szabó Lőrinc hagyatékának katalógusait. Emellett 2010-ben bővült a www.szabolorinc.hu is, amely honlapon a közeljövőben hozzáférhető lesz a költő 1920–1943 közötti periodikákban történt összes versközlése, valamint a Szabó Lőrinc szerkesztette 1927-es *Pandora* című folyóirat teljes digitalizált változata.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport továbbra is nagy hangsúlyt fektet arra az ún. kultúráközvetítő tevékenységre, amely a kutatómunka eredményeit egyaránt közvetíti az irodalommal professzionálisan és nem professzionálisan foglalkozók számára. A mindenki által szabadon hozzáférhető on-line publikációk mellett elsősorban a nem szakmai közönséget célozta a 2010-ben is folytatódó „Szabó Lőrinc topográfia”-program, amelynek keretében 2010. október 9-én magyarországi és szlovákiai támogatók segítségével – egyfajta határ menti együttműködésben – Balassagyarmaton került elhelyezésre egy további Szabó Lőrinc-emléktábla. Ehhez kapcsolódva a kutatóhely a *Parnasszus* folyóirattal közösen megemlékezést szervezett a költő születésének 110 éves évfordulójára, és a folyóirat két ünnepi lapszámot is megjelentetett (2009/4, 2010/1).

A kutatócsoport 2010-ben a tudománynépszerűsítés jegyében szervezte könyvbemutatóit. Az ELTE BTK Kerényi-termében 2010. március 5-én tartott, a kutatócsoporthoz kötődő négy könyv bemutatásának helyet adó rendezvényt beharangozta az aznapi *Magyar Nemzet*, és 2010. március 16-án részletes tudósítás jelent meg róla a litera.hu irodalmi portálon.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatócsoport és az ELTE Ókortudományi Intézetének 2009-ben egy közös OTKA-projekt révén intézményesült együttműködése 2010-ben is folytatódott, és kiegészült egy újabb, 2010-ben indult, szintén közösen művelt OTKA-projekttel. Az együttműködés fő területe oktatási segédanyagok előállítására a filológiaelmélet és -történet, valamint az (irodalmi) nyilvánosság elméletének és történetének tárgykörében.

A kutatócsoport ezzel párhuzamosan különös hangsúlyt fektet arra, hogy kutatási eredményei közvetlenül átmenjenek mind a graduális, mind a posztgraduális képzésbe. Éppen ezért az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetében mind az alap-, mind a mesterképzésben részt vevő hallgatók számára folyamatosan biztosítottak a filológiaelméleti és -történeti szemináriumok és előadások. A 2010-es tavaszi félévben pedig az Irodalomtudományi Doktori Iskola Általános Irodalomtudományi Programja filológiaelméleti kurzust is meghirdetett.

A hazai kapcsolatok terén fontos előrelépést jelent a Miskolci Egyetem és az MTA Könyvtárának megállapodása, amelynek keretében a kutatócsoport a következő években egy újonnan létesített honlapon (www.krk.szabolorinc.hu) a teljesség igényével kívánja digitális formában közzétenni a MTAKK tulajdonában lévő Szabó Lőrinc-kéziratokat és egyéb dokumentumokat.

A kutatócsoport nemzetközi kapcsolatai 2010-ben két kiemelten fontos irányba fejlődtek tovább. Ebben az évben megkezdődött egyfelől Prof. Dr. Hans Ulrich Gumbrecht (Stanford

University) 2011 szeptemberében az ELTE-n a kutatás témájában több kutatócsoport és doktoriskola számára meghirdetett mesterkurzusának az előkészítése. Másfelől Dr. Susanne Stratling és Prof. Dr. Georg Witte (Freie Universität Berlin) megkeresésére megkezdődött annak a 2011-től működtetni kívánt kutatócserének a szervezése, amely nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a legújabb médiatudományi perspektívából válhassanak szemlélhetővé a hagyományos filológiai kérdések.

A zágrábi ún. „Žmegač iskolával” immár hagyományosan fenntartott kapcsolat keretei között a kutatócsoport tagjai 2010. május 19–23. között a horvátországi Lovranban részt vettek a *Raum in Szene* című konferencián.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2010-ben a kutatócsoport két nyertes TÁMOP-pályázat segítségével egészítette ki a forrásait. Az egyik pályázatban (411 E Ft) a 2010. novemberi konferencia szervezéséhez igényelt többletforrást. A másik pályázat (1660 E Ft) Prof. Dr. Hans Ulrich Gumbrecht meghívását tette lehetővé, aki így 2011 szeptemberében a kutatás témájában tarthat kéthetes mesterkurzust az ELTE-n. A kutatócsoportnak 2010-ben ezen kívül rendelkezésére álltak azok a többletforrások (összesen 25601 E Ft), amelyeket azok a már futó, illetve 2010-ben beinduló OTKA-projektek biztosítottak, amelyek lehetővé teszik a filológiaelméleti és -történeti kutatás kiszélesítését a nyilvánosságkutatás és a médiatörténeti kutatások felé.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Kulcsár Szabó E: *Megkülönböztetések. Médiium és jelentés az irodalmi modernségben.* Budapest: Akadémiai, 311 (2010)
2. Tverdota Gy: *Zord bűnös vagyok, azt hiszem. József Attila kései költészete.* Pécs: Pro Pannonia, 205 (2010)
3. Kabdebó L: *Titkok egy élet/műben. Szabó Lőrinc utolsó versciklusának poétikai és filológiai szembesítése.* Miskolc: ME BTK Szabó Lőrinc Kutatóhely, 95. (2010)
4. Kulcsár-Szabó Z: *Lírai hang, emlékezés és fikció Szabó Lőrinc két kései versciklusában.* *Alföld*, 2010, 4: 59–81 (2010)
5. *Ókor. Folyóirat az antik kultúrákról*, 2010, 3 („Irodalmi nyilvánosság az antikvitásban”): 96 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	5	Ebből kutató ² :	4,5
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			61
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			61
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 23	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 11	idegen nyelven:	2
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 6	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 7	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	4	hazai:	17
Nyilvános esemény ¹³ :	4	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			4
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	10
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	3

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	6	Diplomamunka (BSc):	7
Diplomamunka (MSc):	7	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		11,5	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	26,0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			2
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	25,6	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázati témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,4 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE GEOLINGVISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Kiss Jenő, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A
telefon: 1-411 6500
e-mail: kullo@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoportnak ebben az évben is a terepmunka végzése volt a legfontosabb feladata. Tehát kérdőíves gyűjtést végzett hazai és szomszédos országokbeli kutatópontokon, s ennek eredményeként ma már 162 településen a gyűjtés be is fejeződött. A gyűjtések eredményeként tovább folyt a hangrögzítésű regionális nyelvi korpuszépítés, s ennek eredményeként tekintélyes mennyiségű adatbázis jött létre. Ez a még bővülő adatbázis lesz a tulajdonképpeni elemző kutatások alapja. A gyűjtés mellett megkezdődött a szakmai körök publikációk formájában történő tájékoztatása a terepmunka tapasztalatairól, a gyűjtés módszertani kérdéseiről és a fölmerülő szociológiai és társadalomlélektani problémákról. Elkezdődött a gyűjtött anyag bizonyos részeinek (lexikális és szociolingvisztikai mintavételeinek) meghatározott szempontú feldolgozása (részben tanulmányokban, részben doktori disszertációkban és egyetemi szakdolgozatokban).

A kutatócsoport alkalmazottai (2 személy) által 2010. január 1-jétől december 31-ig végzett munka:

- Nyelvjárásgyűjtő utak és ellenőrző gyűjtések technikai és szakmai szervezése, lebonyolítása, nyelvjárásgyűjtések és ellenőrző gyűjtések.
- Részvétel a „Nyelvi sokszínűség és helyi sajátosságok Burgenland, Muravidék és Szlavónia beszélőközösségeinek nyelvében” című konferencián (2010. november 26., Alsóőr, Ausztria).
- A kutatócsoport honlapjának szerkesztése.
- A gyűjtésbe bekapcsolódó hallgatók tájékoztatása, felkészítése és munkájuk koordinálása.
- Az atlaszos kutatás hasznosítása az egyetemi oktatásban: az érdeklődést mutató hallgatók bevonása az új atlaszal összefüggő szemináriumi és szakdolgozati témák kiadásával, gondozásával, s a folyó kutatás eredményeinek népszerűsítése, közvetítése az egyetemi nyelvészeti oktatásban a dialektológiai órákon.
- A beérkező anyagok archiválása, feldolgozásra való előkészítése, biztonsági másolatok készítése.
- Kapcsolattartás a kutatócsoport munkájába bekapcsolódó kollégákkal, hallgatókkal.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Tekintettel arra, hogy 2010 még szinte teljes mértékben a korpuszépítésre volt szánva, kiemelkedő kutatási eredmények nem születhettek.

Eredmény, hogy a kutatócsoporti tevékenységnek a magyar dialektológiai kutatásokat ösztönző szerepe van (a szomszédos országokban is), az egyetemi és főiskolai oktatást is beleértve.

A más természetű eredmények között azért említendő a gyűjtés során szerzett szociológiai-társadalomlélektani tapasztalatok, mert a magyar nyelvterületet átfogóan s a falusi lakosságot célba vevő, a rendszerváltást követő és a globális kultúraváltás kellős közepén nem készült

még efféle szinkrón felmérés. Külön hangsúlyozandó, hogy a magyarországi és a kisebbségi magyar lakosság körében lezajlott szemlélet-, életmód- és identitásmódosulások következményei egyre nyilvánvalóbban jelentkeznek, s tetten érhetők a folyó kutatással.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Ami a tudomány és a társadalom közötti párbeszédet illeti: az akadémiai honlapon megjelent kutatócsoporti tájékoztatás alapján több országos és megyei lapban és a rádióban (MR-1. Kossuth) jelent meg, illetőleg hangzott el beszámoló, interjú a kutatásról, melyeknek kedvező visszhangja volt.

A kutatás jelenlegi állása:

Elkészült kutatópontok: 162 kutatópont

Magyarország: Acsalag, Algyő, Alpár, Balaton, Bálványos, Becsehely, Biharugra, Bugyi, Dad, Doboz, Dormánd, Dunapataj, Dunaszeg, Dunavecse, Egyházasrádóc, Egyházaskozár, Érsekcsanád, Felsőnyék, Földeák, Galambok, Gölle, Gyón, Hahót, Hermánszeg, Hernádszurdok, Hévízgyörk, Hidas, Hort, Hosszúpályi, Izsák, Ipolytölgyes, Jászfákóhalma, Kakasd, Káld, Kapolcs, Karancslapujtő, Kék, Kisasszond, Kiskundorozsma, Kiskunhalas, Kismémedi, Kovácsida, Kunágota, Ludányhalászi, Magyargencs, Mecsekszakál, Mélykút, Mesztegnyő, Mogyoród, Nagybózsza, Nagykőnyei, Nagykőrű, Ófehértó, Öcsöd, Pakod, Pamuk, Páprád, Patak, Pély, Pusztafalu, Ricse, Somlóvásárhely, Soponya, Sövényháza, Sukoró, Szegvár, Senta, Szentetornya, Szentgál, Szeremle, Szilsárkány, Szinpetri, Suhogy, Tállya, Tapolcafő, Tápiószentmárton, Tiszacsege, Tiszadob, Tiszakerecseny, Tószeg, Újkígyós, Úny, Uszód, Verpelét, Vörs.

Románia: Bede, Bogdánfalva, Csernakeresztúr, Csíkrákos, Dálnok, Désháza, Dobra, Dózsa György, Farkaslaka, Felsőtök, Gyergyóremete, Halmágy, Kalotaszentkirály, Kászonaltíz, Kide, Kobátfalva, Koltó, Köröstárkány, Lázárfalva, Lövéte, Magyar Nemegye, Magyarvaskő, Mezőkeszű, Nyárádremete, Nyárádszentmárton, Oltszakadát, Ördögösfüzes, Pusztina, Sárpatok, Sepsikőröspatak, Síter, Sófalva, Szabéd, Szabófalva, Székelyzsombor, Szilágybagos, Tatrang, Torockószentgyörgy, Vajdakamarás, Zágon, Zselyk.

Szlovákia: Bajka, Bolyk, Csáb, Ebed, Gice, Hodos, Izsap, Jánok, Magyarhegymeg, Martos, Nagyhind, Nagyölved, Palást, Sókszelőce, Tornagörgő, Zsíp, Zsitvabesenyő.

Ukrajna: Csongor, Homok, Salánk, Vári.

Szerbia-Horvátország-Szlovénia: Alsóittebe, Bajsa, Kórógy, Kót, Kupuszina, Péterréve, Piros, Temerin, Torontáltorda, Torontálvásárhely, Velika Pisanica.

Ausztria: Alsóőr, Felsőőr, Középpulya, Órisziget.

Folyamatban lévő kutatópontok: 29 kutatópont

Magyarország: Bakonyszentlászló, Balmazújváros, Bana, Becsvölgye, Bödeháza, Dávod, Dévaványa, Kálmánca, Kemence, Páty, Szentgyörgyvölgy, Velem, Viss.

Románia: Dezsőháza, Diószeg, Egri, Lozsád, Nagyszalonta, Szapáryfalva, Szék, Vajasd.

Szlovákia: Barslédec, Csucsom, Csütörtök, Deregyő, Nagyszalánc, Nyitragerencsér.

Szerbia-Horvátország-Szlovénia: Kót, Várdaróc.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A mostani anyaggyűjtési szakaszban a kapcsolatok abban nyilvánultak meg, hogy a szomszédos országok magyar egyetemei, főiskolái egy részének magyar tanszékeivel együttműködve szerveződött meg a határon túli gyűjtések egy része, ill. hogy a terepmunkában segítséget nyújtottak az említett intézmények oktatói is.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport programjába tartozó, tehát az új magyar nyelvjárás atlasz létrehozását közvetlenül támogató pályázat nem született, támogatást csak a TKI-tól kap a kutatócsoport.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Kiss J: Gondolatok az új magyar nyelvjárás atlasz előkészítése után és anyagának gyűjtése közben. In: Krekovičová E, Uhrin E, Zsilák M: *Az identitás összefüggései*. Békéscsaba: Országos Szlovák Önkormányzat et alii. 184–188 (2010)
2. Kiss J: Gondolatok az új magyar nyelvjárás atlaszról az anyaggyűjtés második szakaszában. In: Hári Gyula szerk., „*Végtelen a tér, mely munkára hív*”. *Köszöntő kötet Révay Valéria 60. születésnapjára*. Veszprém: Pannon Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 121–128 (2010)
3. Kiss J: A New General Atlas of Hungarian Dialects is Forthcoming. *Studia Slavica Hungarica* 55/2: 303–306 (2010)
4. Kiss J: Előzetes az *Új magyar nyelvjárás atlasz* szociolingvisztikai tanulságaiból. *Magyar Nyelvőr* 134: 385–389 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	1	Ebből kutató ² :	1
PhD, kandidátus:	0	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			4
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			4
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	2	hazai:	3
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	2
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	4
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,7 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	10 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	10 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE HÁLÓZATI KRITIKAI SZÖVEGKIADÁS KUTATÓCSOPORT

Szegedy-Maszák Mihály, az MTA rendes tagja

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A

telefon: 1-411 6700 / 5113; fax: 1-485 5200 / 5034; e-mail: jozani@ligatura.hu

honlapok: <http://irodalom.elte.hu/mta/>; www.kosztolanyioldal.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A Kosztolányi kritikai kiadáson dolgozó kutatócsoport – az OTKA által támogatott, az MTA Irodalomtudományi Intézetben működő kutatócsoporttal közösen – 2010-ben kezdte el Kosztolányi Dezső összes művei kritikai kiadássorozatának megjelentetését, a Kalligram Könyvkiadó gondozásában. A kritikai kiadás alapját adó forrásgyűjtő munkálatok folytatódtak, ahogy a szövegkritikai kiadások hosszú távú megőrzésének vizsgálata is. Folytatódott az anyaggyűjtés az antitrinitarizmus kutatásának 19–20. századi történetéhez, illetve annak vizsgálata, hogy az erdélyi unitáriusok teológiai és filozófiai megoldásai milyen fogadtatásra találtak a kortárs nagy bölcséleti rendszerekben. A lengyelországi és erdélyi antitrinitarizmus különbségei, kapcsolatai és nyugat-európai visszhangja is a kutatás tárgyát képezte, valamint a possessorgyűjtések az erdélyi befogadás megközelítéséhez.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport 2010-ben jelentette meg a „*most elmondom, mint veszttem el*”. Kosztolányi Dezső betegségeinek és halálának dokumentumai címet viselő kötetet. A korábban ismeretlen kézirat első ízben kiadásra. A kötet orvostörténeti szakértők bevonásával készült, így az irodalom más területek felé való átjárhatóságát is demonstrálni lehetett. A könyv pályamunkaként szerepel az Akadémiai Ifjúsági Díj 2011 bizottsága előtt. Megjelent a kutatócsoport vezetőjének monográfiája *Kosztolányi Dezső* címmel, a Kalligram Kiadó gondozásában.

A kritikai kiadás háttérét adó forrásgyűjtő munkálatok során a *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke* újabb kötettel gazdagodott, mely a budapesti sajtóanyag egy részét dolgozza föl, és sajtótörténeti adatokat is közöl. Digitalizálási munkálatokat is elkezdett a csoport: az egyes szövegváltozatokat, valamint a szerző életében megjelent köteteket a www.kosztolanyioldal.hu-n teszi közzé. A Kosztolányi-életmű alapvető segédletei is szerepelnek az internetes fórumon: sajtótörténeti adatokat összegző táblázatok, az álnevek folyamatosan bővülő listája, a szerző életében megjelent munkáinak korábban soha össze nem gyűjtött lajstroma, a munkásságához kapcsolódó, szintén folyamatosan bővülő szekunder bibliográfia, továbbá tanulmányok, előadások anyagai és a csoport működéséről, társadalmi szerepléséről is folyamatosan hírt adó tudósítások.

A *Toll* című folyóirat 1929. július 14-i számában jelent meg Kosztolányi *Az írástudatlanok árulása. Különvélemény Ady Endréről* című tanulmánya, mely heves vitát váltott ki. Megindult a különböző orgánumban folyó vita teljes anyagának összegyűjtése és feldolgozása. Megtörtént a *Négy fal között* című kötet anyagát képező versek összegyűjtése és rögzítése, érte ez alatt a nyomtatott megjelenéseket, valamint a kéziratok hagyatékot, illetve a különböző kiadásokhoz készült különféle korrektúrapéldányokat. Teljesen elkészült, és 2011 első félévében megjelenik a Kosztolányi spanyol műfordításait feldolgozó kritikai kötet.

Megvizsgáltuk, hogy az erdélyi unitáriusok teológiai és filozófiai megoldásai milyen fogadtatásra találtak a kortárs nagy bölcséleti rendszerekben. Comenius socinianizmus-ellenes írásai, valamint az anyag német fordítása kapcsán elemző tanulmány jelent meg magyarul, amelynek német nyelvű változata az *Acta Comeniana* legközelebbi számában lát napvilágot.

Konferenciaszerepléseink egy részén is az antitrinitarizmus bölcséleti beágyazottságának elemzésére koncentráltunk. Így a magyarországi reformáció kutatásának legfrissebb eredményeihez kapcsolódva készült elemzés Dávid Ferenc és az erdélyi korai humanizmus kapcsolatáról. Az „új socinianizmus”-nak nevezett, 17. század végi irányzat közép-európai gyökereinek feltárásában jelent előrelépést a márciusban, Kolozsváron, a *Wurzeln, Protagonisten und Ideen im siebenbürgischen Unitarismus und ihre Rezeption im (Spät)humanismus und in der Geisteswelt Europas* című nemzetközi konferencián tartott előadás (*Early Antitrinitarian Enlightenment*), valamint a *Joachim Stegmann (1595–1633) vallási racionalizmusa* című tanulmány, mely tovább mélyíti a témát. Ehhez kapcsolódik a *Antitrinitárius vallási racionalizmus a 17. században. Wiszowaty és társai* című dolgozat is.

A hálózati szövegkiadások hosszú távú megőrzésének érdekében a kutatócsoport dolgozott az irodalomtudományi adatbázisok és a könyvtári digitalizálási munkák összekapcsolásán, az eddig elkészült adatbázisokat karbantartotta és frissítette, valamint tesztelte a TEI-XML alapú kritikai adatbázisokat.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A „*most elmondom, mint veszem el*”. *Kosztolányi Dezső betegségének és halálának dokumentumai* című munka elkészültéről több napilap is tudósított, valamint a rádió és a köztelevízió kulturális műsorai is fontosnak tartották szerepeltetni. A folyamatosan bővülő forrásjegyzék munkálataiban egyetemi és PhD-hallgatók is részt vettek, s így megvalósulhatott az oktatás és a kutatás kölcsönhatása is. A *Prae* című, elsősorban a fiatal generációkat megszólító irodalmi folyóirat tematikus, a kutatócsoport készítette Kosztolányi-számának estjén több kutatócsoporti munkatárs is részt vett. A kritikai kötetek bemutatóját a Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezték, szintén a nagyközönség és a sajtó érdeklődése kíséretében. A csoport tagjai közül ketten részt vettek a szabadkai Kosztolányi Dezső Napokon, ahol a kutatócsoport vezetője külön népszerűsítő előadást tartott, valamint Kosztolányi-monográfiáját is bemutatták. Szintén szerepelt a csoport az újvidéki *Hajnali részegség* konferencián, mely a legszebb magyar verseket tárgyaló konferenciasorozat része. A kutatócsoport tudománynépszerűsítő honlapján és a hozzá tartozó blogon keresztül kutatási eredményeit folyamatosan publikálja, valamint pályázatokat ír ki, a csoport tagjainak szerepléseiről tudósít, velük készült interjúkat mutat be, programokra invitálja a nagyközönséget (www.kosztolanyioldal.hu és www.kosztolanyidezsoter.blog.hu). A Magyar Tudományos Akadémián rendezett Kosztolányi-ülésszakon (*Emlékezés Kosztolányi Dezső születésének 125. évfordulóján*) több munkatárs is előadott, az előadásanyagok az MTA honlapján olvashatók. A kutatócsoport két tagja részt vett a *Dávid Ferenc öröksége* című kolozsvári nemzetközi konferencián is, melyek Kolozsvár szellemi életének kiemelkedő eseményei voltak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatócsoport folyamatosan együttműködik az OTKA által támogatott, MTA ITI intézményi háttérével működő csoporttal, mellyel közösen jelentették meg a Kosztolányi kritikai kiadás első két kötetét („*most elmondom, mint veszem el*”, illetve *Édes Anna*). A

kutatócsoport tagjai részt vettek a Veszprémi Regénykollokviumon, az MTA által rendezett Kosztolányi-ülésszakon, valamint a szabadkai Kosztolányi Dezső Napokon. A kutatócsoport egy tagja felvette a kapcsolatot a velencei Biblioteca Marciana könyvtárral, valamint a Pécsi Egyetem munkatársaival és az ott működő Decentrum Kulturális Egyesülettel is.

A csoport tagjai szervezték (az Universität Wien és az SZTE égisze alatt) az *Andersdenken in den Ländern der Donaumonarchie* című kerekasztal-megbeszélést (2010. január 28.), valamint részt vettek a 2010. március 12-13-án, Kolozsváron, *Wurzeln, Protagonisten und Ideen im siebenbürgischen Unitarismus und ihre Rezeption im (Spät)humanismus und in der Geisteswelt Europas* címmel rendezett konferencia szervezésében is. Március 1. és 13. között a kutatócsoport egyik tagja az EME és a Babes-Bolyai Egyetem Történeti Intézete szervezésében hat előadást tartott régi magyar irodalmi témákban, majd 2010 novemberében Marosvásárhelyen Kemény Zsigmond *Rajongók* című regényéről beszélt. A Kolozsváron megtartott, *Dávid Ferenc öröksége* című konferencián is szerepeltek a csoport tagjai.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport egy tagjának ez évben járt le a Habsburg Történeti Intézettől kapott ösztöndíja. Ennek keretében sajtótörténeti kutatásokat végzett, s a 20. század eleji kultúrpolitikai viszonyokra próbált fényt deríteni.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Arany Zs (szerk.): „most elmondom mint vesztem el”. Kosztolányi Dezső betegségének és halálának dokumentumai, Pozsony: Kalligram, 608 (2010)
2. Arany Zs (szerk.): Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 3. Budapesti magazinok, havi- és hetilapok 1., Budapest: Ráció, (2010)
3. Balázs, M: Von Valla bis Bodin. Über den literaturhistorischen Kontext der Disputatio scholastica von Jacobus Palaeologus, in *Kritische Religionsphilosophie Eine Gedenkschrift für Friedrich Niewöhner*, Hrsg. Wilhelm Schmidt-Biggemann und Georges Tamer in Zusammenarbeit mit Catherine Newmark, De Gruyter, Berlin–New York, 111–129 (2010)
4. Balázs M: Forráskezelés és esztétikum (Megjegyzések Kemény Zsigmond A rajongók című regényéről) *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2010/4: 315–345 (2010)
5. Keserű G (szerk): A harmincéves háború verses arcképcsarnoka. A Sebes agynak késő sisak és latin forrása (Fiatal Filológusok Füzetek Korai Újkor 6.), Szegedi Tudományegyetem BTK, Régi Magyar Irodalom Tanszék, 2010.
6. Zákány Tóth P: „A Jókai-írógép”, in *Nemzeti művelődés – egységesülő világ*, főszerk.: Szegedy-Maszák M, szerk.: Vincze F és Zákány Tóth P, Budapest, Napkút, 478–538 (2010)
7. Szegedy-Maszák M: Kosztolányi Dezső, Pozsony: Kalligram (2010)
8. Szegedy-Maszák M: Vértó Magyarországnak, *Kalligram*, 2010/4: 83–96 (2010)
9. Szegedy-Maszák M: Concentration, Penetration, Form: Dezső Kosztolányi, *Hungarian Quarterly*, 51: 200 (Winter 2010), 43–55 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			47
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			44
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 15	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 11	idegen nyelven:	1
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 7	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	75	Összes független hivatkozások száma:	75
Kapott recenzió, kritika:	19		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	11	hazai:	9
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	4
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			3
Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	6	PhD:	13
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		10,6	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE INTERDISZCIPLINÁRIS RÉGÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Szabó Miklós, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum körút 4/B.
telefon: 1-411 6554, 1-411 6500/2915; fax: 1-411 6553, 1-411 6500/2915
e-mail: archinst@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport fő feladata a 2010. évben is az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének keretei közt működő különböző természettudományos vizsgálatokat végző laboratóriumok (térinformatika, archeozoológia, anthropológia) és részkutatási programok (fizikai kormeghatározások, számítógépes tipológia, geofizikai mérések, régészeti célú légifényképezés) valamint a kisegítő egységek (restaurátor műhely, fotólabor) tevékenységének integrációja, ezen túl pedig a vaskor interdiszciplináris módszerekkel való településtörténeti elemzése volt.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport munkájában mérföldkőnek számító Ludas-Varjú-dűlői temető-feldolgozás korábban elkészült kéziratának 2010-ben tervezett kiadása, forráshiány miatt csak 2011-ben valósulhat meg. A vaskori programban szereplő másik kiemelt lelőhely, Sajópetri-Homoki-Szőlőskertek feldolgozása a tervezett ütemben haladt. A korábban megkezdett alap kutatásokra épülve (a település monográfiáját 2007-ben adták ki) készül a temető publikációjának kézírata. A feldolgozás a sírok és mellékleteik leírását, fényképekkel és rajzokkal való illusztrációját, továbbá a kapcsolódó természettudományos vizsgálatokat foglalta magában. A sírleletek tekintetében már a restaurálás során számos készítés-technológiai megállapítás dokumentálásra került. Az archeozoológiai vizsgálatokra a franciaországi Université de Bourgogne munkatársának bevonásával került sor. A humán antropológiai anyag analizálását, az egyének nem- és életkor-meghatározását, a dijoni egyetemen elsajátított francia módszer segítségével, a kutatócsoport által megpályázott fiatal kutatói álláshelyen alkalmazott kutató végzi. Az emberi maradványokon végzett DNS és stroncium-izotóp vizsgálatokra a Römisch-Germanisches Zentralmuseum (Mainz) együttműködésével került sor. Az utóbbi fontos adatokat szolgáltathat a temetkező közösség helyi születésű és bevándorolt tagjainak meghatározásához. A kerámia-petrográfiai kutatásokban az ELTE Környezettudományi Intézet munkatársai vállaltak szerepet. Lényeges kiemelni, hogy a két temető tárgyainak összehasonlító anyagvizsgálata a sajópetri, illetve a ludasi településről származó leletanyag bevonásával már korábban megkezdődött. Ennek célja a két temető, illetve a közeli települések közötti kapcsolatok feltárása, a nyersanyagok eredetének meghatározása és a nyersanyagforrások összevetése.

A kutatási programba korábban felvett Paks-Gyapai 2008–2009. évi ásatás anyagának feldolgozására 2010-ben került sor, amely ebben az esetben is magában foglalta a sírok és mellékleteik szakszerű leírását, fényképekkel és rajzokkal való illusztrációját. 2010-ben kezdődött és jelenleg is folyik az Ordacsehi határában feltárt település anyagának tudományos értékelése. Ez a lelőhely számos új adattal szolgál a késő vaskori épülettípusokról és a települési struktúráról. E tekintetben külön megemlítendő egy Ráckeresztúr határában feltárt vaskori épület, amely új lehetőséget kínál a vaskori föld-fa építmények kivitelezésének,

használatának, és pusztulásának elemzéséhez. A felsorolt lelőhelyek vizsgálatának a kutatási programba való integrálása azért lényeges, mert ezáltal lehetővé vált az eddig elsősorban az Északi-középhegység előterében, az Alföld északi peremén végzett vizsgálatok eredményei egy másik földrajzi és kulturális környezetben, a Dél-Dunántúli-dombságban található településekkel és temetőkkel is összevethetővé válnak.

A *Vaskori elit kutatása* című OTKA program 2010-ben elsődlegesen a Verona környéki La Tène-hagyományú lakosság Povegliano di Veronese (Olaszország, Veneto) határában 2007 és 2009 között feltárt 186 késő-vaskori temetkezés (Kr.e. II–I. századi) vizsgálatát tűzte célul. Ez a nekropolisz a sírmellékletek gazdagsága és összetétele (kerámia-együttesek, bronzedények, fegyverek, ékszerek és pénzek) miatt nem pusztán az észak-itáliai régió legfontosabb késő-vaskori lelőhelye, hanem referenciaként szolgálhat a késő-vaskori La Tène-kultúra egyéb európai központjaiban, például a kelta oppidumokon előkerült leletanyag vizsgálata során is. Különösen jó támpontként szolgálhatnak azok az „arisztokrata-sírok”, amelyek mellékletei között a kerámiaedények és a római bronzedények (situlák, serpenyők, kancsók és poharak) mellett a La Tène-fegyverzet (kard, lándzsa, pajzsdudor) tipikus elemei is megtalálhatóak. 2010-ben megtörtént a teljes leletanyag restaurálása és részben ezzel párhuzamosan a tudományos feldolgozás is megindult. A vaskori elitkutatás program másik iránya a franciaországi Mont Beuvray oppidumának nemzetközi együttműködésben végzett kutatása. A feltárás és az ahhoz kapcsolódó naprakész anyagfeldolgozás 2010-ben is folytatódott. Az ásatás jelenlegi fázisában egyfelől a már feltárt római köztársaságkori bazilika alatti rétegek kutatása kapott fontos szerepet, másfelől az insula beépítésének tisztázása bizonyult fontos feladatnak.

A légrégészeti kutatások keretében 2010-ben egyfelől a Kisalföld településszerkezetének részletesebb tanulmányozására kerül sor. A másik kiemelt problémakör az Észak-Magyarországi őskori földvárak kutatása volt. A Bükk-szentlászlón tervezett ásatás együttműködő partnerünk, a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat átszervezése miatt nem valósulhatott meg.

A kutatások koordinációját a kutatócsoport vezetője és szeptembertől három főre bővülő főállású munkatársai végezték. Munkabérüket a kutatócsoport MTA által biztosított pénzügyi kerete szolgáltatja. A természettudományos vizsgálatok, a restaurálás, a rajzoltatás költségeit részben a kutatócsoport, részben más pályázati (OTKA, NKA) források, illetve az ELTE BTK Régészettudományi Intézete által biztosított (elsődlegesen infrastrukturális) támogatások fedezik. A kutatócsoport építész-régész végzettségű tudományos munkatársának feladatkörébe tartozik a feltárt vaskori lakóházak és a településkörnyezet rekonstrukciójának elkészítése illetve a mont beuvray-i kutatások eredményeinek építészeti vonatkozású feldolgozása. A kutatócsoport másik tagja nagy tapasztalattal rendelkezik a komplex lelőhelyek régészeti anyagának szisztematikus feldolgozásában, így mindenképpen indokolt részvétele a vaskori temető-feldolgozásokban. A kutatócsoport által megpályázott fiatal kutatói álláshelyen 2010. október óta alkalmazott munkatárs a történeti embertani leletek vizsgálatát végzi. A kutatócsoport tagjai a 2010-es évben is részt vettek az ELTE BTK Régészettudományi Intézetnek graduális és posztgraduális oktatási programjában.

Különösen fontos kiemelni, hogy a kutatócsoport vezetője tudományos munkájának elismeréseként 2010-ben Eötvös-gyűri díjban és Pro Facultate Philosophiae kitüntetésben részesült.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A tudomány és a társadalom közötti párbeszéd megvalósítása érdekében a kutatócsoport vezetője az ELTE BTK Gólyavári esték c. előadássorozatán az európai gyökerekről és az európai identitásról, illetve a Magyar Tudomány Ünnepe-n a Barbárok és a kép címmel tartott előadást. Ezen túlmenően előadást tartott a Szépművészeti Múzeum bővítésének kérdéseiről és a nagykanizsai Thrák aranykincsek c. kiállításon adott elő. A Mont Beuvray-i ásatásról televíziós interjú és újságcikk készült.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A *Vaskori elit kutatása* című OTKA program egyik lényeges eleme az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének az Università di Bologna Dipartimento di Archeologia-val és a Soprintendenza archeologica per il Veneto-val együttműködésben megvalósuló poveglianoi temetőfeldolgozás 2 külföldi kutató többszöri fogadását igényelte. A program másik pillére, a mont beuvray-i ásatás – amelyen a kutatócsoport vezetője és egyik tagja 1 hónapos időtartammal vettek részt – a Centre Archéologique Européen du Mont Beuvray (Glux-en-Glenne) együttműködésével valósult meg. A kutatócsoport vezetője ehhez kapcsolódóan a Sanzeno-ban (Olaszország) rendezett konferencián vett részt.

A sajtópetri leletek régészeti feldolgozására a franciaországi Université de Bourgogne (Dijon), az olaszországi Università di Bologna - Dipartimento di Archeologia, továbbá a németországi Römisch-Germanisches Zentralmuseum (Mainz) munkatársainak bevonásával került sor, ennek révén a kutatócsoport 3 külföldi kutatót is fogadott. Magyarországi partnerként megemlítendő még az ELTE TTK Környezettudományi Intézetének Ásványtani, illetve Kőzettani Tanszéke.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 2010-ben lezárult Paks-Gyapa késő vaskori temető régészeti kutatása 273/0145/2009 azonosító számú NKA pályázat és a jelenleg is futó *Vaskori elit kutatása* című OTKA program által meghatározott feladatok végrehajtás volt az elsődleges. A kutatócsoport növekvő feladatainak ellátása végett az MTA által biztosított keretből fiatal kutatói alkalmazásra pályázott, és az így elnyert álláshelyen 2010 szeptembere óta alkalmazott munkatárs a történeti embertani leletek vizsgálatát végzi.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Szabó M: Les passages danubiens. In: Le Bihan J-P, Guillaumet J-P (szerk.): Routes du monde et passages obligés de la Protohistoire au haut Moyen Age: Actes du colloque international d'Ouessant, 27 et 28 septembre 2007. Franciaország, 2007. 09. 27-2007. 09. 28. Quimper, 127-141 (2010)
2. Szabó M: Les Civilisés et les Barbares, du Ve au IIe siècle avant J.-C. In: Goudineau C, Guichard V (szerk.): Celtes et Gaulois. L'Archéologie face à l'Histoire: Colloque de synthèse, Paris, Collège de France 2006. Glux-en-Glenne: Centre Archéologique Européen du Mont Beuvray, 67-89 (2010)
3. Timár L: Les reconstitutions possibles des constructions de l'Age du Fer, découvertes à Ráckeresztúr. In: Borhy L (szerk.): Studia Celtica Classica et Romana Nicolae Szabó septuagesimo dedicata. Budapest: Pytheas, 261-272 (2010)

4. Tankó K: Late Iron Age Settlement in the Vicinity of Ménfőcsanak (Road no.83 and Bevásárlóközpont). In: Borhy L (szerk.): *Studia Celtica Classica et Romana Nicolae Szabó septuagesimo dedicata*. Budapest: Pytheas, 249-260 (2010)
5. Tankó K: La Tène Ceramic Technology and Tipology of Settlement Assemblages in Northeast Hungary. In: Berecki S (szerk.): *Iron Age Communities in the Carpathian Basin: Proceeding of the International Colloquium from Targu Mures, 9-11 October 2009*. Târgu-Mureş, Románia, 2009. 10. 09 – 2009. 11. 11. Cluj: Editura Mega, 321-332 (2010)
6. Czajlik Z et al. (7), Timár L: Archaeological and palaeoenvironmental Data on Late Iron Age Settlements in Southern-Transdanubia (Tolna county), in: S. Berecki (ed.): *Iron Age communities in the Carpathian Basin, Proceedings of the International Colloquium from Targu Mures 9-11 October 2009, Târgu-Mureş, Románia, 2009. 10. 09 – 2009. 11. 11*. Cluj: Editura Mega, 149-170 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			10
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			0
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	6	Összes független hivatkozások száma:	5
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	0	hazai:	4
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	0
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	2
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	3
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,4 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	10 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	10 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

Izsák Lajos, az MTA doktora
1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.
telefon: 1-411 3518; fax: 1-411 6518
e-mail: aighorvath@ajk.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatás negyedik éve a részletes kutatási tervben foglalt kutatási menetrend szerint nem szintézis-év. A felgyorsult kutatómunka eredményeképpen az első kutatási résztema esetében (Parlamentek, pártok parlamentarizmus) mégis összefoglaló eredményösszegzés történt. Elkészült az európai és magyar parlamentarizmus 19. századi összehasonlító elemzése. Sikerült kimutatni a parlamentáris kormányzás angliai kialakulásának feltételeit és kontinentális hatásait, különös tekintettel a parlamentarizmus nemzeti, illetőleg regionális fejlődési útjaira tekintettel. Elkészült a parlamentarizmus eszmetörténetének feldolgozása is. Sor került a 19. századi parlamentarizmus analitikus fogalmának rögzítésére, s a parlamentáris kormányforma fogalmi ismérveinek, illetve egyéb jellemzőinek azonosítására. A kutatás leghangsúlyosabb hányada a dualista magyar kormányformával foglalkozott, s ennek eredményeképpen kialakításra került a dualizmuskori Magyarország kormányformájának a jelenkor uralkodó hazai felfogással ellentétes értékelése. A második altéma (Európa – régió – nemzetállamok. A jogállamiság alapfogalmának átértelmezése) területén a nemzetközi összehasonlítás fázisában haladt a kutatás. A kutatási terv regionális szemléletéhez igazodva az európai jogállam kibontakozásának 19–20. századi állapotát, intézményrendszerének összehasonlító vizsgálatát végezték el a közép-európai releváns jogtörténeti műhelyek vezetőinek együttműködésével. A hatalommegosztás történeti és jelenkori párhuzamai iránti fokozott érdeklődés okán a bírói hatalom jogállamisággal összefüggő kérdéseinek feltárása is befejeződött. A törvényalkotás [Európai joggyakorlat – magyar kodifikációk] altéma keretében az általános hatáskörű magyar közigazgatási bíróság létrejöttére és külföldi változataira vonatkozó nyomtatott források feldolgozása történt meg. A közigazgatási bíráskodás hazai előzményeire, létrejöttére és működésére vonatkozó parlamenti viták legfontosabb dokumentumainak feltárása is lezárult. A forrásfeltárás kiterjedt az 1867 és 1896 közötti minden olyan országgyűlési előterjesztésre és vitára, amely a közigazgatási bíráskodás kodifikációjának kérdését érintette.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A parlamentarizmus témakörben a parlamentáris kormányformák regionális összehasonlításáról monográfia készült, mely az MTA doktori címhez vezető eljárás megindításának alapjául is szolgált. Ennek keretében javaslat született a hazai kormányzati rendszer közjogi szabályozásának és gyakorlati működésének megítéléséhez felhasználható módszerre vonatkozóan. Nemzetközi részvétellel német nyelvű tanulmánykötet jelent meg a jogállam 19. századi alakulásáról a kelet-közép-európai régióban. Kismonográfiai feldolgozás örökítette meg a német-magyar közös jogi gondolkodás és tudományosság 19. századi történetét. A kodifikációs témakörben monográfia készült a kutatócsoportban „Az állam elleni bűncselekmények szabályozása a 19. századi Magyarországon, különös tekintettel a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk előzményeire és megalkotására” címmel, melyet sikeres PhD-védés követett. Elkészült a hazai közigazgatási bíráskodás történetének azon fejezete, amely a közigazgatási jogvédelem európai előzményeit, a modell-

alkotáshoz szükséges történelmi előzményeket elemzi és foglalja össze. Befejeződtek a Pénzügyi közigazgatási bíróság története c. monográfia munkálatai.

A kutatócsoport tagjai nemzetközi és hazai konferenciákon publikálták kutatási eredményeiket. A kutatás alapján az ELTE ÁJK jogász és politológus PhD-hallgatói számára doktori kurzus került meghirdetésre. A kutatócsoport tagjainak szervező munkája eredményeképpen sikerült ebben az esztendőben is megteremteni a Jogtörténeti Szemle megjelentetésének feltételeit. Az MTA támogatási pályázatának jóvoltából megkezdődtek az előkészítő munkák, s ebben az esztendőben a kutatócsoport útjára bocsátotta az ELTE Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékével karöltve a magyar jogtörténet-tudomány digitális könyvtárát

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Minthogy a kutatócsoport egyik fókuszpontja a magyarországi jogtörténet-tudományi kutatásoknak, tagjai valamennyi hazai rendezvény állandó résztvevői. Ezen túl gondot fordítanak arra, hogy ismeretterjesztő konferenciákon, előadássorozatokon való szerepléssel vagy egyedi előadásokkal jutassák el a tudományos információkat az érdeklődőkhöz. Ennek érdekében nemcsak tudományos fórumokon, hanem ismeretterjesztő lapokban, rádióban és televízióban is rendszeresen megjelennek. A Rubicon történelmi magazin és a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék együttműködésében rendezett mesterkurzusok programjaiba előadóként bekapcsolódó kutatók lehetővé teszik, hogy a történelem tanárok és a történelem iránt érdeklődők hozzájussanak a jogtörténet-tudomány legfrissebb eredményeihez. A kutatócsoport által publikált monográfiákat, tanulmányköteteket, illetve szerkesztett műveket megfelelő szakmai, illetve a nagy nyilvánosságnak szóló, egyetemeken, tudományos műhelyekben, a parlamentben sajtóbemutatókon tárta a nyilvánosság elé. Az interneten történő ismeretterjesztés érdekében a kutatócsoport létrehozta saját honlapját (<http://mtaeltejogtortenet.elte.hu/>).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az Osztrák Tudományos Akadémiával kialakított kapcsolat keretében tartott előadást Budapesten a kutatócsoport meghívására Thomas Olechowski professzor, valamint Werner Ogris akadémikus, akinek 75. születésnapja tiszteletére a kutatócsoport a magyar jogtörténet-tudomány értelmező alapvetését tartalmazó tanulmánykötetet adott ki. A kutatócsoport vendége volt Wilhelm Brauner professor, a bécsi egyetem alkotmánytörténeti intézetének igazgatója. A kutatócsoport több tagja részt vett a Deutscher Rechtshistorikertag 2010. évi münsteri tanácskozásán, illetve a fiatal jogtörténészek pécsi európai fórumán. A kutatócsoport együttműködést alakított ki a pozsonyi Vysoká Skola Práva jogtörténészeivel, melynek keretében nemzetközi konferencia-együttműködésen túl közösen gondozott PhD-kutatások is indultak. 2010-ben kiszélesítve nemzetközi kapcsolatrendszerét, megállapodás született francia tudományos együttműködésről, melynek francia vezetője Eric Gojosso. Az év során a kapcsolatokat dokumentáló 3 újabb füzet jelent meg a Rechtsgeschichtliche Vorträge sorozatnak. A kutatócsoport rendszeres konzultációs összejövetelein kívül 2010-ben egy nemzetközi konferenciát (Sanktionen in der Rechtsgeschichte) és egy, a parlamentarizmus kérdésköréből szervezett, politológus, történész, alkotmányjogász és jogtörténész szakemberek részvételével bonyolított országos tanácskozást szervezett (Kormányformák – dualizmus és parlamentáris monarchia). Közrendvédelem a polgári államban címmel a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társasággal közösen a rendvédelmi kodifikációt taglaló konferenciát rendezett a kutatócsoport. A kutatócsoport fiatal munkatársai

részt vettek az ELTE Doktori Iskolája által az egyetem fennállásának 375. évfordulója alkalmából rendezett PhD-konferencián. A kutatócsoport 2010 tavaszán az MTA Néprajzi Kutatóintézetével, a Pécsi Tudományegyetemmel és az ELTE-vel együttműködésben, a kutatócsoport által szervezett jogi néprajz és jogi kultúrtörténet témakörében lezajlott kutatások eredményeit sajtóbemutatón tette közzé a Néprajzi Múzeumban. A kutatócsoportban folytatott jogi kultúrtörténeti munkálatok keretében hívta meg a Magyar Jogász Egylettel közösen Kengyel Miklóst a perjogi kultúra történetének főbb vonásait elemző előadásra és vitaülésre.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2010-ben a kutatócsoport újabb pályázatot nem nyert el.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Barna A: A gonosz tanácsadók megbüntetésétől a miniszteri felelősségig - Hűtlen tanácsosok és a nemzetsértés tényállása a magyar büntetőkódex-tervezetekben. In: Ünnepi tanulmányok Révész T. Mihály 65. születésnapja tiszteletére (Szerk.: Máthé G, Mezey B). Budapest: Gondolat Kiadó, 9-36 (2010)
2. Frey D: Van-e a büntetőjognak neme? Tudományos konferencia Oldenburgban. Jogtörténeti Szemle. 2009/3. Német-magyar jogtörténeti szeminárium Rothenburg ob der Tauberben. In: Jogtörténeti Szemle. 2009/3.
3. Máthé G: Ünnepi tanulmányok Révész T. Mihály 65. születésnapja tiszteletére (Szerk.: Máthé G, Mezey B). Budapest: Gondolat Kiadó, 507 (2010)
4. Máthé G: Das Wesen der Rechtsgeschichte – Werner Ogris zum 75. Geburtstag (Herausgeber: Máthé G, Mezey B) Budapest: Gondolat Verlag (2010)
5. Máthé G: Von der Rechtsgeschichte. In: Das Wesen der Rechtsgeschichte – Werner Ogris zum 75. Geburtstag (Herausgeber: Máthé G, Mezey B) Budapest: Gondolat Verlag 53-75 (2010)
6. Máthé G: A dualista magyar nemzetállam. In: Ünnepi tanulmányok Révész T. Mihály 65. születésnapja tiszteletére. (Szerk: Máthé G, Mezey B) Budapest: Gondolat Kiadó, 247-275 (2010)
7. Stipta I: Tisza Kálmán és a közigazgatási bíráskodás. In: Jogtörténeti Szemle 2010. 3. sz.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			29
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			0
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 5	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 2	idegen nyelven:	3
tanulmánykötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	3
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 12	idegen nyelven:	6
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	167	Összes független hivatkozások száma:	167
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 1	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	5	hazai:	9
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	12
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			7
Témavezetések száma: TDK munka:	7	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:	22
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,3 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			2
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE KOMMUNIKÁCIÓELMÉLETI KUTATÓCSOPORT

Hunyadi György, az MTA rendes tagja
1064 Budapest, Izabella u. 46.
telefon: 1-461 2690; fax: 1-461 2650
e-mail: hunyady.gyorgy@ppk.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport főbb feladatai a többéves szakmai vállalásnak megfelelően a beszámolás évében a következők voltak: Magyarország az európai unióban, rétegződés és politikai részvétel; A történelmi tudat és társadalomszemlélet; Médiakutatások; Módszertani vizsgálatok.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Kulturális-interakciós rétegződés, miliőtípológia, kapcsolathálózati megközelítés. 2010-ben körvonalazódott véglegesen a társadalmi tagoltság horizontális elemeket is hangsúlyosan magában foglaló hételemű tipológiája. A gazdasági és képzettségi erőforrások hagyományos modelljeivel szemben ez különösen jól árnyalt elemzéseket tesz lehetővé a felső státusszinten három olyan kulturális-interakciós blokk megkülönböztetésével, mint a) a hierarchikus-formális elemeket hangsúlyozó „cég-milió”, b) hierarchikusan kevésbé merev „szak-milió” és c) a globális kontaktusokat, informális laza szálakat előnyben részesítő „trend-milió”. Középszinten egy (személyes vagy kontaktusainak jellegét tekintve) inkább piaci jellegű, alkalmazási státusát tekintve inkább önálló „kisvállalkozói” (hagyományos értelemben: kispolgári) miliót a modell elkülönít, az alkalmazási státusát és kapcsolati körét tekintve szerkezetileg kötöttebb, inkább alkalmazotti, „szolgáltatási” jellegű kulturális-interakciós blokktól. Az alsó szint zömét – s egyben a népesség számszerűleg legnagyobb részét – kitevő „alsóperiféria” szinte minden szempontból az erőforrás és participációs hierarchia alján lévő blokkjához képest dinamikailag megkülönböztetett elemet képez a modellben a hierarchia közbülső, sőt esetenként felsőbb szintjéhez is kapcsolathálózati szálakat találó „felsőperiféria”. A 2010-re finomított tipológia-mutatóval elvégzett újabb elemzések megerősítették a foglalkozási milió időben meglehetősen stabil és jelentékeny magyarázó szerepét, (a kulturális-kommunikációs jellemzőket és ideológiai-politikai orientációkat felölelő, mintegy két évtizedre kiterjedő összehasonlító elemzések során).

Közgondolkodás, közéleti-politikai viselkedés, részvételi aktivitás. A „Részvétel és képviselő” projektbe történt bekapcsolódás nyomán az elemzések a részvétel egészében stabil, de 2002 óta mérséklődő trendjét és – az egyéni kulturális erőforrások és a települések globális szintje tekintetében – lefelé történő nivellálódását jelezték. Három dimenzió – az expresszív, a normatív és az instrumentális (vagy a konkrét témára vonatkozóan érzékletesebben: a „szurkolói”, a „fegyelmezett-konvencionális” és a „mérlegelő” jellegű) motívum-szindróma – viszonylag pregnánsan rajzolódott ki az elemzésekből, oly módon, hogy mintázatukban a részvételi és pártválasztási alapelemek együttesen kaptak helyet. Az expresszív dimenzió erőteljes hangsúlya a felfutó pártok, és igen mérsékelt intenzitása a lemorzsolódó pártok szavazóbázisának jellemzője. Az instrumentális (eseti-latolgtató) motívumok viszont főként a kis (részben a parlamentből kieső) pártok közönségét jellemezték. Az egyes komponensek klaszterkombinációja a szavazói motiváltság ötelemű tipológiájába vezet.

Történelmi tudat, társadalomszemlélet. A fiatalok és a rendszerváltás. A magyarországi rendszerváltást övező politikai klíma az elmúlt években rendkívül negatívvá vált. A felnőtt lakosság többsége nem csupán kritikusan, hanem alapvetően elutasítón viszonyul mindahhoz, amit rendszerváltásnak nevezünk. A 30 év alatti korosztály véleményalkotásában polarizáltabban tükröződik vissza a szülők generációjának véleménye. Ők már belenőttek vagy beleszülettek az új rendszerbe, nincsenek értékelhető közvetlen tapasztalataik a Kádár-rendszerrel, és a változásokkal kapcsolatos csalódásokat sem élték meg közvetlenül. Többségük a jelenleg fennálló politikai-társadalmi berendezkedéssel szembeni éles kritika megfogalmazásaként, egyértelműen negatív attitűddel közelít. Mindez összhangban van a társadalmi közérzet azon hosszabb távú – húszéves – tendenciájának elemzésével, amely összegezte a közbizalom és a megelégedettség hiányának kiterjedt szimptomáit.

Médiakutatások. Média tartalomelemzések a nyugatos/nem nyugatos érték-kultiváció témakörében. Annak megvilágítására, hogy a magyar lakosság jelentős részének „nem nyugatos” beállítódása táplálkozhat-e valamilyen mértékben a médiából, 2010-ben a kutatócsoport az országos napilapok és televíziós csatornák vezércikk, kommentár, vélemény, hozzászólás, vita típusú közléseinek egy kiterjedt (730 elemből álló) mintáján tartalomelemzést végzett. Legnagyobb arányban olyan közlések fordultak elő (32%), amelyek eleve arra, a kimondott-kimondatlan előfeltevésre építettek, hogy a fejlődés nyugati útja a kívánatos, de az ország nyugathoz való közeledésének a lassúságát, akadozását, megtorpanását, a céltól, a nyugati állapotoktól való gazdasági, politikai és életmódbeli-kulturális lemaradásunkat panaszolták fel, illetve a lemaradás okait kutatták. A második legnagyobb csoportot olyan médiaszövegek alkották (29%), amelyek ugyan explicit módon nem kérdőjelezték meg a nyugatos szerveződés és értékrend létjogosultságát, viszont nagyon határozottan elutasító alapállásból mutattak be és kritizáltak a nyugatos fejlődéssel asszociált konkrét jelenségeket (plázák, multik, globalizáció, a magyar gazdát és vállalkozót kiszorító piaci verseny, elbocsátások nyugati tulajdonú vállalatoknál, a nemzeti kultúrkinés és a magasabb kulturális értékek háttérbe szorulása stb.), mintegy a nyugat veszélyeinek, káros hatásainak szimbólumaivá avatva őket. Jelentősen lemaradva olyan szövegek következtek a gyakorisági sorrendben (16%), amelyek ugyan rámutattak a nyugatos társadalomszerveződés kisebb-nagyobb feszültségeire, problémáira, de egészében véve, végső kicsengésükben a nyugatos fejlődési irányt támogatták. Közel hasonló hányadot tettek ki a nyugati típusú társadalomszerveződés egészét vagy valamilyen elemét egyértelműen elutasító közlések (15%), de csak fele ilyen arányban fordultak elő a nyugatos szerveződési módok és értékek kifejtését, magyarázatát és a mellettük való érvelést tartalmazó, egyértelműen a nyugatos fejlődést pártoló, illetve a nem nyugatos irányt elutasító anyagok (8%).

Bár a nem nyugatos beállítódás bizonyos mértéke az összes vizsgált forrásban jelen volt, a jobboldali forrásokban határozottan erősebbnek bizonyult a nyugatos társadalomszerveződés és értékrend egészének vagy bizonyos elemeinek az elutasítása (ennek egyik pregnáns jele a liberális jelző szitokszóként, megbélyegzőként való használata), mindeközben a kapitalizmus ideológiai alapú rendszerkritikája kizárólag a baloldalhoz kötődő sajtótermékekben tűnt fel, de csak meglehetősen ritkán.

Módszertani kutatások. A különböző felvételi módokat magukba foglaló, egyesített adatfájlok létrehozására irányuló polimetrikus kísérletek és módhatás-elemzések a hagyományos felvételi módok, így a személyes interjú (különösen meghatározott vizsgálati közegekben tapasztalható) nehezülő feltételeinek, a romló elérési arányoknak az ellensúlyozását célozzák, összhangban az elmúlt évtized nemzetközi kutatási trendjével. Az országgyűlési választás előtti (márciusi-áprilisi) vizsgálatának összesen közel ötezer főnyi – személyes, online és

telefonos felvételeket egyaránt magába foglaló, kombinált jellegű – adatbázisa fontos előrelépés ebben a kutatási irányban.

Egyéb tevékenység. A kutatócsoport 2010-ben is szerkesztette a JEL-KÉP című kommunikációtudományi folyóiratot.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport egész tevékenysége a társadalmi kommunikáció hatótényezőinek, mechanizmusainak és a közgondolkodásban, társadalmi közérzetben lecsapódó hatásainak a vizsgálatára irányul. Ennek megfelelően vett és vesz részt – főként a közélet felderítésére vállalkozó – kutatási együttműködésekben és fórumokon, és az e célt szolgáló módszereit (ez évben a minták egymásra vetítésének, egyesítésének módszertanát) fejleszti. Kutatásának tartalmi eredményei a médiahatásokra, a felnövekvő generációk társadalom-látására és a közéleti politikai aktivitás meghatározóira, jellegzetes társadalmi típusaira derítenek fényt, együttesen visszacsatolást adnak a társadalomnak saját állapotáról és mozgásirányáról.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Három lényeges fejlemény:

- 2010 márciusában a nemzetközi műhelykonferencia a Részvétel és képviselet projekthez kapcsolódóan
- Szakmai együttműködés a mannheimi MZES kutatócsoporttal a bal- és jobboldal fogalmainak értelmezéséről
- A Fényes Elek Társadalomstatisztikai Egyesület megalakításában és induló programjaiban való részvétel.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 2009–2011 futamidejű A politikai részvétel és képviselet kutatása a demokrácia-kapacitás növelése érdekében című, az EGT/Norvég Finanszírozási Mechanizmus program 0089/NA/2008-3/ÖP-9 projekt Tématanácsában és kutatásaiban való közreműködés.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Tardos R (Angelusz R): A törésvonalak átrendeződése, avagy egy új divergenciaspirál megjelenése? *Szociológiai Szemle*, 2010: (1) 4-25.
2. Tardos R (Angelusz R): A Rearrangement of Cleavages or an Emergent Spiral of Divergence, *Review of Sociology*, 2010: 20(1) 4-26.
3. Terestyéni T: Beszédaktusok Austin és Habermas felfogásában. In: Csernicskó István et al., *Utazás a magyar nyelv körül. Írások Kontra Miklós tiszteletére*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 273-280 (2010)
4. Terestyéni T: Volt egyszer egy Tömegkommunikációs Kutatóközpont... *Jel-Kép*, 2010/3-4. 15-21.
5. Vásárhelyi M: Systems change in Hungarian journalist society. In: Weaver D, Wilhoit L: *The Global Journalists in The 21st. Century*. Chapter 25. Hampton Press Inc. (2010)
6. Vásárhelyi M: Trianon-kép a közgondolkodásban. *Mozgó Világ*, 2010. 7.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	3	Ebből kutató ² :	3
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			10
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			7
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 6	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 2	idegen nyelven:	1
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	0	hazai:	5
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	2
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	0
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		18,8 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE KÖZÉP-ÁZSIAI KUTATÓCSOPORT

Vásáry István, az MTA doktora
ELTE BTK Orientalisztikai Intézet
telefon: 1-411 6500/5393; fax: 1-485 5215
e-mail: vasaryi@gmail.com

I-II. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben - A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- *A közép-ázsiai török tulajdonnevek digitális adattára* tovább bővült a közép-ázsiai török helynevekkel annak érdekében, hogy a népnévi eredetű helynevek is bevonhatók legyenek a kutatásba; ehhez a szükséges források feltárása és az adatok rögzítése megtörtént az alábbiak szerint: 1. türkménisztáni helynevek: 11.357 rekord (duplumokkal); 2. kazakisztáni helynevek: 7.000 rekord (duplumok, átfedések vannak); 3. kirgiz helynevek: 567 rekord;
- az adattárban a 2007-2009. kutatási években rögzített nép- és néprész-nevek nyelvészeti (névészeti) feldolgozása folytatódott, és a szükséges fejlesztések megtörténtek;
- a tervezett ország-monográfiák megírásához a további anyaggyűjtő és feltáró munkák folytatódottak. A nyelvi fejezetek közül a *türkmen* és az *özbeg irodalmi nyelv* keletkezése, történeti fejlődése és mai állapota témakörében folytak munkálatok; a feldolgozott források alapján elkészült az *özbeg összefoglaló leíró nyelvtan* (terjedelme: 63.500 karakter szóközökkel) és a *türkmen összefoglaló leíró nyelvtan* (terjedelme: 65.300 karakter szóközökkel), valamint befejezés előtt áll az összefoglaló *kazak* (37.300 karakter szóközökkel) és *kirgiz* (38.800 karakter szóközökkel) leíró nyelvtan szerkesztése. – A történeti fejezetek közül a mongol és timurida korszak (ca. 1220–1500) elkészítéséhez befejeződött az anyaggyűjtés, s az egyes fejezetek megírása folyamatban van (előreláthatólag 4-5 ív, azaz 160–200 ezer karakter terjedelemben). – Közép-Ázsia modern, poszt-szovjet korszakának feldolgozása az első változatban elkészült *Közép-Ázsia a XXI. században* címen (terjedelme: 40.000 karakter szóközökkel);
- a *Törzs, etnosz, nemzet, állam Közép-Ázsiában* munkacímű tanulmánykötetbe az anyaggyűjtés tovább folyt, a tematikus vázlatok és pár fejezetterv elkészült, köztük az egyik legelterjedtebb noágj hőséneknek, a *Csora Batir*nak összehasonlító elemzése.
- a kutatási program tematikájához kapcsolódó több hazai és külföldi konferencián vettek részt a kutatócsoport munkatársai.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Részvétel nemzetközi tudományos konferenciákon:

- *The heritage of the Eastern Turkmenistan in the ancient and medieval culture*. International Scientific Conference, March 10-12, 2010, Turkmenabat, Turkmenistan. (1 fő)
- *Permanent International Altaistic Conference*, 53rd annual meeting St. Petersburg July 25-30, 2010. (1 fő)
- *Cartea, România, Europa*. Ediția a III-a, 20-25 septembrie 2010 (1 fő)
- *A segítő kéznek ez a mesterfogása* – VIII. Nemzetközi Vámbéry konferencia, 2010. október 1-2. (3 fő)
- *Mir Islama*, 28-30/X/2010, Moskva (1 fő)
- *Ötüken'den İstanbul'a. Türkçe'nin 1290 yılı Sempozyumu/ From Ötüken to Istanbul, 1290 Years of Turkish (720-2010)*, 2010. december 3-5, Istanbul (1 fő)
- *Die Rolle der Deutschen und Ungarn bei der Erforschung Zentralasiens*, Workshop in Berlin, 2011. november 12-13. (1 fő)

Nemzetközi tudományos konferenciákon tartott előadások:

- *Turkmen Personal Names as presented in the Onomasticon Turcicum collected by László Rásonyi (†). The heritage of the Eastern Turkmenistan in the ancient and medieval culture.* International Scientific Conference, March 10-12, 2010, Turkmenabat, Türkmenistan.
- *Some Remarks on the Oghuz Kaghan Epics.* Permanent International Altaistic Conference, 53rd annual meeting St. Petersburg July 25-30, 2010.
- *Books of imagined ancestors: The Chingisids in Islamic historiography.* Cartea, România, Europa. Ediția a III-a, 20-25 septembrie 2010.
- *Utak egy tudós identitásához, avagy hány személyisége lehetett Vámbérynak.* A segítő kéznek ez a mesterfogása – VIII. Nemzetközi Vámbéry konferencia, 2010. október 1-2.
- *The genealogy of the Chingisids in Islamic historiography.* Мир Ислама, 28-30/X/2010, Москва.
- *Göktürk yazitlarında (A)Purumlar ve Fulin meselesine bir bakış (Az (A)Purum népnév az orchoni feliratokon és a Fu-lin kérdés).* Ötüken'den İstanbul'a Türkçe'nin 1290 yılı Sempozyumu/ *From Ötüken to Istanbul, 1290 Years of Turkish (720-2010), 2010. december 3-5, Istanbul.*
- *Bakonyi betyárkaland – Vámbéry Csetényben.* A segítő kéznek ez a mesterfogása – VIII. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, 2010. október 1–2.
- *A tatár írásbeliség korszakai (XIII–XX. sz.).* VIII. Nemzetközi Vámbéry konferencia, Dunaszerdahely, 2010. október 1.
- *A Forgotten Explorer of Kirgizistan: György Almásy (1867–1933).* Die Rolle der Deutschen und Ungarn bei der Erforschung Zentralasiens, Workshop in Berlin, 2011. november 13.

Részvétel hazai tudományos konferenciákon és ismeretterjesztő rendezvényeken:

- *Vámbéry, a Kelet és a Tisza-táj.* Tudományos ülészak. Szolnok, Damjanich János Múzeum, 2010. április 26. (1 fő)
- *Mezőtúr és a Nagykunság történeti, kulturális és gazdasági kapcsolata.* Tudományos konferencia. Mezőtúr, 2010. május 14. (2 fő)
- *Végyvár és társadalma a korszakváltás idején (1696 – 1711)* Eger, 2010. október 15–16. (1 fő)
- *Pázmány Péter – kultúra – könyvtárügy,* ELTE BTK Informatikai- és Könyvtártudományi Intézet, Budapest, 2010. november 17. (1 fő)
- *Magyar őstörténet.* Történelemtanárok 20. Országos Konferenciája, Budapest, 2010, október 9. (1 fő)

Előadás hazai tudományos konferenciákon és ismeretterjesztő rendezvényeken:

- *Magyarországi kun nyelvemlékek.* Vámbéry, a Kelet és a Tisza-táj. Tudományos ülészak. Szolnok, Damjanich János Múzeum, 2010. április 26.
- *Mezőtúr és környéke a tulajdonnevek tükrében (különös tekintettel a kun kapcsolatra).* Mezőtúr és a Nagykunság történeti, kulturális és gazdasági kapcsolata. Tudományos konferencia. Mezőtúr, 2010. május 14.
- *Mezőtúr és a Nagykunság történeti, kulturális és gazdasági kapcsolata.* Mezőtúr és a Nagykunság történeti, kulturális és gazdasági kapcsolata. Tudományos konferencia. Mezőtúr, 2010. május 14.
- *A sarkadi hajdúk – egy katonaközösség sorsa, különös tekintettel a Rákóczi-szabadságharcot lezáró béketárgyalásokra, 1711-1712.* Végyvár és társadalma a korszakváltás idején (1696 – 1711). Eger, 2010. október 15–16.
- *A magyar koraállamiság keleti párhuzamai. Őseinket felhozád...* Magyar őstörténet, Történelemtanárok 20. Országos Konferenciája, Budapest, 2010, október 9.
- *A Korán és cáfolatai a közép-európai keresztény apologetikában.* Pázmány Péter – kultúra könyvtárügy, ELTE BTK Informatikai- és Könyvtártudományi Intézet, Budapest, 2010. november 17.

Nemzetközi tudományos rendezvény szervezése külföldön:

– *A segítő kéznek ez a mesterfogása* – VIII. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, 2010. október 1–2. (1 fő)

Részvétel akadémiai nemzetközi tudományos csereprogramban:

Szentpétervár, 2010 július 11.–július 30. az MTA-OTA 2008-2010 évekre aláírt együttműködési megállapodása keretében 74. témaszámon megvalósuló *Közép- és Belső-Ázsia történetének és a nomád civilizációk művelődéstörténetének forrásai* című közös kutatási tervünk keretében (1 fő)

Részvétel hazai felsőoktatásban:

1 fő tudományos munkatárs egyetemi oktatási tematikája 2010-ben:

Nomádok, birodalmak, kereskedelmi utak a mongol kor előtti Euráziában;

Az Oszmán Birodalom története;

Az iszlám világ a késő középkorban és a kora újkorban;

Nomád népek Euráziában.

Részvétel tudományos testület munkájában:

MTA Orientalisztikai Bizottság tagja (1 fő),

MTA Iszlámtudományi Bizottság tagja (1 fő),

OTKA Társadalomtudományi Kollégium tagja (1 fő)

Nemzetközi folyóirat-szerkesztőségi tagság:

Türkoloji Kültürü Dergisi [Turkológiai folyóirat, Törökország] (1 fő);

International Review of Turkology [Törökország] (1 fő)

Acta Turcica (Online Thematic Journal of Turkic Studies) (1 fő)

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Dobrovits M: Oguz kán legendája és a történeti hagyomány. In: Fazekas Z. (szerk): Oguz kán. Budapest, 5-20 (A világ eposzai 4.) (2010)
2. Dobrovits M: Vámbéryval a harmadik évezredben. Válogatott tanulmányok. Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 287 (2010)
3. Seres I: A Crimean Tatar variant of the Čora Batır Epic. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung.* Volume 63, Fasc. 2., 133–166 (2010)
4. Seres I: Török menedékjogot kapott magyar emigránsok rövid életrajzi összefoglalója. Budapest: Magyar–Török Baráti Társaság (2010)
5. Négy címszó: in *The Oxford Encyclopedia of Medieval Warfare and Military Technology*. Editor in Chief: Clifford J. Rogers. Oxford University Press 2010. “Cumans”: I, 521-523; “Golden Horde”: II, 214-215; “Battle of Kulikovo”: II, 476-477; “Mongols”: III, 19-20 (2010)
6. Vásáry I: Clans of Tatar descent in the Muscovite elite of the fourteenth to the sixteenth centuries. In *The Place of Russia in Europe and Asia*. Edited by Szvák Gy. Center for Hungarian Studies and Publications, Inc.: Wayne, New Jersey, 251-270. (CHSP Hungarian Authors Series, No. 5; Editors: Pastor P, Sanders I). (2010)
7. Vásáry I: Voенно-političeskie kontakty s Vizantiej i balkanskimi stranami. In: *Istorija tatar s drevnejših vremen. Ulus Džučü (Zolotaja Orda) XIII – seredina XV v. (1056 p.)*, Kazan 2009 [de facto: 2010], 508-518 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Közép-ázsiai Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			28
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			26
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 1	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 0	idegen nyelven:	4
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	7	hazai:	2
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	3	hazai:	0
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			1
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	0
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,3 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE NYELVFILOZÓFIAI KUTATÓCSOPORT

Kelemen János, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/i.
telefon: 1-485 5237; fax.: 1-485 5247
e-mail: filint@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

2010-ben a kutatócsoport tevékenységének fókuszában – kutatási tervének megfelelően – a mentális és nyelvi reprezentációk természetének vizsgálata állt. A kutatócsoport tevékenységei közül a következőket kell kiemelni: (1) A mentális események/állapotok intencionális/reprezentációs és fenomenális tulajdonságai viszonyának kutatása. (2) A mentális tartalmak meghatározott esetének, az érzéki tapasztalatok természetének vizsgálata, különös tekintettel a valósághű érzéki tapasztalatoktól szubjektív perspektívából nézve megkülönböztethetetlen hallucinációk esetére. (3) A mentális események perspektivikussága természetének vizsgálata. (4) Jelentés-, referencia- és kommunikációelméleti kutatások. (5) A mentális és nyelvi reprezentáció fogalomtörténeti kutatásai.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A 2010-es évben a kutatócsoport munkatársai folytatták megkezdett kutatásaikat a mentális események/állapotok intencionalitása és fenomenális tudatossága közti viszony természetéről. Szemben a filozófiában (sokáig) ortodoxnak számító nézettel, munkatársai amellelt dolgoztak ki érveket, hogy e két tulajdonság közti viszony nem kontingens, hanem lényegi. E belátás fő módszertani következménye az, hogy elhibáztak azok az elméleti törekvések, amelyek egymástól izoláltan próbálják vizsgálni a mentális események e két alapvető tulajdonságát. Nézőpontjukból számos kurrens, naturalista elmélet konstruktívan bírálható.

A kutatócsoport munkatársai folytatták megkezdett kutatásaikat az észlelés vagy érzéki tapasztalat természetéről. A 2010-es évben e kutatás fókuszában a valósághű vagy veridikus érzéki tapasztalattól szubjektív perspektívából nézve megkülönböztethetetlen hallucináció állt. A kutatócsoport azt igyekezett megmutatni, hogy szemben az ortodox állásponttal, a „szubjektív megkülönböztethetlenség” fogalma nem azonos azzal, hogy a kérdéses mentális események ugyanazokkal a fenomenális tulajdonságokkal rendelkeznek.

Munkatársai összegezni kezdték korábbi kutatásaik eredményeit. Általános hipotézisük a következő: a mentális eseményekhez lényegileg tartozik hozzá azok perspektivikussága. Egyrészt azt vizsgálták, hogy milyen általános elmélete adható a mentális események perspektivikusságának, másrészt pedig azt, hogy a különböző mentális eseménytípusok (testi érzetek, érzelmek, érzéki tapasztalatok, gondolati aktusok stb.) perspektivikus szerkezete milyen eltéréseket mutat. Egy munkatársuk kutatásai eredményeinek összefoglalásaként elkezdte írni MTA doktori értekezését, amelyet tervei szerint 2011 szeptemberében nyújt be.

A nyelvi reprezentációk vizsgálatának keretében munkatársai behatóan vizsgálták a grice-i jelentés- és kommunikációelmélet kapcsolatát. Az utóbbi elkülöníti az implikaturát attól, amit (szigorú értelemben) mondunk (adva a szavaink konvencionális jelentését). A grice-i kommunikációelmélet továbbfejlesztésekor és alkalmazásakor számos filozófus és nyelvész nem vette számításba, hogy Grice szerint amit mondunk, az definíció szerint összhangban van

a kommunikatív szándékainkkal, vagyis egy papagáj, vagy egy ironikus állítás közlöje (a grice-i értelemben) nem mond semmit. Ennek a háttérben Grice beszélői szándékokra építő jelentésemélete húzódik: ő a szavak jelentését annak alapján magyarázza, hogy a beszélők egyes alkalmakkor mit értenek a szavaikon; ezt az „alkalmi jelentés”-t pedig a beszélők szándékai alapján definiálja. Kutatásaik keretében amellet érvelnek, hogy ez egy nagyon fontos és nehezen megkerülhető összefüggés a grice-i átfogó kereteken belül. (Egyik munkatársuk részt vett Grice tanulmánykötetének lefordításában, a magyar kötet megszerkesztésében; másik munkatársuk pedig utószót írt a kötethez. A *Tanulmányok a szavak életéről* 2011 márciusában jelent meg a Gondolat kiadónál.)

Munkatársuk folytatta intenzionalitással kapcsolatos kutatásait: részletesen megvizsgálta, hogy a szükségszerűség analitikus koncepciójának elfogadásával milyen tartalmas kapcsolatot lehet teremteni intencionalitás és intenzionalitás között, valamint hogy érdemes-e az intencionalitás és intenzionalitás egységes magyarázatának érdekében visszatérni a szükségszerűség analitikus koncepciójához. Ehhez kapcsolódóan megvizsgálta, hogy az intenzionalitás és az intencionalitás milyen szerepet kaphat a műalkotás olyan definíciójában, amely a műalkotást sajátos fajtájú reprezentációként határozza meg (ilyen definíciót javasolt például Arthur C. Danto). Eredményeiről konferenciaelőadások formájában számolt be; intenzionalitással kapcsolatos kutatásainak összegzését doktori disszertációjában fogja elvégezni, amelyet 2011 júniusában nyújt be védésre.

Munkatársuk folytatta formális szemantikai kutatásait. A realista, illetve konstruktív-verifikacionista jelentéseméletek közötti különbség egyes aspektusaira angol nyelvű tanulmányában mutatott rá. Ebben megvizsgálta az értékrések szerepét Ruzsa Imre intenzionális logikájának szemantikai rendszerében, és egy klasszikus paradoxon új verziójával illusztrálta, hogy a realizmus melletti elkötelezettség – és így a kizárt harmadik törvénye érvényességébe vetett hit – nem feltétlenül magától értetődő.

A munkatársuk által kifejlesztett asszociatív memóriamodell alkalmazása egyelőre késlekedik, mivel nem volt megfelelő mennyiségű munkaerő hozzá; az ebben a témakörben készített egyetlen publikáció (az *ÁNYT* számítógépes nyelvészeti különszámában) a kötet meg nem jelenése miatt, önhibájukon kívül, megghiúsult. Munkatársaik tovább fejlesztették a variáció és az opcionális leírásának módszertanát, különös tekintettel a magyar kötőhangzókra és a magánhangzó-illeszkedésre. A különböző formák párhuzamos létezését a főáramba tartozó elméletek legfeljebb megállapítani tudják, de ha statisztikailag jelentős mértékben eltérések mutatkoznak a különböző formák használati gyakorisága között, arról semmit sem tudnak mondani. Megközelítésükben (amely az analógiás megközelítések családjába tartozik) a variáció oka a különböző létező, egymásnak ellentmondó minták létezése, és ezek gyakorisága valamint kivétel nélkülsége határozza meg az ingadozás mértékét. Mivel nem áll a rendelkezésükre olyan korpusz, amelynek segítségével szemantikai és szintaktikai mintákat tárhatnának fel, kutatásaikat eddig a morfo-fonológiára korlátozták: az analógiás megközelítést a kötőhangzókval és a magánhangzó-illeszkedéssel kapcsolatos ingadozásokra alkalmazták.

Munkatársaik kutatási terveiknek megfelelően folytatták fogalom- és kategóriatörténeti kutatásaikat a nyelvi és mentális reprezentáció természetének kérdéskörében. Ezen belül egy korábbi hipotézisnek megfelelően azt a kérdést állították a középpontba, hogy az önreferencialitás, mely az emberi nyelv strukturális sajátossága, mennyire tudatosodik a filozófia és az irodalom történetének különböző korszakaiban, s hogy magának a tudatosításnak a ténye milyen következményekkel jár. Ennek az általános kérdésfeltevésnek

fényében kezdte munkatársuk írni új Dante-monográfiáját, melyből a beszámolási év során kb. 300 oldalt kitevő hat fejezettel készült el. Az elkészült anyagra támaszkodva több nemzetközi előadást tartott, s a visszhangok azt igazolják, hogy a kutatási irány, melyet kidolgozott, valóban újszerű. Ugyancsak ennek az általános kérdésfeltevésnek keretében folytatta Vico-kutatásait, s korábbi eredményei alapján magyar, olasz, angol és francia nyelvű tanulmányokat írt többek közt Lévi-Straussról, Lukács Györgyről és Pier Paolo Pasoliniról (melyek egy része megjelent, más része megjelenés előtt áll).

A kutatócsoport munkatársai több konferencia szervezésében vállaltak szerepet: „Leggere Dante oggi” című nemzetközi konferencia, Róma, 2010. jún. 24–26.; „Nyelv, hatalom, morál”, ELTE BTK Filozófiai Intézet, 2010. szeptember 30. – október 1.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport munkatársa 2010 folyamán lefordította H. P. Grice több fontos tanulmányát, s részt vett a Grice írásaiból álló tanulmánykötet megszerkesztésében; másik munkatársuk nagy terjedelmű utószót írt a kötethez. Egyik munkatársuk előadást tartott a Fazekas Mihály Gimnáziumban szervezett „Fazekas Napok”-on. Több munkatársuk is kiterjedt recenziós tevékenységet folytat, és rövidebb ismeretterjesztő tanulmányokat közöl országos lapokban.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Hazai kapcsolatok

A kutatócsoport egyik munkatársa konferenciát szervezett a Miskolci Egyetem Filozófiai Intézetének munkatársaival („Analitikus filozófia és fenomenológia”, január 14–15.). A kutatócsoport konferenciát szervezett a Magyar Kognitív Alapítvánnyal („Az észlelés természete, január 27–29.), az Erasmus Kollégium Alapítvánnyal („A lét a tét 2.”, február 5.), valamint a Magyar Coachszövetséggel („Irracionalitás”, május 29.). Munkatársuk előadásokat tartott a Magyar Fenomenológiai Egyesület által szervezett nyári iskolán.

Nemzetközi kapcsolatok

A kutatócsoport egyik munkatársa vendégszerkesztőként folyóiratszámot szerkesztett „Phenomenological Research from Eastern Europe” címmel a *Studies in East European Thought* című folyóirat számára. A kötetben magyar szerzők mellett lengyel, román és cseh szerzők szerepelnek. A kötet 2011-ben jelenik meg.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Csaba F: „Whose logic is three-valued logic?”. *Magyar Filozófiai Szemle*, 2010/4.
2. Eszes B, Tózsér J: „Analitikus filozófia és fenomenológia”. *Magyar Filozófiai Szemle*, 2010/2., 133–156.
3. Farkas K: „Independent intentional objects”. In: Tadeusz Czarnecki, Katarzyna Kijania-Placek, Olga Poller, Jan Wolenski (Eds.), *The Analytical Way. Proceedings of the 6th European Congress of Analytic Philosophy*. College Publications, 149–165 (2010)
4. Farkas K: „Review of *The Metaphysics of Perception: Wilfrid Sellars, Perpetual Consciousness and Critical Realism* by Paul Coates”. *Philosophical Quarterly*, 60, 197–201 (2010)

5. Kálmán L., Rebrus P: „Valóban megmagyarázhatatlanok a magyar infinitívusz toldalékai?”. In: Maleczki M (szerk.): *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VII.* Szeged: Szegedi Tudományegyetem (2010)
6. Kelemen J: „Dante commentatore di se stesso”. *Quaderni Danteschi*, 6: 1–21 (2010)
7. Kelemen J: „Az implicit szerző inkarnációi az Isteni színjátékban”. In: Olay Csaba (szerk.), *Idealizmus és hermeneutika*. Budapest: L'Harmattan, 142–160. (2010)
8. Kelemen J: „Utószó”. In: Nico Naldini, *Pasolini*. Budapest: Európa Kiadó, 473–486 (2010)
9. Tózsér J: „Ahogy a dolgok tűnnek a szubjektum számára”. *Magyar Filozófiai Szemle*, 2010/3., 137–139 (2010)
10. Zvolenszky Zs: „Ruzsa on Quine’s Argument Against Modal Logic”. *Magyar Filozófiai Szemle*, 2010/4., 40–48 (2010)
11. Zvolenszky Zs: „Naming and Uncertainty: The Historical-Chain Theory Revised”. In: *Proceedings, XXV Varna International Philosophical School*. Sofia: IPhR-BAS: 132–141 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Nyelvfilozófiai Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			11
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			4
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	4	Összes független hivatkozások száma:	4
Kapott recenzió, kritika:	6		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	1
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	15	hazai:	23
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	5
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			6
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	2
Diplomamunka (MSc):	7	PhD:	12
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,4 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE PÁRTOK, PÁRTRENDSZEREK, PARLAMENTARIZMUS KUTATÓCSOPORT

Erdődy Gábor, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8.
telefon/fax: 1-485 5205; e-mail: erdodyg@yahoo.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport 2010. évre előirányzott főbb feladatai alapvetően az elfogadott munkaterv szerint kerültek megvalósításra a következőképpen:

– A Keresztény Községi (Wolff-) Párt története (1920–1939) című monográfia kéziratának sajtó alá rendezése és megjelentetése a Gondolat Kiadóval együttműködve. Ehhez kapcsolódóan könyvbemutató szervezése és lebonyolítása.

– A rendszerváltozás utáni első miniszterelnök, Antall József keresztény-demokrata politikai filozófiai eszmerendszerének monografikus igényű feldolgozása. A munka 2010 végére elkészült, a megjelenés várható időpontja 2011 ősze.

– A kutatócsoport tagjai, illetve a kutatócsoport munkájához a korábbiakban is kapcsolódott neves külsős szakemberek közreműködésével készült, a 19–20. századi párt- és politikatörténet témakörét felölelő tanulmánykötet szerkesztése és kiadása, a kutatócsoport egyik munkatársa 70. születésnapja alkalmából. Ehhez kapcsolódóan köszöntéssel egybekötött ünnepélyes könyvbemutató megszervezése és lebonyolítása.

– A rendszerváltozás utáni kispártokra vonatkozó kutatás a Fővárosi Bíróság és a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság irattárában, majd ez alapján szócikkek írása a készülő „Magyarországi politikai pártok lexikona 1846–2010. Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok” (a továbbiakban Pártlexikon) című kiadvány számára.

– A magyar–nyugat-német, illetve a magyar–brit pártkapcsolatok vizsgálatának folytatása az itthon és külföldön fellelhető írott dokumentumok és források alapján, az előző évi londoni tanulmány- és kutatóút során a *The National Archive*-ban fellelt értékes forrásanyag feldolgozása révén.

– A Független Kisgazdapárt történetével kapcsolatos kutatások folytatása az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, ahol elsősorban a kisgazdapárti vezetők (Nagy Ferenc, Tildy Zoltán) életrajzához történt anyaggyűjtés. Ehhez kapcsolódóan egy forrásközlemény összeállítása és publikálása az amerikai kisgazdapárti emigrációról.

– A készülő Pártlexikon munkálatainak irányítása, koordinálása továbbá adatgyűjtés, szócikkek írása, főként az agrár- és a parasztpártokról a beérkezett szócikkek szerkesztése és lektorálása.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Sajtó alá rendezésre és megjelentetésre került a Wolff Károly által vezetett, a két világháború közötti főváros életében meghatározó szerepet betöltő Keresztény Községi párt tevékenységét előzményeitől kezdődően egészen önállóságának 1939-ben bekövetkezett megszűnéséig bemutató monográfia. A hagyományos párttörténeten túlmutató munka egyúttal a korszak politikatörténetébe, a fővárosi helyhatósági küzdelmek izgalmas világába is részletes betekintést nyújt. CD-mellékletben a párt történetével kapcsolatos alapvető forrásokat is közzé tették.

„Pártok, politika, történelem” címmel tanulmánykötetet szerkesztettek és jelentettek meg. Az ebben szereplő tanulmányok döntően a 19–20. századi magyar történelem témakörében, elsősorban a politikatörténet, párttörténet és diplomáciatörténet keretében mozognak. Így többek között helyet kapott a 20. századi Magyarország két legjelentősebb női politikusának, Slachta Margitnak és Kéthly Annának az életrajza, a Gömbös Gyula vezette Nemzeti Egység Pártja szervezeti fejlődésének áttekintése, a jobboldali radikális pártok történetének feldolgozása 1989-től egészen napjainkig, a magyar–osztrák kapcsolatok alakulásának bemutatása az ’56-os forradalom és szabadságharc leverését követő időszakban, valamint egy rendkívül hasznos kronológiai adattár is, amely a magyarországi pártok történetéhez kapcsolódó legfontosabb eseményeket tekinti át a Konzervatív Párt 1846 végi megalakulásától egészen a Tanácsköztársaság bukásáig.

A kutatócsoport egyik munkatársa PhD-disszertációja megírásáért Akadémiai Ifjúsági Díjat nyert.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport népszerűsítésére és tevékenységének bemutatására az év során két ízben is könyvbemutatóval egybekötött fogadás formájában került sor, elsősorban a történész szakma jeles képviselői, illetve egyetemi hallgatók körében. Az egyik könyvbemutatóról készült ismertetés felkerült az ELTE Bölcsészettudományi Karának honlapjára is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatócsoport által szerkesztett és kiadott „Pártok, politika, történelem” című tanulmánykötet elkészítésébe bevont szerzői gárda rendkívül széles körre terjedt ki. Az MTA Társadalomkutató Központ, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, az ELTE Állam- és Jogtudományi, illetve Bölcsészettudományi Kara, az MTA Történettudományi Intézete, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi, illetve Vitéz János Kara, a Politikatörténeti Intézet, a Budapesti Gazdasági Főiskola, az Országgyűlési Könyvtár, a Magyar Országos Levéltár, a Jelenkutató Intézet, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, valamint a Zsigmond Király Főiskola egyaránt képviseltette magát néhány munkatársa révén.

A Pártlexikon készítésében közreműködő szerzői gárda is hasonlóan széles körre terjed ki. Szoros együttműködést és kapcsolatot tart fenn a kutatócsoport az MTA Politikatudományi Intézetével is, a kutatócsoport egyik tagja odatelepített OTKA pályázata révén.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport 2010-ben nem nyert pályázatot. Folytatja azonban munkáját a 2009-től elnyert futó OTKA pályázatban. („Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2006. Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok” Száma: K79153).

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Gergely J: A Keresztény Községi (Wolff-) Párt. Budapest: Gondolat–MTA–ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus kutatócsoport, 400 (Pártok és Politika) (2010)

2. Réfi A, Sziklai I (szerk.): Pártok, politika, történelem: Tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára. Budapest: MTA-ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus kutatócsoport, 495 (2010)
3. Sziklai I: Külpolitikai irányvonalak a Harmadik Birodalomban: Elképzelések és változásaik Hitler hatalomra jutásától Ribbentrop külügyminiszteri kinevezéséig. In: Réfi A, Sziklai I (szerk.): Pártok, politika, történelem: Tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára. Budapest: MTA-ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus kutatócsoport, 419-439 (2010)
4. Vida I: „Erdélyi” fedőnevű ügynök jelentései a demokratikus magyar emigráció kiszagdapárti vezetőiről. Levéltári Közlemények, 81. (2010) I-IV. 170-211.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			6
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			6
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	3	hazai:	3
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	2
<u>6. A HAZAI FELŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			1
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	6
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:	6
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,4 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	4,0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	4,0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE-PPKE ÓKORTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Maróth Miklós, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F.
telefon: 1-411 6500/5870; fax: 1-411 6500/5399
e-mail: marohtm@gmail.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

- Az antik és a bizánci irodalom kiválasztott jelentős alkotásainak (Pindaros, León diakonos) elemzése.
- A Magyarországi Középkori Latinság Szótára újabb kötetének írása és szerkesztése.
- Középkori, humanista (Janus Pannonius) és bizánci (Chronicon Paschale) szövegek elemzése és kiadásra való előkészítése.
- A magyar ókortudományi bibliográfia számítógépes adatbázisának karbantartása, az internetes szolgáltatás biztosítása.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- Elkészült Pindaros költészetének PhD-disszertáció formájában való elemzése.
- Akadémiai doktori értekezés született, melynek témája a Magyarországi Középkori Latinság Szótára megjelent kötetében napvilágot látott szóanyag arányainak az értékelése volt. Az I betűvel a munkálatok mennyiségileg a projekt feléig jutottak, ez lehetővé tette egyszerű becslési módszerek alkalmazását. Az eddig publikált kötetekben 15 ezer szócikk szerepel, ebből 3 ezer utaló, a maradék 12 ezer szó több mint negyedének a létét egyetlen, felét meghaladó mennyiségét legföljebb öt középkori dokumentum támasztja alá. Az eddig megjelent szómennyiséget hozzávetőlegesen ezer új szóval és ezek adatolásával sikerült gyarapítani. Az így összegezhető állomány az egész munkára vetítve 26 ezer, a nagyszámú forrásadattal igazolt szavakra nézve 13 ezer szavas szókinccsel feltételez. Ez messze meghaladja a középkori szójegyzékekből ismert kb. 5 ezres szómennyiséget, s bizonyítja, hogy a középkorban Magyarországon használt latin nyelv alkalmas volt a mindennapi életjelenségek sokrétű leírására. Az értekezés lényegi része 120 oldalnyi, az eddig ismert szóanyaghoz és szöveghelyekhez képest újdonságot jelentő, lexikai és szótörténeti szempontból nagy értékű, a korábbi évtizedeket kiegészítő pótlólagos gyűjtésből származó adat.
- Janus Pannonius elégiáinak kritikai szövege és a hozzá tartozó apparátusok lektorálási fázisba jutottak, s a munka közben további műveinek (epikus költemények, levelek) előkészítésével is folytatódott.
- A kutatócsoport egyik fiatal munkatársa készülő PhD-dolgozatában Szerémi György *Epistola de perdicione regni Hungarorum* című művének kritikai kiadásán dolgozik. A kiadás szövegéhez tartozik egy kommentár és egy, elsősorban a munka nyelvezetét vizsgáló bevezető. Egyedülálló, igen sajátos alkotásról van szó, mely kortárs szemmel dolgozza fel a 16. század első felének eseményeit.
- A Borzsák István emlékkönyvben megjelent a professzor műveinek terjedelmes bibliográfiája. A *Byzantinische Zeitschrift* számára a kutatócsoport munkatársa összegzi a magyar bizantinológia szakirodalmát. A magyar ókortudományi bibliográfia korábbi szolgáltató szervezete fölött elmúlt az idő, ezért új helyre költözött (<http://clph.elte.hu/bisah/>), amihez szükség volt a szoftverrendszer frissítésére is.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A Szem és tekintet Pindaros költészetében című munkán, mint bölcsészettudományi (szűkebb értelemben nyelv- és irodalomtudományi) értekezésen természetesen nem lehet olyan közvetlen-gyakorlati hasznosságot számon kérni, mint ami az élettelen és élő természettudományokat jellemzi. Jelentősége azonban nem kevesebb, csak éppen más, mint a reáltudományoké.

A 19. században a virágzó német klasszika-filológia hatására megszületett a magyarországi ókortudomány, mely a mai napig folytonosan jelen van a kutatásban és az egyetemi oktatásban, s a nemzetközi mezőnyben is jelentős eredményeket mutat fel. Szegényebb lenne a magyar társadalom az ókortudatás nélkül, mely Magyarországon immár több mint 150 éves múltat tekint vissza, s nemzetközi viszonylatban – ha kezdetét a hellenisztikus filológusok működésétől számítjuk – az egyik legrégebb tudományos diszciplína, több mint kétezer éves. Pindaros maga is, akinek költészetéről a dolgozat szól, kétezer éve tudományos érdeklődés tárgya. Már az antikvitásban a legnagyobb lírikusnak tartották, Horatius is csodálta, de utánozni már nem merte, a reneszánsz korában viszont sorra születnek a Pindarossal versengő költemények az angol, francia és német irodalomban.

Pindaros eredeti szövegének vizsgálata és értelmezése tehát már csak azért is létjogosult, mert a világirodalom egyik legnagyobb, mára viszont szinte elfeledett alakját tisztelhetjük benne. Magyarországon a 19. század végéig meglehetősen ismert volt, olvasták és foglalkoztak vele: Csengery János lefordította az összes győzelmi ódát, Fináczy Ernő és Ábel Jenő tudományos dolgozatokat írtak róla, mára azonban az érdeklődés költészete iránt megcsappant. Az értekezés „rejtett célja” éppen az volt, hogy a magyar ókortudomány egyik régi hagyományához kapcsolódják, megújítva azt.

A dolgozat az eredeti szöveg filológiai és értelmezési nehézségeinek megoldására tesz kísérletet, ezért haszna főleg filológiai. Így viszont közvetve segít megérteni, miért értékelték oly nagyra Pindarost, s miért válhatott követendő példává a későbbi századokban. Ezen túlmenően a költői nyelv vizsgálata általános(ítható) poétikai felismerésekhez vezet, melyek tanulságosak lehetnek az új(abb) kori költészet iránt érdeklődőknek. De ez még nem minden: vezérfonalként olyan motívum (a szem és tekintet) elemzése szerepel, mely nemcsak új szempont a nemzetközi Pindaros-kutatásban s monografikus formában még nem dolgozták fel, de ezen felül rendkívül izgalmas antropológiai téma: a szem és tekintet metaforikus használata szinte minden európai nép nyelvében és irodalmában jelen van, ezért izgalmas kérdés, hogy vajon az európai kultúra mit örökölt meg a görögöktől a látással kapcsolatos képzetekből.

Bruno Snell, a híres hamburgi klasszikus filológus, több mint fél évszázada írott nagy sikerű könyvében, a *Szellem felfedezésében* azt mutatta meg, hogy a gondolkodás európai történetében mennyi alapvető felismerés származik a görögöktől, mi több, hogy egész fogalmi rendszerünk alapja görög. *A Szem és tekintet Pindaros költészetében* szűkebb látószögből ugyan, de hasonló kísérletre vállalkozik: bemutatni, miként válik a látószerv és képessége az ember világban betöltött szerepének, lehetőségeinek és tájékozódásának metaforájává.

A hazai középkori latinság a középkori hivatali adminisztráció és irodalom, bizonyos területeken pedig a soknyelvű országban a napi kommunikáció eszköze volt. Nem lehet csodálkozni azon, hogy ennek folytán óriási szerep jutott neki a fokozatosan formálódó magyar irodalmi köznyelv kialakulásában. Ez a nyelv egyben 1526-ig bezárólag a korból

fennmaradt történeti források nyelve is, mely a régi magyar történet megismerésének elengedhetetlen eszköze. Egy olyan időszakban – ilyenek tekinthetjük saját korunkat –, amikor a politikai nyomás alól felszabadult nemzeti tudat alátámasztására alternatív irányzatok jelennek meg a történeti tudományok (történelem, nyelvtudomány, irodalomtörténet stb.) számos területén, egy józan önértékelés és önkép kialakításának legfontosabb alapja a történelem tényszerű megismerése, ennek eszköze pedig a források nyelvileg-filológiaiilag pontos értelmezése lehet. A középkori latin szótárba foglalt, majd az értekezés érdemi részében jelentősen kibővített szóanyag arányai egyértelműen bizonyítják, hogy a középkorban a köznapi magyar beszéd irodalmi köznyelveként élő latin összetett, gazdag szókincssel rendelkezett, melynek segítségével sokrétűen tudta leírni saját világa minden fontos jelenségét. Az értekezés emellett arra is rámutatott, hogy a művelődési, személynévi és helynévi latin onomasztikus anyag formagazdagságával merőben meghatározta a latinnak és hazai szubsztrátumainak az egymáshoz való viszonyát.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A tárgyév legjelentősebb eseménye az MTA által az Osztrák Akadémiával ill. annak Bizantinológiai Intézetével kötött együttműködési megállapodás, mely többek között lehetővé teszi, hogy a magyar kutatások eredményei a legrangosabb nemzetközi kiadványsorozatban jelenjenek meg. Emellett a kutatócsoport továbbra is élő és szoros kapcsolatban áll a befogadó egyetemekkel és intézményeikkel (ELTE, PPKE, Eötvös Collegium). Folytatódik az ELTÉ-vel közös munka a HypereiDoc XML-editor továbbfejlesztésére, az ennek segítségével készült egyik bizánci szöveg sajtó alatt van.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoportban folyó munkák közül ebben az évben is a legkorábbi magyarországi oklevelek valamint Janus Pannonius munkáinak földolgozása részesül pályázati támogatásban.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Maróth M: Methods of Conviction in Rhetoric, Part II. Acta Ant. Hung. 50 155–162 (2010)
2. Adorjáni Zs: Syngenés ophthalmos. Zu Pind. P. 5. 15-19. In: Czeglédy A., Horváth L, Krähling E, Laczkó K, Ligeti D Á, Mayer Gy. (edd.): Pietas non sola Romana. Studia memoriae Stephani Borzsák dedicata. Budapest, 21-33 (2010)
3. Mayer Gy: Philologisches zu den Briefen von König Matthias Corvinus. In Czeglédy A, Horváth, L, Krähling, E, Laczkó, K, Ligeti, D, Á, Mayer, Gy. (edd.) Pietas non sola Romana: Studia memoriae Stephani Borzsák dedicata. Budapest, 602-608 (2010)
4. Juhász E: Levelek León diakonos történeti művében. Antik Tanulmányok 54 283-292 (2010)
5. Adorjáni Zs: A költő, az atléta es az isten tekintete Pindarosnál. Antik Tanulmányok 54 1-32. (2010)
6. Ikvahidi I, Juhász E, Zergi N: Verzeichnis über Landgutgrößen. Eirene. Studia Graeca et Latina 46, 1-2 76-77 (2010)
7. Szovák K: Gersei Pethő János címerbővítő armálisa. Turul 83. 97-103 (2010)
8. Mayer Gy: Bibliographie István Borzsák. In: Czeglédy, A, Horváth, L, Krähling, E, Laczkó, K, Ligeti, D Á, Mayer, Gy (edd.): Pietas non sola Romana: Studia memoriae Stephani Borzsák dedicata. Budapest 919-958, (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE-PPKE Ókortudományi Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	7	Ebből kutató ² :	7
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			3
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			22
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			22
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 8	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	26	Összes független hivatkozások száma:	19
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	4	hazai:	4
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	4
<u>6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	2
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		18,5 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

ELTE TÖRTÉNETI RUSZISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Szvák Gyula, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8.
telefon: 1-485 5207; fax: 1-485 5207
e-mail: ruszisztika@btk.elte.hu; honlap: www.russtudies.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A tárgyévre kitűzött konkrét célfeladatok az alább felsorolt hét tematikus blokkban kerültek meghatározásra:

- A keleti szláv államalapítás problematikája a kortársak és az utódok diskurzusaiban
 - A moszkvai állam létrejötte, megerősödésének folyamata, az egyház és az állam fejlődése a 14–15. században
 - Külpolitika, ideológia és propaganda a kora újkori Kelet-Európában
 - A Bizánctól örökölt középkori államfelfogás és a tradicionális középkori orosz gondolkodás, világkép változása a Nagy Péter uralkodása előtti évszázadokban
 - Az autokrácia és az orosz hatalmi doktrínák a kora újkori Oroszországban.
 - Tradíció és modernizáció kérdései az orosz társadalmi-politikai gondolkodásban és a kormányzati politikában a 19. század első felében; A 18–19. századi orosz hatalmi külpolitika
 - Nemzet és állam: a kultúra mint a hatalom önreflexiója a szovjet korszakban a párt és az állam központi intézményeinek levéltáraiban található dokumentumok tükrében
- Kitekintés: A jugoszlávizmus mint államhatalmi ideológia – historiográfiai áttekintés

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- Az első tematikus blokkban: A fenti témakörben egy magyar nyelvű tudományos cikk került publikálására, amely az óorosz ún. *Őskrónika* szerkezetét és hitelességét vizsgálta. A kutatócsoport egy másik tagja a nagyfejedelmi titulatúra szimbólumainak változására és a politikai berendezkedés jellegzetességeinek összefüggésére folytatott vizsgálatot a Kijevi Rusz korszakában. A témában egy magyar nyelvű tanulmány jelent meg elsőként a hazai historiográfiában, illetve egy magyar nyelvű tudományos cikk publikálás alatt áll. Elkészült a kunok az orosz forrásokban című tanulmány kézírata, amely az orosz elbeszélő forrásokra támaszkodva vázolja a kun-orosz kapcsolatok történetét, jellegét, a kezdetektől a „tatárjárásig”. 3 fő dolgozott rajta.
- A második tematikus blokkban: Befejeződött a moszkvai nagyfejedelmek 14–15. század közepéig keletkezett végrendeleteinek magyar fordítása elsőként a hazai historiográfiában és elkészült a hozzá kapcsolódó disszertáció kézírata *A Moszkvai Fejedelemség területi növekedése, kormányzati rendszere, művelődéstörténete a nagyfejedelmi végrendeletek (1336-1462) tükrében* címmel. Egy angol nyelvű tanulmány látott napvilágot a fenti témakörben. 1 fő dolgozott rajta.
- A harmadik tematikus blokkban: A kutatócsoport egyik tagja publikálás alatt álló angol nyelvű (Németországban megjelenő) tanulmányában az ortodoxia mint az orosz identitás legfőbb tényezőjét és Oroszország viszonyát a más uralom alatt élő ortodox népekhez vizsgálta. A végkövetkeztetésekben az izolációs politika magyarázata és annak változása fogalmazódott meg. 1 fő dolgozott rajta.
- A negyedik tematikus blokkban: Végéhez közelít a középkori orosz képteológiában az Istenség ábrázolhatóságát és az orosz képvédő irodalmat bemutató monográfia megírása. A témát három konferencia-előadás, négy – megjelenés alatt álló – magyar és orosz nyelvű

tanulmány keretében vizsgálta a kutatócsoport egyik tagja. Elkészült Ráckeve és Székesfehérvár ikonográfiai leírásának előzetes verziója. 1 fő dolgozott rajta.

– Az ötödik tematikus blokkban: Oroszországban, Szentpéterváron jelent meg a kutatócsoport vezetőjének legújabb tanulmánykötete. Napvilágot látott az a konferenciakötet, amely a Poltavai csata jelentőségét vizsgálta a svéd és az orosz történelemben és benne a kutatócsoport vezetőjének és két tagjának tanulmánya szerepelt.

– A hatodik tematikus blokkban: A kutatócsoport egyik tagja két tanulmányban foglalkozott a tradíció és modernizáció kérdéseivel az orosz kormányzati politikában a 19. század első felében. Három orosz külpolitikai kérdésekre vonatkozó tudományos cikke jelent meg. Az új, eddig a magyar historiográfiában nem ismert levéltári források feldolgozása megerősítette a feltételezést, mely szerint az orosz külpolitika jellege megváltozott a 19. század első felében. 1 fő dolgozott rajta.

– A hetedik tematikus blokkban: A kutatócsoport egyik munkatársa summa cum laude eredménnyel védte meg doktori disszertációját *Andrej Platonov prózája és Pavel Filonov festészete. Alkotói elvek tipológiai párhuzamai az 1910–20-as évek orosz–szovjet művészetében* címmel, ami még 2010. év végén publikálásra került. Elkészült a kutatócsoport egyik tagja tanulmányának kézírata, amely a jugoszlávizmus mint államhatalmi ideológia aspektusait tekinti át historiográfiai megközelítésből. 2 fő dolgozott rajta.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A tudományosság szempontjából is elengedhetetlen az internet segítségével a tartalmak megjelenítése a modern kommunikációs térben. Magyar–oroszl viszonylatban ennek jelentős eszköze a kutatócsoport egyik tagja által szerkesztett *oroszvilag.hu* információs elemző portál. A Magyar–Oroszl Baráti Társaság szintén a nélkülözhetetlen élő kontaktust teremt meg a tudomány és a társadalom között, amelynek keretei között a kutatócsoport tagjai rendszeresen ismeretterjesztő jellegű előadásokat tartanak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatóhely munkakapcsolatokat ápol az Oroszlországi Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetével, Társadalomtudományi Információs Intézetével, és Szlavisztikai Intézetével, valamint a moszkvai Bölcsészettudományi Egyetemmel, a moszkvai Lomonoszov Egyetemmel, és a Szentpétervári Állami Egyetemmel, az Uráli Állami Egyetemmel, az olaszországi Sassari Egyetem Szlavisztikai Intézetével. A hazai társműhelyek közül a Debreceni és a Pécsi Tudományegyetemmel. A kutatócsoport számos tagja aktív részt vállalt a történeti ruszisztika különböző részterületeinek BA, MA és Phd oktatásában a budapesti, a pécsi, és a debreceni egyetem bölcsészettudományi karán.

A kutatócsoport legfontosabb nemzetközi konferencia szervezése

– 2010. május 17–18. Budapest: A kutatócsoport társszervezésében *Az állam szerepe az orosz történelmi fejlődésben* című nemzetközi konferencia került megrendezésre hat ország, harminchat történészének részvételével, ahol a kutatócsoport kilenc tagja előadással szerepelt.

– 2010. november 1–2. Moszkva: A kutatócsoport társszervezésében *A személyiség és a társadalmi csoportok szerepe történeti és kortárs megközelítésben Közép- és Kelet-Európában és Oroszlországon* című nemzetközi tudományos konferenciára került sor, amelyen a kutatócsoport-vezetője és három tagja előadással szerepelt.

A kutatócsoport tagjainak legfontosabb nemzetközi és hazai konferencia szereplései

- 2010. június 10. Sassari: Az *Oroszország – Közép-Kelet-Európából és a Földközi-tenger felől nézve* című konferencián *Oroszország imidzse Magyarországon – régen és most* előadással szerepelt a kutatócsoport vezetője és egy másik tagja.
- 2010. június 30. Brüsszel: A kutatócsoport-vezetőjének *A magyarok orosz-képe* című angol nyelvű előadása hangzott el a brüsszeli Magyar Kulturális Központban.
- 2010. július 26–31. Stockholm: A VIII. ICCEES Kongresszus keretében *A középkori társadalom válsága – példák a Magyar Királyság és a Kijevi Rusz történetéből* című előadással szerepelt a kutatócsoport egyik munkatársa.
- 2010. augusztus 22–28. Amszterdam: A *21. Történész világtalálkozókon* adott elő a kutatócsoport egyik tagja.
- 2010. október 14–17. Jekatyerinburg: A kutatócsoport egyik tagja az *Oroszország és a Nyugat a középkortól az újkorba tartó átmenet korában (XVI–XIX. század első fele)* elnevezésű konferencián adott elő.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport vezetője a Russzkij Mir Alapítvány pályázatát nyerte el 25 kéziratból álló *Oroszágismereti sorozat* létrehozására, 100 ezer euró értékben. (A pályázat 2009-ben vette kezdetét.) A kutatócsoport vezetője elnyerte a Visegrad Fund 18 700 eurós pályázatát az *Oroszország-kép – közép-európai hangsúllyal* című nemzetközi konferencia és orosz nyelvű tanulmánykötet megszervezésére, kiadására. (A pályázat kezdete: 2009). A projekt a Russzkij Mir Alapítvány pályázati támogatásában is részesült 8 680 euró értékben.

A kutatócsoport-vezetője 2010-ben elnyerte a Visegrad Fund 15 000 eurós pályázatát *A Közép-Európa és Oroszország: múlt, jelen, jövő* speciális kurzus megtartására. A projekt 2011 januárjában veszi kezdetét.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Szvák Gy: *Russzkaja paradigma. Ruszofobszkije zametki ruszofila*. Szankt-Petyerburg: Aletheia, 176 (2010)
2. Gyimesi Zs: *Andrej Platonov prózája és Pavel Filonov festészete. Tipológiai elvek párhuzamai az 1910–20-as évek orosz–szovjet művészetében*. *Ruszisztikai Könyvek XXIV. Russica Pannonicana*, Budapest, 264 (2010)
3. *Szamozvanci i szamozvancesesztvo v Moszkovii*. *Russica Pannonicana*, (red. Gy Szvak) Budapest, 200 (2010) (A kutatócsoport vezetőjének és egyik tagjának szerkesztésében, benne a kutatócsoport-vezetőjének orosz nyelvű tanulmánya.)
4. *Meszto Rosszii v Jevrope i Azii*. (red. Gy Szvak), *Centr Ruszisztiki-INION-RAN*, Budapest-Moskva, 300 (2010) (Benne a kutatócsoport vezetőjének és négy tagjának orosz nyelvű tanulmánya.)
5. *The Place of Russia in Europe and Asia* (ed. By Gy Szvák), New Jersey: Center for Hungarian Studies and Publications, 290. (2010) (Benne a kutatócsoport vezetőjének és négy tagjának angol nyelvű tanulmánya.)
6. *A poltavai csata jelentősége a svéd és az orosz történelemben*. Mészler T, Sashalmi E (szerk.): *Kelet-Európa és Balkán Tanulmányok 5*. Pécs, 150 (2010). (Benne a kutatócsoport vezetőjének és két tagjának tanulmánya.)
7. Bótor T: *The System of Holdings Moscow by Thirds from the 1340s until the Mid-Fifteenth Century*, in: *Studia Slavica Hung.* 2010/1. 113-121 (2010)

8. Kriza Á: Az ortodox polemikus irodalom kezdetei a Habsburg Birodalomban. Szapolyai János levelezése az áthoszi szerzetesekkel (1533–1534), Századok 144 (2010/5): 1121-1164 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ELTE Történeti Ruzsisztikai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :		Rendes tag és levelező tag:	0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	44
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	44
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	8
idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban magyarul:	0
idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	1
idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	1
idegen nyelven:	1
tanulmánykötet magyarul:	0
idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	7
idegen nyelven:	10
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	2
idegen nyelven:	3
Sorozatszerkesztés magyarul:	2
idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	26	hazai:	10
Nyilvános esemény ¹³ :	4	kulturális rendezvények ¹⁴ :	12
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	6	hazai:	8
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	7

6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :	9
Témavezetések száma: TDK munka:	5
Diplomamunka (BSc):	18
Diplomamunka (MSc):	27
PhD:	23

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9,5	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:
		0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:		0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:
Egyéb:	0	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:
		0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:		0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:
Egyéb:	0	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:		0 MFt

ORZSE ZSIDÓ KULTÚRATUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Kiss Endre, az MTA doktora
1143 Budapest, Stefánia út 21.
telefon: 1-252 3306
e-mail: andkiss@hu.inter.net

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A legfontosabb feladat az elkészült Nyers-Szövegváltozat továbbfejlesztése, az ún. *Konvolutum* szövegének további szerkesztése volt. A *Konvolutum* tulajdonképpen a kutatócsoport tevékenységének legfőbb célja, egy átfogó, újkori magyarországi zsidó művelődéstörténet szövegének elkészítése. 2011-ben integrálni szeretnénk az eddig elkészült kismonográfiákat és tanulmányokat ebbe a *Konvolutumba*. 2011 legfőbb feladata egy körülbelül 4-500 oldalas, szövegében előrehaladott *Konvolutum* elkészítése.

A kutatócsoport fő célkitűzéséhez közvetetten kapcsolódó feladatok:

- A csoport egyetemi tanár tagja zsidó vonatkozású német nyelvű publikációinak reprezentatív megjelentetése.
- A Felvilágosodás-kutatással és annak zsidó és közép-európai vonatkozásaival foglalkozó kutatásaink következő lépése egy reprezentatív Lessing-kötet megjelentetése lesz.
- Meg szeretnénk jelentetni a kutatócsoport által 2010-ben megrendezett legfontosabb konferencia, *Az igaz emberek legendája* előadásait.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport a 2010-es év legnagyobb szakmai sikerének azt tekinti, hogy ez alatt az év alatt megjelent a kutatócsoport több tagjának könyve, két kutatójuk pedig szerkesztő/kiadóként jelentettek meg egy-egy tanulmánykötetet. A 2010-es év eredményei közül nyomdában van két tagjuk egy-egy kötete és egy általuk szerkesztett tanulmánykötet. Elkészült (de még nincs nyomdában) 2010-ben négy kutatójuk egy-egy kötete és a *Magyar Zsidó Szemle* új száma (Nr. 7-8).

A 2010-es év tudományos és társadalmi szempontból legfontosabb műve az *Egyenlő jog a hősi halálra. Magyar zsidók az I. világháborúban* c. monográfiájuk. A kutatócsoport szuggesztíójára is elkészült monográfia a magyarországi zsidó művelődéstörténet önálló és kiemelkedő fejezete. Foglalkozik a zsidóság helyzetével a háború kitörésekor, az események hiánytalan ábrázolásához tartozik a háború fordulatának korszaka, amely a bűnbakkeresés jegyében erősödő zsidóellenességet hoz Magyarországon is. A felbomlás folyamatai vezetnek az őszirózsás forradalomhoz, amelynek éppen a zsidókérdéssel, illetve az antiszemitizmussal kapcsolatos összefüggései, Károlyi Mihály megítélése, mind a mai napig továbbélő szimptomák.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport társadalmi kapcsolatairól részben a *Pályázatok* és a *Kapcsolatok/Nemzetközi kapcsolatok* rovatban is szólnunk. Itt a következő társadalmi szervezeteket és aktivitásokat emelnénk ki: 1. Szabadegyetem a zsidóságról (OR-ZSE) megszervezése. 2. Szabadegyetem a

zsidóságról előadássorozat (MAZSIHISZ). 3. Ismeretterjesztő előadások Vas megyében (ORZSE). 4. Tanulmányi kirándulás: Velence-Pádova-Trieszt zsidó emlékei. 5. Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Nem- és Kultúrakutató Központja munkájában való részvétel. 6. Részvétel a „Religions for Peace” eszméinek terjesztésében. 7. A Magyarországi Teológusnők Ökumenikus Társaságában való tevékenység. 8. Keresztény-Zsidó Társaság, 9. A Szegedi Zsidó Hitközség Dr. Birnfeld Sámuel könyvtára. 10. a Kutatócsoport „Műhely”-rendezvényei (2010-ben 3). 11. Tudománynapi népszerűsítő előadások. 12. Alma Mahler Szalon (Petőfi Irodalmi Múzeum).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

- Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport 2010 decemberében együttműködési megállapodást kötött a Gál Ferenc Hittudományi Főiskola Bálint Sándor Valláskutató Intézetével. Az együttműködés kiterjed a zsidó és a keresztény vallások, művelődéstörténet, egyháztörténet kutatására, tudományos konzultációkra, egymás tudományos konferenciáin való részvételre, valamint az alkalmankénti közös publikációkra.
- Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport a Visegrád projektum keretén belül együttműködik a Palacky Egyetem Filozófiai Intézetével. Az együttműködés aktuális helyzetéről lásd e jelentés beadandó pályázatainak kifejtését.
- Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport kapcsolatba lépett az ELTE-n működő Hebraisztikai Kutatócsoport vezetőjével. Megállapodást kötött a két kutatócsoport a magyarországi zsidó temetők kutatásának témájában.
- Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport 2010-ben kapcsolatban állt a Budapesti Holocaust Intézet vezetőjével.
- Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport egyes munkatársai tudományosan együttműködnek a következő intézményekkel: Goldziher Intutite (Budapest), Jura Soyfer Society (Vienna), INST Internationale Institute for Intercultural Research (Bécs), Bécsi Egyetem Filozófiai Intézete, Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Nem- és Kultúrakutató Központja, Keresztény-Zsidó Társaság, Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Filológiai Intézete, Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Hittudományi Kara, Magyar Felvilágosodáskutató Műhely, Magyarországi Teológusnők Ökumenikus Társasága

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

- Tempus EU-mobilities (Egész életen át tartó tanulás) projekt, Leonardo da Vinci program, 2008–2010. Interkulturelle Kommunikation”.
- Az MTA-ORZSE Kutatócsoport részt vesz az Palacky Egyetem (Olomouc) „Visegrád” programjában. Az elnyert pályázat lehetővé teszi, hogy 2011 őszén az ORZSE egy professzora, előreláthatólag két-három doktorandusszal együtt részt vegyen Olomoucban egy számos kulturális megemlékezéssel összekapcsolt Husserl-rendezvényen.
- 2010-ben a Felvilágosodáskutató Munkacsoport, amelynek kutatócsoportunk alapítótagja, 120 000 Ft támogatást kapott a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítványtól egy Budapesten 2010. június 4-én megrendezett nemzetközi konferenciára.
- *A két világháború közötti budapesti zsidó csoportok önképe a megváltozott kárpát-medencei határok függvényében* című pályázat 280 E Ft támogatást nyert. A pályázat célja a K68325 OTKA-pályázat nevesített kutatójának írott cikkét az Akadémiai Kiadónál megjelenő *Acta Ethnographica Hungarica* folyóirat 2011. évi (56. évf.) 1. számában történő megjelentetése.

- *Szeged zsidó temetői* című kötet kiadására támogatás: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége 200 000 Ft és Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány 200 000 Ft
- A dr. Birnfeld Sámuel Könyvtár és Klub felszereltségének illetve állományának fejlesztése és könyvtári szaklapunk további megjelentetése. Címen benyújtott nyertes pályázat. Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége 200 000 Ft.

A kutatócsoport 2010-ben benyújtott pályázatai

- A teológiától a divatig. A magyarországi neológia arculatváltozásai az *Egyenlőség* folyóirat alapján. A pályázati támogatást a MAZSIHISZ-től kérjük.
- Annotált bibliográfia készítése az 1990–2010 között Magyarországon és az utódállamokban megjelent zsidó helytörténeti monográfiákról. A pályázati támogatást a MAZSIHISZ-től kérjük.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Ábrahám V: Lőw Immanuel sírversei. Textusok a szegedi neológ izraelita temetőben. Magyar Zsidó Szemle Füzetek 3. /Sorozatszerkesztő: Lichtmann T. Budapest: MTA-ORZSE Kultúratudományi Kutatócsoportja és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, 2009 (2010)
2. Babits A: Végtelen ösvények, zsidó bölcsélet vagy/és misztika. Budapest: Gabbiano Print Kft (2010)
3. Gleszer N, Zima A: Mojse rabbénütől Mózes a bölcs államférfiig. Nemzedékek, értékek és a történetiség rendje a századforduló magyar nyelvű budapesti zsidó hetilapjaiban. In: Mód L, Simon A (szerk.): Szeged, Olvasó. Gál Ferenc Hittudományi Főiskola – SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék (2010)
4. Hernádi M: *Zsidó írók és művészek a magyar progresszióban 1860–1945*. Budapest: Noran Libro (2010). Hernádi Miklós könyvének koncepcióját a kutatócsoporttal együtt alakította ki, a kutatócsoport finanszírozta, majd jegyzőkönyvvel megörökített vitát rendezett róla. Minderről Hernádi Miklós a megjelent könyvben megemlékezett.
5. Juhász Z: A ráció szerepe egy szakrális jogrendben avagy a jogi következtetés halákhikus funkciója. *Jogelméleti Szemle*, 2010/4 (2010)
6. Kárpáti J: A zsidó–arab együttélés multidiszciplináris elemzése. Sorozatszerkesztő: Lichtmann Tamás. Budapest (2010)
7. Lichtmann T: Dichter auf den Brettl. Aufsätze zu Jura Soyfer. Kiadja az MTA – ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoportja és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Budapest, 120 (*Magyar Zsidó Szemle Füzetek* 5.) (2010)
8. Róbert P: Egyenlő jog a hősi halálra. Budapest: Gabbiano Print, 139 (2010)
9. Schöner A: A meggyalázott tóratekercesk üzenete. In: Szécsi József (szerk.): *Keresztény–Zsidó Teológiai Évkönyv 2010*. Budapest: Gondolat Kiadó, Keresztény–Zsidó Társaság, 224-232 (2010)
10. Staller T: Bevezetés az izraeli filozófiába. *Magyar Zsidó Szemle Új folyam*, 6-7 szám: 16-29 (2010)
11. Újváry H: Magyar újságíró európai közegben. Max Nordau publicisztikai tevékenysége Budapest, Bécs, Berlin és Párizs között. Sorozatszerkesztő: Lichtmann T. Budapest (2010) (Újvári Hedvig könyvének koncepcióját a kutatócsoporttal együtt alakította ki, a kutatócsoport finanszírozta.)
12. Ungváry T. Csalódások kora. Budapest: Scolar, 609 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	1	Ebből kutató ² :	1
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			183
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			80
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 19	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 4	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 11	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 28	idegen nyelven:	9
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 6	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 9	idegen nyelven:	4
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	25	Összes független hivatkozások száma:	25
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	16	hazai:	43
Nyilvános esemény ¹³ :	15	kulturális rendezvények ¹⁴ :	4
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			5
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	8	hazai:	11
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	15
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			8
Témavezetések száma: TDK munka:	6	Diplomamunka (BSc):	16
Diplomamunka (MSc):	22	PhD:	16
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,4 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

OSZK RES LIBRARIA HUNGARIAE KUTATÓCSOPORT

Madas Edit, az MTA doktora
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
telefon: 1-487 8633; fax: 1-487 8633
e-mail: madas@oszk.hu; honlap: www.fragmenta.oszk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport a középkori magyarországi írásbeliség, kódexek és kódextöredékek rendszeres forráskutatását végzi, illetve 19. századi társadalom- és művelődéstörténeti irányultságú könyv- és sajtótörténeti forrásfeltárást.

A kutatócsoport középkori műhelye (Fragmenta codicum) 2010-ben az Országos Széchényi Könyvtár újabb 50 kódextöredékét dolgozza fel és digitalizáltatja. Ezzel párhuzamosan folytatja az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár kódexállományának feltárását és a leíró katalógus előkészítő munkálatait. – A középkori kódexek és kódextöredékek adatbázisának rendszerét az informatikusok kapacitásától függően az év folyamán kiépített. – A teljes magyarországi középkori liturgikus költészet forrásjegyzékének kéziratát kiadásra előkészíti. – Megjelentet egy idegen nyelvű pálos tanulmánykötetet és elkészíti az egyik legfontosabb nyelvemlék-kódex kiadásának bevezető tanulmányát.

A 19. századi műhely befejezi a Budapest Főváros Levéltára tanácsi és elnöki iratanyagában fellelhető, az 1874-1901 közötti periódus iratanyagának teljes átvizsgálását és digitalizálását. Megkezdte az iratanyag feldolgozását és kiértékelését. A 2010. év fő feladata a tárgyra vonatkozó digitális adatbázis továbbépítése. A rendszer feltöltése folyamatosan zajlik. – Egyéb kutatási témák: Egy gyűjteményes Heckenast kiállítás előkészítése, ehhez tanulmánykötet és katalógus készítése. – A Heckenast-hagyaték áttekintése Kanadában. – A *Magyar Salon* című lap történetének kutatása. – A *Hét* és az *Új Idők* hetilapok feldolgozása.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A középkori műhely 2010-re vállalt feladatainak megfelelően az OSZK állományából 50 újabb kódextöredéket, köztük nemzetközi fontosságú darabokat dolgozott fel. A kódexlapok digitalizálását az OSZK közreműködésével végzi. Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár 15 kódexét feltárta és a katalógus számára leírta. Bár egy országos volumenű kódex- és kódextöredék adatbázis tartalmi kidolgozása elkészült, informatikusi kapacitás hiányában nem valósulhatott meg. Helyette az Osztrák Akadémia kínált lehetőséget a saját rendszerében. A magyarországi középkori liturgikus költészet forrásjegyzékének ellenőrzése befejeződött. Megjelent egy fontos tanulmánykötet idegen nyelven az egyetlen magyar alapítású rendről, a pálosokról, az Érsekújvári kódex kiadásához pedig, mely a második legterjedelmesebb középkorvégi nyelvemlékünk, számos új eredményt tartalmazó előszó készült. A kutatócsoport vezetője a „*Látjátok feleim...*” *Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig* címen 2009. okt. 29. és 2010. február 28. között az OSZK-ban megrendezett kiállítás koncepciójáért és katalógusáért Akadémiai Díjat kapott.

A 19. századi könyv-és sajtótörténeti műhely 2010-ben befejezte a Budapest Főváros Levéltára tanácsi és elnöki iratanyagában fellelhető, a második periódusra (1874–1901) vonatkozó iratanyag áttekintését és a dokumentumok fotózását (13.900 adatsor).

Megkezdődött az iratanyag feldolgozása, kiértékelése. Ugyanitt 2010 júniusában elindult egy újabb nagyobb forráscsoport, a cégbírósági anyag vizsgálata. 2010-ben lezárult a Magyar Országos Levéltár Kereskedelmi és Iparkamarai iratanyagának Excel-táblázatban történő rögzítése, a fotóanyag mellérendelése. A másik prioritás a fent nevezett valamennyi dokumentumtípust felölelő digitális adatbázis építése. A munkaadatbázis program elkészült, a rendszer feltöltése folyamatosan zajlik. Ennek része a fotórekordok hozzárendelése a meglévő szöveges iratleírásához (6100 rekord, ami 12400 adatsornak felel meg). Az 1850–1873 periódusra ez megtörtént, az 1874–1901 közötti időtartamra vonatkozólag elindult. Megkezdődött a felkészülés Heckenast Gusztáv könyvkiadó, könyvkereskedő és nyomdatulajdonos születése 200. évfordulójának a megemlékezésére. A műhely vezetője e célból Lipcsében a *Börsenverein der Deutschen Buchhändler* iratanyagában végzett feltáró kutatásokat. Az egyik munkatárs 2010 tavaszán Kanadában Heckenast Gusztáv családi hagyatékát tekintette át. A kutatás eredményeként a Heckenast család birtokában eddig őrzött első kiadású könyvészeti anyag a család ajándékozása révén végleg hazakerül a Széchényi Könyvtár állományába.

A fentiek összességükben a nemzeti kulturális örökség jórészt ismeretlen forrásainak feltárását, megismerését és hozzáférhetővé tételét jelentik. Fizikai értelemben vett gyarapodását 2010-ben a Heckenast hagyaték megszerzése jelentette.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A „*Látjátok feleim...*” Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig címen, a kutatócsoport vezetője irányításával az OSZK-ban rendezett kiállításnak 11 000 látogatója volt. A csoport középkori műhelyének munkatársai 75 alkalommal mutatták be tudományos igénnyel egyetemi vagy középiskolás csoportoknak és más érdeklődőknek a magyar nyelvű írásbeliség történetét. 2010 januárjában a kiállítás kapcsán „nyílt napot” szervezett a könyvtár, a kutatócsoport által rendezett tudományos ülés nagyon sok érdeklődőt vonzott. A kiállítás mellett létrehozott, de folyamatosan tovább épülő nyelvemlék-honlap keresettség jelezi, hogy a téma iránt sikerült általános érdeklődést kelteni. A kutatócsoport 19. századi részlege kezdeményezte és útnak indította az OSZK keretében a *Műhelybeszélgetések* sorozatot, ahol 2010 májusában négy – nagy érdeklődéssel kísért – előadásban beszámolt az adatbázis építés fázisairól.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatóhely vezetője az osztrák fél kezdeményezésére elvi megegyezésre jutott az Osztrák Tudományos Akadémia (ÖAW) Kommission für Schrift- und Buchwesen des Mittelalters kézirat-adatbázisában való részvételtől. Májusban Prágában cseh, német, osztrák és magyar részvétellel paleográfiai konzultációra került sor. A 19. századi műhely vezetője márciusban megnyitotta a *Digitalisierte Medien. Die Pressburger Zeitung* című kiállítást a Bécsi Egyetemi Könyvtárban. Ugyanez a kiállítás 2010 júniusában az OSZK-ban is megrendezésre került, melynek előkészítésében a műhely munkatársai részt vettek. A kutatóhely tagjai több nemzetközi konferencián adtak elő, illetve külföldi előadás meghívásnak tettek eleget: így az említett két kiállítás keretében Bécsben és Budapesten; Pécsen a *Wechselwirkungen. Deutschsprachige Literatur und Kultur im regionalen und internationalen Kontext* c. konferencián szeptemberben; Kolozsvárt és Nagyváradon egyetemi meghívások keretében októberben; Párizsban a CNRS *Entre stabilité et itinérance. Livres et culture des ordres mendiants (XIII-XV. s.)* című konferenciáján novemberben; a Lipcsei Egyetemen *Verspätete Modernisierung im ungarischen Journalismus* címmel szeptemberben; Drezdánban a Vita

reguláris kutatóközpontban a pálos kutatásokról előadás novemberben; Johannes de Utino kéziratok hagyományáról nemzetközi konferencia szervezése ugyancsak novemberben. Külföldi kutatások: 2010 márciusában a Heckenast-hagyaték ügyében Vancouverben és Montrealban; szeptemberben és novemberben a Lipcsei Egyetem Kommunikáció és Médiatudományi Intézetében, a projekt címe: *Könyvkereskedők, könyvkiadók a 19. században. Kereskedelmi–üzleti kapcsolatok Budapest és Lipcse között.*

A kutatóhely két tagja részt vesz a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen a doktori képzésben. Az említetteken kívül számos hazai és külföldi intézménnyel, kutatóval van a Kutatóhely folyamatos munkakapcsolatban.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport vezetője a 2008–2011-es periódusra nyert OTKA-támogatást a középkori műhely munkájához. Társkutató a CEU Középkori Tudományok Tanszék által 2010-ben elnyert *Szimbólumok, amelyek összekapcsolnak és megosztanak közösségeket: a szentkultusz, mint a lokális, regionális és univerzális identitás ösztönzője és kifejezője* c. OTKA-programban és ugyancsak társkutatóként vesz részt a Károli Gáspár Református Egyetemen 2009 és 2012 közt folyó *Laskai Osvát Sermones de sanctis* OTKA által támogatott szövegkiadásban.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Dede F: „Tartsd jól a bestiát!” Emma asszony (Ignotus) receptpályázata és a Hét szakácskönyve. Egy századfordulós „blog” története. Tanulmány és szövegválogatás. Budapest: Kortárs – OSZK, 185 (2010)
2. Lauf J: Verbindungen der mittelalterlichen liturgischen Praxis in Wien und Ödenburg. *Codices Manuscripti 73/74*: 15–30 (2010)
3. Lipták D: Einige Aspekte des Mäzenatentums und die Budapester Gesellschaft. In: *Collective and Individual Patronage and the Culture of Public Donation in the Civil Society*. Česká Akademie Věd Praha, Hrsg. von M Hlavacka, Ma Pokorná, T W. Pavlicek. Praha, 139–176 (2010)
4. Galylina F, Lackner D, Orosz Á, Weltin E unter Mitarbeit von Madas E und Weber D: Die handschriftliche Überlieferung der Werke des heiligen Augustinus. Bd. XI. Russland, Slowenien und Ungarn. Hg. v. Cl Weidmann. ÖAW, Wien (2010)
5. Der Paulinerorden. Geschichte – Geist – Kultur. Hrsg. v. G Sarbak. Budapest: Szent István Társulat, 526 (Művelődéstörténeti Műhely, Tagungen zur Ordensgeschichte 4,2) (2010)
6. Vizkelety A: Fragmentenforschung: Ein Beitrag zur regionalen Rezeptionsgeschichte mittelalterlichen Schrifttums. In *Fragmente. Der Umgang mit lückenhafter Quellenüberlieferung in der Mittelalterforschung*. Akten des internationalen Symposiums des Zentrums Mittelalterforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 19.–21. März 2009. Hrsg. v. C Gastgeber, C Glassner, K Holzner-Tobisch, R Spreitzer. Wien 71–75 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			30
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			29
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 5	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 6	idegen nyelven:	3
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	5	Összes független hivatkozások száma:	5
Kapott recenzió, kritika:	1		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	9	hazai:	5
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	2
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			1
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	3
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		18,9	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	3,4 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			1
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	3,4 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

PE REGIONÁLIS INNOVÁCIÓS ÉS FEJLŐDÉSTANI HÁLÓZATI KUTATÓCSOPORT

Török Ádám, az MTA rendes tagja
8200 Veszprém, Egyetem u. 10.
telefon: 88-624 808; fax: 88-624 002
e-mail: vidazs@gtk.uni-pannon.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport tevékenységének középpontjában 2010-ben is a regionális fejlődés és innováció vizsgálata állt. A csoport fő feladata az egyetemek és vállalatok közötti kapcsolatok vizsgálata, valamint az egyetem által alapított spin-off vállalatok ama együttműködési lehetőségeinek feltárása volt, amelyek az egyetem körül működő vállalatcsoportokhoz kapcsolódnak. A csoport további kutatási területe a felsőoktatási rangsorok vizsgálata volt. A csoport három tagja kérdőíves felméréssel vizsgálta, hogy a hallgatójelöltek mennyire veszik figyelembe döntéseikben ezeket a rangsorokat és milyen más tényezők befolyásolják még intézményválasztásukat. A csoport foglalkozott a hallgatólagos tudás regionális innovációban és tudásáramlásban betöltött szerepével is. A csoport egy tagja hosszabb tanulmányt készített arról, hogy a személyes és hallgatólagos tudás átadása hogyan befolyásolja a kutatói habitus kialakulását a fiatal kutatójelölteknél. A csoport 2010-ben „Regionális gazdasági koncentráció, válság, migráció” címmel rendezett konferenciát Veszprémben a Pannon Egyetemen. A konferencia egyik fő témája a felsőoktatási rangsorok kialakításának módszertana, az egyes rangsorok összehasonlítása, új rangsorképzési módszerek kialakítása, az egyetemek egyes funkcióinak értékelése volt. A kutatócsoport feltérképezte a régióbeli felsőoktatási intézmények vállalkozásokkal való kapcsolatrendszerét és vizsgálta azok innovációs szerepét. Az egyetemi spin-off vállalatok vizsgálata a magyar tudomány- és technológiapolitika szempontjából is fontos, mert a felsőoktatási intézmények fennmaradásért folytatott éles versenyében kiemelt kérdéssé vált, hogy az egyetemek hogyan tudják kutatási eredményeiket értékesíteni. A kutatócsoport egy tagja a Pannon Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskolájának egyik PhD-hallgatójával közösen mélyinterjúkat készített a Pannon Egyetemen működő két spin-off vállalat vezetőjével. Ezek alapján egy tanulmány készült a spin-off vállalatok általános hazai és nemzetközi helyzetének összehasonlításáról, alapításuk körülményeiről, jogi háttéréről és az egyetemi K+F-hez való viszonyukról.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A csoport két tagja által a felsőoktatási rangsorokról készített tanulmány egyik fontos eredménye annak kimutatása volt, hogy a hallgatójelöltek nagy többsége kiemelkedően fontosnak tartja azt, hogy használható tudásra tegyen szert tanulmányai során, továbbá azt is, hogy a diploma megszerzése után el tudjon helyezkedni a szakmában. A felmérés azt is megmutatta, hogy a hallgatójelöltek többsége jelentős figyelmet fordít a felsőoktatási intézmény elvégzésének költségvonzataira is. Ezért foglalkoztatja őket az is, hogy milyen diákmunka lehetőségek vannak az egyetemi városokban, illetve hogy milyenek a kollégiumok. Ebben alighanem a jelenlegi gazdasági válság hatásai is megmutatkoznak. A hallgatójelöltek józanságáról tanúskodik az a tény, hogy igen magasra értékelik a használható tudást és elsősorú többségük azt is kiemelkedően fontos szempontnak tartja, hogyan tud majd elhelyezkedni az egyetem vagy főiskola után. A spin-off vállalatok vezetőivel végzett

mélyinterjúk feldolgozása során a csoport két tagja azt is vizsgálata, hogy e két vállalat mennyire járul hozzá az egyetemen megtermelt tudás piaci értékesítéséhez. A szerzők javaslatot tettek arra, hogy milyen változtatások szükségesek e vállalkozások számára annak érdekében, hogy a jövőben az egyetemi kutatási eredmények piacosításában hatékonyan részt tudjanak venni. Szükségesnek tartották az anyaintézménnyel való belső szabályozás (szindikátusi szerződés, bérleti díjakról szóló megállapodások), valamint szellemi tulajdonkezelési szabályzat kidolgozását. Javasoltak az anyaintézményen belül egy olyan gazdasági-jogi tanácsadó csoport létrehozását, amely piaci ismeretekkel szolgál a spin-off vállalat számára. A tanulmány írói szükségesnek tartották az állam részéről a spin-off vállalatok számára tőkét szolgáltató piaci intézményrendszerek támogatását (üzleti angyal hálózat, kockázatitőke-társaságok). A kutatócsoport 2010. június 18-i konferenciáján elhangzott előadások és a csoport témával kapcsolatos tanulmányai 2011-ben konferenciakötetben jelennek meg. A kötetben megjelenik a kutatócsoport két tagjának közös tanulmánya, amelyben kérdőíves megkérdezés segítségével a hallgatójelöltek további egyetem- és főiskola-választási szokásait vizsgálták. Megjelenik még a kutatócsoport egy tagjának egy PhD-hallgatóval közösen készített mélyinterjúkon alapuló tanulmánya a spin-off vállalatokról, és egy további tagnak a gazdasági és kulturális centrumokról és az egyetemek és főiskolák élcsoportjairól készített tanulmánya, amelyben az egész felsőoktatás működését és fejlődését érintő demográfiai változások hatását, valamint az arra ható gazdasági és kulturális környezet befolyását vizsgálta.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport tagjai több hazai és nemzetközi konferencián, úgymint a XIX. Romániai Magyar Közgazdasági Társaság Vándorgyűlésen, Sepsiszentgyörgyön, valamint a Romániai Doktoranduszok Országos Szövetségének konferenciáján, Kolozsváron, valamint külföldi tanulmányutakon vettek részt, amelyeket közvetlen szakmai eszmecserékre is felhasználtak. A kutatócsoport egy tagjának több ismeretterjesztő írása jelent meg többek között az Ipari Magazinban gazdaságpolitika témakörben. A csoport egy tagja a TIT Szabadegyetem kurzus szervezőjeként 2010-ben is több természettudományi és társadalomtudományi, valamint egy környezetgazdaságtani kurzus szervezésében segédkezett.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Magyarország

A kutatócsoport 2010-ben is megrendezte konferenciáját a Pannon Egyetemen. A csoport tagjai rendszeresen oktatnak gyakorlati és elméleti tárgyakat a hazai és nemzetközi felsőoktatásban egyaránt. Sor került még szakdolgozatok, illetve diplomamunkák bírálatára, valamint PhD-témák vezetésére, PhD-disszertáció opponálására is. A csoport tudományos munkájában külsőként két PhD-hallgató vett részt.

Külföld

A csoport tagjai részt vettek külföldi konferenciákon, ahol szakmai kapcsolatok kiépítésére került sor. A kutatócsoport több tagja is tartott előadást a XIX. Romániai Magyar Közgazdasági Társaság Vándorgyűlésen 2010. október 8. és 10. között, a Rodosz Konferencián 2010. november 12–14-én, valamint Linzben a FORIM II. Konferencián február 25–26-án, és Steyrben a II. Berufsbildungsforschung Konferencián július 8–9-én.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Magyarországi pályázatok

A csoport egy konzorcium tagjaként részt vett „A Társadalmi Megújulás Operatív Program Tudományos Képzés Műhelyeinek Támogatása” című pályázatban (kódszám: TÁMOP-4.2.2.B-10/1). A csoport által 2010-ben megjelentett tanulmánykötetet a Pannon Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskolája támogatta. A Nemzeti Kulturális Alaptól a kutatócsoport egy tagja alkotói támogatást kapott, amelynek tárgyévra eső része 500.000 Ft.

Külföldi pályázatok

A csoport egyik tagja 2010-ben elnyerte az Osztrák Tudományos Akadémia két hónapra szóló ösztöndíját. A támogatás mértéke: 700.000 Ft. A csoport 2010 decemberében felkérést kapott a „7th Framework Programme on Research, Technological Development and Demonstration – Collaborative Project Large-scale Integrating Project” („Welfare, Wealth and Work for Europe”) nevű, osztrák koordinációval működő és 32 tagból álló konzorciumban való részvételre.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Csuka Gy: The Competitiveness of Central and Eastern European Countries: an analysis of the legal environment. In: Regional Development in Central and Eastern Europe. Eds: Gorzelak G, Bachtler, J, Smętkowski M. Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 19-33 (2010)
2. Csuka Gy – Szívós M: Rangsorok és tükörképek – ahogy a leendő hallgatók választanak. In: *Competitio*, IX. évf., 2. szám, 78-91 (2010)
3. Szívós M, Kovács B: Az egyetemi kutatási tevékenység palettájának átalakulása: tudomány és internet kapcsolata a nyugat- és közép-dunántúli régió felsőoktatási intézményeinek internethasználata alapján. *Magyar Tudomány*, 171. évf., 2010/I. szám, 81-94 (2010)
4. Kovács B, Veres A: Az egyetemi tudás piaci értékesítése. Két újonnan alakult dunántúli spin-off vállalat a magyarországi és nemzetközi innovációs versenyben, In: XI. Rodosz Konferenciakötet, Társadalomtudományok, (Szerk.: Székely Tünde) – XI. Rodosz Nemzetközi Konferencia, 223-236 (2010)
5. Török Á: Hat kérdés és hat válasz a közszféra és a versenyképesség kapcsolatáról. *Pénzügyi Szemle*, 2010. (3) 542-547(2010)
6. Török Á: A közgazdaságtan és a tények. In: Muraközy L (szerk.): *Válságban és válság nélkül. A gazdaságpolitika rétegei*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 155-206 (2010)
7. Török Á, Deli-Gray Zs: Stratégiai piacra lépési korlátok Magyarországon. *Competitio*, IX. évf., 1. szám, 91-107 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: PE Regionális Innovációs és Fejlesztési Hálózati Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK			
Átlagléttség ¹ :	3,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2
2. PUBLIKÁCIÓK			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			13
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			10
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 4	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		
4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	6	hazai:	6
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	1	hazai:	6
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	3
6. A HAZAI FELŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			3
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	5
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	7
7. PÉNZÜGYI ADATOK			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		14,2	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	1,3 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			1
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,6 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0	MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			1
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0,7 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

PTE MAGYARORSZÁG, EURÓPA ÉS IBERO-AMERIKA KUTATÓCSOPORT

Fischer Ferenc, az MTA doktora
PTE BTK Történettudományi Intézet
7624 Pécs, Rókus u. 2.
telefon: 72-503 642; fax: 72-501 565
e-mail: fischer.ferenc@pte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Kutatási célkitűzéseinek megvalósítása – tekintettel arra, hogy a kis létszámú kutatócsoport mindegyik tagja félállású (4 fő) – csak oly módon volt lehetséges, hogy a kutatócsoport tágabb hazai és nemzetközi kutatói hálózat kiépítésére törekedett, s erre a külső hálózatra alapozva dolgozott 2010-ben is. Továbbra is szem előtt tartotta a kutatási projekt *belülről kifelé*, illetve *kívülről befelé* irányuló kutatási szempontjait. A vizsgálódás tervezett elsődleges céljai közé tartozott a magyar kultúrdiplomácián keresztül sugárzott magyarságkép. A külföldön működő magyar kulturális intézetek és külképviseletek munkájának vizsgálatával, a kulturális szakdiplomataék bevonásával igyekezett feltérképezni a magyar kultúrdiplomácia törekvéseit.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport 2010-ben is két nemzetközi tudományos konferenciát szervezett. Az ibero-amerikai kutatási irányhoz kapcsolódó, illetve a közép-európai vizsgálódás eredményeit feltáró két nemzetközi konferencián összesen 61 hazai és külföldi előadó vett részt. A kutatócsoport a PTE Ibero-Amerika Központtal együtt 2010. május 3–9. között 11. alkalommal szervezte meg az Ibero-Amerika Hét (XI Jornadas Iberoamericanas) tudományos-kulturális rendezvénysorozatát, melynek ez alkalommal is, mint 2001-től minden évben a fővédnöke a Magyar Köztársaság Külügyminisztere volt. 2010. május 3–4. között zajlott az „1810–2010: Európa, Magyarország és Latin-Amerika” nemzetközi konferencia, amelynek egyik fő témája a latin-amerikai országok függetlensége elnyerésének 200. évfordulója (Bicentenario) volt. Összesen 47 Latin-Amerika-szakértő vett részt 15 országból (Németország, Argentína, Bulgária, Horvátország, Chile, Szlovénia, Spanyolország, USA, Mexikó, Lengyelország, Románia, Szerbia, Venezuela, Szlovákia, Magyarország). A kutatócsoport kutatási programjának megfelelően külön szekcióban („Magyarország képe Ibero-Amerikában – La imagen de Hungría en Iberoamérica”) folytatta a Magyarország-kép vizsgálatát, melynek keretében 6 magyar, 1 argentin, 1 szlovén, 2 szerb, 1 chilei, 1 egyesült államokbeli kutató számolt be kutatási eredményeiről. Mivel az Ibero-Amerika Hét hivatalosan *Pécs2010 Európa Kulturális Fővárosa* programjában szerepelt, ezért a „Határtalan város – Ablak a Balkánra” koncepció prioritásait szem előtt tartva, megkülönböztetett figyelmet kapott az, hogy a kétnapos nemzetközi konferenciára a déli szomszédos országok spanyol-portugál világot kutató műhelyeiből is előadók érkezzenek. A konferencián bemutatásra került a 2009 májusában megrendezett konferencia – „III Coloquio International. La imagen de Hungría en Iberomérica en el siglo XX” – spanyol és portugál nyelvű előadásait tartalmazó kötet, az *Iberoamericana Quinceeclesiensis* 8. A kutatócsoport ismét szorosan együttműködött az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság Ibero-Amerika Munkacsoportjával, s a kétnapos nemzetközi konferencia keretében a PTE Klimó Könyvtárában egy kiállítás megszervezésére is sor került a Könyvtár 19. századi gyűjteményére építve: „1810–1910: Latin-Amerika centenáriumának tükröződése a kortárs

magyar sajtóban”. A „*Magyarságkép a kultúrdiplomáciában*” nemzetközi tudományos konferencia (november 25–26.) vizsgálódásának alapja a *belülről kifelé* sugárzott kép volt, nevezetesen annak elemzése, hogy miként tükröződik mindez a magyar kultúrdiplomáciában, a külképviseletek munkájában. A kétnapos nemzetközi tudományos tanácskozáson összesen 14 előadás hangzott el. A magyar előadókon túl külföldi előadók is érkeztek Szlovákiából, Bulgáriából és Ukrajnából. A konferencián bemutatásra került a közép-európai útikönyvek magyarságképével foglalkozó, 2008 novemberében megrendezett konferencia előadásait tartalmazó kötet: *Idegen szemmel. A magyarságkép a 19–20. századi útleírásokban* (Kutatási Füzetek 16.). A kutatócsoport által megrendezett két nemzetközi konferencia, illetve a 2010-ben megjelent két tanulmánykötet a Magyarország-kép vizsgálata kapcsán hozzájárult a nemzeti kulturális örökség megőrzéséhez a tudományos feldolgozás által és relevanciája egyértelmű a jelenlegi magyar, kárpát-medencei, és az Európai Unió társadalmi, külkapcsolati viszonyai között.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport eredményeit igyekezett a szélesebb közvélemény felé is kommunikálni. A 2010-ben megrendezett két nemzetközi konferencián egyetemisták mellett doktoranduszok, kollégák és a város közéletének számos személyisége megjelent. A Külügyminisztérium és az Oktatási Minisztérium vezető képviselői mellett, a Magyarországra akkreditált spanyol, portugál, latin-amerikai diplomáciai képviseletek nagykövetei is megtisztelték jelenlétükkel. Ibero-Amerika Hét keretében megszervezésre került az Egyetemisták Fóruma is, e workshopen 5 országból (Szlovénia, Románia, Horvátország, Szerbia és Magyarország) 37 egyetemista vett részt. A megjelent konferenciakötetek eljutottak a fontosabb hazai műhelyekbe, nemzetközi folyóiratokban jelentek meg ismertetések és egyetemi szemináriumok kötelező anyagát képezik. A kutatócsoport által végzett munka fontosságát jelzi, hogy nagyobb hazai és külföldi könyvtárak, a Külügyminisztérium illetékes osztályai és a Balassi Intézet is további példányokat kértek a megjelent kötetekből. A kutatási eredmények a politikai/kultúrpolitikai döntéshozók számára értékes háttéranyagot jelentenek a kultúrpolitikai irányvonalak pontosabb meghatározásához. A kiadványok elkerültek a külső kutatói hálózat révén a szomszédos országokba, illetve más európai és tengeren túli országokba is. A kutatócsoport májusi, illetve novemberi rendezvényein az együttműködő partnerek közé tartoztak a spanyol nyelvet oktató középiskolák és a Pécsi Spanyol–Magyar Baráti Társaság. A megjelent kötetek belső címlapján szereplő támogatói kör lógói jól tükrözik a kutatócsoport egyetemen belüli, városi, illetve országos beágyazottságát. Az Ibero-Amerika témájú tudományos konferenciák 2001 óta szervesen összekapcsolódnak az Ibero-Amerika Hét keretében szervezett nagy látogatottságú kulturális, ismeretterjesztő, szórakoztató programokkal, melyek nemcsak a pécsi universitas polgárai számára nyitottak, hanem Pécs városa és a régió egyik fontos évről-évre ismétlődő tavaszi kulturális rendezvénysorozatát is jelentik.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatócsoport tovább fejlesztette a már meglévő, jól kiépített nemzetközi kapcsolatrendszerét. A kutatócsoport tagjai – részben MTA TKI támogatással – konferenciákon tartottak előadásokat (Toulouse, Krakkó, Kolozsvár), egyetemi beágyazottságukból adódóan új Erasmus-kapcsolatokat alakítottak ki (Bordeaux, Prága, Krakkó, Regensburg), több hetet oktattak és kutattak külföldön (Brnó, Krakkó, Prága, Belgrád, München). 2010. május 3-án aláírásra került a belgrádi Megatrend Egyetem, a koperi Primorska Egyetem és a PTE rektora által egy trilaterális szerződés közös Latin-Amerikai

Tanulmányok mesterképzés indításáról. A kutatócsoport vezetője a Consejo Europeo de Investigación Social de América Latina (CEISAL) Végrehajtó Bizottságának tagja volt 2007–2010 között. Toulouse-ban a CEISAL VI. Kongresszusán 2010–2013 közötti ciklusra újraválasztották. A kutatócsoport-vezető a spanyol-portugál nyelvű országokkal kialakított tudományos, oktatási, kulturális kapcsolatok fejlesztéséért a Magyar Köztársaság Elnökétől az októberi nemzeti ünnep alkalmával megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét. A kutatócsoport továbbra is kiemelt feladatai közé sorolta a tudományszervező tevékenységet, amellyel a PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola „Európa és a magyarság a 18–20. században” Doktori Program, valamint a PTE BTK Történettudományi Intézet Újkortörténeti és Modernkori Történeti Tanszékek munkáját segíti. A kutatócsoport vezetője elnökként részt vett több PhD és habilitációs eljárásban, a fiatalabb munkatársak pedig bíráló bizottságok opponenseként, illetve tagjaiként és titkáraiként vettek részt a tudományos minősítési eljárásokban a PTE-n és más hazai doktori iskolákban is. A kutatócsoport egy tagja habilitált doktori címet szerzett.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport által 2010-ben megszervezett tudományos konferenciák sikeres lebonyolításához az előző évek gyakorlatához hasonlóan sikerült külső forrásokat is megszerezni. Így a PTE XI. Ibero-Amerika Hét tudományos és kulturális programjaira ismét jelentős támogatást kapott az Oktatási Minisztériumtól és a PTE Rektori Pályázatból, illetve a „PTE Európa Kulturális Főváros” programok pályázati támogatásból, valamint mind a májusi, mind a novemberi konferencia részesült a PTE BTK konferenciaszervezésre kiírt pályázatából.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Fischer F: Memorandos secretos de las relaciones militares chilenas-alemanas durante la República de Weimar. *Bicentenario Vol. Revista de Historia de Chile y América*. Centro de Estudios Bicentenario. Santiago de Chile. Ed.: Ángel Soto Gamboa, Universidad de los Andes, Alejandro San Francisco R., Pontificia Universidad Católica de Chile. 2010. Nr. 1. 125-151 (2010)
2. Hornyák Á: Találkozások-ütközések. Fejezetek a 20. századi magyar–szerb kapcsolatok történetéből. Bocz Kiadó, 192 (2010)
3. Hornyák Á: Magyarságkép a 20. századi szerb útikönyvekben és útleírásokban. In: Idegen szemmel. Magyarságkép 19–20. századi útleírásokban. Kutatási Füzetek 16. (Vitári Zsolttal közösen) Pécs, 245-257 (2010)
4. Dévényi A: A tankönyvkutatás fellegvára: a Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet. *Könyv és nevelés*, 2010, XII /1. 78-83 (2010)
5. Dévényi A: Magyarságkép osztrák (?) útikönyvekben. (Tóth Imrével) In: Idegen Szemmel. Magyarságkép 19–20. századi útleírásokban. Kutatási Füzetek 16. Szerk.: Vitári Zs, Hornyák Á. Pécs: PTE, 181-195 (2010)
6. Vitári Zs: Friends for Millennia? Representation of Hungarians and Hungary in History and Geography Textbooks of the Federal Republic of Germany, 1949–2007. In: Arsen Djurovic (Hg.): *Freund- und Feindbilder in Schulbüchern* (Beiträge zur historischen und systematischen Schulbuchforschung). Bad Heilbrunn, 231-243 (2010)
7. Lilon Domingo A: „Inmigración, xenofobia y nación: el caso dominicano”. *Revista del CESLA/Edición in Memoriam del Profesor Andrzej Dembicz*, Universidad de Varsovia, No. 13/2010, Tomo I, 287-300 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: PTE Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			24
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			22
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 1	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	3
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 9	idegen nyelven:	2
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	12	hazai:	9
Nyilvános esemény ¹³ :	5	kulturális rendezvények ¹⁴ :	5
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			4
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	8	hazai:	7
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	4	hazai:	7
<u>6. A HAZAI FELŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			5
Témavezetések száma: TDK munka:	3	Diplomamunka (BSc):	30
Diplomamunka (MSc):	6	PhD:	4
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,2 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	3,0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt	
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			6
	A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	3,0 MFt	
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

SZTE KÉPESSÉGGUTATÓ KUTATÓCSOPORT

Csapó Benő, az MTA doktora
Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet
6722 Szeged, Petőfi sgt. 30-34.
telefon: 62-544 354; fax: 62-544 354
e-mail: csapo@edpsy.u-szeged.hu; honlap: www.edu.u-szeged.hu/mtakcs/

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport munkájának középpontjában továbbra is a 2003-ban elindított iskolai longitudinális program (*Hungarian Educational Longitudinal Program – HELP*) felméréseinek kivitelezése, illetve a felvett adatok rendszerezése, elemzése és publikálása áll. A program kezdete óta követett mintával a hetedik, a 2007-ben iskolába lépő korosztályból választott újabb mintával pedig a harmadik évfolyam felmérésére került sor.

A kutatócsoport – a TÁMOP *Diagnosztikus mérések fejlesztése* című kutatási-fejlesztési program megvalósítása keretében – berendezett egy érintőképernyős számítógépekkel felszerelt kognitív laboratóriumot, mely alkalmas teljes iskolai osztályok egyidejű tesztelésére. Ezt az infrastruktúrát felhasználva elindult egy új tesztelési koncepció, a dinamikus problémamegoldás kipróbálása.

A kutatócsoport fokozatosan áttér a technológia alapú tesztelésre. E törekvés keretében különböző tesztek online felvételére került sor – beleértve a longitudinális program súlypontját képező szövegértést és matematikát, továbbá különböző gondolkodási képességeket – a papír alapú és a technológia alapú felmérések közötti különbségek elemzése érdekében.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az iskolai longitudinális vizsgálat évről évre gyarapodó adatbázisa egyre hosszabb fejlődési folyamatok elemzését teszi lehetővé. Jelenleg három lezárt adatbázis használható, melyek az 1-4, az 5-8 és a 9-12 évfolyamokon elvégzett évenkénti felmérések eredményeit tartalmazzák. Ezek együttesen átfogják a közoktatás teljes szakaszát.

Az adatok alkalmasak a fejlődés stabilitásának, illetve az iskola fejlődési folyamatokat befolyásoló hatásának elemzésére. Alap kutatás jellegű eredmények elsősorban egyes korai fejlődési szintek és későbbi iskolai teljesítmények közötti összefüggések elemzése révén születtek. Például a képességek fiatalabb és idősebb életkori fejlettsége közötti korrelációk alacsonyabbak, mint az a néhány évtizeddel ezelőtti irodalmi adatok alapján várható volt. Hasonlóképpen, a fejlődési folyamatok elhúzódnak, a fejlődési görbék alapján arra lehet következtetni, hogy az intellektuális képességek fejlődése a közoktatás utáni életkorban is folytatódik. A mai fiatalok intellektuálisan később érnek, mint azt a korábbi tudományos vizsgálatok jelezték.

Ezeknek a felismeréseknek fontos gyakorlati konzekvenciáik vannak, és az adatbázisok alapján további, nagy jelentőségű, az iskolai gyakorlat fejlesztése szempontjából érdekes kérdést is elemezni lehet. Például a különböző életkorban mért teljesítmények közötti alacsonyabb korreláció azt is jelenti, hogy a fejlődési mintázatok bonyolultabbak,

egyéneenként lassabb és gyorsabb szakaszok követhetik egymást. A tanulók fejlődési üteme változik, akik egyik évben a fejlettebbek közé tartoztak, azokat a következő évre mások megelőzhetik.

Az közoktatási reformok egyik paradoxonnak tűnő tapasztalata, hogy az osztályok létszámának csökkentése nem vezetett a teljesítmények tartós javulásához. A folyamat mechanizmusait, a költségesebb de kevésbé hatékony rendszer kialakulásának részleteit korábban már számos vizsgálat megmutatta. A kutatócsoport a longitudinális adatbázis alapján hasonló elemzéseket végzett és a nemzetközi eredményekkel összehangban álló következtetésre jutott. A longitudinális adatbázisok elemzése nem támasztja alá azt a feltevést, mely szerint a kisebb osztályokban általában hatékonyabb a munka.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport tagjai több nemzetközi tudományos konferencián tartottak meghívott plenáris előadást (EARLI-JURE, Frankfurt; EDEN, Budapest; *Children and Youth in Changing Societies*, Thessaloniki). Részt vettek és plenáris előadást tartottak nemzetközi szakmai konferenciákon (*TAO Days*, Luxembourg), és széles körű figyelmet kiváltó nemzetközi fórumokon (*Learning and Technology World Forum*, London; *Education Leaders Forum*, Varsó; *World Bank Seminar*, Budapest). Ezekon a fórumokon bemutatták a kutatócsoport eredményeit, a mérési-értékelési folyamatok javításának szerepét a közoktatás fejlesztésében, továbbá az oktatási rendszer fejlesztésének szélesebb társadalmi-gazdasági hatását.

A kutatócsoport tagjai előadást tartottak hazai szakmai fórumokon, mindenképp a Magyar Tudományos Akadémián szervezett konferenciákon (Köztársasági Elnöki Oktatási Konferencia, *Finnish Science Days*). Feladatokat vállaltak a kutatási eredmények terjesztésében, a tudományos tudás megosztásában, például a tankönyvkiadók által szervezett szakmai konferenciákon (Nemzeti Tankönyvkiadó, Mozaik Kiadó, Apáczai Kiadó). A kutatócsoport tagjai aktív szerepet játszanak az OECD PISA felmérések tudományos háttérének megismertetésében, és segítenek az eredmények értelmezésében és alkalmazásában is. A kutatócsoport a Magyar Tudomány Ünnepe 2010. évi rendezvénysorozata keretében konferencián mutatta be eredményeit.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A kutatócsoport tagjai vezető szerepet játszanak a *Diagnosztikus mérések fejlesztése* című TÁMOP pályázat megvalósításában. A korábbi kutatási eredményeket mindenképp a diagnosztikus mérések tartalmi kereteinek kidolgozásában, a feladatbankok felépítésében, – különösen a papír alapú és a technológia alapú tesztek ekvivalenciájának biztosítása terén –, az online rendszer fejlesztésében, a sajátos nevelési igényű tanulók különleges tesztelési problémáinak megoldása során lehet alkalmazni.

A kutatócsoport szakmai együttműködést alakított ki a kutatási eredmények felhasználásában érdekelt intézményekkel, például az Oktatási Hivatal (kompetenciamérések és nemzetközi felmérések adatainak másodelemzése) és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (tantervek fejlesztése, vizsgakövetelmények kidolgozása) munkatársaival. A dinamikus problémamegoldás kutatása terén együttműködik a Heidelbergi Egyetem kutatóival, azzal a munkacsoporttal, amelyik vezető szerepet játszik a 2012-es PISA felmérés dinamikus problémamegoldás feladatainak kidolgozásában. Az együttműködés eredményeit több közösen szervezett workshop és szimpóziumon keretében mutatták be.

A kutatócsoport munkatársai 2010-ben nyolcadik alkalommal rendezték meg a Pedagógiai Értékelési Konferenciát, amely nem csupán a kutatók egymás közötti párbeszédének fóruma, hanem alkalmas a tudományos eredményeknek a gyakorlati szakemberekhez való eljuttatására is. Második alkalommal szervezték meg a *Szeged Workshop on Educational Evaluation* címmel indított műhelykonferenciát, mintegy 30 európai kutató részvételével.

A kutatócsoport tagjai részt vesznek az *OECD PISA Problem Solving Expert Group* és az *Assessment and Teaching of 21st Century Skills* nemzetközi projekt munkájában.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport tagjainak a beszámolás évében három OTKA és két EU pályázata volt folyamatban. Az OTKA pályázatok tematikája közvetlenül kapcsolódik a képességek fejlődésével és fejlesztésével kapcsolatos kutatásokhoz. Az OTKA vizsgálatok egyes adatfelvételeire a longitudinális mintán kerül sor, egyrészt hozzájárulva így a rendkívül költséges longitudinális program fenntartásához, másrészt kiterjesztve az OTKA pályázatok keretében gyűjtött adatok elemzési lehetőségeit. Az egyik EU pályázat (DAFFODIL) a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésével, a másik a kutatás alapú természettudomány-tanítással (PRIMAS) foglalkozik. Mindkettő lehetőséget nyújt a kutatócsoport eredményeinek alkalmazására és a nemzetközi tapasztalatok hasznosítására.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. B. Németh M: A természettudományi tudás/műveltség értelmezései nemzeti standardokban. *Iskolakultúra* 20:(12) 92-99 (2010)
2. Csapó B: Goals of learning and the organization of knowledge. *Zeitschrift für Pädagogik* 56: 12-27 (2010)
3. Molnár Gy: Technológia-alapú mérés-értékelés hazai és nemzetközi implementációi. *Iskolakultúra* 20: (7-8) 22-34 (2010)
4. Nagy L: A kutatásalapú tanulás/tanítás ('inquiry-based learning/teaching', IBL) és a természettudományok tanítása. *Iskolakultúra* 20:(12) 31-50 (2010)
5. Nikolov M, Csapó B: The relationship between reading skills in early English as a foreign language and Hungarian as a first language. *International Journal of Bilingualism* 14:(3) 315-329 (2010)
6. Tóth E: Teszt alapú elszámoltathatóság a közoktatásban. *Iskolakultúra* 20:(1) 60-79 (2010)
7. Tóth E, Csapó B, Székely L: Az iskolák és osztályok közötti különbségek alakulása a magyar iskolarendszerben. Egy longitudinális vizsgálat eredményei. *Közgazdasági Szemle* 9:(57. évf.) 798-814 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: SZTE Képességkutató Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			84
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			83
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 11	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	4
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 7	idegen nyelven:	3
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	252	Összes független hivatkozások száma:	248
Kapott recenzió, kritika:	13		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	16	hazai:	60
Nyilvános esemény ¹³ :	4	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	5	hazai:	18
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	8	hazai:	6
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			14
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	12
Diplomamunka (MSc):	34	PhD:	12
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,5 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	761,0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			3
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	5,0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	737,0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			1
EU forrásból:	1	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	19,0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

SZTE–MOL MAGYAR MEDIEVISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Makk Ferenc, az MTA doktora

6722 Szeged, Egyetem u. 2.

telefon: 62-544 118; fax: 62-544 464

e-mail: piti@hist.u-szeged.hu; honlap: www.arts.u-szeged.hu/mediev/

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A kutatócsoport jelen formájában 2007. január 1-jétől működik a korábbi szegedi MTA-SZTE Magyar Medievisztikai Kutatócsoport és a budapesti MTA-MOL Zsigmond kori Oklevéltár Kutatócsoport egyesülése által. A csoportvezető-helyettes és az egyik tudományos munkatárs elsődleges feladata a 14. századi okleveles anyag feltárása és publikálása az Anjou-kori Oklevéltár-sorozat keretein belül, emellett másik tudományos főmunkatársukhoz és fiatal kutatójukhoz hasonlóan a 10–14. századi magyar történelem kutatása. Budapesti tudományos főmunkatársuk elsődleges feladata a Luxemburgi Zsigmond magyar király uralkodásának (1387–1437) ideje alatt keletkezett levéltári források feltárása és kiadása a Zsigmond kori Oklevéltár-sorozat keretein belül, emellett a 15–16. századi magyar történelem kutatása.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport vezetője, illetve a csoport kutató tagjai 2010 folyamán 35 tudományos publikációt (könyv, könyvszerkesztés, tanulmány, szakcikk) tettek közzé a magyar őstörténet és a magyar középkor területéről. Megjelentek az Anjou-kori Oklevéltár XXVIII. (1344.), a Szatmár megye hatóságának oklevelei (1284–1524) és a Politikatörténeti források Bátori István első helytartóságához (1522–1523) c. könyvek. Ezek a magyar nemzeti történeti örökség kutatásához szükséges írott forrásokat (okleveleket) teszik közzé. Vezető-helyettesük 3 évre ismét elnyerte a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A csoport kiadványai 3 nyilvános könyvbemutatón kerültek ismertetésre: Budapesten (Magyar Országos Levéltár, 2010. ápr. és dec.) és Szegeden (SZTE BTK, 2010. máj.).

Konferenciák, nyilvános előadások:

– *On the justification of the medieval state-term – Church and ethnicity in history.* Ostrava, 2010. ápr.; *A steppei eredetű régi magyar harci műveltség Árpád-kori továbbélése – Európa Szabadegyetem, Lakitelek,* 2010. júl.; *Magyar államalapítás a IX. században. A DAI. 38. fejezetének kritikájához.* – „Hadak útján.” A népvándorlás-kor fiatal kutatóinak XX. konferenciája. Budapest. 2010. okt.; *Hóman Bálint a korai magyar állam és etnogenezis kutatója. – Történelmi ártértékelés. Hóman Bálint és nemzedéke szerepe a magyar kulturális és tudománypolitika történetében.* Székesfehérvár, 2010. nov.

– *Az út Tatáig. Országgyűlések 1510-ben – A diplomácia válaszutján.* 500 éve volt Tatán országgyűlés. Tata, 2010. márc.; *Vas megye 1427. évi adókerülői – 1000 éves Vas megye.* Megyetörténeti konferencia. Vasvár, 2010. máj.

– *Életmentő szentek. Földi ítélet, égi kegyelem.* – „Szent és profán”. A Magyar Vallástudományi Társaság éves konferenciája. Debrecen. 2010. máj.; *Vándormondák a középkori forrásokban – Emlékpont, Hódmezővásárhely,* 2010. máj.; *Vajk nevének lejegyzője: Merseburgi Thietmar, az első ezredforduló krónikása.* – II. Történettudományi Találkozó,

Hódmezővásárhely, 2010. júl.; *Gericht auf Erden, Gnade im Himmel. Hagiographische Kontexten der mittelalterlichen Urteile.* – Pontes ad Fontes, Brno, 2010. szept.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A csoport tagjai összességében több tudományos testületben jelen vannak, pl. Szegedi Középkorász Műhely, Anjou-kori Oklevéltár Szerkesztőbizottsága, Magyar Neolatin Társaság, Societas Internationalis Studiis Neolatinis Provehendis, MTA Köztestülete, Magyar Bizantinológiai Társaság, stb. A csoport egyes tagjai középkortörténeti kurzusokat tartottak az SZTE BTK-n mind az alap-, mind a PhD-képzésben, valamint az Erasmus Kollégium keretei között is.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Makk F: A Szent István-i államról. Almási T. ed. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica. CXXXI. Szeged, 17–31 (2010)
2. Makk F: La Hongrie entre l'Empire Allemand et Byzance. Homoki Nagy M (ed.) Emlékkönyv Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged, 52–65 (2010)
3. Piti F C, Tóth N, Neumann T: Szatmár megye hatóságának oklevelei (1284–1524). Nyíregyháza, 236 (2010)
4. Piti F: Anjou-kori Oklevéltár XXVIII. (1344) Budapest–Szeged, 635 (2010)
5. Almási T, Révész É, Szabados Gy (eds.): Fons, skepsis, lex. Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére. Szeged, 506 (2010)
6. Szabados Gy: Az állam-fogalom középkori létjogosultságáról. G Tóth P, Szabó P (eds.): Középkortörténeti tanulmányok 6. Szeged, 203–213 (2010)
7. Szabados Gy: A magyarok bejövételének hadtörténeti szempontú újraértékelése. Hadtörténelmi Közlemények 123: 215–235 (2010)
8. C. Tóth N: Politikátörténeti források Bátori István első helytartóságához (1522–1523). Budapest, 290 (2010)
9. C. Tóth N. Egy szabolcsi összeírás margójára. Adatok az 1458–1459-es évek politikátörténetéhez. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 45, Melléklet 1–16 (2010)
10. B. Halász É: Hahót Miklós szlavón báni működése (1343-1356). G Tóth P, Szabó P (eds.): Középkortörténeti tanulmányok 6. Szeged, 5-10 (2010)
11. Halmágyi M (ed.): Diadalmas viadalmak. Szeged, (Belvedere Meridionale 22 (2010/3-4) 131 (2010)
12. Halmágyi M: Önazonosság és idegenfelfogás Rodulfus Glaber műveiben. G Tóth P, Szabó P (eds.): Középkortörténeti tanulmányok 6. Szeged, 51–62 (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	5	Ebből kutató ² :	4,5
PhD, kandidátus:	4	MTA doktora: 0	Rendes tag és levelező tag: 0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			35
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			0
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 11	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 15	idegen nyelven:	1
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	358	Összes független hivatkozások száma:	244
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	2	hazai:	8
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0
<u>6. A HAZAI FELSOŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	0
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		18,4	MFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	1	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

SZTE TURKOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

Ivanics Mária, az MTA doktora
6722 Szeged, Egyetem u. 2.
telefon: 62-544 318; fax: 62-544 319
e-mail: res13986@helka.iif.hu; biacsim@hung.u-szeged.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

A 2010-es év legfontosabb feladata a *The Turkic Loanwords in Hungarian* második kötetének szerkesztése volt. Az első két korrektúrára túl vagyunk, a harmadik korrektúra még folyamatban van. Elkészült a nyugati ótörök nyelvet tárgyaló fejezet, mely a szócikkek nyelvészeti szempontú feldolgozását tartalmazza. A két kötet közel 1000 oldalnyi adatbázisának könnyebb kezelése céljából a függelékben különféle szempontú listák lettek összeállítva. A sort a török nyelvből a magyarba átkerült kölcsönszavak listája nyitja, jelölve, hogy mely szavak kerültek a nyugati, s melyek a keleti ótörökből nyelvünkbe. Külön lettek választva a nem török eredetű kölcsönzések (proto-finnugor és proto-ugor, alán és más közép-iráni eredetű jövevényszavak). Önálló listára kerültek a kötetekben tárgyalt mongol eredetű szavak. Véglegesíteni lehetett a feltételezhető, de a tudomány jelenlegi állása alapján nem bizonyítható török etimológiákat. Elkészült a török források és nyelvek rövidítésjegyzéke, valamint a technikai rövidítések listája. A száz oldalt meghaladó szakirodalom bibliográfiája már átesett a háromszori korrektúrára.

II. A 2010-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport vezetője októberben részt vett Babeş-Bolyai Tudományegyetem és a Romániai Törökök és Tatárok Egyesülete által szervezett *The historical heritage of Tatars* című konferenciáján, melynek eredményeként kapcsolat jött létre a kolozsvári egyetemen újonnan alapított Turkológiai és Közép-Ázsiai Intézet között. Ez a találkozó alkalmat adott arra is, hogy a kisebbségben élő tatárokat nemzettudatukban megerősítse, történelmük megismerésében segítse. A kutatócsoport néhai vezetőjének posztumusz kötetként megjelent munkája a *Studies in Turkic etymology* szintén a kiemelkedő eredmények közé sorolható.

Az Ankarai Nyelvtudományi Társaság gondozásában jelent meg török nyelven a kutatócsoport néhai vezetőjének az ótörök rovásírásos feliratok kritikai kiadása, melynek fordítási és lektorálási munkálataiban az ankarai Hacettepe Tudományegyetem professzorával a kutatócsoport egyik tagja és a tanszék török lektora működött együtt.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport részvételével 2010 novemberében megrendezett *Vámbéry Ármin, Szeged és az orientalisztika* című tudományos ülésszak elsősorban a turkológiával laikus szinten foglalkozó közönségnek szólt. A konferenciát közösen szerveztük a dunaszerdahelyi (Szlovákia) Lilium Aurum könyvkiadóval, amely Vámbéry Ármin könyveinek újrakiadását gondozza. Az új kiadások már komoly jegyzetapparátussal, korunk kiváló szakembereinek (iranisták-arabisták-turkológusok) utószavával jelennek meg. A konferencia után lehetőség nyílt a kiadó könyveinek megvásárlására is.

A kutatócsoport professzora februárban ismeretterjesztő céllal előadást tartott a Magyar Szkeptikusok Társaságának szervezésében *Tudomány és őstörténet* címmel.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

A Szegedi Tudományegyetem Altajisztikai Tanszéke 2010. augusztus 20–22. között rendezte meg a *15th International Conference on Turkish Linguistics* című konferenciát, melynek szervezésében és lebonyolításában, valamint tudományos munkájában a kutatócsoport is részt vett. A konferencián 102 előadás hangzott el és 19 posztert mutattak be. A kutatócsoport professzora a Münchener Magyar Intézet meghívására júliusban *Hunok és magyarok* címmel tartott előadást. A kutatócsoport tagja fordította angolra és szerkesztette a neves oroszországi turkológus-mongolista V. I. Rassadin *Soyotica* című szótárát, mely a Burjátiában élő török nyelvű kisebbség, a szojotok nyelvi anyagát tartalmazza. A szótár és a szojot nyelv rövid nyelvtani leírását tartalmazó munka a *Studia Uralo-Altaica* sorozat 48. kötetében jelent meg.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport a Szegedi Tudományegyetem Kutatási és Művészeti Alaptól nyert 300 E Ft pályázati támogatást a fenti konferencia megrendezéséhez.

V. A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Berta Á: Zwei ungarische Familiennamen türkischer Herkunft. In: Boeschoten H, Rentzsch J (eds.) *Turcology in Mainz*. Wiesbaden, 17-25 (2010)
2. Berta Á: *Studies in Turkic etymology*. (Johanson L., Róna-Tas A. (eds)). Wiesbaden, (2010)
3. Berta Á: Sözlerimi iyi dinleyin... Türk ve Uygur Runik Yazıtlarının Karşılaştırmalı Yayını. Ankara (2010)
4. Ivanics M: Gondolatok a Giray dinasztianévről. In Almási T, Révész É, Szabados Gy (szerk) *Fons, skepsis, lex. Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére*. Szeged, 150–157 (2010)
5. Kempf B: Mongolic čilagun : Turkic taš. *Turkic Languages* Vol. 14. 103-112 (2010)
6. Róna-Tas, A (2010): Morphological embeddig of Turkic verbal bases in Hungarian. In Johanson L, Robbeets M (eds) *Transeurasian verbal morphology in a comparative perspective: genealogy, contact, chance*. Wiesbaden. 33-42 (2010)
7. Róna-Tas A: Preface. In Berta, Á. *Studies in Turkic etymology*. Wiesbaden. VII-VIII (2010)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2010-ben

A kutatóhely neve: SZTE Turkológiai Kutatócsoport

<u>1. LÉTSZÁMADATOK</u>			
Átlagléttség ¹ :	2,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus:	0	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2
<u>2. PUBLIKÁCIÓK</u>			
Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			6
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			0
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 0	idegen nyelven:	1
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
<u>3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK</u>			
Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	7	Összes független hivatkozások száma:	6
Kapott recenzió, kritika:	0		
<u>4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2010-BEN</u>			
Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD: 0	MTA doktora:	0
<u>5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN</u>			
Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	2	hazai:	0
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0
<u>6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG</u>			
Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	2
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	0
<u>7. PÉNZÜGYI ADATOK</u>			
Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :		9,4 MFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ :	0	Teljes saját bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Az év folyamán művelt NKTH pályázat témáinak száma:			0
NKFP:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
ÚMFT témák száma:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:			0
		A tárgyévre vonatkozó bevétel és támogatás:	0 MFt
Nemzetközi pályázati forrásból művelt témák száma:			0
EU forrásból:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
Egyéb:	0	A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0 MFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási bevétel:			0 MFt

